

የኢትዮጵያ ሕዝብ መዝሙር

የዜግነት ክብር በኢትዮጵያችን ፀንቶ፤
 ታዩ ሕዝባዊነት ዳር አስከዳር በርቶ።
 ሰሰላም፣ ለፍትህ ለሕዝቦች ነፃነት፤
 በአኩልነት በፍቅር ቆመናል ባንድነት።
 መሠረተ ፅኑ ስብዕናን ያልሻርን፤
 ሕዝቦች ነን ለሥራ በሥራ የኖርን።
 ድንቅ የባህል መድረክ የአኩሪ ቅርስ ባለቤት፤
 የተፈጥሮ ፀጋ የጀግና ሕዝብ እናት፤
 እንጠብቅሻለን አሰብን አደራ፤
 ኢትዮጵያችን ነሪ እኛም ባንቺ እንኩራ።

ደህን መልሱ በጥንቃቄ ያዝ/ያዥ

📖 ደህ መጽሐፍ የትምህርት ቤት/ቤትሽ ንብረት ነው።
📖 መጽሐፍ እንዳይበላሽ ወይም እንዳይጠፋ በጥንቃቄ ያዝ/ያዥ።
📖 ቀጥሎ መጽሐፍን በጥንቃቄ ለመያዝ የሚረዱ 10 ነጥቦች ቀርበውልሃል/ቀርበውልሻል።

1. መጽሐፍን እንደ ኘላስቲክ፣ ጋዜጣ ወይም መሰል ወረቀቶች በመጠቀም ሸፍን/ሸፍኝ።
2. ምንጊዜም መጽሐፍን በንፁህ እና ደረቅ ቦታ አስቀምጥ/አስቀምጭ።
3. መጽሐፍን በምትጠቀምበት/በምትጠቀሚበት ወቅት እጆችህ/እጆችሽ ንፁህ መሆን አለባቸው።
4. በመጽሐፍ ሽፋን ላይ ወይም በውስጥ ገጾች ውስጥ አትጻፍ/አትጻፈ።
5. ለመጽሐፍ የገፅ ማስታወሻ መያዝ ሲያስፈልግ ቁራጭ ወረቀት ተጠቀም/ተጠቀሚ።
6. ከመጽሐፍ ውስጥ ገጾችን ወይም ስዕሎች በፍፁም ቀደህ/ቀደሽ አታውጣ/አታውጪ።
7. የተቀደዱ ገጾች ሲኖሩ በማጣበቂያ ወይም በኘላስቲክ ጠግን/ጠግኝ።
8. መጽሐፍን ከትምህርት ቤት ቦርሳህ/ቦርሳሽ ውስጥ በምታስገባበት/በምታስገቢበት እና በምታስወጣበት/በምታስወጪበት ጊዜ ጥንቃቄ ውሰድ/ውሰጂ።
9. መጽሐፍን ለሌላ ሰው በምታቀብልበት/በምታቀብይበት ወቅት ጥንቃቄ አድርግ/አድርጊ።
10. አዲስ መፅሐፍ ለመጀመሪያ ጊዜ በምትጠቀምበት/በምትጠቀሚበት ወቅት በመጀመሪያ መጽሐፍን በጀርባው አስቀምጥ/አስቀምጭ። ቀጥሎ በአንድ ጊዜ ጥቂት ገጾችን ብቻ ግለጥ/ግለጭ። መጽሐፍ የሚታጠፍበት ገፅ ላይ በዝግታ ጫን በማድረግ አስተካክል/አስተካክይ። ይህም ሽፋኑ በጥሩ ሁኔታ ላይ እንዲቆይ ይረዳል።

የሥነዜጋና ሥነምግባር ትምህርት

የተማሪ መቼከፍ 8ኛ ክፍል

ፀሐፊዎች:-

1. አቶ ሸዋቀና ቸርነት	7. ወ/ሮ ውዳሳት ገዳሙ
2. አቶ ቦጋስ ስብሃቱ	8. ወ/ሮ የዝና ወርቀ
3. አቶ አሰግደው ተስፋዬ	9. ወ/ሮ አጋረደች ጀማነህ
4. አቶ ተስፋዬ ክፋስ	10. አቶ ብቃስ ሥዩም
5. አቶ ጌታቸው በስጦ	11. አቶ የሻው ተሰማ
6. ወ/ሮ ፀሐይ መሳኩ	

አዘጋጅና አርታኪስት:-

- አቶ ግርማ አስማዩሁ
- አቶ ዳንኤል አበበ
- አቶ ቱጃባ በቃና

© ትምህርት ሚኒስቴር
የመጀመሪያ እትም 2003 ዓ.ም

መብቱ በህግ የተጠበቀ ነው።

ISBN 978-99944-2-056-8

ማጠቃለያ

ገፅ

ምዕራፍ አንድ፡- ዲሞክራሲያዊ ሥርዓት	1
ምዕራፍ ሁለት፡- የሕግ የበላይነት	13
ምዕራፍ ሦስት፡- ስኩሰነት.....	25
ምዕራፍ አራት፡- ፍትሐዊነት	36
ምዕራፍ አምስት፡- የሀገር ፍቅር.....	48
ምዕራፍ ስድስት፡- የኃላፊነት ስሜት.....	62
ምዕራፍ ሰባት፡- ጠንካራ የሥራ ባህሪ	71
ምዕራፍ ስምንት፡- ራስን መቻሰ	82
ምዕራፍ ዘጠኝ፡- የቁጠባ ባህሪ	94
ምዕራፍ አሥር፡- ንቁ ሕዝባዊ ተሳትፎ.....	103
ምዕራፍ አሥራ አንድ፡- ዕውቀትን መሻት.....	114

ምሥጋና

ይህ መጽሐፍ ጥራቱ የተጠበቀ ሆኖ እንዲወጣ በርካታ ሰዎች ያልተቆጠበ ድጋፋቸውን ሰጥተዋል። Ms. Myra Murphy ለመጽሐፉ አዘጋጆች ተማሪ አሳታፊና ምቹ የሆነ የመጽሐፍ አዘጋጅ ሥልጠና በመስጠት ከፍተኛ ድጋፍ አድረገዋል። Ms. Myra Murphy በየጊዜው ወደ ኢትዮጵያ እንዲመጡ ወጪያቸውን የሸፈነው የአውሮፓ ዩኒየን በመሆኑ ከፍተኛ ምሥጋና ይገባዋል።

በመጽሐፉ ውስጥ አገልግሎት ላይ የዋሉትን የተለያዩ ምስሎች በመለገስ የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ የፌዴሬሽን ምክር ቤት፣ የኢትዮጵያ ፕሬስ ኤጄንሲ፣ የኢትዮጵያ ባህልና ቱሪዝም ኮሚሽን፣ በወቅቱ የነበረው የማሰታወቂያ ሚኒስቴር፣ የኢትዮጵያ መምህራን ማህበርና የኢትዮጵያ የትምህርት መሣሪያዎች ማምረቻና ማከፋፈያ ድርጅት ላደረጉት ድጋፍ ምሥጋና ሊቸራቸው ይገባል።

በአጠቃላይ ትምህርት የሥርዓተ ትምህርት መመሪያ ውስጥ የሚገኘው የመማሪያ ማስተማሪያ አዘጋጅ የኒት መጽሐፉን ለማሳተም የሚያስችል የጨረታ ሰነድ በማዘጋጀትና ለዓለም ባንክ በመስጠት ላደረገው አስተዋጽኦ ሊመሰገን ይገባዋል።

በተለይም የቪኤሶ ኢትዮጵያ የበጎ ፈቃድ አገልግሎት አባል የሆኑት Mrs. Helen Papworth መጽሐፉን ከወትሮ ለየት ባለመልኩ ፎርማት በማድረግ ልዩ አድናቆት የሚሰጠው ተግባር በማከናወናቸው ሊመሰገኑ የሚገባ ሲሆን፣ የቪኤሶ ኢትዮጵያም የበጎ ፈቃደኞች ወደሚኒስቴር መሥሪያ ቤታችን በመምጣት ሙያቸውን እንዲያካፍሉን በማድረግ ከፍተኛ ምሥጋና ስናቀርብ በከፍተኛ ደስታ ነው።

ምዕራፍ ስንድ

ዲሞክራሲያዊ ሥርዓት

የምዕራፉ ዓላማዎች፡ ይህንን ምዕራፍ ተምረህ/ተምረሽ ስታጠናቅቅ/ስታጠናቅቁ፤

- የዲሞክራሲያዊ ሥርዓት ግንባታን ምንነት ትገነዘባለህ/ትገነዘቢያለሽ።
- የዜጎችን ሰብዓዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች ትረዳለህ/ትረጃለሽ።
- የዲሞክራሲ ተቋማትን አስፈላጊነት ትገነዘባለህ/ትገነዘቢያለሽ።
- ልዩነቶችን አቻቸው በሰላም አብሮ የመኖር ጠቀሜታን ትረዳለህ/ ትረጃለሽ።
- የፌዴራልና የክልል መንግሥታትን አንድነትና ልዩነት ታውቃለህ/ታውቂያለሽ።

1.1 የዲሞክራሲ ሥርዓት ግንባታ፤

1.1.1. የዲሞክራሲ ሥርዓት ግንባታ ምንነት፤

ሥዕል 1.1 የሠነድ ሠራተኛ ምክርቤት ማህበረሰብ አባላት በሥልጠናው ላይ በጥንቃቄ ሲሳተፉ

- ✓ ከዚህ በላይ ያለውን ሥዕል መሠረት በማድረግ የዲሞክራሲ ሥርዓት ግንባታ ማለት ምን ማለት እንደሆነ ግለጹ።

የዲሞክራሲ ሥርዓት ግንባታ ሲባል ዲሞክራሲ እንዲሰፍን እና እንዲዳብር የሚረዱ ተግባሮች መኖራቸውን የሚያሳይ ነው። የዲሞክራሲ ሥርዓት ግንባታ በዋናነት ዲሞክራሲያዊ ዜጋን የመቅረጽ እና የዲሞክራሲ ባህልን የማዳበር ወሳኝ

ተግባሮች የማከናወን ሂደትን ያካትታል። ዲሞክራሲያዊ ዜጋ መቅረጽ የሚከተሉት መገለጫዎች ያሉት ዜጋ ማፍራት ማለት ነው፤

- ሀ. የዜጎችን ዲሞክራሲያዊና ሰብዓዊ መብቶች ጠንቅቆ የሚያውቅ፤ የሚያከብርና የሚያስከብር፤ ግዴታዎቹን በሚገባ የሚያውቅና በተገቢው መንገድ የሚወጣ፤
- ለ. ልዩነቶች የዲሞክራሲ ሥርዓትን ለመገንባት ጠቃሚ መሆናቸውን አምና የተቀበለ፤
- ሐ. የዲሞክራሲ መሠረታዊ ዓላማና የሚያስገኘው ጥቅም በዘር፤ በሃይማኖት፤ በቋንቋ፤ በአመለካከት ወዘተ ልዩነት ያላቸው ሕዝቦች ልዩነታቸው እንደተጠበቀ ሆኖ በጋራ ዓላማ ዙሪያ ተቻችለው በሰላምና በፍቅር መኖርን ማስቻል መሆኑን ጠንቅቆ የሚያውቅ፤
- መ. በህግ የበላይነት የሚያምን፤
- ሠ. የሥራ ተነሳሽነትና የሀገር ፍቅር ያለው።

የዲሞክራሲ ባህልን ማዳበር በርካታ መገለጫዎች አሉት። ዋና ዋናዎቹ የሚከተሉት ናቸው፡-

1. ሰዎች በአመለካከትም ሆነ በፍላጎት ልዩነቶች እንዳሏቸው በሚገባ በማወቅ የሌሎችን ሃሳብና አመለካከት ማክበር ወይም በትዕግሥት መቀበል፤
2. አለመግባባቶችን በሰላማዊ መንገድ፤ በውይይትና በመተማመን መፍታት፤
3. በውይይት ሊፈቱ የማይችሉ ግጭቶች ሲያጋጥሙ ለዳኝነት ማቅረብና የበዙሃኑን ውሳኔ በፀጋ ተቀብሎ ተግባራዊ ማድረግ።

መሰረተኛ 1

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

- ? 1. የዲሞክራሲ ሥርዓት ግንባታ ማለት ምን ማለት እንደሆነ አራት ምሳሌዎችን በማቅረብ አስረዱ።
- 2. ዲሞክራሲያዊ ዜጋን ለመፍጠር የሚቻለው እንዴት ነው? ተወያይዩ።
- 3. የዲሞክራሲ ባህልን ለማዳበር የሚቻለው እንዴት ነው? ተወያይዩ።

የዲሞክራሲ ሥርዓት የዜጎች ዲሞክራሲያዊና ሰብዓዊ መብቶች እንዲሁም የብሔሮች፣ የብሔረሰቦች እና የሕዝቦች የእኩልነት መብት የሚከበርበት ሥርዓት ነው። ሕዝቡ በመረጣቸው መሪዎች የሚመራበት፣ በመረጣቸው መሪዎች ላይ እምነት ባጣ ጊዜ በሰላማዊ መንገድ የሚያወርድበት፣ ሌሎችን የሚመርጥበት እና የሚተካበት ነው። በመሆኑም የዲሞክራሲ ሥርዓት የሥልጣን ባለቤት ሕዝቡ ራሱ መሆኑ የሚረጋገጥበት ነው።

የቡድን ሥራ፡
የዲሞክራሲ ሥርዓት ግንባታን በተመለከተ በሀገራችን እየተከናወኑ ያሉ ተግባራትን ከተለያዩ ምንጮች መረጃ በመሰብሰብ ከሁለት ገፅ ባልበ ለጠዕሎ ልቅረው።

1.1.2 የዲሞክራሲ ሥርዓት ግንባታ መሠረቶች፡

ምዕራ 1.2 የዲሞክራሲ ሥርዓት ግንባታ መሠረቶች

- ✓ ከዚህ በላይ ካለው ሥዕል ምን ተገነዝባችሁ?
- ✓ የዲሞክራሲ ሥርዓትን ለመገንባት እንደ መሠረት ወይም እንደ ማዕዘን ድንጋጌ ሆነው የሚያገለግሉ ዋና ዋና ነገሮች ምን ምን እንደሆኑ ዘርዝሩ።

የዲሞክራሲ ሥርዓት ግንባታ መሠረቶች በርካታ ሲሆኑ ዋና ዋናዎቹ የሚከተሉት ናቸው።

ሀ. ለሕግ የበላይነት መገዛት፡

ለሕግ የበላይነት የመገዛት መርህ ለዲሞክራሲያዊ ሥርዓት ግንባታ ዋናው መሠረት ነው። ይህን ለማለት የሚያስችሉ በርካታ ምክንያቶች ሲኖሩ ዋና ዋናዎቹ የሚከተሉት ናቸው፡ መርሁ ሥልጣን በዲሞክራሲያዊ መንገድ ብቻ እንዲያዝ ዋስትና ስለሚሰጥ ነው። ለሕግ የበላይነት የመገዛት አስተሳሰብ ተግባራዊ ሲሆን

ሥልጣን በነፃ የፖለቲካ ውድድር፣ ያለምንም ጫናና ማጭበርበር በሕዝብ ፍላጎትና ነፃ ምርጫ መሠረት መያዝ ይቻላል።

ሌላው ምክንያት መርሁ የዜጎች ሰብዓዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች እንዲሁም የብሔሮች፣ የብሔረሰቦችና የሕዝቦች የእኩልነት መብቶች እንዲከበሩ ዋስትና ስለሚሰጥ ነው።

ለ. የሕዝቦች በመፈቃቀድ መኖርና የዜጎች መብቶች መጠበቅ፡

የሕዝቦች መፈቃቀድ በሌለበት የዲሞክራሲ ሥርዓት ሊገነባ አይችልም። ምክንያቱም የሕዝቦች መፈቃቀድ ሲኖር ብቻ ነው በዘር፣ በሃይማኖት፣ በቋንቋ፣ በአመለካከት እና በመሳሰሉት ልዩነት ያላቸው ሕዝቦች ልዩነቶቻቸውን አቻችለው በሰላምና በፍቅር መኖር የሚችሉት።

ልዩነቶችን ለመፍታትም ሆነ በልዩነቶች ውስጥ በአንድነት ተቻችሎ ለመኖር ተቀራርቦ መነጋገር፣ መወያየት፣ ሃሳብን በነፃ መግለፅ ያስፈልጋል። ለዚህ ደግሞ የግድ የዜጎች ሰብዓዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች መከበር ይኖርባቸዋል። የእነዚህ መብቶች መከበር ልዩነቶችን ለመፍታት ወይም ለመቻቻል ወሳኝ ሚና ይጫወታል።

ሐ. የእኩልነት መብቶች መከበር፡

የተለያዩ ብሔሮችና ብሔረሰቦች በአንድ ላይ በሚኖሩባቸው ሀገራት የእኩልነት መብት መከበር መፈቃቀድ እንዲኖርና ሰላምና ፍቅር እንዲሰፍን ይጠቅማል። የእኩልነት መብት መከበር ልዩነቶችን ለመፍታትም ሆነ በልዩነቶች ውስጥ በአንድነት ተቻችሎ ለመኖር ይረዳል።

መ. የመምረጥና የመመረጥ መብት መከበር፡

የዚህ መብት መከበር ሕዝቡ ለዲሞክራሲ ሥርዓት ግንባታ በሚከተሉት ወሳኝ ተግባራት ውስጥ በንቃት እንዲሳተፍና የሥልጣን ባለቤት እንዲሆን ያስችለዋል።

ሀ. ማንኛውም ዕድሜው ለመምረጥና ለመመረጥ የደረሰ ጤነኛ ዜጋ በፆታ፣ በብሔረሰብ፣ በቋንቋ፣ በሃይማኖት ወዘተ ምክንያት ልዩነት ሳይደረግበት በነፃነት እንዲሳተፍ፡

ለ. ህዝብ እራሱ በመረጣቸው እንደራሴዎች እንዲተዳደር፡

ሐ. በፖለቲካ ሥርዓቱ ውስጥ በራሱ ወይም እንደራሴዎቹ አማካኝነት እንዲሳተፍ፣ ያስችለዋል ።

ሕዝቡ ያለምንም ልዩነት ለመምረጥም ሆነ ለመመረጥ፣ የቀረቡትን አማራጮች አመዛዝኖ መወሰን ከሌሎች ወገኖች ጋር መወያየትና መከራከር

የሥነህይወት ሥነምግባር ትምህርት የተማሪ መጽሐፍ - 8ኛ ክፍል

ከቻለ የዲሞክራሲ ሥርዓት ግንባታው እየሰለጠነ መሄዱን የሚያመለክት ነው። ምክንያቱም እነዚህ ተግባሮች የዲሞክራሲ ባህል መገለጫዎች በመሆናቸው ነው።

ሠ. በራስ ቋንቋ የመጠቀም መብት መከበር፤

በራስ ቋንቋ የመጠቀም መብት መከበር የዲሞክራሲ ሥርዓት መሠረት የሆነበት ምክንያት ሕዝቡ የራሱን ጉዳይ በመወሰን ረገድ አስተርጓሚ ሳያስፈልገው ራሱ ማከናወን እንዲችል ስለሚያደርገው ነው። ሕዝቡ በቋንቋው ከተጠቀመ ባህልና ታሪኩ ከተከበረለት ከሌሎች ጋር በውዴታ ተግባብቶ፣ ተፈቃቅዶና ተከባብሮ በጋራ ለመኖር ይችላል። ይህም ዲሞክራሲያዊ ሀገራዊ አንድነት ለመፍጠር ያስችላል። በራስ ቋንቋ የመጠቀም መብት መከበር ለዲሞክራሲያዊ ሥርዓት ግንባታ ወሳኝ የሆነውን ሌላ መሠረት የዜጎች ንቁና ጠንካራ ተሳትፎን ለመፍጠርም ትልቅ አስተዋፅኦ ያበረክታል።

ረ. የዜጎች ንቁና ጠንካራ ተሳትፎ ማድረግ፤

ዲሞክራሲያዊ ሥርዓት ከዜጎች ንቁና ጠንካራ ተሳትፎ ውጭ በጥቂቶች ጥረት ብቻ ሊገነባ አይችልም። የዲሞክራሲ ሥርዓት ግንባታው እንዲፋጠን ከተፈለገ መላው ኅብረተሰብ በዲሞክራሲ ሥርዓት ግንባታ እንቅስቃሴው ውስጥ በሥፋትና በንቃት መሳተፍ አለበት። ለዚህም በዕለት ተዕለት እንቅስቃሴ ውስጥ በቀጥታ ተሳታፊ መሆንና ከታሳትፎው የበለጠ መማር፣ ጉድለቶችን እያስተካከሉና ጠንካራ ጎኖችን እያጎለበቱ መሄድ የዲሞክራሲ ሥርዓቱን የበለጠ እያጎለበተው ይሄዳል።

ሰ. የመደራጀት፣ የመሰብሰብ፣ የመናገርና የመፃፍ መብቶች መከበር፤

የእነዚህ መብቶች መከበር ጠንካራ ፓርቲዎች እንዲፈጠሩና በንቃት መንቀሳቀስ እንዲችሉ ምቹ

ሁኔታን ይፈጥራል። የተለያዩ ጠንካራ ፓርቲዎች ከኖሩና በንቃት መንቀሳቀስ ከቻሉ ሕዝቡ የተለያዩ አማራጮች እንዲቀርቡለት አድል ያገኛል። የእውነተኛ ዲሞክራሲ ገፅታ ብዙሃን ፓርቲዎች የሚሳተፉበት ሥርዓት መሆኑ ነው። ፓርቲዎች የሕብረተሰቡን ልዩ ልዩ ክፍሎች አመለካከቶችና ፍላጎቶችን መሠረት በማድረግ የሚቋቋሙ የፖለቲካ ድርጅቶች ናቸው። እነሱም ተመሳሳይ አመለካከትና ፍላጎት ያላቸውን ዜጎች በአባልነት ይይዛሉ። ፕሮግራማቸውን ቀርፀው ቢመረጡ የሚያከናውናቸውን ተግባራት ለሕብረተሰቡ ያሳውቃሉ። በዚህም ለሕዝቡ የተሻለ የፖለቲካ፣ የኢኮኖሚ፣ የማህበራዊ ወዘተ አማራጮች እንዲቀርቡ ያደርጋሉ። ይህም የዲሞክራሲ ሥርዓቱ የበለጠ እንዲጎለበት ያደርጋል።

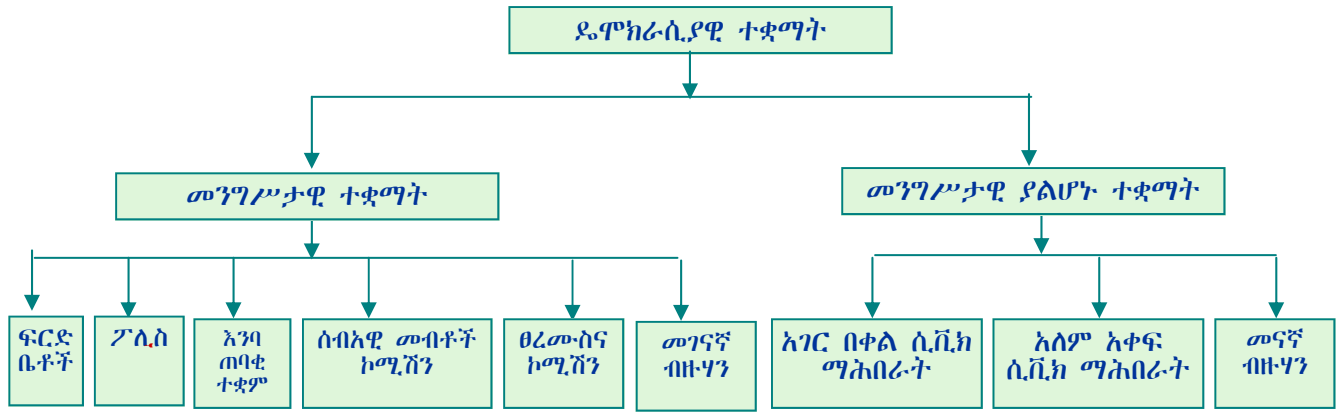
መሰጠጃ 2

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. የዜጎች መብቶች መጠበቅና የሕዝቦች መፈቃቀድ ለዲሞክራሲ ሥርዓት ግንባታ መሠረቶች ናቸው የሚባልበት ምክንያት ምንድን ነው? በምሳሌ አስረዱ።
2. የመሰብሰብ የመናገርና የመፃፍ መብቶች የዲሞክራሲ ሥርዓት ግንባታ መሠረቶች ናቸው የሚባልበት ምክንያት ምንድን ነው? ተወያዩበት።

የቡድን ሥራ፤
ከላይ በተማራችሁት ርዕስ ሥር የተዘረዘሩት የዲሞክራሲ ሥርዓት ግንባታ መሠረቶች በሀገራችን በምን ሁኔታ ላይ እንደሚገኙ ከተለያዩ ምንጮች መረጃ በመሰብሰብ ገምግሙና አቅርቡ።

1.2 የሰብዓዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶችን ሰማሰፈን የሚያስችሉ ዲሞክራሲያዊ ተቋማትና አስፈላጊነታቸው፤

ሥዕል 1.3 ሰብዓዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶችን ሰማሰፈን የሚያስችሉ ዲሞክራሲያዊ ተቋማት

✓ ከዚህ በላይ የቀረበውን ሥዕል መሠረት በማድረግ ሰብዓዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶችን ለማስፈን የሚያስችሉ ዲሞክራሲያዊ ተቋማት ምን ጠቀሜታ እንዳላቸው ግለፅ።

ለሰብዓዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች ጥበቃ ማድረግ ያስፈልገዋቸው በርካታ ዓላማዎች አሉ። ዋና ዋናዎቹ የሚከተሉት ናቸው፡

- ሀ. ሕገመንግሥቱ እውቅና የሰጣቸው መብቶች በአተረጓጎም ሒደትም ሆነ በሌሎች የተለያዩ መንገዶች ሳይሸራረፉ በአግባቡ ተፈጻሚ እንዲሆኑ ለማድረግ፤
- ለ. መብቶች በየትኛውም ቦታ በሚገኝ ማህበረሰብ ልማዳዊ አሠራር አንዳይጣሱ ማናቸውም ልማዳዊ አሠራሮች ከሕገመንግሥቱ ድንጋጌዎች ጋር የሚቃረኑ ከሆኑ ተፈጻሚነት እንዳይኖራቸው ለማድረግ ነው።

እነዚህን ዓላማዎች ከግብ ለማድረስ ሰብዓዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶችን ለማስፈን የሚያስችሉ ዲሞክራሲያዊ ተቋማት መኖር አስፈላጊ ነው። የሰብዓዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶችን ለማስፈን የሚያስችሉ ተቋማትን መንግሥታዊ እና መንግሥታዊ ያልሆኑ በማለት ከፍሎ ማየት ይቻላል። መንግሥታዊ የሆኑ ዲሞክራሲያዊ ተቋማት ፍርድ ቤቶች፣ ፖሊስ ጣቢያ፣ እምባ ጠባቂ ተቋም፣ የሰብዓዊ መብቶች ኮሚሽን፣ የሥነምግባርና ፀረ-ሙስና ኮሚሽን፣ እና በመንግሥት ይዘታ ሥር የሚገኙ መገናኛ ብዙኃኖችን ያካትታሉ። በሀገራችን ውስጥ የሚሠሩ መንግሥታዊ ያልሆኑ ዲሞክራሲያዊ ተቋማት ዓለም ዓቀፍ የሲቪክ ማሕበራት፣ ሀገር በቀል ሲቪክ ማህበራትና በግል ይዘታ ሥር ያሉ መገናኛ ብዙኃኖችን ያጠቃልላሉ።

በአጠቃላይ ጠንካራ የሆኑ ዲሞክራሲያዊ ተቋማት የሕዝቡ ሰብዓዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች ተከብረው ሕዝቡም የእነዚህ መብቶች ዋና ተጠቃሚ መሆን የሚችልበትን ሁኔታ ለመፍጠር ስለሚያስችሉ በጣም አስፈላጊ ናቸው።

ፍርድ ቤቶች፡- ፍርድ ቤቶች ከሌላው ከማንኛውም የመብቶች አስከባሪ ተቋማት በግንባር ቀደምትነት የሕግ የበላይነትን ሊያስከብሩ የሚችሉ ተቋማት ናቸው። ፍርድ ቤቶች በተከራካሪ ወገኖች መካከል የሚነሱትን ክርክሮች ተመልክተው፣ ሕግን መሠረት በማድረግ ከማንኛውም አድልዎ ወይም ጥላቻ ውጭ ሚዛናዊ ዳኝነት እንዲሰጡ በሕገመንግሥት የሚቋቋሙ ናቸው። የዳኝነት መሠረቱ ሁሉም ሰዎች በሕግ ፊት እኩል ናቸው የሚለው ሐረግ ነው። በፍርድ ቤቶች አሠራር በዘር በቀለም፣ በጾታ፣ በቋንቋ፣ በሃይማኖት፣ በፖለቲካ እና በመሳሰሉት ልዩነት አይደረግም።

ፖሊስ፡- ፖሊስ በሕገመንግሥቱ የተረጋገጡትን ሰብዓዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች ሳይሸራረፉ በማክበርና በሌሎችም እንዲከበሩ በማድረግ የሕዝብን ሰላምና ደህንነት የሚያረጋግጥ ተቋም ነው። የፖሊስ ዋና ዓላማ የሀገሪቱን ሕገመንግሥትና ሌሎች ሕጎችን በማክበርና የሕዝቡን ተሳትፎ መሠረት አድርጎ ወንጀልን በመከላከል የሕዝብን ሰላማዊ ኑሮና ፀጥታ ማስጠበቅ ነው።

የሰብዓዊ መብቶች ኮሚሽን፡- የሰብዓዊ መብቶች እንዳይጣሱ ከመከላከል በተጨማሪ የሰብዓዊ መብታችን ተደፍሯል ብለው አቤቱታ የሚያቀርቡ ግለሰቦችን ቅሬታ ተቀብሎ ከመረመረ በኋላ ውሳኔ የሚሰጥ መብት አስከባሪ ተቋም ነው። በመንግሥት የሚወጡ ሕጎች፣ ደንቦችና መመሪያዎች ከዜጎች ሰብዓዊ መብቶች ጋር የማይቃረኑ መሆናቸውን ያረጋግጣል። በፍ/ቤት በመታየት ላይ ካሉ ጉዳዮች በስተቀር የሰብዓዊ መብት መጣስን በተመለከተ አቤቱታዎችን ያለምንም ክፍያ ይመረምራል።

የእምባ ጠባቂ ተቋም፡- የእምባ ጠባቂ ተቋም በመንግሥት መሥሪያ ቤቶች በደል ደርሶብናል በማለት ቅሬታ የሚያቀርቡ ግለሰቦችን አቤቱታ እየመረመረ ውሳኔዎችን የሚሰጥ መብት አስከባሪ ተቋም ነው። ይህ ተቋም ባለሥልጣኖችና ሠራተኞች ተግባራቸውን በሕገ መሠረት ማከናወናቸውን ወይም ሥልጣናቸው ከሚፈቅድላቸው በላይ አልፈው መሥራታቸውን የሚከታተል ተቋም ነው። የተቋሙ ዋና ዓላማ በሕግ የተደነገጉ የዜጎች መብቶች እና ጥቅሞች በአስፈጻሚው አካላት መከበራቸውን በማረጋገጥ የሕግ የበላይነትን መሠረት ያደረገ ጥራት፣ ቅልጥፍና ግልፅነት ያለው መልካም የመንግሥት አስተዳደር እንዲሰፍን ማድረግ ነው።

የፌደራል የሥነ ምግባርና የፀረ-ሙስና ኮሚሽን፡ በመልካም ሥነ ምግባር የታነፀ፣ ሙስናን የሚፀየፍ እና በንቃት የሚዋጋ ኅብረተሰብ ለመፍጠር የሚንቀሳቀስ ተቋም ነው። ተቋሙ የሥነምግባርና የፀረ-ሙስና ትምህርቶችን የማስፋፋት፣ የሙስና ወንጀልን እና ብልሹ አሠራርን የመከላከል፣ የማጋለጥ፣ የመመርመርና እና የመክሰስ የመሳሰሉትን ተግባራት ያከናውናል።

ሲቪክ ማኅበራት፡- ከመንግሥት አደረጃጀት ውጭ ያሉ ንቁና ኃላፊነት የሚሰማቸው ዜጎች በራስ ተነሳሽነትና በፈቃደኝነት የሚያቋቁሟቸው ሀገር በቀልና ዓለም አቀፍ ተቋማት ናቸው። የበጎ አድራጎት ድርጅቶች፣ ማኅበራዊ፣ ኢኮኖሚያዊ፣ ባህሕላዊ ድርጅቶች፣ ወዘተ በሲቪክ ማህበራት እንደ አብነት የሚጠቀሱ ናቸው። ሲቪክ

ማህበራት ግልፅነትን፣ ተጠያቂነትንና የሕዝብ ተሳታፊነትን በማጎልበት ኅብረተሰቡ የራሱን ችግር በራሱ መፍታት የሚያስችለው ሁለንተናዊ አቅም እንዲኖረው ከመርዳታቸው ባሻገር ኅብረተሰቡ በመንግሥት አሰራር ላይ ቁጥጥር እንዲያደርግ አቅሙን ይገነብላታል።

መገኛኛ ብዙኃን፡- በጥቅሉ ነፃና ሚዛናዊ ሆነው ያለውን ተጨባጭ እውነታ ለሕዝብ ማሳወቅና ማስተማር እንዲሁም በማንኛውም የሀገር ጉዳይ ላይ ሕዝቡ በእውቀት ላይ የተመሠረተ ውሳኔ ለመስጠት እንዲችል ትክክለኛና ወቅታዊ መረጃ የሚያቀርቡ ተቋማት ናቸው። ከዚህም ባሻገር መገናኛ ብዙኃን በኅብረተሰቡ ውስጥ ባሉት በመንግሥትና በሌሎችም ድርጅቶች አሰራር ላይ እንደ እንባ ጠባቂ ሆነው ሕዝብን ለማገልገል የሚሠሩ ተቋማት ናቸው።

የራዲዮና የቴሌቪዥን ሥርጭቶች የጋዜጣ እና የመጽሔት ሕትመቶች እየተስፋፉ ሲሄዱ የዜጎች መብቶች እንዲከበሩ ለማድረግ የሚጫወቱት ሚና ከፍተኛ እየሆነ ይሄዳል።

በአጠቃላይ የመብቶች ጥሰት በማወቅም ሆነ ባለ ማወቅ በተለያዩ ወገኖች ሊፈፀም ይችላል። የመንግሥት ባለሥልጣናት ሥልጣናቸውን መከታ በማድረግ የዜጎችን መብቶች ሊጥሱ ይችላሉ። ግለሰብ ዜጎችም በግጭት ወይም በሌላ ምክንያት የሌሎች ግለሰብ ዜጎች መብቶችን ሊጥሱ ይችላሉ። ኅብረተሰቡም በኋላቀር ልማዳዊ አሰራር መብትን ሊጥስ ይችላል።

ዜጎችም ከእውቀት ማነስ የተነሳ ለመብቶቻቸው መደፈር ምክንያት ሊሆኑ ይችላሉ። መብቴ ተነክቷል፣ መብቴ ተጥሷል ብሎ የመጠየቅ አቋም ከዕውቀትና ከግንዛቤ የሚገኝ በመሆኑ ይህ ዕውቀት ከሌለ መብቶች መጣሳቸውን መገንዘብ አይቻልም።

ስለዚህ ይህን ሁሉ ችግር ለማቃለልና የዜጎች መብቶች በሚገባ የሚከበሩበትን የዲሞክራሲ ሥርዓት ግንባታ ለማፋጠን የሰብዓዊና የዲሞክራሲ ፊደሎች መብቶችን ለማስጠበቅ የሚያስችሉ ተቋማት ከፍተኛ ሚና ይጫወታሉ።

መሰረተኛ 3

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

- 1. ሰብዓዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች ጥበቃ የሚደረግላቸው ስምንድነው? ተወያይበት?
- 2. በሕዝባዊ ፊደሎች ሰብዓዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች መከበር የሚሠሩ ተቋማት ካሉ፣ ዘርዘራቸውንና ሰብዓዊና ዲሞክራሲያዊ

መብቶችን ለማስከበር እያንዳንዳቸው የሚያከናውኗቸውን ተግባራት በፅሁፍ አቅርቡ።

በቡድን በቡድን ሆናችሁ ቀጥሎ የቀረበውን ተግባር ሥሩ።

ከላይ በተማራችሁት ርዕስ ሥር የተዘረዘሩትን ሰብዓዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች ለማስፈን የሚያስችሉ ዲሞክራሲያዊ ተቋማት ውስጥ ለቡድናችሁ በዕጣ የደረሳችሁ ተቋም በሀገራችን በኢትዮጵያ በምን ዓይነት ሁኔታ ላይ እንደ ሚገኝ (ተቋሙ በሕዝባዊ ፊደሎች ካለ ወደ ተቋሙ በመሄድ፣ ከሌለ ደግሞ ከተለያዩ ምንጮች መረጃ በመሰብሰብ) ገምግሙና አቅርቡ።

1.3 ልዩነቶች (አስመግባባቶች) በሰላም የሚፈቱባቸው መንገዶች፤

ምዕል 1.4 የጓደኛዎቹ ውይይት

- ✓ ከላይ ያለውን ሥዕል በማየት ተማሪዎቹ ምን እያደረጉ እንደሆነ ገምቱ።
- ✓ ከጓደኛችሁ ጋር በሃሳብ ብትለያዩ ወይም አለ መግባባት ቢፈጠር ልዩነቱን ወይም አለመግባባቱን በሰላም ለመፍታት ምን ታደርጋላችሁ?

ሦሥቱ ጓደኛዎች

የ8ኛ «ለ» ክፍል ተማሪ የሆኑት ሐዋ፣ አስማ ረቸ እና አልማዝ ከክፍል ጓደኝነት ያለፈ ይቀራረባሉ። የሚኖሩትም አንድ ሠፈር ነው። ቅዳሜ እና እሁድ አንድ ላይ የሚያጠኑበት ፕሮግራም ለማውጣት ተስማሙ። ፕሮግራሙን ለማዘጋጀት እርሳስና ወረቀት ይዘው ቁጭ አሉና መነጋገር ጀመሩ። ሆኖም የሶስቱም ፍላጎት የተለያየ በመሆኑ ሶስቱም የሚስማሙበት ፕሮግራም ማዘጋጀት አቃታቸው።

መጀመሪያ ምን እናጥና? የሚለውን ለማስፈር አብርክት ሂሳብ ስትል፣ ኩላሊ እንግሊዝኛ ትላለች፣ አስማረች ደግሞ የለም ሳይንስ ነው መሆን ያለበት ትላለች። በዚህ ዓይነት ለቅዳሜ እና እሁድ የሚሆን የጥናት ፕሮግራም ማዘጋጀት ቀርቶ ወደ ፀብ እንዳይሄዱ ያሰጋል።

መሰመሻ 4

በምንባቡ መሠረት የሚከተሉትን

- ? ጥያቄዎች ሥሩ።**
1. እናንተ በሦሥቱ ዓደኛዎች ቦታ ብትሆኑ ይህን ልዩነት እንዴት ትፈቱታላችሁ?
 2. ሦሥቱንም ሲያስማማ የሚችል የጥናት ፕሮግራም እንዴት ስታዘጋጁ ትችላላችሁ?

ልዩነቶችን ወይም አለመግባባቶችን በሰላም ለመፍታት የሚያስፈልጉ መሠረታዊ ጉዳዮች የሚከተሉት ናቸው።

ሀ. ውይይት፡-

ውይይት ማንኛውም ዓይነት አለመግባባት ወይም ልዩነት ሲፈጠር በጋራ ወደሚያስማማ ውሳኔ ላይ መድረስ በጣም አስፈላጊ ነው። ውይይት ሁለት ወይም ከዚያ በላይ የሆኑ ወገኖች እርስ በርሳቸው ተቀራርበው በመካከላቸው ያለውን ልዩነት፣ አለመግባባት ወይም ግጭት ሊያስነሳ የሚችልን ጉዳይ በሁሉም ወገኖች ተቀባይነት ያለውን መፍትሔ ለመስጠት ጥረት የሚያደርጉበት ሂደት ነው። ውይይት ለአለመግባባቶች መፍትሔ ለማፈላለግና ስምምነት ለመፍጠር ሲባል የሚከናወን ተግባር በመሆኑ ተወያዮቹ የየራሳቸውን አቋም ከመግለፅ ባሻገር የሌላውን ወገን በፅኑና ማዳመጥ ይጠበቅባቸዋል።

ውይይት የታለመለትን ግብ እንዲመታ ማለትም ልዩነትን ወይም አለመግባባትን በሁሉም ወገኖች ተቀባይነት ያለውን መፍትሔ አቅርቦ በሰላማዊ መንገድ ለመፍታት ደግሞ መቻቻል እጅግ በጣም አስፈላጊ ነው።

ለ. መደማመጥ፡

መደማመጥ ተወያይ ወገኖች አንዱ የሌላውን ሃሳብ በጥሞና፣ በትዕግሥት፣ በትህትና፣ በቅንነት ማድመጥ፣ መናገር የፈለገውን ተናግሮ ሳይጨርስ ጣልቃ ገብቶ ከማቋረጥ መታቀብና የመሳሰሉትን ያካትታል።

ሐ. መቻቻል፡

መቻቻል ደግሞ ተወያይ ወገኖች ጥሩ የመግባባትና የጓደኝነት መንፈስ በመፍጠር፣ እርስ በርስ በመከባበር፣ ግትርነትን፣ ኃይለኝ

ነትንና ቁጡነትን ማስወገድን ያመለክታል። ከዚህም ባሻገር መቻቻል አቋምን አለዘበ ስምምነት ላይ ለመድረስ ዝግጁ መሆንን፣ አንዱ የሌላውን ስሜት እና አመለካከት ለመረዳት መሞከርን፣ ሁለቱም ወገኖች ድርቅ ካለ ክርክርና መወነጃጀል ርቀው በጋራ የሚረኩበት ስምምነት ላይ ለመድረስ የሚረዱ መፍትሔዎችን ለማፍለቅ መጣርን ወዘተ... ያካትታል።

መሰመሻ 5

? የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. በተሰደዩ ጊዜና ቦታ የሚፈጠሩ ልዩነቶችን ወይም አለመግባባቶችን በሰላማዊ መንገድ ለመፍታት ምን ማድረግ ይጠበቅባችኋል? ተወያዩበት።
2. መወያየት፣ መደማመጥ፣ እና መቻቻል ልዩነቶችን ወይም አለመግባባቶችን በሰላማዊ መንገድ ለመፍታት የሚጫወቱትን ሚና ምሳሌዎችን በማቅረብ ማብራሪያ ሰጡ።

1.4 የፌደራልና የክልል መንግሥታት፤

1.4.1 አንድነትና ልዩነት፤

✓ የፌዴራልና የክልል መንግሥታትን አንድነት የሚያሳዩ ጉዳዮችን ግለፁ።

አንድነት፡- የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ በፌዴራል መንግሥትና በክልሎች በጋራ መዋቀሩ ዋናው የፌዴራልና የክልል መንግሥታት አንድነት መገለጫ ነው። ሌላው አንድ የሚያደርጋቸው ነጥብ የሥልጣን አካላት አወቃቀራቸው ተመሳሳይ መሆኑ ነው። ይኸውም የፌዴራል መንግሥት የራሱ የሆነ ሕግ አውጭ፣ ሕግ አስፈጻሚና ሕግ ተርጓሚ አካላት ሲኖረው በተመሳሳይ መልኩ የክልል መንግሥታትም የራሳቸው የሆነ የሕግ አውጭ፣ የሕግ አስፈጻሚና የሕግ ተርጓሚ አካላት አላቸው።

ሌላው የፌዴራል መንግሥትና የክልል መንግሥታት አንድነት መገለጫ ሁለቱም መንግሥታት የፌዴራሉን ሕገመንግሥት ማክበርና መጠበቅ ዋናው ተግባራቸው መሆኑ ነው።

ልዩነት፡- የፌዴራል መንግሥትና የክልል መንግሥታት የመመሰሰላቸውን ያህል ልዩነትም አላቸው። የመጀመሪያው ልዩነት በክልሎች የሌለ ነገር ግን በፌዴራል መንግሥት ደረጃ ከሶስቱ የሥልጣን አካላት ጋር የማይመደብ የፌዴሬሽን ምክር ቤት መኖሩ ነው። ምክር ቤቱ በሀገሪቱ

የሚገኙትን ብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች የሚወክሉ አባላት የሚገኙበት ነው። ሌላው መሠረታዊ ልዩነት የፌዴራል መንግሥቱ ሀገር አቀፍ ጉዳዮችን (ገንዘብን፣ መከላከያ ኃይልን የውጪ ግንኙነትን ወዘተ) የሚያስፈጸም ሲሆን ክልሎች ደግሞ ራሳቸውን በራሳቸው የማስተዳደር ሥልጣን አላቸው።

መሰጠጃ 6

የሚከተሉትን ጥያቄዎች ተወያይባቸው።

- ?** 1. የፌዴራልና የክልል መንግሥታት አንድነት መገሰጫዎች ምንድን ናቸው?
- 2. የፌዴራልና የክልል መንግሥታት ልዩነት መገሰጫዎች ምን ምን ናቸው?

1.4.2 የጋራ ሥልጣን፣

✓ የፌዴራል መንግሥትና የክልል መንግሥታት የጋራ ሥልጣን ናቸው ብላችሁ የምትገምቱትን ጥቀሱ።

በፌዴራል መንግሥት እና በክልል መንግሥታት መካከል የሥልጣን ክፍፍል ቢኖርም የጋራ ሥልጣንም አላቸው። በዚህም መሠረት የፌዴራል መንግሥትና የክልል መንግሥታት በሕገመንግሥቱ በምዕራፍ 11 አንቀጽ 98 መሠረት የሚከተሉት የጋራ ሥልጣን አላቸው፡-

- 1. የፌዴራል መንግሥትና ክልሎች በጋራ በሚያቋቋሟቸው የልማት ድርጅቶች ላይ የንግድ ትርፍ ግብር፣ የሥራ ግብር፣ የሽያጭና የኤክሳይስ ታክስ በጋራ ይጥላሉ፣ ይሰበስባሉ።
- 2. በድርጅቶች የንግድ ትርፍ ላይ እና በባለ አክሲዮኖች የትርፍ ድርሻ ላይ ግብርና የሽያጭ ታክስ በጋራ ይጥላሉ፣ ይሰበስባሉ።
- 3. በከፍተኛ የማዕድን ሥራዎችና በማንኛቸውም የፔትሮሊየምና የጋዝ ሥራዎች ላይ የገቢ ግብርና የሮያሊቲ ክፍያዎች በጋራ ይጥላሉ፣ ይሰበስባሉ።

መሰጠጃ 7

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

- ?** 1. የፌዴራልና የክልል መንግሥታት የጋራ ሥልጣኖችን ዘርዘሩ።
- 2. እነዚህ ሥልጣኖች የፌዴራልና የክልል መንግሥታት የጋራ የሆኑት ስምንድነው? ተወያይበት።

1.4.3 የከተማ አስተዳደሮች ዋና ዋና ተግባራት፣

✓ ተጠሪነታቸው ለፌዴራል መንግሥት የሆኑ ሁለቱ የከተማ አስተዳደሮች አነሳሽነት ናቸው?

የሥነህጋዊ ሥነምግባር ትምህርት የተማሪ መጽሐፍ - 8ኛ ክፍል

የፌዴራል መንግሥትን ከመሠረቱ ዘጠኙ የክልል መንግሥታት በተጨማሪ ሁለት የከተማ አስተዳደሮች አሉ። እነሱም የአዲስ አበባና የድሬዳዋ ከተማ አስተዳደሮች ናቸው። ሁለቱም የከተማ አስተዳደሮች የሚያከናውኗቸው በርካታ ተግባራት አሏቸው። የከተማ አስተዳደሮቹ ዋና ዋና ተግባራት (በአዋጅ ቁጥር 87/1999 ዓ.ም የአዲስ አበባ ቻርተር ዓዋጅ እና አዋጅ ቁጥር 416/1996 ዓ.ም የድሬዳዋ ቻርተር ዓዋጅ ላይ እንደተገለጸው) የሚከተሉት ናቸው፡-

- ሀ. በተሰጧቸው የገቢ ምንጮች ዙሪያ ግብርና ቀረጥ የመጣልና የመሰብሰብ፣
- ለ. የኢኮኖሚና ማኅበራዊ ልማት ፕሮግራሞችን የማቀድና የማስፈጸም፣
- ሐ. የራሳቸውን በጀት የማጽደቅና የማስተዳደር እንዲሁም ከሀገር ውስጥ ምንጮች የመበደር፣
- መ. በከተማዎቹ አስተዳደር ክልል ወስጥ የሚገኘውን መሬትና የተፈጥሮ ሀብት የማስተዳደር፣
- ሠ. የከተማዎቹን ሕዝብ ሠላምና ፀጥታ ለማስጠበቅ የሚያስችል የፖሊስ ኃይል የማቋቋም፣
- ረ. የከተማዎቹን አስተዳደር መንግሥታዊ መሥሪያቤቶችና ተቋሞች እንዲሁም የልማት ድርጅቶች የማቋቋምና ሥልጣንና ተግባራቸውን የመወሰን፣
- ሰ. የከተማዎቹን አስተዳደር ሠራተኞች አስተዳደርና የሥራ ሁኔታ የመወሰን፣
- ሸ. በሥልጣናቸው ክልል ሥር በሚገኙ ጉዳዮች ላይ ደንቦችና መመሪያዎችን የማውጣትና የማስፈጸም፣
- ቀ. ከውጭ ሀገራት እህት ከተሞች ጋር ቴክኒካዊ፣ ኢኮኖሚያዊና ባሕላዊ የፕሮፎኮል ስምምነቶችን ማድረግ፣
- በ. ከፌዴራል መንግሥት አካላትና ተቋማት እንዲሁም ከሀገሪቱ ክልላዊ መንግሥታት ጋር ቀጥታ ግንኙነት መመሥረትና ስምምነት ማድረግ።

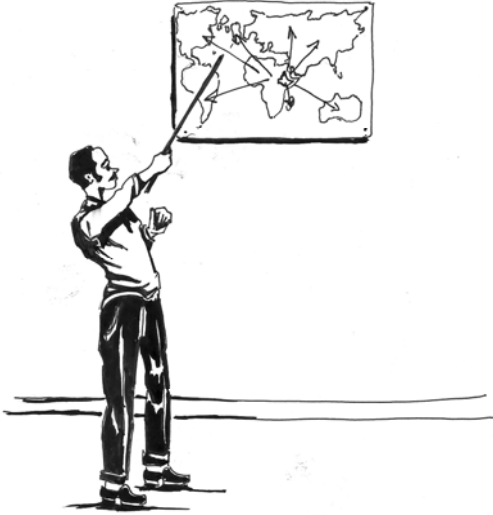
መሰጠጃ 8

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

- ?** 1. ከከተማዎች አስተዳደር ዋና ዋና ተግባራት ውስጥ አምስቱን ዘርዘሩ።
- 2. የዘረዘራችኋቸው የከተማዎች አስተዳደር ተግባራት ከክልል መንግሥታት ተግባራት ጋር የሚመሳሰሉበትን እና የሚለያዩበትን ነጥብ በመለየት ተወያይበት።

1.5 የኢትዮጵያ የውጭ ግንኙነት፤

1.5.1 ኢትዮጵያ ከዓለም ሀገራት ጋር ያላት ግንኙነት፤

ሥዕል 1.5 ኢትዮጵያ ከተለያዩ የዓለም ሀገራት ጋር መልካም ግንኙነት አላት

- ✓ ከላይ ያለውን ካርታ በማየት ኢትዮጵያ ከዓለም ሀገራት ጋር በምን በምን ጉዳዮች ላይ ግንኙነት ልታደርግ እንደምትችል ጥቀሱ።

ኢትዮጵያ ከዓለም ሀገራት ጋር ያላት ግንኙነት ረጅም ዘመን ያስቆጠረ ነው። እንደ አውሮፓውያን አቆጣጠር በ1945 የተባበሩት መንግሥታት ድርጅት ሲቋቋም መሥራች ከነበሩት ሀገራት መካከል አንዷ ኢትዮጵያ ነበረች። በአሁኑ ጊዜ ደግሞ ይህ ግንኙነት በመጠናከር ላይ ነው። ለምሳሌ ያህል የመካከለኛው ምሥራቅ፣ የእሲያ፣ የአውሮፓና የአሜሪካ ባለሀብቶች በኢትዮጵያ በተፈጠሩት ምቹ የኢንቨስትመንት አማራጮች በመጠቀም በሀገሪቱ ውስጥ በርካታ የልማት ተግባራትን እያካሄዱ ነው።

የእሲያ ሀገራትን በተመለከተ ከህንድ፣ ከቻይና እና ከጃፓን ጋር ያለው የትብብር እንቅስቃሴ አበረታች ነው። ከምስራቅና ደቡብ ምስራቅ እስያ ሀገራት ጋር ያለውን ግንኙነት የማጠናከሩ ጉዳይ የንግድና የኢንቨስትመንት ተግባራትን የማስፋትና የማጠናከር ጉዳይ ስለሆነ ትኩረት ተሰጥቶታል። በአጠቃላይ ኢትዮጵያ ከአለም ሀገራት ጋር ባላት ግንኙነት ዲሞክራሲያዊ ሥርዓት ግንባታዋንና ልማቷን ለማፋጠን በመደጋገፍ ላይ የተመሠረተ ትብብር በማድረግ ላይ ትገኛለች።

መረጃ 9

የሚከተሉት ጥያቄዎች መልሱ።

1. ኢትዮጵያ ከዓለም ሀገራት ውስጥ የላቀ ግንኙነት ያላት ከየትኞቹ ሀገራት ጋር ነው?
2. ኢትዮጵያ ከጠቀሳችኋቸው የዓለም ሀገራት ጋር ያላት ግንኙነት በምን ደረጃ ላይ ይገኛል? ምሳሌዎች በማቅረብ አስረዱ።

1.5.2 ኢትዮጵያ ከዓለም ሀገራት ጋር ባላት ግንኙነት የምታገኘው ጥቅም፤

- ✓ ኢትዮጵያ ከዓለም ሀገራት ጋር በምታደርገው ግንኙነት ምን ጥቅም ታገኛለች?

የኢትዮጵያ አንዱ የውጭ ግንኙነት ፖሊሲ ዓላማ ዲሞክራሲያዊ ሥርዓቱን በማጠናከር ፈጣን ልማትን እውን ለማድረግ የሚያስችል የተመቻቸ ሁኔታ መፍጠር ነው። ለዚህም ዋነኛ ምክንያቱ የሀገሪቱ የውጭ ግንኙነት መገሻም መድረሻም ልማትና ዲሞክራሲን እውን ማድረግ ነው። ለልማትና ለዲሞክራሲ እውን መሆን የተመቻቸ ሁኔታ መፍጠር ሲባል የገበያ፣ የኢንቨስትመንት፣ የብድር፣ የዕርዳታ እና የቴክኒክ ድጋፍ ለማግኘትና ለመጠቀም ይረዳል።

ከዚህ አንጻር ኢትዮጵያ ከዓለም ሀገራት ጋር ባላት የውጭ ግንኙነት ልማትን እውን ለማድረግ የሚያስችል ሰፊ የገበያ ዕድል፣ ኢንቨስትመንትና ቴክኒካዊ ድጋፍ ለማግኘት ይጠቅማታል። እንደዚሁም ዲሞክራሲን ለማስፈን የዲሞክራሲያዊ አስተዳደር ተቋሞችን ለመፍጠርና ለማጠናከር የሚረዳ ሰፊ የቴክኒክና የፋይናንስ ድጋፍ ለማግኘትም ያስችላል።

መረጃ 10

በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ ተወያዩ።

1. ኢትዮጵያ ከዓለም ሀገራት ጋር ባላት ግንኙነት በምታገኛቸው ጥቅሞች ላይ ተወያዩ።
2. በቡድን በቡድን በመሆን የተለያዩ የዓለም ሀገራትን በመውሰድ ኢትዮጵያ ከነዚህ ሀገራት ጋር ግንኙነት በማድረግ ያገኛቸውን ጥቅም በከፍተኛ ውስጥ አቅርቡ።

የሥነህይወት ሥነምግባር ትምህርት የተማሪ መጽሐፍ - 8ኛ ክፍል

የምዕራፍ ማጠቃለያ

የዲሞክራሲ ሥርዓት የዜጎች ዲሞክራሲያዊና ሰብዓዊ መብቶች እንዲሁም የብሔሮች፣ የብሔረሰቦች እና የሕዝቦች የእኩልነት መብት የሚከበርበት ሥርዓት ነው። የግንባታው ሂደት የዲሞክራሲ ሥርዓት እንዲሠፍንና እንዲዳብር የሚረዱ ዲሞክራሲያዊ ዜጎችን ስመፍጠር እና የዲሞክራሲ ባህልን ለማዳበር የሚያገዙ ወሳኝ ተግባሮችን ማከናወንን የሚጠይቅ ነው። የዲሞክራሲ ሥርዓት ግንባታ በጥቅሱ ዲሞክራሲያዊ ዜጋን በመፍጠር እና የዲሞክራሲ ባህልን በማዳበር ለሀገርና ለሕዝብ የሚበጅ እና የሚስማማ አስተዳደር ማስፈን ነው።

የዲሞክራሲያዊ ሥርዓት ግንባታ መሠረቶች የሕግ የበላይነት መስፈን፣ የዜጎች ሰብዓዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች መከበር፣ የሕዝቦች መፈቃቀድ መኖርና ሃሳብን በነፃ የመገለጫ መብቶች የእኩልነት፣ በራስ ቋንቋ የመጠቀም፣ የመምረጥና የመመረጥ መብቶች መከበር ናቸው ።

የሰብዓዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶችን ለማስፈን የሚያስችሉ መንግሥታዊ እና መንግሥታዊ ያልሆኑ ዲሞክራሲያዊ ተቋማት መኖር አስፈላጊ ነው። መንግሥታዊ የሆኑ ዲሞክራሲያዊ ተቋማት ፍርድ ቤቶች፣ ፖሊስ፣ እምባ ጠባቂ ተቋም፣ ሰብዓዊ መብቶች ኮሚሽን፣ የሥነምግባርና ፀረ-መስና ኮሚሽን፣ እና በመንግሥት ደዘታ ሥር የሚገኙ መገናኛ ብዙሃን ናቸው። መንግሥታዊ ያልሆኑ ዲሞክራሲያዊ ተቋማት ደግሞ አስም አቀፍ እና ሀገር በቀጠ ሲቪክ ማህበራት፣ እንዲሁም በግል ደዘታ ሥር ያሉ መገናኛ ብዙሃኖች ናቸው።

ልዩነቶችን ወይም አስመግባባቶችን በሰላም ለመፍታት የሚያስፈልጉ መሠረታዊ ነገሮች ውይይት፣ በውይይት ወቅት መደማመጥ እና መቻቻል ናቸው።

የፌዴራልና የክልል መንግሥታት አንድነት መገለጫ አንዱ የኢትዮጵያ ፌደራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ በፌደራል መንግሥትና በክልሎች በጋራ መዋቀሩ ነው። ሲላው ሁለቱም የራሳቸው የሆነ ሕግ አውጭ፣ ሕግ አስፈጻሚና ሕግ ተርጓሚ አካላት ያላቸው መሆኑ ሲሆን በተጨማሪም የሁለቱም ዋነኛ ሥልጣን ከሆኑት ውስጥ ሕገመንግሥቱን መጠበቅና መከላከል መሆኑ አንድነታቸውን ያሳያል።

ልዩነታቸው ደግሞ የማዕከላዊ መንግሥት ሥልጣን ሀገር አቀፍ ጉዳዮችን (ገንዘብን፣ መከላከያ ሃይልን፣ የውጭ ግንኙነትን) የሚመለከት ሲሆን የክልሎች ሥልጣን በዋነኛነት ራሳቸውን ማስተዳደርን የሚመለከት ነው።

የጋራ ሥልጣናቸው ደግሞ የፌዴራል መንግሥትና ክልሎች በጋራ በሚያቋቁሟቸው የልማት ድርጅቶች እና በከፍተኛ የማዕድን ሥራዎችና በማንኛቸውም የፔትሮሊየምና የጋዝ ሥራዎች፣ የንግድ ትርፍ ግብር፣ የሥራ ግብር፣ የአድራሻ የኢኮኖሚ ታክስ፣ የገቢ ግብርና የሮዶሲቲ ክፍያዎች በጋራ መጣልና መሰብሰብ ነው።

የከተማ አስተዳደሮች ዋና ዋና ተግባራት በተሰጧቸው የገቢ ምንጮች ዙሪያ ግብርና ቀረጥ መጣልና መሰብሰብ፣ በከተማዎች አስተዳደር ክልል ውስጥ የሚገኘውን መሬትና የተፈጥሮ ሀብት ማስተዳደር፣ የሕዝቡን ሰላምና ፀጥታ ለማስጠበቅ የሚያስችል የፖሊስ ኃይል ማቋቋም፣ በሥልጣናቸው ክልል ሥር በሚገኙ ጉዳዮች ላይ ደንቦችና መመሪያዎችን ማውጣትና ማስፈጸም፣ ከውጭ ሀገራት ከተሞች ጋር ቴክኒካዊ፣ ኢኮኖሚያዊና ባሕላዊ የፕሮፎኮክስ ስምምነቶችን መፈራረም ናቸው።

ኢትዮጵያ ከተለያዩ የዓለም ሀገራት ጋር ያላት ግንኙነት በመጠናከር ላይ ነው። ኢትዮጵያ ከዓለም ሀገራት ጋር ባላት ግንኙነት ልማትን እውን ለማድረግ የሚያስችል ሰፊ የገበያ ዕድል፣ የልማት እንቅስቃሴዋን የሚያገዝ፣ ዲሞክራሲያዊ ሥርዓቱን ለማግለገልና ለማስፈን የዲሞክራሲያዊ አስተዳደር ተቋሞችን ለመፍጠርና ለማጠናከር የሚረዱ የብድርና የርዳታ እንዲሁም ቴክኒካዊ ድጋፍ ለማግኘት እንድትችል ረድቷታል። በአጠቃላይ የኢትዮጵያ የውጭ ግንኙነት የሀገሪቱን ዲሞክራሲያዊ ስርዓት በማጠናከርና ፈጣን ልማትን በማረጋገጥ ረገድ ጥሩ ውጤት እያስገኘ በመሄድ ላይ ነው።

የምዕራፍ ቁጥር ቃላት

የፕሮቶኮል ስምምነት፣ በሀገር መካከል የሚደረግ የትምህርት፣ የባህል፣ የኢኮኖሚ ስምምነት፣ ውስታ፣ ውል።

የፖለቲካ ፓርቲ፣ የተለያዩ የኅብረተሰብ ክፍሎች በአንድነት ተሰባስበው ነፃነትን፣ ወይም ማህበራዊና ኢኮኖሚ ፕቅማፕቅሞችን ለማስጠበቅና ለዚህም እንዲረዱ በነፃ ውድድር የመንግሥት ሥልጣን ለመያዝ የሚያቋቋም ድርጅት ነው።

የሮዎሲቲ ክፍያዎች፣ አንድ ደራሲ (የመጻፍ፣ የሙዚቃ፣ የቅርፃቅርጫ ወዘተ) ለአዘጋጃቸው የሥራ ውጤቶች በተሸጡ ወይም እንደገና በቀረቡ ቁጥር የሚከፈለው ክፍያ።

የምዕራፍ የክስሳ ጥያቄዎች

ቀጥሎ የቀረቡትን የክለሳ ጥያቄዎች በደብተራችሁ ላይ ገልብጣችሁ ሥሩ።

I የሚከተሉት ዓረፍት ነገሮች ትክክል ከሆኑ «አውነት» ስህተት ከሆኑ «ሀሰት» በማለት መልሱ።

1. የዴሞክራሲ ሥርዓት ግንባታ ዲሞክራሲያዊ ዜጋን መፍጠር እና የዴሞክራሲ ባህልን ማዳበር ነው።
2. የዴሞክራሲ ሥርዓት ግንባታ መሠረቶች የሕዝቦች መፈቃቀድና የዜጎች ሰብዓዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች መከበር ናቸው።
3. ሰብዓዊ መብት ኮሚሽን ከሌላው ከማንኛውም የመብቶች አስከባሪ ተቋማት በግንባር ቀደምትነት የሕግን የበላይነትን የሚያስከብር ተቋም ነው።
4. አትዮጵያ ከሌሎች የዓለም ሀገራት ጋር የምታደርገው ሰላማዊ ግንኙነት ለልማትና ለዴሞክራሲያዊ ሥርዓት ግንባታ የሚያስፈልጋትን ማንኛውንም ድጋፍ ለማግኘት ጠቅሟታል።
5. በከፍተኛ የማዕድን ሥራዎችና በማንኛቸውም የፔትሮሊየምና የጋዝ ሥራዎች ላይ የገቢ ግብርና የርዳሊቲ ክፍያዎች መጣል የፌደራል መንግሥት ሥልጣን ነው።

II በ “ለ” ሥር የተዘረዘሩትን በ “ሀ” ሥር ካሉት ጋር አዛምዱ።

ሀ 1. ሰብዓዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች ሳይሸራረፉ እንዲከበሩ የሚሠራ ተቋም፤ 2. ሕጎች፣ ደንቦችና መመሪያዎች ከዜጎች ሰብዓዊ መብቶች ጋር የማይቃረኑ መሆናቸውን የሚያረጋግጥ ተቋም፤ 3. በሕግ የተደነገጉ የዜጎች መብቶች እና ጥቅሞች በአስፈጻሚው አካላት መከበራቸውን የሚከታተል ተቋም፤ 4. ግልፅነትን፣ ተጠያቂነትንና የሕዝብ ተሳትፎን ለማጎልበት የሚሠራ ተቋም፤ 5. ትክክለኛና ወቅታዊ መረጃ ለሕዝቡ የሚያቀርብ ተቋም፤	ሰ ሀ) መገኛኛ ብዙኃን ። ለ) የእምባ ጠባቂ ተቋም። ሐ) ሲቪክ ማኅበራት። መ) የሰብዓዊ መብቶች ኮሚሽን። ሠ) የፌደራል የሥነ ምግባርና ፀረ መብስና ኮሚሽን። ረ) ፖሊስ።

III ለሚከተሉት ጥያቄዎች ትክክለኛ የሆነውን መልስ ምረጡ።

1. ለዴሞክራሲያዊ ሥርዓት ግንባታ ዋነኛው መሠረት ለሕግ የበላይነት መገዛት መርህ ነው የሚባልበት ምክንያት ምንድነው?
 - ሀ) መርሁ ሥልጣን በዴሞክራሲያዊ መንገድ ብቻ እንዲያዝ ዋስትና ስለሚሰጥ፤
 - ለ) መርሁ የዜጎች ሰብዓዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች እንዲከበሩ ዋስትና ስለሚሰጥ፤
 - ሐ) የብሔር፣ የብሔረሰቦችና የሕዝቦች የእኩልነት መብቶች እንዲከበሩ ዋስትና ስለሚሰጥ፤
 - መ) ሁሉም መልስ ነው።
2. ከሚከተሉት ውስጥ የዴሞክራሲያዊ ዜጋ ባህሪ ያልሆነው የቱ ነው?
 - ሀ) የዜጎችን ዲሞክራሲያዊና ሰብዓዊ መብቶች ጠንቅቆ ያውቃል፤
 - ለ) ልዩነቶች የዴሞክራሲ መሠረቶች መሆናቸውን አያምንም፤
 - ሐ) የዜጎችን ዲሞክራሲያዊና ሰብዓዊ መብቶች በሚገባ ያክብራል፤ ያስከብራል፤
 - መ) መልሱ አልተሰጠም።

- 3. የዴሞክራሲ ባህል ዳብሯል ለማለት የሚቻለው መቼ ነው?
 - ሀ) ልዩነቶችን እና የሌሎችን ሃሳብና አመለካከቶችን ማክበርና መቀበል ሲቻል፤
 - ለ) አለመግባባቶችን በሰላማዊ ውይይትና በመተማመን መፍታት ሲቻል፤
 - ሐ) በውይይት ሊፈቱ የማይችሉ ግጭቶች ሲያጋጥሙ ለዳኝነት ማቅረብና የብዙሃኑን ውሳኔ በፀጋ ተቀብሎ ተግባራዊ ማድረግ ሲቻል፤
 - መ) ሁሉም መልስ ነው።

IV የሚከተሉትን ባዶ ቦታዎች በትክክለኛ ቃል ወይም ሀረግ ሙሉ።

- 1. ከመንግሥት አደረጃጀት ውጭ ያሉ ንቁና ኃላፊነት የሚሰማቸው ዜጎች በራስ ተነሳሽነት የሚያቋቋሟቸው ተቋማት _____ ተብለው ይጠራሉ።
- 2. በመንግሥት መሥሪያ ቤቶች በኩል ጉዳት ደርሶብናል በማለት ቅሬታ የሚያቀርቡ ግለሰቦችን አቤቱታ እየመረመረ ውሳኔዎችን የሚሰጥ መብት አስከባሪ ተቋም _____ ይባላል።
- 3. ልዩነቶችን ወይም አለመግባባቶችን በሰላም ለመፍታት የሚያስፈልጉ ሦስቱ መሠረታዊ ነገሮች _____፣ _____ እና _____ ናቸው።

V የሚከተሉትን ጥያቄዎች ባጭሩ መልሱ።

- 1. ከዴሞክራሲያዊ ሥርዓት ግንባታ መሠረቶች ውስጥ ሦስቱን ጥቅሱና እያንዳንዳቸው መሠረት መሆናቸውን የሚያሳይ ማስረጃ አቅርቡ።
- 2. ለሰብዓዊና ዴሞክራሲያዊ መብቶች መከበር ከሚሠሩ ተቋማት ውስጥ ቢያንስ ሁለቱን በመጥቀስ ዓላማቸውን ግለፁ።
- 3. የፌደራል መንግሥትንና የክልል መንግሥታትን አንድነትና ልዩነት አብራሩ።

ምዕራፍ ሁለት

የሕግ የበላይነት

የምዕራፍ ዓላማዎች፣ ደህንን ምዕራፍ ተምረህ/ተምረሽ ስታጠናቅቅ/ስታጠናቅቁ፤

- በፌዴራል ሕገመንግሥትና በክልል ሕገ መንግሥት መካከል ያለውን አንድነትና ልዩነት ታወቂ ያለሽ/ታወቃለህ።
- የሥልጣን ገደብን አስፈላጊነት ትረጂያለሽ/ትረጂያለህ።
- የሚጠበቅብሽን/የሚጠበቅብህን ሥነምግባር ታወቂ ያለሽ/ታወቃለህ።
- ሙስና የሚያስከትላቸውን ችግሮች ትረጂያለሽ/ትረጂያለህ።

- በሥዕሉ የተመለከቱት ሕገመንግሥቶች አንድነትና ልዩነት ምን ይመስላችኋል?

ከዚህ ቀጥሎ ከፌዴራል ሕገመንግሥት እና ከደቡብ ብሔሮች ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ክልል ሕገመንግሥት መግቢያ ውስጥ የተወሰዱ ክፍል ሃሳቦች ቀርቦዋል። በቡድን በቡድን ሆናችሁ ሃሳቦችን በማነፃፀር ከግርጌው ለቀረቡት ጥያቄዎች በፅሁፍ መልሳችሁን አቅርቡ።

2.1 ሕገመንግሥት፣

2.1.1 የኢፌዴሪ ሕገመንግሥትና የክልል መንግሥታት ሕገመንግሥቶች አንድነትና ልዩነት፣

የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ ሕገመንግሥት መግቢያ

እኛ የኢትዮጵያ ብሔሮች ብሔረሰቦችና ሕዝቦች፣ በሀገራችን ኢትዮጵያ ውስጥ ዘላቂ ሰላም፣ ሞስትና ያለው ዲሞክራሲ እንዲሰፍን፣ ኢኮኖሚያዊና ማኅበራዊ እድገታችን እንዲፈጠን፣ የራሳችንን ሰፊ በራሳችን የመወሰን መብታችንን ተጠቅመን፣ በነፃ ፍላጎታችን፣ በሕግ የበላይነት እና በራሳችን ፈቃድ ላይ የተመሠረተ አንድ የግብርና ማኅበራዊ ስጋራ ስመገንባት ቅርጠን በመነሣት፣ ደህን ዓላማ ከግብ ሰማድረስ፣ የግለሰብና የብሔር/ብሔረሰብ መሰረታዊ መብቶች መከበራቸው፣ የፃታ እኩልነት መረጋገጡ፣ ባሕሎችና ሃይማኖቶች ካስገንዳች ልዩነት እንዲራመዱ የማድረግ አስፈላጊነት ፅኑ እምነታችን በመሆኑ፣ ኢትዮጵያ ሀገራችን የየራሳችን አኩሪ ባህል ያለን፣ የየራሳችን መልክዓ ምድር አሰፋፈር የነበረንና ያለን፣ ብሔር፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች በተለያዩ መስኮችና የግንኙነት ደረጃዎች ተሳስረን አብረን የኖር ንባትና የምንኖርባት ሀገር በመሆን፣ ያፈራረገው የጋራ ጥቅምና አመለካከት አለን ብለን ስለምናምን፣

ደህ ሕገመንግሥት ከዚህ በላይ ለገሰፅናቸው ዓላማዎችና እምነቶች ማሰሪያ እንዲሆን እንዲወክሉን መርጠን በላክናቸው ተወካዮቻችን አማካይነት በሕገ መንግሥት ጉባኤ ዛሬ ጎዳር 29 ቀን 1987 አፅድቀንዋል።

ምዕራፍ 2.1. ሕገመንግሥቶች

በ1994 ዓ.ም. ተሻሽሎ የወጣው የአማራ ብሔራዊ ክልላዊ መንግሥት ሕገመንግሥት መግቢያ

እኛ የአማራ ብሔራዊ ክልል ሕዝቦች፡- ለዘመናት ተንሰራፍቶ የቆየው ጨቋኝ ሥርዓት ሰብአዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶቻችንን አፍኖና በተዛባ ኢኮኖሚያዊና ማህበራዊ ፖሊሲዎች ሰድህነትና ሰኋላ ቀርነት ዳርገን መቆየቱን በጠቅላላ እድገታችን ላይ ያደረሰውን አሉታዊ ተፅዕኖ ሰማሰወገድ በመሻት፣

በአብዛኛዎቹ የአገራችን ብሔር-ብሔረሰቦች ላይ ሲፈጸም በቆየው አስከፊ ብሔራዊ ጭቆና ምክንያት በቀጥታም ሆነ በተዘዋዋሪ መንገድ የጉዳቱ ሰብዓዎች ሆነን መቆየታችን በማደዳገም ሁኔታ መታረም እንዳለበት በማመን፣

መላ የአገራችን ብሔር-ብሔረሰቦችና ህዝቦች ለዘመናት ካካሄዱት አኩሪ ተጋደሎ የነበረው ኋላ ቀርና አፋኝ ሥርዓት ተገርሶ አገራችን ኢትዮጵያ የግለሰቦችና የራሱን እድል በራሱ የመወሰን መብት እስከ መገንጠልን ጨምሮ የሁሉም ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ሰብአዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች በሙሉ የተከበሩባትና በአጠቃላይ የሕግ የበላይነት የሰፈነባት ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ መሆኗ ስጋራ እድገታችን መፋጠን ያለውን ጠቀሜታ በመገንዘብ፣

እኛ በአማራ ብሔራዊ ክልል የምንገኝ ህዝቦች ሰተፋጠነ ኢኮኖሚያዊ እድገት፣ ለዘላቂ ሰላምና ሰዳቢ ዲሞክራሲ የምንበቃው የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ ሕገመንግሥት መሰረት ያደረገ፣ ከክልላችን ተጨባጭ ሁኔታዎች ጋር የተገናዘበና የብሔራዊ ክልሉ ህዝቦች የተከበሩባችን ሕገመንግሥታዊ መብቶች ባልተሸራረፈ ሁኔታ በሰራ ላይ ሰማዋል የሚያስችሉን የራሳችን ሕገመንግሥት ሲኖረን እንደሆነ አጥብቀን በማመን፣

ከዚህ በመነሳት በቀጥተኛ ተሳትፏችን በዲሞክራሲያዊ አግባብ ከመካከላችን መርጠን በላክናቸው የክልሉ ምክር ቤት መስራች ጉባኤ ተወካዮቻችን አማካኝነት እስካሁን ድረስ ፀንቶ የሚሰራበትን ክልላዊ ሕገመንግሥት ሰኔ 15 ቀን 1987 ዓ.ም ስመጀመሪያ ጊዜ መክረን ያጸደቅነው መሆኑን እያስታወስን፣ ደኸው በስራ ላይ ያለው ሕገመንግሥታችን/ አስቀድሞ እንደተሻሻለ/ ግልፅ አሰራርን የሚከተል፣ ስመረጥነው ህዝብ ተጠያቂ የሆነና ብቃት ያለው መንግሥታዊ አደረጃጀትን በሚያሳይ አግባብ ጥልቅ ክልላዊ ተደርገዎትና የምንገኝበት ሁኔታ በሚጠይቀው መጠን እንደገና ተሻሽሎ መውጣት የሚገባው መሆኑን በውል በመረዳት፣

እነዚህ ዛሬ ጥቅምት 26 ቀን 1994 ዓ.ም. በባሕር ዳር ከተማ ባካሄደነው የክልሉ ምክር ቤት ሶስተኛ መደበኛ ጉባኤ ለዚህ ዓላማ በተለየመው አካል ተረቅቆ በቀረበው የተሻሻለ ሕገመንግሥት ላይ መክረንና በአንቀጾቹ ላይ በዘርዘር ተወያይተን ሰነዱን በሙሉ ድምፅ አፅድቀንዋል።

የሥነህይወትና ሥነምግባር ትምህርት የተማሪ መጽሐፍ - 8ኛ ክፍል

መሰጠጃ 1

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

- 1. በቀረቡት የሁለቱ ሕገመንግሥቶች መግቢያ ላይ ያለውን ስንድነት በዝርዝር ግለፁ።
- 2. የክልሉ ሕገመንግሥት የፌዴራሉን ሕገ መንግሥት መነሻ ማድረግና እንዲሁም የማይቃረን መሆኑን የሚያሳዩ ሃሳቦችን በማነፃፀር አሳዩ።
- 3. በዚህ መልክ ያሳዩበትን ክልል ወይም ሌላ ስንድ ክልል መርጣችሁ መግቢያውን ከፌዴራሉ ሕገመንግሥት ጋር በማነፃፀር ስንድነትና ልዩነታቸውን በቡድን በመሆን አሳዩ።

የፌዴራል ሕገመንግሥት የኢትዮጵያ ብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች መርጠው በላኪቸው ተወካዮቻቸው አማካኝነት ተመክሮበት የፀደቀ እንደመሆኑ በሀገሪቱ ያሉ ሕጎች ሁሉ መነሻና የበላይ ሕግ ነው። የክልል ሕገመንግሥታትም የክልሉ ሕዝቦች በመረጧቸው ተወካዮቻቸው አማካኝነት በየክልሉ ምክር ቤት የጸደቁ ናቸው። በመሆኑም በክልሉ ውስጥ ያሉ ሕጎች ሁሉ የበላይ ሕጎች ናቸው። ከዚህም በመነሳት ሁለቱም (የፌዴራል ሕገመንግሥትና የክልል ሕገመንግሥት) ሕዝቦች በመረጧቸው ተወካዮቻቸው አማካኝነት ተመክሮባቸው የፀደቁ መሆናቸውን እንገነዘባለን።

የፌዴራል ሕገመንግሥት ዋነኛ ዓላማ የመንግሥትን የተለያዩ ክፍሎች ሥልጣንና ሃላፊነት መወሰን፣ ዜጎች ያሏቸውን መሠረታዊ መብቶችና ነፃነቶች መደንገግ ሲሆን፣ የክልል ሕገመንግሥት ዓላማ ደግሞ በክልል መንግሥቱ ውስጥ ያሉትን የተለያዩ ክፍሎች ሥልጣንና ሃላፊነት መወሰን፣ በክልሉ ያሉ ሕዝቦች ያሏቸውን መሠረታዊ መብቶችና ነፃነቶችን መደንገግ ነው። ሌሎች ሕጎችና ደንቦች አሠራሮች ሁሉ የበላይ ከሆነው የፌዴራል ሕገመንግሥቱ ጋር እንደማይቃረኑ ሁሉ በክልሎች ውስጥ የሚወጡ ሕጎች፣ ደንቦችና አሠራሮችም ከክልሉ ሕገመንግሥት ጋር የሚቃረኑ አይሆኑም።

ስለዚህ ሁለቱም ሕጎች በሕዝቦች ሙሉ ፍቃድ የፀደቁ በየደረጃቸው የበላይ ሕግ መሆናቸው አንድ ዓይነት ባህርይ እንዳላቸው ያመለክታል። ይህም ማለት የፌዴራሉ ሕገመንግሥት በሀገር ደረጃ የበላይ ሕግ ሲሆን፣ የክልል ሕገመንግሥቶች ደግሞ በክልሎች የበላይ ሕጎች ናቸው። ልዩነታቸው ደግሞ የፌዴራሉ ሕገመንግሥት በሀገሪቱ በሙሉ የበላይ ሕግ ሲሆን፣ የክልል ሕገመንግሥቶች ደግሞ የበላይ ሕግ የሚሆኑት

በክልላቸው ደረጃ መሆኑ ነው። ይህ በመሆኑም የፌዴራል ሕገመንግሥቱን የሚቃረን ሕገመንግሥት ወይም ሕግ በክልሎች ሊወጣ አይችልም።

መሰጠጃ 2

የሚከተሉትን ጥያቄዎች ከላይ በቀረበው ማስታወሻ ላይ በመመሥረት መልሱ።

- 1. የፌዴራል እና የክልል ሕገመንግሥት የሚፀድቁት በምን ዓይነት መንገድ ነው?
- 2. የፌዴራል ሕገመንግሥትና የክልል ሕገመንግሥት ከሕጎች ሁሉ የበላይ መሆናቸው በምን መልክ እንደሆነ ግለፁ።
- 3. የፌዴራል እና የክልል ሕገመንግሥቶች የሚመሳሰሉባቸውንና የሚለያዩባቸውን ነጥቦች ዘርዝሩ።

2.2 ሥነምግባር

2.2.1 በሀገር ደረጃ ከተማሪዎች የሚጠበቅ ሥነምግባር፣

በመንግሥት መሥሪያ ቤቶች የሚገኙ የሥነምግባር መርሆዎች፣

ሐቀኝነት፣ ታማኝነት፣ ቅንነት፣ ሚስጢርን መጠበቅ፣ ለሕዝብ ጥያቄ ምላሽ መስጠት፣ ተጠያቂነት፣ አድሎ አለመፈጸም፣ ሕጋዊ በሆነ ሥልጣን በአግባቡ መገልገል፣ ሕግን ማክበርና አርአያነት ናቸው።

✓ እነዚህን መርሆዎች ሠራተኞች እንዲያወቁቸው መደረጉ ምን ጥቅም የሚሰጥ ይመስላችኋል?

እውቀት

እናቱ እኔን እንደያዘች ተቀምጣ ተራዋን እየተጠባበቀች ነው።

“ለመሆኑ ምንሽን አሞሽ ነው ሐኪም ቤት የመጣሽው?” አልኳት ድንገት።

“ለመሆኑ ማነህ አንተ?” ብላ ጠየቀችኝ።

“ልጅሽ ነኛ። ማን መስልኩሽ?” አልኳት፣ በይበልጥ ላላምናት ፈልጌ ማህፀኗ ውስጥ መሆኔን እንድታረጋግጥ ሁለት ጊዜ ገልበጥ ገልበጥ አልኩ።

“ታሪኩን መስማት መብቴ ነው፣ የመጣሽበትን።”

“አንተን ለማስወረድ!”
“እንዳልወለድ?”
“አዎ”

“እወለዳለሁ አልኳት ጮክ ብዬ”

እኔ እወለዳለሁ ሀገሪንና ወገኔን ለመልካም ፍጻሜ የሚያደርስ ራዕይ አለኝ። ሰዎች ሁሉ ክፉዎች ናቸው የሚል እምነት የለኝም። የእር ኩሳኑን ያህል ደጋጎችም አሉ፤ ለወሽካታው እውነተኛ፤ ለከዳተኛው ታማኝ፤ ለትዕቢተኛው ትሑት፤ ለክፉው ጥሩ፤ ለሱሰኛው ጨዋ፤ ለባ ለጌው ጭምት፤ ለመሰሪው ሰው ወዳድ፤ ለሰባ ቂው አስታራቂ፤ ተፈጥሯል። ስለዚህ ጥሩ ሰው ማየት ካሁኑ ይናፍቀኛል። በተለይ ጥሩ ጓደኛ ጓደኛውን በቅናትና ምቀኝነት የማይተባብስ፤ የሚችል ጓደኛውን ድንቅ ሥራ የኔ ነው የማይል፤ ለችግር ጊዜ የሚደርስ፤ አፈጮማ ሳይሆን በተግባር የሚያምን የልብ ጓደኛ እንዲኖረኝ እፈልጋለሁ።

ለሀገሩ በሐቅ የሚሰራ፤ ቢሮክራሲ ያላጠየመው፤ የማይመዘብር፤ ሙስናን ተዋግቶ የሚያዋጋ፤ ለወገኖቹ እድገት፤ ብልፅግናና ደህንነት ሳይታ ክት የሚሠራ፤ በፈረንጅ አስተሳሰብ ያልተበረዘ፤ የሕዝቦችንም የራሱንም ባህል የሚያዳብር ጥሩ ኢትዮጵያዊ ለማየት ቸኩያለሁ። አርአያነቱንም ለክፉዎች አሳይቼ ከስህተታቸው እንዲማሩ ለማድረግ እሻለሁ። ብዙ ታላላቅ ሰዎችን እንዳናጣ ውርጃን አወግዛለሁ።

አመጣጥኖ በመውለድ ግን አምናለሁ። ጥሩ ትጉህ የሀገር መሪና ሀገርን ከጠላት የሚያድን ጀግና ወታደር ማየት እፈልጋለሁ። ስለዚህ እወለዳለሁ።

(መስፍን ሃብተማርያም፣ እፍታ፣ 1993 ለማስተማሪያ እንዲሆን በክፍል የተወሰደ)

መሰጠጃ 3

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. በምንባቡ ውስጥ ከተጠቀሱት ሐሳቦች ውስጥ ከተማሪዎች የሚጠበቁት የትኞቹ ይመስሉላችኋል? ምክንያታችሁን ግለጹ።
2. በምንባቡ ውስጥ ከተጠቀሱት ሐሳቦች ተማሪዎች ሲያስወግዷቸው ይገባል የምት ሷቸውን ስዩና ምክንያታችሁን ግለጹ።

ለሕግ የበላይነት መገዛት ሁሉም መብቶችና ጥቅሞች የሚከበሩበት ሥርዓት የሚቆምበት ምስሶ ነው። መልካም ሥነምግባር ደግሞ ለሕግ

የበላይነት ለመገዛት ቁልፍ ነው። በመሆኑም በሀገር ደረጃ ከተማሪዎች ብዙ መልካም ሥነምግባር ይጠበቃል።

እያንዳንዱ ዜጋ የራሱ መብት በመከበሩ እንደሚረካ ሁሉ የሌላውም ዜጋ መብት ሲከበር እንደሚረካ በመገንዘብ የሌላውን መብት ማክበርና ማስከበርን የህይወት መመሪያው ማድረግ አለበት። እንዲሁም መብቱን በጉልበትና በኃይል ሳይሆን ሕግን አክብሮ ብቻ መጠቀም እንዳለበት ከልቡ ማመንና መተግበር አለበት። ሕግ ይቀጣኛል ወይንም የተለየ ጥቅም አገኛለሁ ብለው ሳያስቡ ሕግን አክብሮ መንቀሳቀስ ከፍተኛ የሥነምግባር መገለጫ ነው።

የተለያዩ ቋንቋዎች፣ እምነቶች፣ ሌሎች ባህላዊ መገለጫዎች ያሉዋቸው ማህበረሰቦች በአንድ ላይ እንደየእምነታቸው፣ ባህላቸውና አኗኗራቸው በጋራ ተስማምተውና ተባብረው የሚኖሩት በመቻቻል ነው። ስለዚህ የመቻቻል መርህ ከተማሪዎች የሚጠበቅ ሥነምግባር ነው። ወጣት ተማሪዎች በሀገራዊም ሆነ በአካባቢ ጉዳይ ላይ ንቁ ተሳትፎ ለማድረግ የሀገር ፍቅር ሊኖራቸው ይገባል። ይህ ካልሆነ በጥቂቶች ጥቅማቸው ሊነጠቅ መብታቸው ሊረገጥ መቻሉ አይቀራ ነው። በመሆኑም በማንኛውም ሀገራዊም ሆነ አካባቢያዊ ጉዳይ ላይ ያለጎትንች መሳተፍ ተገቢ ነው።

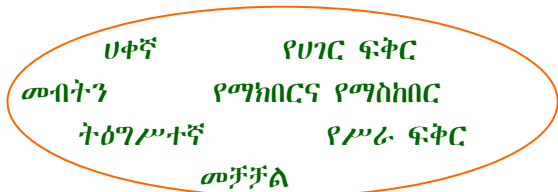
ሀገር ወጣት ዜጎቿ ሀቀኞች እንዲሆኑላት ትፈልጋለች። ሀቀኝነት በሚነገርና በሚደረግ መካከል ልዩነት አለመኖር ሲሆን ልዩ ልዩ መገለጫዎች አሉት። ከነዚህም መካከል አለመዋሸት፣ አለማጭበርበር፣ አለመስረቅ ወዘተ ይገኙበታል። በመሆኑም ወጣቶች ሀቀኛ እንዲሆኑ ይጠበቃል። በመጨረሻም ወጣት ተማሪዎች የሥራ ፍቅርና ከበሬታ ሊኖራቸው ይገባል “በሥራቸው የረኩ ሰዎች በህይወታቸው የረኩ ሰዎች ናቸው” እንደሚባለው መታፈር ያለበት ሥራ ባለመሥራት እንጂ በምንሠራው የሥራ ዓይነት መሆን የለበትም፤ ሥራ አማርጦ መናቅ የኋላቀርነት መገለጫ መሆኑን መረዳት ይገባል። ስለሆነም ማንም ሰው በሚያከናውነው ተግባር የሥራ ሥነምግባር ሊኖረው ይገባል።

በአጠቃላይ ልዩነትን አምኖ በመቀበል ተቻችሎ መኖር፣ ማንኛውንም ተግባር በሕግ መሠረት ማካሄድ፣ ሀገርን መውደድ፣ እውነትን ማራመድ፣ ሌሎችን ጎድቶ የተለየ ጥቅም ለማግኘት አለመሻት፣ ትምህርትን በርትቶ በመማር ያሰቡት

ግብ ላይ መድረስ ለሀገርና ለወገን የሚበጁ ተግባራትን ማከናወን ከተማሪዎች የሚጠበቁ ጥሩ የሥነምግባር መገለጫዎች ናቸው።

መልመጃ 4

የሚከተሉትን ተግባራት ሥሩ።

ሀ) ከላይ በሣጥኑ ውስጥ የተሰጡትን የሥነምግባር መገለጫዎች ከዚህ በታች በቀረቡት ዐረፍተነገሮች ዉስጥ ይበልጥ ተስማሚ ናቸው በምትሰዩዎቸው በታዎች አስገቡ።

1. የእነ ስምስም ሰፈር ወጣቶች የተለያዩ ሃይማኖት ተከታዮች ቢሆኑም በ ___ አብረው ይኖራሉ።
2. እነተኮሳ የራሳቸው የሆነውን አድራሻ ለሌሎችም ለሌሎችም አደነኩም እንዲያውም የሌሎች መብት ያስከግባብ ሲደፈር ዘም አደሱም በመሆኑም በሰፈሩ ___ ምሳሌዎች ናቸው።
3. ዳንቻ ወጣት ነጋዴ ቢሆንም ሰሕገ ወጥ ትርፍ ብሎ ቃሉን አያጥፍም ስለዚህ በሰፈሩ ___ በመባል ይታወቃል።
4. ወጣቷ ብዙ ውጣ ውረዶችን ታግሳ ሰቁም ነገር በመብቃቷ የሰፈራ ሰዎች እንደ ስምሽ ___ ነሽ ይሏታል።
5. ዛሬ ትንሽ የምትመስለዋለህ ሥራ ሳይንቀ የሰሩ ___ ያሳቸው ወጣቶች ነገ ባሉኩባን ይሆኑ ብዙዎችን የሚያስተዳድሩ ዜጎች እንደሚሆኑ ሳይታሰም የተፈታ ነው።
6. ___ ያለው ወጣት በመከባበርና በእኩልነት የሚኖርባትን ሀገር ጥቃት ስመመከት ቀስቃሽ አይሰፈልገውም።

ለ) በሀገር ደረጃ ከተማሪዎች ከሚጠበቁ የሥነምግባር መገለጫዎች መካከል የተወሰኑትን በመጥቀስ አብራሩ።

2.3 የሥልጣን ገደብ

2.3.1 የሥልጣን ገደብ አስመዳኛ የሚያስከትላቸው ችግሮች

✓ በአንድ መሥሪያ ቤት ያለ ባለስልጣን የተሰጠውን ሥልጣን ያለገደብ እንዲጠቀምበት ቢደረግ ምን ዓይነት ችግር ሊፈጠር ይችላል?

ነውር ነው

አቶ ሺበሺ ከግቢያቸው ጉን ባለው ክፍት ቦታ ሱቅ ለመስራት አሰቡና ጉረቤታቸው የሆነውን አንድ ደንብ አስከባሪ አማካኝ።

እሱም ችግር የለም፣ ይፍረስ ቢባል እንኳ እኔ አለሁ አላቸው። እሳቸውም ሱቁን ሠሩ። ይሁን እንጂ ሶስት ወርም ሳይጠቀሙበት ቦታው መንገድ የሚወጣበት ስለሆነ እንዲያፈር ሱት ተነገራቸው። እሳቸው ግን የደንብ አስከባሪውን አስፈቅጄ ነው የሰራሁት በማለት አላፈርስም አሉ። እንዲያውም አንድ ለሚያውቁት ባላሥልጣን ጉቦ ሰጥተው የደንብ ማስከበሪያ ኮሚቴ አላላትን አሳስሩዋቸው።

የቡድን ሥራ፣

በዚህ ጉዳይ ላይ ጥፋተኛው ማን እንደሆነ፣ ሥልጣኑንም ያለገደብ የተጠቀመው ማን እንደሆነና በዚህ ምክንያት የተከሰተውን ችግር እንዲሁም መሆን የነበረበትን ትክክለኛ አሠራር ተወያይቶ የቡድኖቻቸውን ሃሳብ በፅሁፍ አቅርቡ።

የሕግ የበላይነት መገለጫዎች ከሆኑት ጉዳዮች መካከል አንዱ የመንግሥትን ሰፊ ሥልጣን ለመገደብና ለመቆጣጠር የሚያስችል ሥልጣን መኖር ነው። የሥልጣን ገደብ ከሌለ ሕግ እየተጣሰና ሁሉም ከሕግ በላይ እየሆነ የሕግ የበላይነት ትርጉም ያጣና በርካታ ችግሮች ሊከሰቱ ይችላሉ።

የሥልጣን ገደብ ከሌለ ሥርዓት አልበኝነት ይነግሥና የዜጎች መብቶች በሕገወጥ አሠራር ሊጣሱ ይችላሉ። አገልግሎት ሰጪ አካላት የሥልጣን ገደብ ካልተደረገባቸው የተገልጋዩ መብቶችና ግዴታዎች ይጣሳሉ። ከዚህም የተነሳ ተገልጋዩ መብቱን ለማስከበር ከሕጋዊ መንገድ ይልቅ ጉቦና አማላጅ የመሳሰሉትን መንገዶች አማራጭ ያደርጋል፤ በዚህም መስና ይንሰራፋል።

የሥልጣን ገደብ በማይኖርበት ጊዜ ግልፅነትና ተጠያቂነት አይኖርም። በመሆኑም ባለሥልጣናት ሕግን መተላለፋቸውና አለመተላለፋቸው በግልፅ አይታወቅም። ስለዚህ የተበደለ ሰውም መበደሉን በግልፅ የሚያውቅበት ሕግና አግባብ አይኖረውም፤ ተበድያለሁ ብሎ እንኳ ቢያስብ ቅሬታውን ሊያቀርብ የሚችልበት ሁኔታ አይፈጠርም።

እንዲሁም በሥልጣን ላይ ገደብ አለመደረጉ የተለያዩ የመንግሥት አካላትና ሠራተኞች በዘፈቀደ

እንዲሁም በማድረግ ለዜጎች መብት መጣስ ምክንያት ይሆናል። ለምሳሌ ማንም ሰው ሊቀጣ የሚችለው በግልፅ የተከለከለና ሕግን ሲጥስ እና በአግባቡ ተከሶና ፍርድ ቤት ቀርቦ ሲፈረድበት ብቻ ነው። ይሁን እንጂ የሥልጣን ገደብ ከሌለ አንድ ሰው ሕግ ሳይጥስ፣ በአግባቡ ክስ ሳይቀር ብብትና ሳይፈረድበት በባለስልጣናት ገደብ የለሽ ትዕዛዝ ብቻ ሊታሰርና ሊቀጣ ይችላል። የእንዲህ ዓይነት አሠራር መኖር የዜጎችን ፍትህ የማግኘት መብት የሚጥስ ሲሆን ዞሮ ዞሮ ሀገርንም ይጎዳል። ስለዚህ የሥልጣን ገደብ መኖር እጅግ አስፈላጊ ነገር ነው።

ይሁን እንጂ ፈተናውን ያልተጠበቀ ሰው መሆኑ በመሆኑ በመድፈኑ ፈተናው ሳይወጣ አይቀርም የሚል ጥርጣሬ ተፈጥሯል።

ጠላጠሟ 6

በምንባቡ መሠረት የሚከተሉትን

? ጥያቄዎች መልሱ።

1. ፈተናው እንዴት ሲወጣ ቻለ?
2. ፈተናው ሲወጣ የሚችልበት ሁኔታ ካለ ሁኔታው እንዳይፈጠር ምን ጥንቃቄ መደረግ እንደነበረበት በሪፖርት መልክ ጽፎ ችሁ አቅርቡ።

ጠላጠሟ 5

በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ ተወያዩ።

- ? 1.** የሥልጣን ገደብ አስመናጻጻ የሕግ የበላይነትን ለማረጋገጥ እንቅፋት የሚሆነው እንዴት ነው?
- 2.** የሥልጣን ገደብ ከሌለ ሲደርስ የሚችሉ ችግር ምንድን ነው?
- 3.** ዜጎች መበደል አስመበደላቸውን የማያውቁበት ሁኔታ የሚከሰተው ምን ዓይነት አሠራር ሲኖር ነው?
- 4.** በኢትዮጵያ ሕገመንግሥት አንቀጽ 12 ላይ የተደነገገውን በማንበብ ሥልጣንን ለመገደብ ያለው አስተዋፅኦ ምን እንደ ሆነ ግለጹ።

2.4 ሚስጥር

2.4.1 ሚስጥር ለመጠበቅ መደረግ ያላባቸው ጥንቃቄዎች፣

- ✓ ሚስጥር መጠበቅ እንዳለበት የሚገልጹና በአካባቢያችሁ የሚነገሩ አባባሎች አሉ? ካሉ እስቲ ግለጹዎቸው።
- ✓ ሚስጥር ለመጠበቅ ሊደረጉ የሚገባቸው ጥንቃቄዎች ምንድናቸው?

ማንጉዳዩ

አቶ ማንጉዳይ የአንድ መሥሪያ ቤት ሠራተኛ ናቸው። አንድ ፀሐፊና አንድ ቢሮ የሚያፀዳ ሠራተኛ ተመድበላቸው ይሠራሉ። እሳቸውም ብዙውን ጊዜ ለሻይ እረፍት ሲወጡ ቢሮአቸውን አይዘጉም። እንዲሁም አንድ ነገር ለመጻፍ ረቂቅ የሚያወጡባቸውን ወረቀቶች ሳይቀዱ ቆሻሻ ማጠራቀሚያ ውስጥ መጨመር ያዘወትራሉ። ፀሐፊያቸውም ኮምፒውተሩን ሳታጠፋ መውጣት ታዘወትራለች። እንዲሁም ኮምፒዩተሩን ከውጭ የሚመጡ ንደኞቿ ይጠቀሙበታል። ታዲያ በአንድ ወቅት አቶ ማንጉዳይ አዲስ ለሚቀጠሩ ሠራተኞች ፈተና እንዲያወጡ ታዘው ነበር።

ሚስጥር የሆኑ ጉዳዮች ሚስጥራዊነታቸው ካልተጠበቀ በግለሰብ፣ በቤተሰብና በሀገር ላይ ከፍተኛ ጉዳት ሊያስከትሉ ይችላሉ። በመሆኑም ሚስጥርን ለመጠበቅ ከፍተኛ ጥንቃቄ መደረግ ይኖርበታል። ብዙ ጊዜ ሚስጥርን አውቀውም ሆነ ሳያውቁ የሚያባክኑ ሰዎች፣ ሚስጥሩ በመወጣቱ ምክንያት የሚደርሰውን ጉዳት እያዩ ምነው ባልተናገርኩና፣ ምነው አፌን በቆረጠውና በማለት በከፍተኛ ፀፀት ውስጥ ሲወድቁ ይታያል። ለመሆኑ ሚስጥርን ለመጠበቅ ምን ዓይነት ጥንቃቄ መደረግ ይኖርበታል?

ሚስጥርን ለመጠበቅ መደረግ ከሚገባቸው ጥንቃቄዎች የመጀመሪያው ሚስጥር የሆኑ ጉዳዮችን ለይቶ ማወቅ ነው። ሚስጥር የሆኑ ጉዳዮችን ለይቶ ካለማወቅ የተነሳ ሚስጥሮች ሊወጡ ይችላሉ። በየመሥሪያ ቤቱ ሚስጥር የሚባሉ ጉዳዮች በሥነምግባር ደንቦች ላይ ተዘርዝረው የሚቀመጡትም ለዚህ ነው።

ሚስጥርን ለመጠበቅ መልካም ሥነምግባር ያስፈልጋል። መልካም ሥነምግባር ያላቸው ሰዎች ሚስጥር የሆኑ ጉዳዮችን ለመጠበቅ ታማኞች ናቸው። ባንጻሩም መልካም ሥነምግባር የሌላቸው ሰዎች ለግል ጥቅማቸው ሲሉ ሚስጥር ሊያባክኑ ይችላሉ። ስለዚህ ሚስጥርን ለመጠበቅ መልካም ሥነምግባርን መገንባት አስፈላጊ ነው።

አንዳንዶች ደግሞ በቸልተኝነት ሚስጥርን ሲያባክኑ ይታያሉ። ለምሳሌ ሚስጥር ያለበትን ቢሮ ሳይዘጉ በመሄድ፣ ሚስጥር የተፃፈበትን ኮምፒዩተር ሳይዘጉ መሄድ፣ ወይም ሌሎች እንዲጠቀሙ መብት በመፍቀድ፣ ሚስጥር የሆኑ ጉዳዮችን ለንደኞቻቸው በመንገር፣ አንድ መሥሪያ ቤት ከሰቀቁ በኋላ ቀደም ሲል በሥራ አጋጣሚ ያወቁትን ሚስጥር ኃላፊነት በጎደለው ሁኔታ ሲያባክኑ ይታያል። በመሆኑም ቸልተኝነትን ማስወገድ ሚስጥርን ለመጠበቅ ከሚደረጉ ጥንቃቄዎች ዋነኛው ነው።

የሥነህግና ሥነምግባር ትምህርት የተማሪ መጽሐፍ - 8ኛ ክፍል

መሰረታዊ 7

የሚከተሉትን ጥያቄዎች አንብባችሁ መልሱ::

1. ሚስጥር የሆኑ ጉዳዮች በሥነምግባር ደንብ ላይ መገለጻቸው ሚስጥርን ስመጠበቅ እንዴት ይጠቅማሉ? ተወያዩበት::
2. መልካም ሥነምግባር መገንባት ሚስጥርን ስመጠበቅ እንዴት ይጠቅማል?
3. በቸልተኝነት ምክንያት ሚስጥር የሚባክን ባቸውን ሁኔታዎች እንዴት ማስወገድ ይቻላል?

የቡድን ሥራ

ቀጥሎ የቀረቡትን ጥያቄዎች በቡድን በመሆን ሠርታችሁ ሪፖርት አቅርቡ::

1. በትምህርት ቤታችሁ ሚስጥር የሚባሉት ጉዳዮች የትኞቹ ናቸው? ሚስጥሮቹን ለመጠበቅ ምን ዓይነት ጥንቃቄ ሊደረግ ይገባል?
2. በአካባቢያችሁ ካሉት መሥሪያ ቤቶች አንዱን ምረጡና በዚያ መሥሪያ ቤት ሚስጥር የሚባሉት ጉዳዮች ምን ምን እንደሆኑ፣ ሚስጥሮቹን ለመጠበቅ ምን ምን ጥንቃቄዎች እየተደረጉ እንደሆነ ጠይቃችሁ በጽሁፍ ሪፖርት አቅርቡ::

2.4.2 ሚስጥርን አስመጠበቅ በሀገር ላይ የሚያስከትላቸው ችግሮች፣

- ✓ ሚስጥርን ባለመጠበቅ በሀገር ላይ ምን ጉዳት ሊደርስ ይችላል?

በሥራ ላይ ሚስጥርን አለመጠበቅ በርካታ ጉዳዮች ሊያስከትል ይችላል:: የሀገር ዳር ድንበር የሚጠበቁባቸው ቁልፍ የሆኑ ሚስጥሮች ሾልከው ከጠላት እጅ ውስጥ ከገቡ ሀገር በቀላሉ ልትደፈር ትችላለች:: ለዚህ ነው በጦርነት ወቅት ሀገሮች ሰላዮቻቸውን ወደ ባለጋራዎቻቸው ልከው ሚስጥር ፈልፍለው ለማወቅ ጥረት የሚያደርጉት::

በሌላ በኩል ደግሞ ሚስጥር ባለመጠበቁ ምክንያት ስፍር ቁጥር የሌለው የሀገር ሀብትና ንብረት ሊባክን፣ ሊዘረፍና ሊወድም ይችላል:: ለምሳሌ አንድ ከፍተኛ ገንዘብ በሙስና የዘረፈ ሰው ጥቆማ እንደቀረበት ካወቀ ሳይያዝ ሀገር ጥሎ ሊጠፋ ይችላል:: ስለዚህ ጥቆማ አቅራቢውም ሆነ ተቀባዩ ሚስጥሩን መጠበቅ አለባቸው::

እንዲሁም በፍርድ ቤት በፖሊስ የተያዙ ሚስጥሮች በቀላሉ የሚባክኑ ከሆነ ወንጀለኞች ሊያ

መልጡ በዚህም ዜጎች በመንግሥታቸው ላይ አመኔታ ሊያጡ ይችላሉ:: ከዚህም የተነሳ ሀገር ሲዘረፍ፣ ሲወድም ዜጎች ምን ቸገረኝ ብለው ሊያልፉና የሀገር ሀብት ሊባክን ይችላሉ::

መሰረታዊ 8

የሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ ተወያዩ::

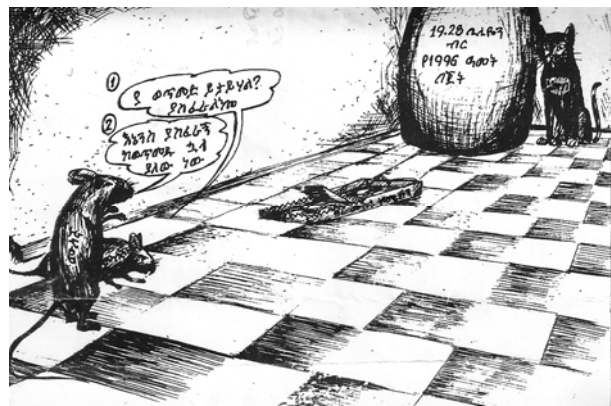
1. ሚስጥር ባለመጠበቅ በሀገር ላይ ምን ዓይነት ችግር ሲከተል ይቻላል?
2. ሀገራችንን ሲገቡ የመጣ አንድ ፈረንጅ ድንገት ተዋወቅሁና የባጥ የቆጡን ሳወራሰት ጻደኛዬ ስምት ተቆጣኝ:: ምነው ብዙ የሀገር ሚስጥር እኮ ነግረኸዋል፣ ተገቢ አይደለም አለኝ:: እኔ ደግሞ የውጭ ሀገር ዜጋ ስለሆነ ምንም ችግር አያመጣም የሚል ሃሳብ አለኝ፣ እውነት ምን ችግር አለው? እናንተ ምን ትላላችሁ?

የቡድን ሥራ፣

1. ከላይ ከቀረቡት ሚስጥርን አለመጠበቅ ከሚያስከትሉት ጉዳዮች መካከል አንዱን መርጣችሁ ሚስጥር ባለመጠበቅ በሀገር ላይ ሊከሰት የሚችለውን ችግር መርምሩና በቡድን ሆናችሁ ሪፖርት አቅርቡ::

2.5 ሙስናን የመከላከያ መንገዶች፣

2.5.1 ሙስናን የሚከላከሉ ዲሞክራሲያዊ ተቋማት አስፈላጊነት፣

ምዕል 2.2 ሙስናን ለመከላከል የፀረ ሙስና ተቋማት ክፈተኛ ሚና አላቸው

- ወጥመዱና ድመቱ ምንን የሚወክሉ ይመስላችኋል?
- በቀረበው የካርቱን ሥዕል ውስጥ የምስሎቹን ውክልና ከገለጻችሁ በኋላ ሙስናን በመከላከል ረገድ ያለውን ተምሳሌትነት አስረዱ::

ማን ደሆነ ትክክል?

ኡስማን ሙስናን ከመከላከል አንጻር የፖሊስ ኃይል በቂ ነው የሚል አቋም ያለው ሲሆን ምህረት ደግሞ ከዚህ የተለየ አቋም አላት። አንዱ ሌላውን ለማሳመን ያደረጉት ውይይት ቀጥሎ ቀርቧል።

ምህረት፣ የሙስና ወንጀል ከተለመዱት ወንጀሎች የተለየ መሆኑን ትንክብሮችን ያሳያል?

ኡስማን፣ ምን የተለየ ግንዛቤ ያስፈልገዋል? ወንጀል ወንጀል ነው።

ምህረት፣ እሱን ማን ካደው? የሙስና ወንጀል ከሌሎች ወንጀሎች ጋር ሲነፃፀር ግን የተለየ ባህሪያት ስላሉት የተለየ ትኩረት ያሻቃል።

ኡስማን፣ በጀ! ምንድናቸው እነዚህ የተለየ ባህሪያት?

ምህረት፣ የሙስና ወንጀል በአፈፃፀም ሥልቱ በአብዛኛው ስሜታዊነት እና ግብታዊነት አይታይበትም፤ ድርጊቱ በሚገባ ታስቦበት እና በጥንቃቄ የሚፈፀም ነው። በመሆኑም ከሌሎች የተለመዱት ወንጀሎች ጋር ሲነፃፀር ውስብስብ እና ጉዳቱም እጅግ የከፋ ነው። ስለዚህ ድርጊቱን ለመከላከል የተደራጀ አሠራርን ይጠይቃል።

ምህረት፣ ሌላም ልጩምርልህ፤

ኡስማን፣ እሺ ቀጥይ ልስማሽ!

ምህረት፣ ቀደም ሲል ከጠቀስኩልህ በተጨማሪ በሙስና ወንጀል ተጎጂው መላው ሕብረተሰብ ነው። በወንጀሉ እኔ ተጎድቻለሁ ለጉዳዩ ባለቤት ነኝ ባይ ብዙ ጊዜ ቶሎ አይቀርብም። በተለመዱት ወንጀሎች ግን የሚገደው ግለሰብ/ቤተሰብ ሊሆን ይችላል።

ተበዳዩ ግለሰብ ወይም ቤተሰብ ጉዳዩን ለፍትህ አካላት ቢያቀርብ ለወንጀሉ መፍትሄ ሊገኝለት ይችላል። ሌሎች ነጥቦችንም ማንሳት ይቻላል። ታዲያ እነዚህ ነጥቦች የሙስናን ወንጀል ልዩ አያደርጉትም ትላለህ?

ኡስማን፣ ነገሩ እንዲህ ከሆነማ የሰጠሽኝ ማብራሪያ ጥሩ ነው። ቢሆንም አሁንም ያለኝን አቋም የሚያስቀይረኝ አይደለም።

ምህረት፣ በነዚህና በሌሎችም ጉዳዮች የኔ አቋም ግን ሙስና በባህሪው ለየት ስለሚል ጉዳዩን በባለቤትነት ሊከታተሉ የሚችሉ የፀረ ሙስና ተቋማት መቋቋም አስፈላጊና ወሳኝ ነው የሚል ነው። ተረዳሽኝ

ኡስማን፣ በእርግጥ የተረዳሁት ነገር ቢኖር ይኼ አሁን የነገርሽኝ ነገር የአንቺ አመለካከት መሆኑን ነው።

ጠላጠላ ግ

ከላይ የቀረበውን ውይይት መሠረት በማድረግ በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ ተወያዩ።

- 1. እናንተስ የማን ሀሳብ ትክክል ነው ትላላችሁ? ምክንያታችሁን እየሰጣችሁ ተወያዩበት።

ሙስናን አምርሮ መዋጋትና ከሥር መሠረቱ በማስወገድ ከሙስና የፀዳ ሕብረተሰብ መፍጠር ለነገ የማይባል ጉዳይ ነው። ሙስናን መታገልና ማስወገድ አስፈላጊ የሆኑባቸው በርካታ ምክንያቶች ቢኖሩም በዋናነት የሚከተሉት ተጠቃሽ ናቸው።

ሙስና ዲሞክራሲያዊ ሥርዓትንና መልካም አስተዳደርን የሚያናጋ ነው። በሙስና ውስጥ የሚገቡ ኃይሎች የግልፅነትና የተጠያቂነት አሠራር ሥርዓት እንዲኖር አይፈልጉም። ምክንያቱም የሚያጋልጣቸውና ተጠያቂ የሚያደርጋቸው ስለሚሆን ነው። የግልፅነትና የተጠያቂነት ሥርዓት ከሌለ ደግሞ ለሕግ የበላይነት መገዛት ይጠፋል። የሕግ የበላይነት ካልኖረ የዜጎች መብቶች ያለአግባብ ይረገጣሉ። በመሆኑም ሙስናን ለመከላከል የግልፅነትና የተጠያቂነት ሥርዓት መኖር አማራጭ የለውም።

ሙስና የሀገር ልማትን ወደኋላ የሚያስቀር ለሕዝብ እድገትና መልካም ኑሮ ፀር የሆነ ወንጀል ነው። ይኸው የእድገት ጠንቅ የሆነው የሙስና ወንጀል በተለይ የደሀ ሀገሮች ህዝቦችን በእጅጉ ይጎዳል። ምክንያቱም መንግሥት ከዜጎች ሰብስቦ ቅድሚያ ለሚሰጠው ማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ ልማት የሚያውለውን ገንዘብ ጥቂት ስግብግብ ባለስልጣናት ዘርፈው በማስቀረት ልማት እንዳይፋጠን ያደርጋሉ። በመሆኑም ሙስና ሊዋጉት የሚገባ የልማት እንቅፋትና አስከፊ ወንጀል ነው።

የሙስና ወንጀል ውስብስብና በአብዛኛው ደግሞ የሚፈፀመው በባለሥልጣናት መሆኑ ወንጀሉን ከሌሎች ወንጀሎች የተለየ ያደርገዋል። ከዚህ አንጻር ሙስናን አዋጅ በማውጣትና ደንቦችን በመቅረፅ ብቻ መከላከልና መግታት አይቻልም። ስለዚህ ሀገራትና መንግሥታት ይህን ከባድ ወንጀል የሚታገሉበት ተቋማት ያቋቁማሉ።

በሀገራችን የፌዴራልና የክልል ሥነምግባርና ፀረ-ሙስና ኮሚሽኖች ሙስናን ለመከላከል በአዋጅ የተቋቋሙ መሥሪያ ቤቶች ናቸው። ተቋማቱ የሥነምግባር ትምህርትን በመስጠት፣ በየመሥሪያ ቤቱ ለሙስና የሚያጋልጡ አሠራሮችን በማስተካከል፣ እንዲሁም ሙስና የሚፈፀሙ ወንጀለኞችን ለፍርድ በማቅረብ ሙስናን ይከላከላሉ።

መሰረታዊ 10

? ከዚህ በታች የቀረቡትን ጥያቄዎች አንብባችሁ ተወያዩባቸው።

1. ሙስና የመልካም አስተዳደር ጠንቅ የሚሆነው እንዴት ነው?
2. ሙስና የልማት እንቅፋት የሚሆነው እንዴት ነው?
3. የሙስና ወንጀልን ስመከላከል ብርቱ ትግል የሚያስፈልገው ሰምንድነው?
4. በሀገራችን ሙስናን ስመከላከል የተቋቋሙት ተቋማት ተግባራቸው ምን ምንድነው?

2.5.2 ሙስናን በመከላከል ረገድ የፍትሕ አካላት ሚና፣

ሥዕል 2.2.1 ሙስናን እንከላከል

ሥዕል 2.2.2 ሙስናን በማስወገድ ፍትሕን እናስፍን

- እያንዳንዱ ሥዕል የሚያስተላልፈውን መልእክት አብራሩ።
- ሙስናን በመከላከል ረገድ የፍትህ አካላት ሚናን አስመልክቶ የሥዕሎቹን ተምሳሌነት አብራሩ።

እንደ ፖሊስ፣ ፍርድ ቤት፣ አቃቤ ሕግ የመሳሰሉት ሙስናን በመከላከል ረገድ ከፍተኛ ኃላፊነት ያለባቸው የፍትህ አካላት ናቸው። እነዚህ የፍትህ አካላት ከሕግ ውጭ የሆኑ ወንጀለኞችን ተከታትለው በማስተካከልና በመቅጣት የሕግ የበላይነት እንዲከበር ቁልፍ ሚና ይጫወታሉ። ሙስናም ወንጀል እንደመሆኑ መጠን መሰረት የሆነን ማንኛውንም ግለሰብ እነዚህ የፍትህ አካላት ተከታትለው ሕግ በሚያዘው መሠረት የማስተካከያ እርምጃ ይወስዳሉ።

የሥነህግና ሥነምግባር ትምህርት የተማሪ መጽሐፍ - 8ኛ ክፍል

በሀገራችንም ሙስና ወንጀል መሆኑ በወንጀለኛ መቅጫ ሕግ ውስጥ ተደንግጓል። በመሆኑም እንደ ፖሊስ፣ ፍርድ ቤትና አቃቤ ሕግ ያሉት የፍትህ አካላት ወንጀለኛን የመያዝ፣ ወደ ፍርድ የማቅረብ ከዚያም በሕግ መሠረት መቅጣት የሚችሉ አካላት ናቸው።

መሰረታዊ 11

? የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. የፍትህ አካላት የሚባሉት ተቋማት እንዴት ያሉ ናቸው?
2. የፍትህ አካላት ሙስናን የሚከላከሉባቸው መንገዶች ምን ምን ናቸው?

2.5.3 ሙስናን በመከላከል ረገድ የሕብረተሰቡ ሚና፣

- ✓ ሕብረተሰቡን ያላሳተፈ የፀረ-ሙስና ትግል የሚፈለገውን ውጤት የሚያስገኝ ይመስላችኋል?
- ✓ ሕብረተሰቡን በፀረ ሙስና ትግሉ ውስጥ እንዴት ነው ማሳተፍ የሚቻለው?

ሙስናን እንጠየቁ

988 የሕልክ መስመር

ሥዕል 2.3 ሙስናን መዋጋት የዜጎች ሁሉ ኃላፊነት ነው።

ከዚህ በላይ የቀረበውን ሥዕል መሠረት በማድረግ የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

- እያንዳንዱ ሥዕል የሚያስተላልፈው መልእክት ምን ይመስላችኋል?
- 988 የሚለው ቁጥር የምን ይመስላችኋል? ጥቅሙ ምንድን ነው?
- ሥዕሎቹ ከሚያስተላልፉት መልእክት አንጻር ሙስናን ለመከላከል የሕብረተሰቡ ሚና ምን ሊሆን ይገባል ትላላችሁ?

ዳዲ አባ መስጠት

የኩርቱሜ ሰፈር ነዋሪ የሆነው መሐመድ በአምስት መቶ ብር በአንድ መሥሪያ ቤት ንብረት ክፍል ውስጥ ተቀጥሯል። ታዲያ በተቀጠረ በአጭር ጊዜ ውስጥ ራሱን ከመቀየር አልፎ ችግረኛ ቤተሰቦቹ የተንደላቀቀ ኑሮ እንዲኖሩ አድርጓቸዋል። ለታናሽ ወንድሙ ሚኒባስ ገዝቶ ለታል፤ በሠፈሩ ያሉ ችግረኞችንና አዛውንቶችን ሁሉ ይረዳል። በዓመት በዓል ወቅት በሠፈሩ ላሉ አቅመ ደካሞች በግና ዶሮ ይገዛል። በዚህም ምክንያት በጣም ተወዳጅ ሆኗል።

ጎደኞቹንም አይተውት የማያውቁት ሆቴል እየወሰደ ያዝናናል፤ ከሠፈሩ ልጆች ሁሉ እንደሉ ተወዳጅ የለም። ታዲያ አንዳንዶች ይህ ነገር ሙስና ሳይሆን አይቀርም፤ ልጁን መምከር አለብን ሲሉ ሌሎች ደግሞ ለፀረ ሙስና አካላት መጠቀም አለብን ይላሉ። በሦስተኛ ወገን ያሉ ደግሞ ምንም ይስራ ምንም እንዲህ መልካም የሚያደርግ ልጅን መመረቅ እንጂ መውቀስ አይገባም ባይ ናቸው።

የቡድን ሥራ

ከዚህ በላይ የቀረበውን ጉዳይ መሠረት በማድረግ በቡድን በቡድን በመሆን እራሳችሁን በመሐመድ ቦታ አድርጉና ማድረግ የሚገባችሁን በጽሁፍ ሪፖርት አቅርቡ።

ሙስና ዴሞክራሲያዊ ሥርዓትን የሚያናጋና መልካም አስተዳደርን የሚያዳክም፣ ፍትህን የሚያዛባና የኢኮኖሚና ማህበራዊ እድገትን የሚያጎድበት በመሆኑ ኅብረተሰቡ አምርሮ ሊታገለው የሚገባ ጉዳይ ነው። ከዚህ አንጻር ኅብረተሰቡ በርካታ ሚና ሊጫወት ይችላል።

ሙስናን የሚፈፀሙ ሰዎች ተቸግረው ሳይሆን ከስግብግብነታቸው ከመነጨ ፍላጎትና ፈጥኖ ለመክበር ሲባል ሥልጣንና ኃላፊነትን ተገን በማድረግ የሚፈፀሙት ታላቅ ወንጀል መሆኑን ኅብረተሰቡ በሚገባ መገንዘብ አለበት። ስለዚህ ሙስና ኅብረተሰብን ለአደጋ የሚያጋልጥ ቀንደኛ ጠላት መሆኑን ተገንዝቦ ለመዋጋት ቁርጠኛ መሆን ከኅብረተሰቡ ይጠበቃል።

ሕጋዊ ባልሆነ መንገድ የሚገኙ ጥቅሞች ትንሽም ይሁኑ ብዙ ሙስና ናቸውና የትኛውንም ዓይነት ጥቅም ሕጋዊ ባልሆነ መንገድ ለማግኘት አለማሰብ፤ እንዲያውም መጠየቅ ከኅብረተሰቡ ይጠበቃል።

ሙስና የዲሞክራሲ፣ የመልካም አስተዳደርና የእድገት ጠንቅ በመሆኑ በዚህ የተሳተፉ ሰዎች በሕግ እንዲጠየቁ በማድረግ በኩል ኅብረተሰቡ ከፍተኛ ኃላፊነት አለበት። እንዲሁም የሙስና ተግባራትን በማንኛውም ጊዜና ቦታ በመዋጋት ሙስኞች እንዲጋለጡ ለተገቢው አካል መጠቀም ከኅብረተሰቡ የሚጠበቅ ተግባር ነው።

በመጨረሻም በምንጭባቸው ቦታዎች ሁሉ ለሙስና ምክንያት ይሆናሉ ብለን የምንገምታቸውን ብልሹ አሠራሮች እንዲስተካከሉ መጠቀም ከኅብረተሰቡ የሚጠበቅ ሌላው ጉዳይ ነው። ድር ቢያብር አንባሳ ያስር እንደሚባለው ኅብረተሰቡ ከተባበረ ሙስናን ሊገታ እንዲሁም ከሥር መሠረቱ ሊያጠፋው የሚችልበት ሁኔታ ስላለ ሙስናን ማቆም ይቻላል።

መሰጠጃ 12

የሚከተሉትን ጥያቄዎች በቡድን በቡድን በመሆን ተወያይባቸው።

- ?** 1. ሙስናን በመከላከል ረገድ የኅብረተሰቡ ሚና ምን እንደሆነ ተወያይበት።
- 2. ሙስናን ማቆም ይቻላል ወይስ መቀነስ ይቻላል በሚሉት ሁለት ሀሳቦች ላይ በቡድን ተወያይባቸው።

የምዕራፍ ማጠቃለያ

የኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሕገመንግሥትና የክልል ሕገመንግሥቶች ሕዝቦች መርጠው በላኪቸው ተወካዮቻቸው አማካኝነት የፀደቀ ሰነዶች ናቸው። የፌዴራሉ ሕገመንግሥት በሀገሪቱ ያሉ ሕዝቦች መርጠው በላኪቸው ተወካዮቻቸው ተመክሮበት የፀደቀ ሲሆን የክልል ሕገመንግሥቶችም በየክልሉ ያሉ ሕዝቦች በመረጧቸው የክልል ምክር ቤት አባላት ተመክሮባቸው የፀደቀ ሰነዶች ናቸው።

ስሕግ የበላይነት መረጋገጥ መልካም ሥነምግባር ቁልፍ እንደመሆኑ በሀገር ደረጃ ከተማሪዎች በርካታ መልካም ሥነምግባሮች ይጠበቃሉ። ከእነዚህም መካከል መደማመጥ፣ መቻቻል፣ ልዩነትን በሰላማዊ መንገድ መፍታት፣ ሀገርን መውደድ የመሳሰሉት ይገኙበታል።

ሥልጣንን መገደብ ስሕግ የበላይነት መረጋገጥ አዎንታዊ አስተዋፅኦ እንዳለው ሁሉ የሥልጣን ገደብ አስመናር የሕግ የበላይነት እንዳይኖር በማድረግ ረገድ ከፍተኛ ሚና ይጫወታል። በተለይም የሥልጣን ገደብ አስመናር የግልፅነትና የተጠያቂነት አሠራር እንዳይኖር በማድረግ ኃላፊዎች ከሥልጣናቸው ውጭ በመውጣት እንዲሰሩና የዜጎች መብቶች እንዲጠሉ ምክንያት ሲሆኑ ይችላሉ።

ሚስጥርን አስመጠበቅ በሀገር ደረጃ በርካታ ችግሮች ስለሚያስከትል ሚስጥርን ስመጠበቅ ተገቢውን ጥንቃቄ ማድረግ ይገባል። ከሚወሰዱ ጥንቃቄዎች መካከልም ሚስጥር የሆኑትን ጉዳዮች ስደቶ ማወቅና በታማኝነትና በጥንቃቄ መጠበቅ ዋና ዋናዎቹ ናቸው።

ሙስና የሕግ የበላይነት ጠንቅ ነው። ስለሆነም ኅብረተሰቡ አምርሮ ሲታገሰው የሚገባው ሲሆን በሌላ በኩልም ሙስናን የሚከላከሉ ተቋማትና የፍትህ አካላት ያስፈልጋሉ። የሥነምግባርና ፀረ-ሙስና ኮሚሽን ሙስናን የሚከላከል ተቋም ሲሆን ፖሊስ፣ አቃቤ ሕግና ዳኞች ደግሞ ሙስናን የሚከላከሉ የፍትህ አካላት ናቸው። እነዚህ ተቋማትና የፍትህ አካላት ብቻ ሙስናን ስመከላከል በቂ ናቸው ማለት አይቻልም። በመሆኑም ኅብረተሰቡ ሙስኞችን በመጠቀምና በማግሰስ ወዘተ የራሱን የዜግነት ኃላፊነት ሲወጣ ይገባዋል።

የምዕራፍ የክስሳ ጥያቄዎች

ቀጥሎ የቀረቡትን የክስሳ ጥያቄዎች በደብተራችሁ ላይ ገልብጣችሁ ሥሩ።

I የሚከተሉት ዓረፍት ነገሮች ትክክል ከሆኑ «አውነት» ስህተት ከሆኑ «ሀሰት» በማለት መልሱ።

1. ሙስናን ለመከላከል ፖሊሶች ብቻ በቂ ናቸው።
2. የሀገር ሚስጥር የሚጠበቀው በክፍተኛ ባለሥልጣናት ብቻ ነው።
3. የሥልጣን ገደብ በማይኖርበት ጊዜ ግልፅነትና ተጠያቂነት አይኖርም።
4. በትምህርት ቤት ደረጃ እንጂ በሀገር ደረጃ ከተማሪ የሚጠበቅ ሥነምግባር የለም።
5. የፌዴራልና የክልል ሕገመንግሥቶች በቅርፅም በይዘትም ምንም ልዩነት የላቸውም።

II በ “ሀ” ሥር የተዘረዘሩትን “ሀ” ሥር ካሉት ጋር አዛምዱ።

ሀ	ለ
1. የሥነምግባርና የፀረ-ሙስና ትምህርትን ማስፋፋት፤	ሀ. አቃቤሕግ።
2. ወንጀለኛን መያዝ፤	ለ. የሥነምግባርና የፀረ-ሙስና ኮሚሽን።
3. ወንጀለኛን በሕግ መሠረት መቅጣት፤	ሐ. ፍርድ ቤት።
4. የአሠራር ሥርዓት ጥናት ማድረግ፤ ለተግባራዊነቱም ክትትል ማድረግ፤	መ. ፖሊስ።
5. ወንጀለኛን ወደ ፍርድ ማቅረብ፤	

III ለሚከተሉት ጥያቄዎች ትክክለኛ የሆነውን መልስ ምረጡ።

1. የፌዴራል ሕገመንግሥቱን ትክክለኛ መጠሪያ የያዘው የቱ ነው?
 - ሀ. የኢትዮጵያ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ ሕገመንግሥት፤
 - ለ. የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሕገመንግሥት፤
 - ሐ. የኢትዮጵያ ዲሞክራሲያዊ ፌዴራላዊ ሪፐብሊክ ሕገመንግሥት፤
 - መ. የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ ሕገመንግሥት።
2. ትክክለኛውን ሃሳብ የያዘው የቱ ነው?
 - ሀ. የክልል ሕገመንግሥቶች የሀገሪቱ ሕጎች ሁሉ የበላይ ሕጎች ናቸው፤
 - ለ. የክልል ሕገመንግሥት በክልሉ ውስጥ ያሉ ሕጎች ሁሉ የበላይ ነው፤
 - ሐ. የክልል ሕገመንግሥት በሀገሪቱ ሕዝቦች ተወካዮች የፀደቀ ነው፤
 - መ. የክልል ሕገመንግሥት አልፎ አልፎ ከፌዴራል ሕገመንግሥቱ ጋር ይቃረናል።
3. ሥልጣን የመገደብ ጥቅምን የሚያሳየው የትኛው ነው?
 - ሀ. የሕግ የበላይነትን ለማረጋገጥ፤
 - ለ. የግልፅነትና የተጠያቂነት አሠራር ለማስፈን፤
 - ሐ. ሥርዓት - አልበኝነት እንዳይነግሥ ለማድረግ፤
 - መ. ሁሉም መልስ ይሆናሉ።
4. ቀጥለው ከቀረቡት መካከል የሙስና መከላከያ መንገድ ያልሆነው የቱ ነው?
 - ሀ. ሙስኞችን መምከር ወይም ማስወገድ፤
 - ለ. ለሙስና የሚያጋልጡ ብልሹ አሠራሮችን ማስተካከል፤
 - ሐ. ሙስኞችን ለፍርድ ማቅረብ፤
 - መ. ሁሉም መልሶች ይሆናሉ።

IV የሚከተሉትን ባዶ ቦታዎች በትክክለኛ ቃል ወይም ሀረግ ሙሉ።

- የፀረ ሙስና ተቋማት
- የፌዴራል የሥነምግባርና የፀረ ሙስና ኮሚሽን
- የክልሎች የሥነምግባርና የፀረ ሙስና ኮሚሽኖች
- የክልል ሕገመንግሥት
- የፌዴራል ሕገመንግሥት
- የሕግ የበላይነት
- ሙስና
- ፍርድቤቶች

1. በክልል ምክር ቤት የሚፀድቀው የ_____ ሕገመንግሥት ነው።
2. ሙስናን የሚከላከሉ የፍትህ አካላት _____ ይባላሉ።
3. _____ ሙስናን ለመከላከል በአዋጅ የተቋቋመ ሃገራዊ ተቋም _____ ይባላል።
4. የፍትሕ አካላት ከሕግ ውጭ የሆኑ ሰዎችን በማስተካከልና በመቅጣት _____ እንዲቀበል ያደርጋሉ።
5. _____ ወንጀል ነው።

V የሚከተሉትን ጥያቄዎች ባጭሩ መልሱ።

1. የሥልጣን ገደብ በማይኖርበት ጊዜ ግልፅነትና ተጠያቂነት አይኖርም ማለት ምን ማለት ነው?
2. ለሙስና ሊያጋልጡ ከሚችሉ አሠራሮች ሦስቱን ጥቀሱ።
3. ሚስጥርን ለመጠበቅ መደረግ ከሚገባው ጥንቃቄ መካከል የመጀመሪያው ሚስጥር የሆኑ ጉዳዮችን ለይቶ ማወቅ ነው ሲባል ምን ማለት ነው?

ምዕራፍ ሦስት

እኩልነት

የምዕራፉ ዓላማዎች፣ ይህንን ምዕራፍ ተምረህ/ ተምረሽ ስታጠናቅቅ/ስታጠናቅቁ፤

- በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ ሕገመንግሥት የተደነገጉ የብሔሮችን፣ የብሔረሰቦችንና የሕዝቦችን መብቶች ታውቃለህ/ታውቂዋለሽ።
- የብሔሮች፣ የብሔረሰቦችና የሕዝቦች እኩልነትና እኩል ተጠቃሚነት መብት አስመክበር የሚያስከትለውን ጉዳት ትረዳለህ/ትረዳለሽ።
- ሴቶችና ወንዶች በማንኛውም ሁኔታ እኩል መሆናቸውን ታውቃለህ/ ታውቂዋለሽ።
- የአካል ጉዳተኞች መብቶች መከበር እንዳለባቸው ትገነዘባለህ/ትገነዘቢያለሽ።

3.1 የብሔሮች፣ የብሔረሰቦችና የሕዝቦች አካባቢያቸውን የማስተዳደር መብት፤

3.1.1 የብሔሮች፣ የብሔረሰቦችና የሕዝቦች አካባቢያቸውን የማስተዳደርና ክልማቱም እኩል የመጠቀም መብት አስፈላጊነት፤

- ✓ የህዝቦች ራስን በራስ የማስተዳደር መብት በሀገራችን መክበር ምን ምን ጥቅሞች የሚሰጥ ይመስላችኋል?

በዲሞክራሲ ሥርዓት ውስጥ የሕዝቦች የእኩልነት መብቶች እውቅና ተሰጥቷቸው ይከበራሉ። በዚህም የተነሳ ብሔሮች ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ራሳቸውን በራሳቸው ማስተዳደር መቻላቸው አንዱ የዲሞክራሲ ሥርዓት መገለጫ ነው። በሀገራችን በመገንባት ላይ በሚገኘው የዲሞክራሲ ሥርዓት የብሔሮች፣ የብሔረሰቦችና የሕዝቦች መብቶች ሊረጋገጡ ችለዋል። በመሆኑም ብሔሮች ብሔረሰቦችና ሕዝቦች በሁሉም የአስተዳደር እርከኖች ሊሳተፉና የመንግሥት ሥልጣን ባለቤት ሊሆኑ ችለዋል።

ይህም በአካባቢያቸውም የልማት እንቅስቃሴዎች በባለቤትነት ስሜት እንዲሳተፉ አስችሏቸዋል። የብሔሮች፣ የብሔረሰቦችና የሕዝቦች ራሳቸውን በራሳቸው የማስተዳደር መብት መረጋገጡ የዲሞክራሲ ሥርዓቱን የበለጠ የሚያጠናክር ሲሆን በዜጎችም መካከል እኩልነት እንዲሰፍን ያደርጋል።

የሥነህይወትና ሥነምግባር ትምህርት የተማሪ መጽሐፍ - 8ኛ ክፍል

መሰረተኛ 1

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. የሕዝቦች የእኩልነት መብቶች እውቅና የሚያስገኛቸውን ጥቅሞች ግለጹ ።
2. የሕዝቦች ራሳቸውን በራሳቸው የማስተዳደር መብት ባይከበር ኖሮ በሀገራችን ምን ችግር ይፈጠር ነበር?

ሥዕል 3.1 ሕዝቦች በጋራ የሚጠቀሙባቸው የተሰደደ ተቋማት

- ሥዕሎቹ ምንን ያመለክታሉ?
- በአካባቢያቸው የሚገኙ የልማት ተቋማትን በመዘርዘር ግለፁ።
- በእነዚህ የልማት አገልግሎት ሰጪ ተቋማት ህዝቡ እንዴት ባለ ሁኔታ እየተጠቀሙባቸው ይገኛል?

የቀበሌው ህዝብ የሰማት ጥያቄ፤

አቶ ሺበሺ በሚኖሩበት ቀበሌ ንጹህ ውሃ፣ መብራትና የስልክ አገልግሎቶች በበቂ ሁኔታ ለሕዝቡ አልተዳረሱም። ያሉትም የተወሰኑ አገልግሎቶች ለሕዝቡ የሚዳረሱት መድሎ ባለበትና ግልፅነት በጎደለው አሰራር ነው። በዚህም የተነሳ አብዛኛው ሕዝብ ስለደረሰበት ከፍተኛ በደል እየተማረረ ይገኛል። የቀበሌው ሥራ አስፈጻሚም ቢሆን በሕገ መንግሥቱ መሠረት የተጣለበትን ግዴታ አልተወጣም። ሕዝቡ ግን በልማት ሂደቱ ያጋጠሙ ችግሮችን ለመፍታትና ንቁ ተሳታፊ ለመሆን ከፍተኛ ፍላጎት አለው።

በዚህ መሠረት የሕዝቡ ተወካዮች ችግራቸውን ለመስተዳድሩ አካላት በተደጋጋሚ ገልፀዋል። እነዚህን የማህበራዊ አገልግሎት ሰጪ ተቋማትም በቀበሌው ሕዝብ አቅም ለማልማትና በእኩልነት ለመጠቀም ጥያቄ አቅርበዋል። ይሁንና አጥጋቢ ምላሽ አላገኙም። እንደውም የቀበሌው ሃላፊዎች እኛ እናንተን የምንወክል ስለሆንን ይጠቅማል የምንለውን ስራ እንሰራለን፤ እናንተም እኛ የምንለውን በመቀበል ማስፈጸምና መጠቀም አለባችሁ በማለት ገለጹላቸው።

መሰረዳ 2

በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ ተወያይ።

- 1. አቶ ሺበሺ የሚኖሩበት ቀበሌ ኃላፊዎች ለሕዝቡ የልማት ጥያቄ የሰጡት መልስ እግባብነት አለው ትላለችሁ? ስምን?
- 2. ሕዝቡ በቀጣይ ችግሩን ለመቅረፍ ምን ማድረግ አለበት ትላለችሁ? ተወያይበት።
- 3. ሕዝቡ ቀበሌው ባለው አቅምና በራሱ በሕዝቡ ድጋፍ በጋራ እንጠቀም ብሎ ጥያቄ ማቅረቡ ስህተት ነውን? ስምን?
- 4. በአካባቢያችሁ እንዲህ ያስ ሁኔታ አለ? ካለስ ለወደፊቱ ምን መስራትና መስወጥ ታስባለችሁ? ተወያይበት።

3.1.2. ክልሎችን ከሀገር ልማት እኩል ተጠቃሚ ለማድረግ፣ ሰላምን ለማስፈንና ዕድገትን ለማፋጠን፤

የብሔሮች፣ የብሔረሰቦችና የሕዝቦች እኩልነት መከበር የብዙኃን ተጠያቂነት ስለሚረጋገጥ ዜጎች ክልላቸውን ለማልማት እንዲነሳሱ በማድረግ ረገድ ከፍተኛ አስተዋፅኦ አለው። የሕዝቦች የእኩልነት መብቶች ከተረጋገጡ ሕዝቦች በጋራና በመቻቻል የሚኖሩበት ሁኔታ ይፈጠራል። ይህ ሲሆንም ሕዝቦቹ ከሀገራቸውም ሆነ ከክልላቸው ሀብት እኩል ተጠቃሚ መሆን

ይችላሉ። ክልማት እኩል ተጠቃሚነትም ሲኖር ዜጎች ድህነትና ኋላቀርነትን ለማስወገድ በሙሉ ልባቸው በጋራ ይረባረባሉ።

የኢትዮጵያ ብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ከክልላቸውም ሆነ ከሀገራቸው ሀብትና ልማት እኩል ተጠቃሚ መሆናቸው የሀገር አንድነትን ያጠናክራል። ለጋራ ዕድገት በጋራ ለመሥራትም የበለጠ ያነሳሳል። ልማትን ያፋጥናል። ፈጣን ልማት ሲረጋገጥም ከጦርነት ይልቅ ሰላም፣ ከመበታተን ይልቅ አንድነት፣ ከኋላቀርነት ይልቅ ዕድገት ዕውን ይሆናል።

መሰረዳ 3

- የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።**
- 1. ሕዝቦች ከአካባቢያቸው ልማት እኩል ተጠቃሚ እንዲሆኑ ከማህበረሰቡም ሆነ ከእናንተ ምን ይጠበቃል?
 - 2. ሰጋራ እድገት በጋራ መሥራት የሚያስገኛቸውን ፋይዳዎች ዘርዘሩ።
 - 3. የእኩል ተጠቃሚነት በሌለበት ሀገር ውስጥ ምን ሲከሰት ይችላል?

3.2 እኩል ተጠቃሚነት ካልኖረ የሚያስከትለው ጉዳት፤

- ✓ የእኩል ተጠቃሚነት መብት ካልተከበረ ምን ጉዳት ሊያስከትል እንደሚችል ግለጹ።

በዴሞክራሲያዊ አስተሳሰብና ሥርዓት መብት በመብትነቱ መከበር አለበት። መብትን አለማክበር በዜጎች መካከል የበላይና የበታችነትን ያስከትላል። ይህም በሕብረተሰቡ ውስጥ ቅራኔ እንዲፈጠር ምክንያት ይሆናል። በእንዲህ ዓይነቱ ሁኔታ መብቱ ያልታወቀለትና ያልተከበረለት ሕዝብ መብቱን ለማስከበር ለመታገል ይገደዳል። በዚህም ጦርነት ሊቀሰቀስና ሰላምም ሊደፈርስ ይችላል። ይህም እድገት ሳይሆን ጥፋት እንዲከተል ያደርጋል።

በተለይ እንደ እኛ ባለ ብዙ ብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ባሉበት ሀገር ውስጥ የሕዝቦች የእኩል ተጠቃሚነት መብት ካልተከበረ ዴሞክራሲያዊ ሥርዓት መገንባት አይቻልም። በመሆኑም የሕዝቦችን መብት ማወቅና ማክበር የዜጎችን ሁሉንም ዓይነት መብት ማክበር ነው።

የሥነህይወትና ሥነምግባር ትምህርት የተማሪ መጽሐፍ - 8ኛ ክፍል

ተደጋግፎ ለማደግና፣ እድገትንም ቀጣይነት ያለው ለማድረግ መብቶች ሳይሸራረፉ መከበር አለባቸው። ይህም የዜጎችን የእኩልነት መብትና ጥቅም ለማስከበር ይጠቅማል።

መሰረዳ 4

- በሚከተሉት ሃሳቦች ላይ ተወያዩባቸው።**
1. ያስ እኩልነት ዲሞክራሲ፣ ያስዲሞክራሲ ሠላም፣ ያስሠላም ሥራ፣ ያስ ሥራ ልማት፣ ያስልማት ብልፅግና እደገኝም። ይህ አባባል ትክክል ስለመሆኑ ተወያዩበት።
 2. ሕዝቦች ለጋራ ልማትና እድገት በጋራ እን ዲያስቡ የእኩል ተጠቃሚነት መብት ያሰውን ፈደዳ በማብራራት አስረዱ።
 3. በሀገራችን የተጠናከረ ዲሞክራሲያዊ ሥርዓት ስመገንባት ከመንግሥትና ከእድገት ዜጋ ምን ይጠበቃል?
 4. የብሔሮች፣ የብሔረሰቦችና የሕዝቦች የእኩልነትና እኩል ተጠቃሚነት መብቶችን አስመቀበልና አስማክበር ምን ምን ችግሮችን ሲያስከትል ይችላል?

3.3 የብሔሮች፣ የብሔረሰቦችና የሕዝቦች እኩልነት፤

3.3.1 የኢትዮጵያ ብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ቋንቋዎችና ሴቶች ባህላዊ መገልጫዎች መከበራቸው የሚኖረው ጠቀሜታ፤

ሥዕል 3.2 ኢትዮጵያ የተለያዩ ሕዝቦች መገናኛ ሀገር

- ከሥዕሉ የተገነዘባችሁትን ለክፍል ጓደኞቻችሁ ግለጹላቸው።

የሕዝቦች የእኩልነት መብት መገለጫ ከሆኑት መካከል አንዱ የብሔሮች፣ የብሔረሰቦችና የሕዝቦች ቋንቋዎች፣ እንዲሁም ሌሎች ባህላዊ

የሥነህጋዊ ሥነምግባር ትምህርት የተማሪ መጽሐፍ - 8ኛ ክፍል

መገለጫዎች መከበር ነው። የሕዝቦች የማንነት መገለጫ የሆነው ቋንቋቸው፣ ሌሎች ባህላዊ መገለጫዎች ወዘተ የአንዱ ከሌላው ሊያንስ ወይም ሊበልጥ የሚችልበት ምንም ምክንያት የለም። ሁሉም እንደየባህላቸው በእኩልነት ለጋራ አላማ ተባብረው መኖር ይችላሉ። ይህም እውን የሚሆነው በመቻቻልና በመተሳሰብ መርህ ላይ ሲመሠረት ብቻ ነው።

በዚሁ መሠረት በሀገራችን የተለያዩ ቋንቋዎችና፣ ሌሎች ባህላዊ መገለጫዎች መኖራቸው እንደ ችግር ሳይሆን እንደ ውበት መገለጫዎች ስለሆኑ እንደ መታደል ተቆጥሮ መቀበሉ ተገቢ ነው።

እያንዳንዱ ሰው በራሱ ቋንቋ መገልገል፣ በራሱ ባህል መከራትና ባህሉን ማሳደግ እንደሚችል ሁሉ የሌላውንም ሰው መብት መቀበልና ማክበር የሥልጣኔ መገለጫ ነው። ይህንን ነፃነትና መብት በማንኛውም ሁኔታ መገደብም ሆነ አስገድዶ መከልከል የማይቻል ነው። ይህም በሕገመንግሥቱ አንቀፅ 27 ላይ በግልፅ ሰፍሮ ይገኛል። ማንኛውም ሰው የማሰብ፣ የህሊናና የሃይማኖት ነፃነት ስላለው አንዱ የሌላውን መብት አክብሮ የራሱንም መብት ተግባራዊ ማድረግ ይጠበቅበታል። ማንም ሰው አንዱ የበላይ ሌላው ደግሞ የበታች እንደሆነ ሊቆጠር አይገባም። ሁሉም እኩል ናቸው። በአጠቃላይ የዜጎች የቋንቋና ሌሎች ባህላዊ መገለጫዎች እኩልነት ካልተከበረ አድሎ ይከተላል። ይህ የአድሎና የጭቆና ሁኔታ ደግሞ የዜጎችን አጠቃላይ መብት የሚጎዳ ነው።

በመሆኑም የቋንቋና፣ የሌሎችም ባህላዊ መገለጫዎች መብቶች እኩልነት መከበር ለዴሞክራሲያዊ ሥርዓት ግንባታና ለጠንካራ አንድነት ምሥራታ እጅግ አስፈላጊ ነው። ስለሆነም ማንኛውም ዜጋ የራሱ ባህላዊ መገለጫዎች እንዲከበሩት የሚፈልገውን ያህል የሌላውን ማክበርና ለእኩልነታቸውም በፅናት መቆም ይኖርበታል።

መሰረዳ 5

- በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ ተወያዩ።**
1. ቋንቋም ሆነ ሴሳ ባህላዊ መገልጫ በእኩልነት ይከበር ሲባል ምን ምን ጉዳዮችን ይካትታል?
 2. የተለያዩ ቋንቋዎች፣ ሃይማኖቶችና ሴቶች ባህላዊ መገልጫዎች መኖራቸው የአንድነታችን መገልጫዎች ናቸው ሲባል ምን ማስት ነው?

3.4 የፆታ እኩልነት፤

3.4.1 የፆታ እኩልነት የሚሰጠው ጥቅም፤

✓ የፆታ እኩልነት መከበር ምን ምን ጥቅሞችን ያስገኛል?

“አዲሱ የቤተሰብ ረቂቅ ሕግ”

አንድ የክልል ምክር ቤት አዲስ የቤተሰብ ሕግ በማርቀቅ ላይ ይገኛል። የረቂቅ ሕግ አንዱ ዓላማም የቤተሰብን ንብረት ሕጋዊ ወራሽ የሚመሰክት ነው። በዚህም መሠረት ከረቂቅ ሕጉ አንቀጾች አንዱ የውርስ መብትን ሰውንድ ልጆች ብቻ እንዲፈጸም ይወስናል። አብዛኛዎቹ የምክር ቤቱ አባላትም አካባቢያቸው ባህላዊ እሴት እንደ ሚፈቅደው በመቀበል ረቂቁን አንቀጽ ደግፈው ተከራክረዋል።

ምንጭ: የሰብዓዊ መብት ትምህርት ማስፋፊያ፣ 1990 ዓ.ም

መሰጠጃ 6

ከላይ በቀረበው ምንባብ መሠረት የሚከተለውን ጥያቄ መልሱ።

? የኢፌዴሪ ሕገመንግሥት አንቀጽ 35(7) ሴቶች ንብረት የማፍራት፣ የማስተዳደር፣ የመቆጣጠር፣ የመጠቀምና የማስተላለፍ መብት አላቸው። በተሰይመው መሪትን በመጠቀም፣ በማስተላለፍ፣ በማስተዳደርና በመቆጣጠር ረገድ ከወንዶች ጋር እኩል መብት አላቸው። እንዲሁም ውርስን በሚመሰክት በእኩልነት የመታየት መብት አላቸው።

- የአንቀጽ 35(7) ሕገመንግሥታዊ አባባል ምን ማለት ነው? አብራሩ።

መሰጠጃ 7

? በሚከተለው ጥያቄ ላይ ተወያዩ። በኢፌዴሪ ሕገመንግሥት መሠረት ከላይ የተመሰከተው አዲሱ የቤተሰብ ረቂቅ ሕግ ተቀባይነት ይኖረዋል? ስምን? ተወያዩበት።

የፆታ እኩልነት ሲባል በዴሞክራሲ መብቶች፣ በሰብዓዊ መብቶች፣ በሕግ ፊትና በሕገመንግሥቱ እውቅና ባገኙ ሌሎች መብቶች ሁሉ ሴቶች ከወንዶች እኩል ናቸው ማለት ነው። የሴቶች እኩልነት ሴቶች ከወንዶች እኩል የመሰላቸውን አመለካከት የመያዝና የማራመድ፣ በትዳርና በንብረት ላይ እኩል የመወሰን፣ የመምረጥና የመመረጥ መብት፣ ስብዕናቸውን ከሚያንቋሽሽ ጎጂና ጎሳቀር ድርጊት ነፃ የመሆን መብቶች አሏቸው።

የሴቶች እኩልነት ከተከበረ፣ ለሀገር እድገትና ብልፅግና ከወንዶች ያላነሰ የድርሻቸውን ማበር ከት ይችላሉ። በዚህም ምክንያት በሀገራችን የተፋጠነና ዘላቂ ልማትን አስተማማኝ ማድረግ ይቻላል። ከሀገራችን ሕዝብ ግማሹ (50 በመቶ) ሴቶች ናቸው።

በመሆኑም የሁሉንም ዜጎች መብት የሚያከብር ሥርዓት አለ ለማለት የሚቻለው የሴቶች እኩልነት የተከበረ ሲሆን ብቻ ነው። የንብረተሰቡን ግማሽ ያህል ወገን መብት የረገጠ ሥርዓት ካለ ይህ ሥርዓት በምንም አይነት ዴሞክራሲያዊ ሥርዓት ሊሆን አይችልም።

የሴቶች እኩልነት መብት ባለመከበሩ የሚጎዱት በተናጠል ሴቶች ብቻ ሳይሆኑ፣ ሕብረተሰቡ በአጠቃላይ ነው። ይህም የሚሆነው ንብረተሰቡ ግማሽ አቅሙ (የሴቶችን ችሎታና አቅም) ስለሚጎዳና ስለሚባክን ነው። በዴሞክራሲ የሴቶች መብት መከበር ያለውን ስፍራ በመረዳት ይህን ለማስቀረት በሕገመንግሥቱ ውስጥ የፆታ እኩልነት ጉዳይ ትልቅ ትኩረት ተሰጥቶታል። በዚህ መሠረት በሕገመንግሥቱ አንቀጽ 35 ከሰፈሩት የሴቶች መብቶች መካከል የሚከተሉት ይጠቀሳሉ።

- ሀ. ሕገመንግሥቱ ያረጋገጣቸውን መብቶችና ጥበቃ ዎች ሁሉ ከወንዶች እኩል የመጠቀም፣
 - ለ. ንብረት የማፍራት፣ የማስተዳደር፣ የመቆጣጠር፣ የመጠቀምና የማስተላለፍ፣
 - ሐ. ለእኩል ሥራ እኩል የመወዳደርና እኩል ክፍያ የማግኘት፣
 - መ. በጋብቻ ከወንዶች ጋር እኩል መብት የማግኘትና ጋብቻን በፍላጎት ብቻ የመመስረት፣
 - ሠ. ሴቶችን ከሚያንቋሽሽና ከሚጎዱ ጎሳቀር ልማድና ድርጊቶች ነፃ የመሆን ወዘተ መብቶች።
- ስለሆነም ሴቶችን በበታችነት የሚያይና መብቶቻቸውን የሚጎዳ ማንኛውም ሁኔታ ሲኖር ሴት ወንድ ብለው ሳይለዩ መቃወምና መታገል ተገቢ ይሆናል። ሴቶች በማህበር የመደራጀት መብታቸውን በመጠቀም፣ ወንዶችም ከጎናቸው ቆመው ድጋፍ በማድረግ የሴቶችን እኩልነት የሚገረር አመለካከትና ድርጊት በጋራ መታገል ይጠበቅባቸዋል።

የሴቶችን የእኩልነት መብት ለማስከበር ወንዶችም ሃሳፊነት አለባቸው።

መሰጠጃ 8

- በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ ተወያይታችሁ የጋራ ድምዳሜ ላይ ድረሱ።
- ?** 1. የፆታ እኩልነት መብት ስንል ምን ምን ጉዳዮችን ያካትታል?
 - 2. የሴቶችን መብት ማስከበር የንብረተሰቡን መብት ማስከበር ነውና የሚባለው ከምን አንፃር ነው?
 - 3. ለእኩል ስራ እኩል ክፍያን የሚሰጠው አስተሳሰብ ምንን ይመሰክታል?
 - 4. ያለሴቶች ተሳትፎ የሚካሄድ የልማት እንቅስቃሴ «አንድ እጅ ለማጠቃለያ እንደ መሞከር ነው ሲባል ምን ለማለት ነው?»

የሥነህይወት ሥነምግባር ትምህርት የተማሪ መጽሐፍ - 8ኛ ክፍል

3.5 የአካል ጉዳተኝነት፤

3.5.1 የአካል ጉዳተኞች መብቶች መከበር የሚሰጠው ጠቀሚታ፤

ሥዕል 3.3 የአካል ጉዳተኞች ተገቢውን ድጋፍ ካገኙ ውጤታማ ተግባራትን ለማከናወን ይችላሉ

- ከሥዕሉ የተገነዘባችሁትን በክፍል ውስጥ ለንደኞቻችሁ ንገሯቸው።
- የአካል ጉዳተኞች ሙሉ አካል እንዳላቸው ሰዎች ማንኛውንም ድርጊት ማከናወን የሚችሉ ይመስላችኋል?

የተማሪ ምጥንና የአት ዘካርያስ ቃስ ምዕሰስ፤

ተማሪ ምጥን፡- ለዚህ ቃለመጠይቅ ፈቃደኛ ስለሆኑ ከልብ አመሰግናለሁ።

አቶ ዘካሪያስ፡- እኔም እድሉን ስለሰጠሽኝ አመሰግናለሁ።

ተማሪ ምጥን፡- የትውልድ ቦታዎ የት ነው? አስተዳዳግዎትስ?

አቶ ዘካሪያስ፡- የተወለድኩት በቀድሞው አጠራር ወሎ ክፍለ ሀገር ይባል በነበረው በደሴ ከተማ ውስጥ ነው። አስተዳደጌም በእናትና በአባቴ ቤት ውስጥ ከሁለት ወንድሞቼና ከሁለት እህቶቼ ጋር ነው።

ተማሪ ምጥን፡- እንዴት ወደዚህ አሁን ወዳሉበት ስፍራ ሊመጡ ቻሉ?

አቶ ዘካሪያስ፡- ወደዚህ የመጣሁት በልጅነቴ ሁለት እግሮቼን በድንገተኛ የመኪና አደጋ ካጣሁ ከጥቂት ጊዜያት በኋላ ተጨማሪ ህክምና መከታተል ስለነበረኝ ነው። ከዚህ በላይ ግን ቤተሰቦቼም ሆኑ የአካባቢዬ ሕብረተሰብ ከተጎዳሁ በኋላ የነበራቸው አመለካከት የተዛባ ስለነበር አስቸጋሪ ሁኔታ ገጠመኝ። ሰው እንዳያየኝና እንዳይጠቁምብኝ በማለት ቤት ውስጥ ይደብቁኝ ነበር።

ተማሪ ምጥን፡- ወደዚህ ስፍራ ከመጡ በኋላ በሕብረተሰቡ ዘንድ ለአካል ጉዳተኞች የነበረው አመለካከት ምን ዓይነት ነበር?

አቶ ዘካሪያስ፡- እውነቱን ለመናገር ከመጣሁበት አካባቢ የተሻለ ሆኖ አላገኘሁትም። በአብዛኛው አካባቢዎች ተመሳሳይ ይመስለኛል። በወቅቱ መጀመሪያ ላይ የሚያስጠጋኝ አጥቼ በየቤተክርስቲያኑ ደጃፍና በመንገድ ዳር ላይ በመተኛት ጭምር አሳልፌያለሁ። ይህንን ስልሽ ግን በተቃራኒው ብዙ ደግ ሰዎች ያዝኑልኝና ይረዱኝ እንደነበር መግለጽ እፈልጋለሁ።

ተማሪ ምጥን፡- በአሁኑ ጊዜ ምን እየሰሩ ይገኛሉ?

አቶ ዘካሪያስ፡- አሁን ጡረታ ወጥቻለሁ። ቀደም ሲል በአንድ የሹራብ ፋብሪካ ውስጥ ምርት ክፍል በሥራ ተሰማርቼ ከ30 ዓመታት በላይ አገልግያለሁ። ማሽኖችንም በማንቀሳቀስና በመጠገን ሥራም ተሰማርቼ ሰርቻለሁ። በሥራዬም እጅግ ከፍተኛ እርካታ አግኝቻለሁ። ባለትዳርና የልጆች አባት ነኝ። የራሴ መኖሪያ ቤት በመሥራቴም ኑሮዬ መልካም ሆኗል። ያቅሜን ያህል ባልጥርና ሥራ ንቁ ልመናን ብመርጥ ኖሮ ይህን ሁሉ ባላገኘሁና ባላየሁም ነበር።

ተማሪ ምጥን፡- እርስዎ የአካል ጉዳተኛ መሆንዎ ሳያግደት ከባድ ሥራዎችን ሳይቀር በመስራት ውጤታማ ሆነዋል። ለሌሎች ምን ይመክራሉ?

አቶ ዘካሪያስ፡- እኔ ሥራ ስቀጠር ሳልንቅ በትንሽ ደግሞዝ ነበር። ከመለመንና የሰው እጅ ከማየት ይሻላል በማለት ራሴን አሳምኜ ነው። ስለዚህ የአካል ጉዳተኛ ማለት ሥራ የማይሰራ ለማኝና ተመፅዎች ማለት አይደለም። ይልቁንስ በራስ መተማመን ካዳበረ፣ አስተሳሰቡን ካስተካከለና ድጋፍ ከተደረገለት ለትውልድ የሚጠቅም ትልቅ ሥራ መሰራት ይችላል። ወደፊትም ሁኔታዎች እየተሻሻሉ ሊመጡ ስለሚችሉ በምንኖርበት አካባቢ ሆነን ሥራን ሳንንቅ ያቅማችንን መስራት አለብን።

ተማሪ ምጥን፡- በትርፍ ጊዜዎት ምን ምን ተግባራትን ያከናውናሉ?

አቶ ዘካሪያስ፡- እኔ አሁንም ቢሆን የምችለውን እሰራለሁ። ለምሳሌ በንግድ አትክልት እተክላለሁ፣ ዶሮዎችን አረባለሁ፣ ጊዜ ሳገኝ መጻፍትን አነባለሁ፣ ስፖርት በተለይ እግር ኳስ ስቴዲዮም በመግባት ጭምር እከታተላለሁ።

ተማሪ ምጥን፡- አመሰግናለሁ።

አቶ ዘካሪያስ፡- እኔም አመሰግናለሁ።

የሥነህይወት ሥነምግባር ትምህርት የተማሪ መጽሐፍ - 8ኛ ክፍል

መሰረዳ 9

? ከላይ በቀረበው ቃለ ምልልስ መሠረት የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. ከአቶ ዘካሪያስ ሕይወት ምን ቁምነገር ተማራችሁ? ሰንደቅቻችሁ ግለጽላቸው።
2. አቶ ዘካሪያስ የአካል ጉዳተኛ ማለት ለማንኛና ተመጽዎች ማለት አይደለም ብለው ሲገልጹ ምን ማስታወሻ ነው?
3. አቶ ዘካሪያስ ሰጠው ጉዳተኝነት የተደረጉት በምን ምክንያት ነበር? እንዲህ ያለ አደጋን ለመቀነስና ለማስቀረት ምን ማድረግ ይጠበቅባችኋል?

የአካል ጉዳተኞች እንደሚገኘውም ሙሉ አካል እንዳለው ሰው ሠርተው መኖር፣ ራሳቸውን መለወጥ፣ ለልማትና እድገት ከፍተኛ አስተዋጽኦ ማድረግ ይችላሉ። በየወቅቱ በርካታ የአካል ጉዳተኞች ከሰው እጅ ጠባቂነትና ከተረጎሙት ስሜት በመላቀቅና በመሥራት ራሳቸውንና ቤተሰባቸውን ከችግር በማውጣት ለሌሎች አርአያ ሲሆኑ ይስተዋላል። ስለሆነም የአካል ጉዳተኞች ሰው ሆነው በመፈጠራቸው ብቻ ሰብዓዊ መብቶቻቸው በተሟላ መልኩ ሊከበሩላቸው ይገባል።

የአካል ጉዳተኞችን መብቶች በተሟላ መልኩ ማክበር የእኩልነትና የሀገር ፍቅር ስሜታቸውን ያዳብራል። የእኩልነትና የሀገር ፍቅር ስሜታቸው ሲጎለብት ደግሞ ለሀገር ልማት የሚያበረክቱትን አስተዋፅኦ እንዲያሳድጉ ያስችላቸዋል። ስለዚህም የአካል ጉዳተኞችን መብቶች ማክበርና ማስከበር የሁሉም ዜጋ ሃላፊነት ሊሆን ይገባል።

መሰረዳ 10

? የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. የአካል ጉዳተኞችን መብቶች በተሟላ መልኩ ማክበር የሚያስገኛቸውን ጥቅሞች ዘርዘረ።
 2. በአካባቢያችሁ ሰጠው ጉዳተኞች የሚደረጉ እንክብካቤዎችን በመለየት በፅሁፍ አቅርቡ።
 3. በአካባቢያችሁ በሥራ ላይ የተሰማሩ የአካል ጉዳተኞችን ፈልጋችሁ በማግኘትና ቃለመጠይቅ በማድረግ፤
- ሀ. በምን ዓይነት የሥራ መስኮች እንደተሰማሩ፤
 ለ. ስለቤተሰባቸው ሁኔታ፤
 ሐ. ሲደረጉላቸው ስለሚገቡ ድጋፎችና ሲከበሩላቸው ስለሚገቡ መብቶች አጭር ፅሁፍ በማዘጋጀት በክፍላችሁ ውስጥ አቅርቡ።

3.6 የሃይማኖት እኩልነት መብት አስመክቦር የሚያመጣው ጉዳት

ሀ. በግለሰብ ደረጃ፤

ማንኛውም ሰው የራሱ ሃይማኖት የሚያስደስተውን ያህል ሌላውም በራሱ ሃይማኖት እርካታ እንደሚያገኝ ማወቅ ይኖርበታል። የሌላውን ሃይማኖት አለማንቋሸሽና እኩል እንደሆነ መመልከትም ከያንዳንዱ ዜጋ ይጠበቃል። ከዚህም በተጨማሪ የራስን እምነት በሌላው ላይ በኃይል ለመጫን መሞከር ተገቢ አለመሆኑን መገንዘብ ያስፈልጋል።

በመሆኑም እያንዳንዱ ዜጋ ይህንን ተገንዝቦ የሌላውን የእምነት መብት ማክበርና ማስከበር ይጠበቅበታል። አንድ ዜጋ የራሱን ሃይማኖት ይዞ ከሌላው ጓደኛው ወይም ጎረቤቱ ጋር በአንድነትና በሰላም መኖር ይችላል። የሃይማኖት ልዩነት በራሱ ወደ ብጥብጥና አለመግባባት የሚያመራ ጉዳይ አይደለም። ሆኖም የአንድ ሃይማኖት ተከታይ የሌላውን ሃይማኖት ሲያንቋሸሽ፣ ሲዘልፍ፣ ዝቅ አድርጎ ሲመለከት ወዘተ አለመግባባት ይፈጥራል። ይህም ወደ ግጭት፣ ንትርክና ብጥብጥ በማምራት የግለሰቦችን የአብሮነት ኑሮ ሊያደፈርስ ይችላል። ስለሆነም የሃይማኖት እኩልነት መብትን አለማክበር ለግለሰቦችም ከፍተኛ ጉዳት አለው።

ለ. በሀገር ደረጃ፤

በሀገራችን ኢትዮጵያ ለረጅም ዘመናት መንግሥታዊ ሃይማኖት የነበረ በመሆኑ በሌሎች ሃይማኖት ተከታዮች ላይ ጭቆና ያሳደረገና በሀገሪቱ የሃይማኖት እኩልነት እንዳይሰፍን ያደረገ ጉዳይ ነው። ምንም እንኳን በወታደራዊው መንግሥት ወቅትም ሃይማኖትና መንግሥት እንዲለያዩ ቢደረግም በተለይ የኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሕገ መንግሥት ከፀደቀበት ጊዜ አንስቶ ግን በኢትዮጵያ ውስጥ መንግሥትና ሃይማኖት በማያሻማ ሁኔታ ተለያይተው የየራሳቸውን የሥራ ድርሻ ይዘው እንዲቀጥሉ ተደርጓል። ይህን በተመለከተም በሕገ መንግሥቱ በአንቀጽ 11 ላይ፡

1. መንግሥትና ሃይማኖት የተለያዩ ናቸው።
2. መንግሥታዊ ሃይማኖት አይኖርም።
3. መንግሥት በሃይማኖት ጉዳይ ጣልቃ አይገባም። ሃይማኖትም በመንግሥት ጉዳይ ላይ ጣልቃ አይገባም። በሚል ተደንግጓል።

አንዱ ሃይማኖት የተከበረና የበላይ፣ ሌላው ሃይማኖት ደግሞ የተናቀና የበታች ከሆነ፣ የዜጎች

መብት በተሟላ ሁኔታ ተግባራዊ ይሆናል ማለት አይቻልም። የመብት መገፈፍ፣ አድሎና ጭቆና ካለ ደግሞ ዜጎች መብታቸውን አስገፍፈው መቀመጥ ስለማይችሉ ለመብታቸው ሲሉ ወደ ትግል ውስጥ ይገባሉ። በዚህም የእርስ በእርስ ጦርነት ይነግሣል፤ የሕዝቦች ሠላም ይናጋል። ግጭትና ጦርነት ባለበት የሀገር እድገትና ብልጽግና የማይታሰብ በመሆኑ ከድህነት ለመላቀቅ የማይቻል ይሆናል። ስለሆነም ዜጎች በዴሞክራሲ ግንባታና በልማት እንቅስቃሴ ውስጥ ጉልህ ተሳትፎ ያደርጉ ዘንድ የሃይማኖት እኩልነት ሊከበር ይገባዋል።

መጠኔ 11

- በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ ተወያዩ።**
- ?** 1. የሃይማኖት እኩልነት መብት አስመክቦር በግስሰብም ሆነ በሀገር ደረጃ ምን ጉዳት ያስከትላል?
 - 2. የመንግሥትና ሃይማኖት አንዱ በሌላው ጣልቃ አስመግባት ምን ጥቅም ይሰጣል?

የምዕራፍ ማጠቃለያ

የእኩልነት መብቶች እውቅና ማግኘታቸውና መከበራቸው የዲሞክራሲያዊ ሥርዓቱን ሰማጠናከር ቁልፍ ጉዳይ ነው። በሀገራችን የሚገኙ ብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች መብቶቻቸው መከበሩ እኩልነታቸውን ሰማረጋገጥ ያስችላል። የእኩልነት መብቶች መረጋገጣቸው የጋራ ቃልኪዳን መተዳደሪያ በሆነው ሕገመንግሥት መሠረት የጋራ እንደነት ፈጥረው በመቻቻል ስመኖር ያስችላቸዋል። ችግሮችና አስመገባባቶችም ሲፈጠሩ በሥላም ስመፍታት ከመቻላቸውም በሳይ በአካባቢያቸው ልማት ንቁ ተሳታፊ እንዲሆኑ ምቹ ሁኔታን ይፈጥራል።

ባለፉት ሥርዓቶች የብሔሮችን፣ የብሔረሰቦችንና የሕዝቦችን ቋንቋዎች፣ ሃይማኖቶችና ሴቶች ባህሳዊ መገሰጫዎችን እንዲያን የበላይ ሴሳውን የበታች አድርጎ መመልከት የተሰመደ ነበር። ይሁንና አሁን በሀገራችን እየተገነባ ባለው የዲሞክራሲ ሥርዓት የሕዝቦች ባህሳዊ መገሰጫዎች በሕገመንግሥቱ እውቅና አግኝተዋል። የሀገራችን ማንኛውም ዜጋ በቋንቋው የመገልገል፣ የመሰሰውን ሃይማኖት የመከተል መብት አለው። ከዚህ ጎን ሰገን የሴቶችንም ቋንቋዎች፣ ሃይማኖቶችና ሴቶች ባህሳዊ መገሰጫዎችን በተገቢው ሁኔታ ማክበር የሁሉም ዜጋ ግዴታ ነው። ይህ ሲሆን የሕዝባችን የልማትና የብልፅግና ተስፋ ብረህ ይሆናል።

በቀደምት የኢትዮጵያ ፖለቲካ ሥርዓቶች ሴቶች የበታች ወንዶች የበላይ ተደርገው ይታዩ ነበር። ነገር ግን ይህ ዲሞክራሲያዊ ያልሆነ አድራሻዊና ጨቋኝ አመለካከት በአሁኑ ጊዜ እየተሻሻለ በመምጣት ሳይ ይገኛል። ይህም የሆነው በሀገራችን ስሁሉም ወገኖች መብት እውቅና የሰጠ ዲሞክራሲያዊ ሕገመንግሥት ጸድቆ በሥራ ሳይ ስለሚገኝ ነው። ስለሆነም ሴቶች ከወንዶች እኩል መብት ክብርና መብት የሚሰጠው አስተሳሰብ በሕብረተሰቡ ዘንድ ግንዛቤው እየሰፋ መጥቷል። ይሁንና አሁንም ቢሆን የሴቶችን የእኩልነት መብቶች በተሟሳ መልኩ ሰማሰከበር ከሴቶች፣ ከወንዶች፣ ከሕብረተሰቡና ከመንግሥት የሚደረገው ድጋፍ ተጠናክሮ መቀጠል ይገባዋል።

የአካል ጉዳተኞች ማንኛውም የሰው ልጅ ያሉት መብቶችና ነፃነቶች ሁሉ አሏቸው። ስለሆነም የሰብዓዊ መብቶቻቸውና ነፃነቶቻቸው በተሟሳ መልኩ መከበር አስባቸው። ሰብዓዊ መብቶቻቸውና ነፃነቶቻቸው ከተከበሩላቸው የአካል ጉዳተኞች እንደማንኛውም ሰው ሰርተው መኖር፣ ራሳቸውን በኑሮ ማሻሻልና ለሀገር ልማትና ዕድገት ከፍተኛ አስተዋፅኦ ማድረግ ይችላሉ። ይህ በመሆኑም የአካል ጉዳተኞች መብቶች በተሟሳ መልኩ እንዲከበር ማድረግ የሁሉም ዜጋ ሃሳፊነት ነው።

የምዕራፍ ቁጥር ቃላት

መስተዳድር፣ የአንድን አካባቢ ሕዝብ የሚወክል ወይም የሚያስተዳድር አካል።

ፋይዳ፣ ጠቀሜታ፣ አስተዋፅኦ።

ሚና፣ ተግባር፣ ዓላማ።

ተመሳሳዮች፣ ተረጿ፣ ተደንግ፣ ከሌሎች ፈላጊ።

የምዕራፍ የክስሳ ጥያቄዎች

ቀጥሎ የቀረቡትን የክሰሳ ጥያቄዎች በደብተራችሁ ላይ ገልብጣችሁ ሥሩ።

I የሚከተሉት ዓረፍት ነገሮች ትክክል ከሆኑ «አውነት» ስህተት ከሆኑ «ሀሰት» በማለት መልሱ።

1. የብሔሮች፣ የብሔረሰቦችና የሕዝቦች ራሳቸውን በራሳቸው የማስተዳደር መብት መከበር የእውነተኛ ዲሞክራሲያዊ ሥርዓት መገለጫ ነው።
2. ሕዝቦች ከአካባቢያቸውም ሆነ ከሀገራቸው ልማት በእኩልነት ተጠቃሚ ባይሆኑም በሙሉ ፈቃዳቸው ከሌሎች ሕዝቦች ጋር በአንድነት መኖር ይመርጣሉ።
3. በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ ሴት ሀብት/ንብረትን የማፍራትና ባለቤት የመሆን፣ የማስተላለፍና የማውረስ መብቶች አሏት።
4. የሴቶች የእኩልነት መብት ባለመከበር የሚጎዱት ሴቶች ብቻ ናቸው።
5. የአካል ጉዳተኞችን መብቶች በተሟላ መልኩ ማክበር የእኩልነትና የሀገር ፍቅር ስሜትን ይቀንሳል።

II በ “ለ” ሥር የተዘረዘሩትን በ “ሀ” ሥር ካሉት ጋር አዛምዱ።

1. መስተዳደር፣ 2. የእኩል ተጠቃሚነት አለመኖር፣ 3. የአንድነት መሠረቶች፣	ሀ. የጥቅምና ግዴታ እኩል ተካፋይነት መኖር። ለ. ጥላቻና መራራቅን የሚፈጥር። ሐ. የአንድን አካባቢ ሕዝብ የሚመራ ወይም የሚያስተዳድር።

III ለሚከተሉት ጥያቄዎች ትክክለኛ የሆነውን መልስ ምረጡ።

1. ብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች እራሳቸውን በራሳቸው በማስተዳደራቸው ከሚያገኙት ጥቅም ውስጥ የማይካተተው የትኛው ነው?
 - ሀ. የራስን ዕድል የመወሰንና የራስን መንግሥት የመመስረት መብት፣
 - ለ. የበላይና የበታች ተብሎ መጨቆንና ጥላቻ፣
 - ሐ. በፈቃዳቸው እንደፈለጉት መወሰን፣
 - መ. ሠላም፣ ልማትና ተከባብሮ መኖር።
2. ከሚከተሉት መካከል የእኩል ተጠቃሚነት መብት ባለመኖሩ ምክንያት የሚከሰተው ችግር፣
 - ሀ. ድህነትና ጎሳ ቀርነት ነው፣
 - ለ. ብጥብጥና ጦርነት ነው፣
 - ሐ. የእድገት መንተት ነው፣
 - መ. ሁሉም መልስ ናቸው።
3. ቀጥሎ ከቀረቡት መካከል ትክክለኛ ያልሆነው ዓረፍተ ነገር የቱ ነው?
 - ሀ. የመቻቻልና የመተሳሰብ መርህ ሕዝቦች በእኩልነት እንዲኖሩ ትልቅ ፋይዳ አለው፣
 - ለ. እኩልነት በሌለበት ሀገር ሠላምና እድገት ሊኖሩ ይችላሉ፣
 - ሐ. አስተማማኝና ዘላቂ የሕዝቦች አንድነት እንዲመጣ ከተፈለገ የእኩል ተጠቃሚነትን መብት ማክበር የግድ ይላል፣
 - መ. አንዱ ሃይማኖት የበላይ ሌላው የበታች ሃይማኖት የሚባል መኖር የለበትም።
4. የሴቶችን መብት አስመልክቶ የተሳሳተ ሀሳብ የሆነው የቱ ነው?
 - ሀ. ያገባችም ሆነች ያላገባች ሴት እኩል መብት አላት፣
 - ለ. በሀገራችን ሴቶች የሕብረተሰቡ ግማሽ ያህሉ ናቸው፣
 - ሐ. የሴቶችን እኩልነት መብት ለማስከበር ወንዶች ሀላፊነት የለባቸውም፣
 - መ. የሴቶችን መብት ማስከበር የሕብረተሰብን መብት ማስከበር ነው።
5. የአካል ጉዳተኞች መብቶች መከበር የሚሰጠው ጠቀሜታ፣
 - ሀ. በአካል ጉዳተኞች ላይ የሚደርስን መድሎ ለማስቀረት ይረዳል፣
 - ለ. ከተረጋጁነትና ከጠባቂነት ስሜት እንዲላቀቁ ያደርጋቸዋል፣
 - ሐ. የእኩልነትና የሀገር ፍቅር ስሜትን በማዳበር ልማትን ያፋጥናል፣
 - መ. ሁሉም ትክክል ነው።

IV የሚከተሉትን ባዶ ቦታዎች በትክክለኛ ቃል ወይም ሀረግ ሙሉ።

1. የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ሥርዓት _____ ብሔራዊ ክልላዊ አባል መንግሥታት አሉት።
2. የብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ልዩነትና የአንድነት ሕብረት ለሀገራችን _____ ነው።

V የሚከተሉትን ጥያቄዎች ባጭሩ መልሱ::

1. በኢ.ፌ.ዴ.ሪ ሕገመንግሥት ውስጥ የተደነገጉ የብሔሮች፣ የብሔረሰቦችና የሕዝቦች መብቶችን ዘርዝሩ::
2. የፆታ እኩልነት ምን ምን ጉዳዮችን ያካትታል?
3. የአካል ጉዳተኞች መብቶች እንዲከበሩ ከአንተ/አንቺ ምን ይጠበቃል? ከሕብረተሰቡና ከመንግሥትስ?

ምዕራፍ ስራት ፍትህዊነት

የምዕራፉ ዓላማዎች፣ ይህንን ምዕራፍ ተምረህ/ተምረሽ ስታጠናቅቅ/ስታጠናቅቁ፤

- ስድሱሽዊ ስራቶች መወገድ እንደሚገባቸው ትንዝቢያሰሽ/ትንዝባሰህ።
- የፍትሕ መንደጭ የሚያስከትላቸውን ችግሮች ታውቃለህ/ታውቁዎሰሽ።
- የፍትሕ አካላት አሰራርን ትረጂያሰሽ/ትረዳሰህ።
- ማህበራዊ አገልግሎቶችን ሁሉም ዜጎች በፍትህዊነት መጠቀም እንዳሰባቸው ትንዝቢያሰሽ/ትንዝባሰህ።
- በሀገር ደረጃ የግብርን ጠቀሜታ ታውቁዎሰሽ/ታውቃለህ።

4.1 ስድሱሽዊነት፤

4.1.1 ስድሱሽዊነት አሰራሮች መወገድ የሚችሉባቸው መንገዶች፤

- ✓ በተለያዩ አካባቢዎች የሚፈጸሙ አድሎ አዊ አሰራሮችን እንዴት መከላከል ይቻላል።

ዋሰካ ሚዳ፣ ሰማን?

ከቅርብ ጊዜያት ወዲህ የዋልካ ሜዳ ነዋሪዎች በአካባቢያቸው በተቋቋመ ድርጅት ተደራራቢ ችግሮች እየደረሰባቸው ነው። ችግራቸውን ለሚመለከታቸው የፍትሕ ተቋማት ቢያሳውቁም መፍትሄ ማግኘት ቀርቶ ትኩረት የሰጣቸው አንድም አካል የለም። በነዋሪዎቹ ላይ ለደረሰው ችግር ዋና ምክንያት የኑሯቸውና የህይወታቸው መሰረት የሆነው ዋልካ ሜዳ በግለሰብ ቁጥጥር ስር መዋሉ ነው። ዋልካ ሜዳ የእንስሳት መኖር የሚታጨድበት፣ የመጠጥ ውሃ የሚቀዳበት፣ የአትክልት ምርቶች ከዓመት ዓመት የሚሰበሰቡበት ለምሳሌ ስፍራ ነው። ነዋሪዎቹ ተደራጅተው ሕጋዊ በሆነ መንገድ ለማልማት ያቀረቡት ተደጋጋሚ ጥያቄ ምላሽ ሳያገኝ መመሪያና ደንብን በጣሰና አድላዊ በሆነ ሁኔታ በግለሰቡ መታጠሩ ብዙዎችን አሳዛኗል። በእንቅርት ላይ ጆሮ ደግፍ እንዲሉን ነዋሪዎቹን በእጅጉ ያስቆጣው ጉዳይ ቀስ በቀስ ከመኖሪያቸው የማስለቀቅ ሴራም እንዳለ ማወቃቸው ነው። እኔ ለሀገርና ለሕዝብ ስል ነው ገንዘብ

የማፈሰው፣ ስለዚህ ማንም ሊናገረኝ አይገባምን የሚሉት ባለሀብት ከአካባቢው የፍትሕ አካላት ጋር በጥቅማ ጥቅሞች እንደተሳሰሩም ይነገራል።

አቶ እንግዳው፣ “እኛ ችግራችንን በአካባቢያችን ለሚገኙ ፍትሕ አካላት ብናቀርብ መፍትሄ ማግኘት አልቻልንም። ወደፊትም ጉዳዩን ለከፍተኛ የፍትሕ አካል ብናመለክትም የተለየ ውሳኔ የምናገኝ አይመስለኝም። ትርፉ በከንቱ መልፋትና መንገላታት ነው። እሱ እንደ በደለን እኛም እንበቀለው። በራሱም ላይ ሆነ በንብረቱ ላይ ጥቃት እንፈፅም። ግፉ ቢል መታሰር ነው።”

አቶ ኡስማን፣ “አይ እንደሱ አይደለም የሚሻለው ገንዘብ አዋጥተን ለበላይ አካላት ጉቦ መስጠት ነው። ይህንንም የሚያመቻችልን ሰው እንፈልግ። ይህን ማድረግ ካልቻልን አርፎ መቀመጥና የሚመጣውን መጠበቅ ይሻላል።”

ወ/ሮ መኪያ፣ “ለጊዜው ባይሳካልንም ችግሩን ለተለያዩ የፍትሕ ተቋማት በማሳወቅ ላይ ነን። አሁንም ቢሆን ተስፋ ሳንቆርጥ ችግሩን ለበላይ የፍትሕ አካላት ማሳወቅ ይኖርብናል።

ለዚህ የምናጠፋው ገንዘብ፣ ጉልበትና ጊዜ ሊቆጩን አይገባም። ይህን ካላደረግን ግን ነገ በእኛም ሆነ በሌሎች ላይ ከዚህ የከፋ በደል ይደርሳል።”

አቶ ይልቃል፣ “ግድ የለም እየደረሰብን ያለውን ችግር ባለሀብቱ በግልፅ እንዲረዳን እና ድርግ። አንዴ ተሰባስቦን ለማነጋገር እንሞክር፤ መቼም ህሊና አለው። ከዚያ በኋላ በግልም ሆነ በቡድን ስለምንወስደው እርምጃ እንወስናለን።”

መሰረዳ 1

ከላይ ከሰፈሩት አማራጮች ችግሩን ለማስወገድ በተወሰኑ ነዋሪዎች የቀረቡ አማራጮችን ተመልክታችሁ ከታች የተዘረዘሩትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. ትክክለኛ መንገድ ነው የምትሰጡት የትኛው ይመስላችኋል? ምክንያታችሁን ግለጹ።
2. ትክክል ያልሆኑት አማራጮችሰ? ስምን ትክክል እንዳልሆኑ ማብራሪያ ስጡ?
3. የትኞቹ አማራጮች ስህተት ሰፊ? ሰፊ ትኩረት ስብልፅግና ጠቃሚ ትኩረት አላቸው? እንዴት?

በሕብረተሰቡ ውስጥ የሚፈፀሙ አድሎአዊ አሰራሮችን ለመከላከል ዜጎች ከፍተኛ ኃላፊነት አለባቸው። በዚህ ረገድ የሥራ ኃላፊዎች፣ ሰራተኞች እና ሕብረተሰቡ በአጠቃላይ ሊወጧቸው ከሚገቡት ኃላፊነቶች ውስጥ የሚከተሉት ይጠቀሳሉ።

የሥራ ኃላፊዎችና የሠራተኞች ኃላፊነቶች፡-

- በሕግ ብቻ መሰረት፣ የመንግሥት ባለስልጣናትና ሠራተኞች ሕግን የሚያከብሩና ለሕግ የሚገዙ መሆን ይኖርባቸዋል። የተሰጣቸውን ሥልጣን ለሥራቸው አገልግሎት ማዋል እንጂ ከገደብ በላይ መጠቀም አይገባቸውም። የዚህ ዓይነት ድርጊቶች የአድሎአዊ አሰራሮች ዋና መንስኤዎች ናቸው። ስለዚህ ኃላፊነታቸውን ሲወጡ ሕጎችን፣ ደንቦችንና መመሪያዎችን መሠረት ባደረገ መልኩ መሆን አለበት። ከዚህ በተጨማሪም ሰራተኞችና የሰራ ኃላፊዎች ሕግ ሲጣስ እያዩ በዝምታ ማለፍ የለባቸውም። በተቻለ መጠን ችግሩን ለሚመለከተው ክፍል ማሳወቅ ይኖርባቸዋል።
- በቅንነትና በታማኝነት ሥራን ማከናወን፡- የአድሎአዊ አሠራሮች መከላከያ ከሆኑት መንገዶች መካከል ቅንነትና ታማኝነት በቀዳሚነት ይጠቀሳሉ። ቅንነት በፅኑ አቋም፣ በሐቀኛነት፣ እውነተኛ በሆኑ ድርጊቶች ይገለጻል። በዚህ መሠረት ሰራተኞች ሙሉ ኃይላቸውን ለሥራ የሚያውሉ፣ ሥራቸውን የሚወዱ፣ ኃላፊነታቸውን በብቃትና በጥራት የሚወጡ ሊሆኑ ይገባል። ለሀገራቸው፣ ለሥራቸውና ለተገልጋዩ ሕዝብ የሚታመኑና ቃላቸውን የሚያከብሩ መሆን አለባቸው።
- ዜጎችን በእኩል ዓይን ማየት፡- አድላዊነት

ትን ለማስወገድ ሰራተኞች ተግባራዊ ሊያደርጓቸው ከሚገቡ መርሆዎች መካከል አንዱ ዜጎችን በእኩል ዓይን ማየት ነው። ሰዎችን በእኩል ዓይን ማየት ማለት አለማዳላት ወይም በሰዎች መካከል ልዩነትን አለመፍጠር ማለት ነው።

መሰረዳ 2

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. የመንግሥት ሠራተኞች ሕብረተሰቡ ተገቢውን አገልግሎት ለመስጠት ሲከተሏቸው ይገባሉ የምትሰጡትን መልካም ባህሪዎች ዘርዘሩ።
2. ቤተሰቦቻችሁን ጠይቃችሁ በአካባቢያችሁ በሚገኙ የመንግሥት መሥሪያቤቶች ውስጥ ከአገልግሎት አሰጣጥ ጋር በተያያዘ የሚታዩ ችግሮችን ዘርዘሩ።

4.2 የፍትሐዊነት መንደጥ

- 4.2.1 የፍትሐዊነት መንደጥ በዲሞክራሲ ሥርዓት ግንባታና በልማት ላይ የሚኖረው አስታዊ ተፅዕኖ፡
 - ✓ በሀገር ደረጃ የፍትሐዊነት መንደጥ ሊያስከትል ይችላል የምትሏቸውን ችግሮች ዘርዝሩ።

“የዋንዛ ሜዳ፤ ፍትሕ አዛባ ሕዝብም ተገዳ”

በዋንዛ ሜዳ የታየው የፍትሕ መዛባት የተለያዩ ማሕበራዊ እና ፖለቲካዊ ችግሮችን ማስከተሉ አልቀረም። ለአብነት ያህል፣ በይዘታ ውስጥ ከዋለው ሜዳ የሚወጣው ፍላጎት እና ሽታ የሕብረተሰቡን ጤና እያወከና የቤት እንስሶችም ላይ ጉዳት እያደረሰ ነው። ከዚህም በላይ የእንስሳት ውጤቶች እና የአትክልት ምርቶች በእጅጉ በመቀነሳቸው የነዋሪዎቹ የኑሮ መሠረት ተናግቷል። የአትክልትና የእንስሳት ውጤቶች እጥረት በመፈጠሩ በአካባቢ ሊያቸው በምርቶቹ ላይ ከፍተኛ የሆነ የዋጋ ንረት እየታየ ነው።

በዚህ የተነሳም በአቅራቢያ የሚገኙ የሕብረተሰብ ክፍሎችም የችግሩ ተቋዳሽ እየሆኑ ነው። በፍትሕ አካላት በሚሰሩት አድሎአዊ ድርጊቶች ብዙዎቹ አገነዘዋል። የአካባቢው ነዋሪዎች በመንግሥት ተቋማት ላይ ያላቸው አመኔታ በእጅጉ ቀንሷል። እንደቀድሞ በመንግሥት ተቋማት የሚተላለፉ መልእክቶችን

የሥነህይወት ሥነምግባር ትምህርት የተማሪ መጽሐፍ - 8ኛ ክፍል

ፍርድ ቤቶች ፍትሐዊ አሰራርን የማስፈን ከፍተኛ ኃላፊነትና ስልጣን አላቸው። ፍርድ ቤቶች ፍትሕን በማስፈኑ ሂደት የተጣለባቸውን ኃላፊነት በብቃት መወጣት የሚችሉት የሚከተሉትን መሠረታዊ መርሆዎች ሲከተሉ ነው። እነዚህም የዳኝነት ነጻነትና ከማንም ወገን ጣልቃ ገብነት ነፃ መሆን የሚሉት ናቸው።

የፍርድ ቤቶች የዳኝነት ነጻነት፤

ፍርድ ቤቶች ውሳኔ ሲሰጡ ከማንም ወገን ተፅእኖ ነፃ ሊሆኑ ይገባል። በፍርድ ቤቶች አሰራር ማንም አካል ጣልቃ ሊገባ አይገባም። በሌላ አነጋገር ዳኞች ከሕግ በስተቀር በሌላ መንገድ መመራት የለባቸውም። ስለዚህ በማንኛውም የፍትሕ አሰጣጥ ሂደት ፍርድ ቤቶች ተቋማዊ ነፃነታቸው የተከበረ ሊሆን ይገባል። ፍርድ ቤቶች ይህን የሚያረጋግጥ የዳኝነት አሰራር ከተከተሉ የፍትሕ ሥርዓቱ የተስተካከለ ይሆናል ማለት ነው።

ፍትሕ አሰጣጥ ከወገንተኝነት የፀዳ መሆን፤

ፍርድ ቤቶች በፍርድ አሰጣጥ ሂደታቸው በዜጎች መካከል ልዩነት ማሳየት የለባቸውም። ከፍተኛ ባለሥልጣንም ሆነ ማንኛውም ዜጋ በሕግ ፊት እኩል ስለሆኑ ይህንን አሰራር ተግባራዊ ሊያደርጉ ይገባል። ፍርድ ቤቶች ከፖለቲካ፣ ከዘር፣ ከቋንቋ፣ ከሃይማኖት ወገንተኝነት መራቅ አለባቸው። ውሳኔም ሲሰጡ ሕግንና ደንብን እንዲሁም ሙያዊ ሥነምግባርን መሠረት አድርገው መሆን ይኖርበታል።

በዚህ ረገድ የፌዴራል ሕገመንግሥት በአንቀጽ 79 የዳኝነት ነፃነትን በሚከተለው መልኩ ያብራራል። “በፌዴራልም ሆነ በክልል የዳኝነት ስልጣን የፍርድ ቤቶች ብቻ ነው። በየትኛውም ደረጃ የሚገኝ የዳኝነት አካል ከማንኛውም የመንግሥት አካል፣ ከማንኛውም ባለሥልጣንም ሆነ ከማንኛውም ሌላ ተጽእኖ ነጻ ነው። ዳኞች የዳኝነት ተግባራቸውን በሙሉ ነጻነት ያከናወናሉ። ከሕግ በስተቀር በሌላ ሁኔታ አይመሩም።”

መሰረዳ 5

? በሚከተሉት ሁለት ፍርድ ቤቶች አሰራር ላይ በመመርኮዝ ከታች ያሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

ፍርድ ቤት /ሀ/	ፍርድ ቤት /ለ/
<ul style="list-style-type: none"> • ከውሳኔ በፊት የተለያዩ ባለሙያዎችንና የሃይማኖት አባቶችን ሀሳብ ይቀበላል። • አስፈላጊ ሲሆን የፖለቲካ መሪዎችን ትእዛዝ ይቀበላል። • ፍርድ የሚሰጠው በሕብረተሰቡ በተመረጡ በተወሰኑ ዳኞች ብቻ ነው። • የተለያዩ የወንጀል ድርጊቶችን በማቻቻል መፍትሄ ይሰጣል። • ዜጎች የተሰጠውን ውሳኔ እንዲቀበሉ ይገደዳሉ። 	<ul style="list-style-type: none"> • መመሪያና ደንቦችን አገናዝቦ ይሠራል። • በሙያው በሰለጠኑ ዳኞች ውሳኔ ይሰጣል። • በመረጃና በምስክር አሰራሮችን ይከተላል። • ይግባኝና ቅሬታዎችን ይሰማል። • በሀገሪቱ ሕግ ወንጀል ተብለው የተደነገጉትን ድርጊቶች በወንጀልነታቸው መዝና ውሳኔ ይሰጣል። • በሕግ ቁጥጥር ሥር ላሉ የሀገሪቱ ፕሬዝዳንት ምህረት ያደርጋሉ።

1. በየትኛው ፍርድ ቤት ነው የዳኝነት ነፃነት የሚታየው? የዳኝነት ነፃነትስ የማይታይበት እንዴት ነው?
2. የትኛው ፍርድ ቤት ለዴሞክራሲ ሥርዓትና ለሀገር እድገት ጠቃሚ ነው ትላላችሁ?

4.3.2 ፍትሕ የማገኘት መብት፤

- ✓ የፍትሕ አካላትን አሰራር ፍትሐዊ እንዲሆን በማድረግ ሂደት ዜጎች ምን ዓይነት ሚና ሊወጡ ይገባል ትላላችሁ?

ፍትሕን የማስከበሩ ሂደት የመንግሥት ዋና ኃላፊነት እንደሆነ ይታወቃል። መንግሥት በዚህ በኩል ሕጎችን ያወጣል።

የፍትሕ አካላትን ያዋቅራል። አስፈላጊ ባለሙያዎችን ይመድባል። አሰራራቸውን ይከታተላል። ሆኖም ግን ይህ ሁሉ ቢደረግም የፍትሕ ተቋማት አሰራር በዜጎች የነቃ ተሳትፎ ካልተደገፈ ውጤታማ አይሆንም። ዜጎች ፍትሕን በማስከበሩ ሂደት የሚኖራቸው ሚና ምንድን ነው? የሚለውን ሀሳብ በሚገባ ማጤን ያስፈልጋል። በአጠቃላይ ዜጎች ፍትሕን በማስፈኑ ሂደት ከሚያበረክቷቸው አስተዋፅኦዎች መካከል የሚከተሉት የሚጠቀሱ ናቸው።

ትክክለኛ ዳኝነት ለማግኘት መታገል፤
በደሞክራሲ ሥርዓት ተቋማት ህዝቡን ለማገልገል የሚቋቋሙ አካላት ናቸው። ስለዚህ ዜጎች በየትኛውም ወቅትና ቦታ የሚያጋጥሟቸውን የፍትህ ጥሰቶች በዝምታ አለመመልከት፣ መብት ሲጣስ እድልን ወይም ፈጣሪን ማማረር ሳይሆን፣ መብት የጣሰው አካል አሰራሩን እንዲያስተካክልና የመብት ጥሰቱን እንዲያስወግድ መሟገት፣ መታገል፣ ሳይሰለቹ ደጋግሞ በመጠየቅ ሠላማዊ ተፅእኖ ማድረግ ያስፈልጋል። ለምሳሌ የመብት ጥሰት ያደረሰውን አካልና ድርጊቱን በመገናኛ ብዙሀን እንዲነገር ማድረግ አጥፊው እንዲታረም ማድረግ መንገድ ነው።

ፍትሕ ሲጣስ መብትን በሕግ ማስከበር፤
በራስ ጥረት መብትን ለማስከበር የሚደረገው ጥረት ካልተሳካ ዜጎች የተነፈጉትን ወይም የደረሰባቸውን በደል በጉልበት፣ በገንዘብ፣ በዘመድ፣ ወዘተ ለማስጠበቅ መሞከር የለባቸውም። የተዛባ ፍትህን ለማስተካከል ጉዳዩን ለተገቢ የፍትሕ አካል ማሳወቅ፣ አቤቱታ ማቅረብ፣ እንዲሁም የይግባኝ የፍትሕ አሰራር ሂደትን በአግባቡ መጠቀም ነው የሚኖርባቸው። ሕጋዊ የመፍትሄ መፈለጊያ መንገድ ሁልጊዜም ተመራጭና ውጤታማ መሆኑን መገንዘብ ያስፈልጋል።

መሰጠጃ 6

- የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።**
- 1. በተለያዩ አካባቢዎች ሰሚያጋጥሟችሁ የፍትሕ ጥሰት ልትወስዷቸው የምትችላችውን እርምጃዎች ስብረሩ።
 - 2. ፍርድ ቤቶች ከማንም አካል ተፅእኖ ነጻ መሆናቸው ያሰውን ጥቅም ዘርዘሩ።
 - 3. የዳኝነት ነፃነት ማስት ምን ማስት ነው?

4.4 ማሕበራዊ አገልግሎቶች፤

4.4.1 ማሕበራዊ አገልግሎቶችና አስፈላጊነት፤

✓ ማሕበራዊ አገልግሎት ለህዝቡ ምን ምን ዓይነት አገልግሎቶች ይሰጣሉ?

የዋንዛ ማሕበረሰብና ማሕበራዊ ተቋማት፤

የዋንዛ ማሕበረሰብ በተለያዩ ጊዜያት በአካባቢያቸው ሊገኙ የተሞከሩ የማሕበራዊ አገልግሎት ሰጪ ተቋማትን ሲያደናቅፉ ኖረዋል። የነበሩትም ቢሆኑ ተገቢውን አገልግሎት እየሰጡ አልነበረም። ማሕበረሰቡ ትምህርት ቤት ልጆቻችንን ያባልጋል፣ ባህላችንን ያቆሽሻል በሚል ለማሕበራዊ አገልግሎቶች ጥልቅ ጥላቻ ነበራቸው። ዘመናዊ ህክምናም ዘራችንን ለማጥፋት የሚደረግ ሴራ ነው ብለው ያምኑ ነበር። መንገድና ሌሎች መሰረተ ልማቶች ከተዘረጉ ኑሮ ይወደዳል፣ የፍቅርና የመደጋገፍ ባህላችንን ያጠፋል ይሉም ነበር። በነዚህ አመለካከቶች የተነሳ ማሕበረሰቡ ለረጅም ዓመታት ከሌሎች ማሕበረሰቦች ወደ ኋላ የቀሩ ነበሩ።

ከጊዜ በኋላ ግን በሌሎች አካባቢዎች በሚያዩት ለውጥና እድገት መቆጫት ጀምረዋል። ሌሎች ጤናቸው የተጠበቀ፣ ልጆቻቸው እየተማሩ በከፍተኛ ኃላፊነትና ቦታዎች ላይ ሲመደቡ፣ እነሱ ግን በከፍተኛ በሽታ የሚሰቃዩ፣ ልጆቻቸው ያልተማሩና በረባ ኃላፊነት ላይ የማይመደቡ መሆኑ እያሳፈራቸው ነው። በአካባቢያቸው የመንገድ፣ የውኃ፣ የመብራት፣ ወዘተ አቅርቦት አለመኖሩ ከጊዜ ጊዜ እየተሰማቸው ነው። ዋንዛዎች በነዚህ ጉዳዮች ላይ እየተነጋገሩ ነው። ምን ለማድረግ አስበው ይሆን?

መሰጠጃ 7

በምንባቡ መሰረት የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

- 1. የማሕበራዊ አገልግሎቶች ሕብረተሰብን ለማሳደግ ያሳቸውን ጠቀሜታ ዘርዘሩ።
- 2. ማሕበራዊ ተቋማትን ለማስፋፋት እንቅፋት የሚሆኑ ጉዳዮችን ዘርዘሩ።

የጤና፣ የትምህርት፣ የግብርና ውጤቶችንና ሌሎች ተመሳሳይ አገልግሎቶችን የሚሰጡ ተቋማት ማህበራዊ አገልግሎት ሰጪ ተቋማት በመባል ይታወቃሉ። እነዚህም ተቋማት በመንግሥት ወይም በሕብረተሰቡ የሚገነቡ ሲሆን በነፃ ወይም በዝቅተኛ ዋጋ ለሕብረተሰቡ አገልግሎቶችን ይሰጣሉ። ማህበራዊ ተቋማት ለሕብረተሰብ እድገት አስፈላጊና መሰረታዊ ጉዳዮች ናቸው።

ማህበራዊ ተቋማት የሕብረተሰቡን ህይወትና ኑሮ በማሻሻል ለሀገር እድገት ከፍተኛ አስተዋፅኦ ያበረክታሉ። ለምሳሌ ትምህርት ዜጎችን ከመሀይምነትና ከኋላቀርነት በማላቀቅ የእድገት መሳሪያ የሆነውን የተማሪ ዜጋን ማፍራት ያስችላል። እንደዚሁም የህክምና ተቋማት በበቂ ደረጃ ሲስፋፉ ጤናማ እና አምራች ዜጎች መገንባት ይቻላል።

4.4.2 ማህበራዊ አገልግሎቶች ያስ አድሎ አገልግሎት መስጠታቸው ያስው ጥቅም፤

- ✓ በአካባቢያችሁ የሚገኙ ማህበራዊ አገልግሎቶች ለሕብረተሰቡ የሚሰጡት ግልጋሎት ከአድሎ የፀዳ ነው?

የአገልግሎት አሰጣጥ መሰረታዊ መርህ፤

የዋናዛ ማህበረሰብ የማህበራዊ አገልግሎቶችን አስፈላጊነትንና ጥቅማቸውን በሚገባ ተረዳ። ተቋማትን ለመገንባት በተለያዩ ኃላፊነቶች ላይ የሚገኙ የማህበረሰቡ አባላት ህብረተሰቡን የማስተማርና የማሳመን ሥራዎችን ሠሩ። በተጨማሪም የማህበራዊ ተቋማቱ የሚመሩበትን ሕግና ደንብ አዘጋጁ። ህብረተሰቡም እንዲያውቃቸው ተደረገ። ከደንቦቹም መካከል ተቋማቱ ሕብረተሰቡን ሁሉ ያለምንም ልዩነት በእኩል እና ያለአድሎ እንዲያስተናግዱ የሚሉ ይገኙበታል።

ከዚህም በተጨማሪ በመጀመሪያ ዙር የሚገነቡ ተቋማት ብዙ ሕዝብ ባለባቸውና በማእከላዊ ቦታዎች እንዲሆኑ ተወሰነ። ቀስ በቀስም ተቋሞቹን በሌሎች ቦታዎች የማዳረስ

ሥራዎች እንደሚሠሩም ስምምነት ላይ ተደረሰ። በጊዜያዊነትም ተገቢ አገልግሎቶቹ የሚዳረሱበት ሥልጣንም ተቀየሰ። በመጨረሻም አፋጣኝ መፍትሄ የሚፈልግ ጥያቄም ተነሳ። ይኸውም አገልግሎት ሰጪ ተቋማቱን የመሥራት ኃላፊነት የማን ነው? የሚለው ነበር።

መሰጠጃ 8

- ?** የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።
1. ከላይ ካሰው ትረካ ፍትሐዊ አሠራሮችን የሚገልፁ ድርጊቶችን ዘርዘረ።
 2. ከአድሎ የፀዳ አሠራር ምን ጠቀሜታ እንዳሰው ዘርዘረ።
 3. ማህበራዊ አገልግሎቶች ሰጪው ያስ አድሎ መስጠታቸው የሚሰጠውን ጥቅም ዘርዘረ።

ዜጎች ተገቢውን አገልግሎት ማግኘት የሚችሉት በተቋማቱ ውስጥ ከአድሎ የፀዳ አሠራር ሲሰፍን ነው። ከአድሎ የፀዳ አገልግሎት አሰጣጥ የዴሞክራሲ ሥርዓት መገለጫ የሆነውን የእኩልነት መብትን ያረጋግጣል። በዚህም የዜጎችን የባለቤትነት የተቆርቋሪነት ስሜትን ያጎለብታል። ከአድሎ የፀዳ አሰራር መንግሥትና ሕዝብን በማቀራረብ ዴሞክራሲያዊ ሥርዓትን ያጎለብታል።

4.4.3 መንግሥትና ህብረተሰብ ማህበራዊ አገልግሎቶችን በማዳረስ ያላቸው ሚና፤

- ✓ መንግሥትና ሕብረተሰብ ማህበራዊ አገልግሎቶችን ለማዳረስ ያላቸው ሚና ምንድነው ትላላችሁ?

“ድር ቢያብር ስንበሳ ያስር”

የዋናዛ ማህበረሰብ ማህበራዊ ተቋማትን የማስፋፋቱ ኃላፊነት የማን መሆን አለበት በሚለው ሀሳብ ላይ ውዝግብ ውስጥ መግባታቸው አልቀረም። አንዳንዶች “ተቋማቱን የማስፋፋት ኃላፊነት የመንግሥት መሆን አለበት። መንግሥት እስካሁን በእኛ አካባቢ ይህ ነው የሚባል ስራዎችን ስላልሰራ ኃላፊነቱን ሊወስድ ይገባል” የሚል ሀሳብ አላቸው።

በሌላ በኩል ግን “መንግሥት አገልግሎቶችን የማዳረስ ከፍተኛ ኃላፊነት እንዳለበት ይታወቃል። ነገር ግን እኛም የገንዘብ፣ የጉልበትና የቁሳቁስ ድጋፍ በማድረግ የነቃ ተሳትፎ ማበርከት አለብን” የሚለው ሀሳብ የአብዛኛውን ድጋፍ አገኘ። ለስራውም የተለያዩ የድጋፍ ማሰባሰቢያ ፕሮግራሞችን ለማዘጋጀትም ተስማሙ። ይህንን የሚያስተባብር ኮሚቴም ተዋቀረ። በዚህም በጋራ ትብብርና መደጋገፍ በጥቂት ዓመታት ውስጥ በአካባቢው ትምህርት ቤቶች፣ ክሊኒኮች ተገነቡ፣ መንገድ የመብራትና የስልክ መስመሮች ተዘረጉ። ሕብረተሰቡም ከተቋሞቹ ተገቢ አገልግሎቶችን ለማግኘት ቻለ። የተሻለ ሕይወት ለመኖር የማሕበራዊ አገልግሎት ተቋማትን ጠቀሜታ በሚገባ ተረዳ።

መሰረዳ 9

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

- ?** 1. በምንባቡ ውስጥ ከተመሰከቱት ሁለት አመለካከቶች የትኛውን ትደግፋላችሁ? ስምን?
- 2. በማሕበራዊ አገልግሎቶች ግንባታ ላይ የሕብረተሰብ ተሳትፎ ያሰውን ጥቅም ዘርዘረ።

ማሕበራዊ አገልግሎቶችን የማስፋፋት ከፍተኛ ኃላፊነት ካላቸው አካላት መካከል መንግሥት በግንባር ቀደምነት ይጠቀሳል። መንግሥት የዜጎችን ቁሳዊና መንፈሳዊ ፍላጎቶችን የማሟላት ግዴታ አለበት። ሆኖም ግን መንግሥት ብቻውን እነዚህን ሁሉ ሥራዎች ሊያስፋፋና ሊገነባ አይችልም። የመንግሥት እንቅስቃሴ በሕብረተሰቡ የነቃ ተሳትፎ መታገዝ አለበት። ስለዚህ ተቋማቱን በማስፋፋቱ ሂደት ሕብረተሰቡ በግልም ሆነ በጋራ የጉልበት፣ የገንዘብ ወዘተ ድጋፍ የማድረግ ኃላፊነት አለበት።

- የቡድን ሥራ፣**
- በአካባቢያችሁ ከሚታዩት ማህበራዊ አገልግሎቶች ላይ ምልክታ በማድረግ በሚከተሉት ነጥቦች ላይ ለክፍላችሁ ሪፖርት አቅርቡ።
 - ሀ/ አስፈላጊ ናቸው የምትሏቸውን አገልግሎት ተቋማት፣
 - ለ/ በሥራው ሊሳተፉ የሚችሉ አካላትን፣
 - ሐ/ ሊያከናውኗቸው የሚችሉ ተግባራት፣

የሥነህይወት ሥነምግባር ትምህርት የተማሪ መጽሐፍ - 8ኛ ክፍል

- 4.5. ግብር፤**
- ✓ ግብር ለሀገር ኢኮኖሚያዊ እድገት የሚያበረክተው አስተዋፅኦ ምንድነው?

የእውቀት ፍና የሥነ ዜጋና ሥነምግባር ክብብ የውይይት ነገርግራም፤

የእውቀት ፍና ትምህርት ቤት የሥነህይወት ሥነምግባር ክብብ ከሚያከናውናቸው ተግባራት አንዱ በተለያዩ ርዕሶች ዙሪያ የውይይት ፕሮግራሞችን ማዘጋጀት ነው። የዛሬው የውይይት ፕሮግራም የሚያተኩረው በግብርና ልማት፣ በፌዴራል መንግሥት እና በክልሎች የግብር ሥልጣንና ክፍፍል ላይ ይሆናል። የ8ኛ ክፍል ተማሪዎችና የትምህርት ቤቱ ማሕበረሰብ የፕሮግራሙ ዋና ተሳታፊዎች ነበሩ። በሐሳቦቹ ላይ ማብራሪያ እንዲሰጡ በተጋበዙ ኃላፊዎችና ባለሙያዎች የሚከተሉት ማብራሪያዎች ቀርበዋል።

«ግብርና ኢንቨስትመንት የሕንጻ ሳንቲም ሁለት ገልታ»፣ /ክፍል አንድ/

“ግብር ኢንቨስትመንትን በማስፋፋቱ ሂደት የላቀ አስተዋፅኦ ያበረክታል። ይህም የሚሆነው መንግሥት ከግብር በሚያገኘው ገቢ መሠረተ ልማትን ማለትም መንገዶችንና መብራትን ይዘረጋል፤ ድልድዮችን፣ የውሃ እና የኃይል ማመንጫዎችን ወዘተ...ይገነባል። እነዚህ መሰረተ ልማቶች በተስፋፋ መጠን ሁኔታዎች ስለሚመቻቹላቸው የሀገር ውስጥም ሆኑ የውጪ ባለሀብቶች በተለያዩ የኢንቨስትመንት ሥራዎች ላይ ይሰማራሉ። በሌላ በኩል ኢንቨስትመንት ሲስፋፋ፣ የግብር ምንጭም በዚያው መጠን ያድጋል። ስለዚህ ግብርና ኢንቨስትመንት ተደጋጋፊ ሥራዎች ናቸው ማለት ነው።”

መሰረዳ 10

- ?** **በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ ተወያዩ።**
- 1. የኢንቨስትመንት መስፋፋት ምን ፋይዳ አለው።

«ግብር በክልሎች ፍትሐዊ እድገት ሳይ ያስው ከፍተኛ ሚና»፣ /ክፍል ሁለት/

“በፌዴራላዊ የመንግሥት አወቃቀር ክልሎች ያላቸው የሀብት መጠንና የግብር ምንጮች፣ ተመሳሳይ ላይሆኑ ይችላሉ። ነገር ግን ሁሉም በአንድ የጋራ ሕገ መንግሥት የሚተዳደሩ አካላት ከመሆናቸውም በላይ በሁሉም ክልሎች የሚኖሩ ሕዝቦች የአንድ ሀገር ዜጎች ናቸው። ዜጎች ደግሞ በሀገራቸው የሚገኙ ሀብቶችን ፍትሃዊ በሆነ መንገድ የመጠቀም ወይም የመካፈል መብት አላቸው።

በክልሎች መካከል የሚታየው ልዩነት በግብር ገቢ መጠን ብቻ ሳይሆን በልማት ደረጃም ጭምር ነው። በተለይ ከመሀል ሀገር በጣም ርቀው የሚገኙ አካባቢዎች ያሉባቸው ችግሮች ስር የሰደዱና የተባባሱ ናቸው።

ስለዚህ በሀገር ደረጃ የተመጣጠነ እድገት ለመፍጠር ግብርን ፍትሐዊ በሆነ መልኩ ለክልሎች ማከፋፈል ተገቢ ነው። በዚህ መሠረት ብዙ የግብር ገቢ ያላቸው ክልሎች አነስተኛ የገቢ ምንጭ ላላቸው ማከፋፈል የሚያስችል አሰራር ተግባራዊ ማድረግ የፌዴራላዊ የመንግሥት ሥርዓት መለያ ነው። ይህ አሰራር በክልሎች መካከል የመተሳሰብና የመረዳዳት ባህልን በማጎልበት በሀገር ደረጃ የተቀራረበ እድገትን ማረጋገጥ ያስችላል።”

በሰባት ክልሎች የተከፋፈለ የፌዴራላዊ ሀገር የግብር አሰባሰብ ሥርዓት የሚከተለው መልክ ነበረው።

ሁለት ክልሎች ፌዴራል መንግሥቱ ከሌሎች ክልሎች ከሚሰበሰበው ገቢ በአማካኝ ሁለት መቶ ሚሊዮን ብር ዓመታዊ ድጎማ ይደረግላቸዋል። ማእከላዊ መንግሥት ከሶስቱ ክልሎች ከእያንዳንዳቸው አንድ ቢሊዮን ብር በየዓመቱ ግብር ይሰበስባል። ሌሎቹ ሁለቱ ክልሎች ደግሞ ራሳቸውን የቻሉ በመሆናቸው ምንም ዓይነት ድጎማ አይደረግላቸውም። ሆኖም ከራሳቸውም ተርፈው ለማእከላዊ መንግሥት የሚሰጡት የለም። አልፎ አልፎ ይህ የግብር አሰባሰብና አከፋፈል ሁኔታ ቅሬታና ፀብ ሲያስነሳ ይስተዋላል።

የሚነሱ የሀሳቦቹ ልዩነቶች የሚከተለው ይዘት ነበራቸው። ሶስቱ ክልሎች በክልላችን የሚሰበሰበው ገቢ ለእኛ ጥቅም ብቻ መዋል አለበት የሚል አስተሳሰብ ያራምዳሉ። ራሳቸውን የቻሉት ሁለት ክልሎች ደግሞ ምንም እንኳን ራሳችንን የቻልን ብንሆንም ለሌሎቹ እንደሚደረገው ለእኛም ፌዴራል መንግሥቱ ድጎማ ሊያደርግልን ይገባል ይላሉ። ማእከላዊ መንግሥት የምንከተለው አሰራር ትክክለኛ ነው ብሎ ያምናል።

መሰረተ 11

በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ ተወያዩ።

- 1. ከላይ ከሰፈረት ሶስት ሀሳቦች በየትኛው ትስማማላችሁ? ምክንያታችሁን ዘርዘሩ።
- 2. ትክክለኛውን ሀሳብ በሕብረተሰቡ ውስጥ ለማስረጃ ምን ዓይነት ስራዎች ቢሰሩ ይበጃል ትላላችሁ? ዘርዘሯቸው።

“የፌዴራል እና ክልል ገቢ ዓይነቶች”፣ /ክፍል ሶስት/

የፌዴራል የመንግሥት አስተዳደር ዋና መለያ ባህሪ ሥልጣን በፌዴራል መንግሥቱና በክልሎች መካከል የተከፋፈለ መሆኑ ነው። በዚህ የስልጣን ክፍፍል መሰረት ሁለቱም አካላት ግብር የሚሰበስቡባቸው አካባቢዎች ተለይተው ይዘረዘራሉ። ሁለቱም አካላት በየፊናቸው የተሰጧቸው የግብር አካባቢዎች እንዳሉ ሁሉ የሚጋሯቸው የጋራ የግብር ዓይነቶችም አሉ። እነዚህ በጋራ የሚሰበሰቡ የግብር ዓይነቶች የጋራ ገቢዎች ተብለው ይታወቃሉ። በዚህ መሠረት በሀገራችን የፌዴራል መንግሥትና ክልሎች በተናጠልና በጋራ የተሰጧቸው የገቢ ዓይነቶች በሕገመንግሥቱ ውስጥ በሚከተለው መልኩ ተዘርዝረው ተቀምጠዋል።

የፌደራል መንግሥት ዋና የገቢ ምንጮች፣/ አንቀጽ 96 /	የክልል መስተዳድሮች ዋና የገቢ ምንጮች፣ /አንቀጽ 97/	የፌደራልና የክልሎች የጋራ የገቢ ዋና የገቢ ምንጮች፣/ አንቀጽ 98/
<ul style="list-style-type: none"> • ከሀገር በሚወጡና በሚገቡ ዕቃዎች ላይ የሚጣል ቀረጥ፣ ግብር፤ • ከፌዴራል መንግሥትና ከዓለም አቀፍ ድርጅቶች ተቀጣሪዎች የሚሰበሰብ የሥራ ግብር፤ • በፌዴራል መንግሥት ባለቤት ነት በሚተዳደሩ ድርጅቶች ላይ የገቢ፣ የትርፍ፣ የተጨማሪ እሴት ታክስና የኤክሳይዝ ታክስ፤ • ከብሔራዊ ሎተሪ እና ሌሎች የዕድል ሙከራ ገቢዎች ላይ የሚሰበሰብ ታክስ፤ • ከአየር፣ ከባቡር ትራንስፖርት አገልግሎት ላይ የሚሰበሰብ ታክስ፣ ወዘተ። 	<ul style="list-style-type: none"> • ከክልል መንግሥታት ተቀጣሪዎች ላይ የሚሰበሰብ፤ • ከመሬት መጠቀሚያ የሚሰበሰብ፤ • በክልል ከሚገኙ ግለሰብ ነጋዴዎች ላይ የሚሰበሰብ፤ • በክልል መስተዳድር በግል ባለቤትነት ሥር ካሉ ቤቶችና ሌሎች ንብረቶች የሚሰበሰብ፤ • በክልል መስተዳድር ባለቤትነት ሥር ከሚገኙ የልማት ድርጅቶች የሚሰበሰብ፤ • በክልል መስተዳድር አካላት ከሚሰጡ ፈቃዶችና አገልግሎቶች ከሚመነጩ ክፍያዎች የሚሰበሰብ፤ 	<ul style="list-style-type: none"> • የፌዴራል መንግሥትና ክልሎች በጋራ ከሚያቋቁ ማቸው የልማት ድርጅቶች ላይ የሚሰበሰብ፤ • ከግል ድርጅቶች የንግድ ትርፍ ላይ እና ከባለ አክሲዮኖች የትርፍ ድርሻ ላይ የሚሰበሰብ ግብር፤ • በከፍተኛ የማዕድን ሥራዎችና ከማናቸውም የፔትሮሊየምና የጋዝ ሥራዎች ላይ ከሚጣል የሮያሊቲ ክፍያዎች የሚሰበሰብ፤

የቡድን ሥራ፣

በአካባቢያችሁ ወደሚገኙ ግብር ሰብሳቢ መሥሪያ ቤቶች በመሄድ፣

ሀ) ዋና ዋና የግብር ዓይነቶችና የሚሰበሰቡባቸው መንገዶች፣

ለ) በግብር አሰጣጥ ሂደት የሚያጋጥሙ ችግሮችን፣

ሐ) የሚሰበሰበው ግብር ለምን ተግባር እንደሚውል በመጠየቅ ሪፖርት አቅርቡ።

የምዕራፍ ማጠቃለያ

በአንድ ሕብረተሰብ እና ሀገር ላይ ከፍተኛ ጉዳት ከሚደርሱ ጉዳዮች መካከል አድሎአዊ አሰራሮች በግንባር ቀደምነት ይጠቀሳሉ። አድሎአዊ አሰራሮች የተሰደዱ ችግሮችን ያስከትላሉ። ስምምነት የዲሞክራሲያዊ ሥርዓት ግንባታን ያደናቅፋሉ። ዜጎች የሚጠበቅባቸውን ኃላፊነት በተገቢው ደረጃ እንዳይወጡ ያደርጋሉ። ስለዚህ በማንኛውም ሁኔታ የሚፈጸሙ አድሎአዊ ተግባራትን ለመከላከል ባለሥልጣንም ይሁን ማንኛውም ዜጋ ስሕግ ተገዢ መሆን፣ ሕግን የሚያከብር እና የሚያስከብር፣ ሁሉን በአኩሪ የሚያስተናግድ እና ስራውም ቅንና የሚታመን ሲሆን ይገባል።

ፍትሐዊነት እንዲሰፍን ከሚደርጉ የፍትሕ ተቋማት መካከል ፍርድ ቤቶች በቀዳሚነት ይጠቀሳሉ። እነዚህ አካላት ከማንም ተፅዕኖ ነፃ የመሆን የዳኝነት ነፃነታቸው ሲከበር ይገባል። ከዚህም በላይ የፍትሕ አካላት ውሳኔ ሕግን መሠረት የሚያደርጉ፣ ከወገንተኝነትና ከአድሎ የፀዳ አሰራሮችን የሚከተሉ መሆን አለባቸው። በሌላ በኩል አድሎአዊነትን በመከላከል ረገድ ዜጎች የገላ ድርሻ አላቸው። ዜጎች ትክክለኛ ዳኝነት ሰማግኘት በግላቸው መጣርም ይህም ሳይሳካ ቢቀር መብታቸውን በሕግ ብቻ ማስከበር እንዳለባቸው በውስጥ ሲገነዘቡ ይገባል።

የማሕበራዊ አገልግሎት ተቋማት የዜጎች ሕይወት የተሻሻለ እንዲሆን ለማድረግ አስፈላጊ ናቸው። በዚህም የተነሳ ከአድሎ የፀዳ አገልግሎት ማደራሰ ይኖርባቸዋል። ተቋማቱን የማስፋፋቱ ጉዳይ የመንግሥት ኃላፊነት ብቻ ሆኖ መታየት የለበትም። በተጨማሪም ዜጎች ማህበራዊ ተቋማትን በማስፋፋቱ እንቅስቃሴ ላይ የሳቀ ድጋፍ ማበርከት ይጠበቅባቸዋል። ግብር ለኢንቨስትመንት መስፋፋትና የክልሎችን እድገት ፍትሐዊ በማድረግ ሂደት ያሰው አስተዋፅኦ ከፍተኛ ነው።

ስለዚህ ከግብር የሚሰበሰቡትን ገቢ ፍትሐዊ በሆነ መንገድ ለሁሉም ክልሎች ማክፋፈል የሚያስችል ሥርዓት መዘርጋት ከአንድ በፊደራላዊ ሥርዓት ከሚተዳደር ሀገር የሚጠበቅ አሠራር ነው። በፊደራል መንግሥቱና በክልሎች መካከል የሚደረገው ግብር የመሰብሰብና የማክፋፈል አሠራር በዘፈቀደ የሚሆን ሳይሆን ሕግን የተከተለ እና ሕግ መንግሥትን መሠረት ያደረገ ነው። ዞር ዞር ግን ዜጎች የግብርን ሁሉንተናዊ ጥቅም በሚገባ ተረድተው ግብርን በወቅቱ መክፈልና በግብር አሰባሰብ ሂደትም ተገቢውን ትብብር ማድረግ ይገባቸዋል።

የምዕራፍ ቁጥር ቃላት

ታክስ፡ በመንግስት የሚሰበሰብ ማንኛውም ዓይነት ግብር።

ተጨማሪ እሴት ታክስ፡ ከተወሰኑ የንግድ እንቅስቃሴ ገቢ ከመቶ አስራ አምስት እጅ ለመንግሥት የሚከፈል ተጨማሪ ክፍያ።

ቀረጥ፡ በየአስቱ ከሚደረጉ የተለያዩ የንግድ ዝውውር ወይም ስውውጥ በመንግሥት የሚሰበሰብ ገቢ።

እሴት፡ ለህተትና ትክክል ባህሪያትን መስኪያዎች ወይም አመለካከቶች።

መርህ፡ የአሠራር ሥርዓት።

የምዕራፍ የክስሳ ጥያቄዎች

I የሚከተሉት ዓረፍት ነገሮች ትክክል ከሆኑ «እውነት» ስህተት ከሆኑ «ሀሰት» በማለት መልሱ።

- 1. አድሎአዊ አሠራሮችን መከላከል እንጂ ሙሉ በሙሉ ማስወገድ አይቻልም።
- 2. አንዳንድ ጊዜ አድሎአዊ አሠራሮችን ለማስወገድ ጉልበት መጠቀም ተገቢ ነው።
- 3. አልፎ አልፎ የሚፈፀሙ የፍትሕ ጉድለቶች ለዲሞክራሲ እና ለልማት መጠናከር አስተዋፅኦ ያበረክታሉ።
- 4. ማህበራዊ ተቋማትን በማስፋፋቱ ሂደት የሕብረተሰቡ ተሳትፎ የሚፈለገው መንግሥት መስራት ካልቻለ ነው።
- 5. ግብር በክልሎች መካከል ያለውን የእድገት ሂደት ለማቀራረብ ጠቀሜታው ከፍተኛ ነው።

II በ “ለ” ሥር የተዘረዘሩትን በ “ሀ” ሥር ካሉት ጋር አዛምዱ።

1. በክልሎችና በፌደራል መንግሥት የሚሰበሰቡ ግብሮች፤ 2. በክልሎች መካከል የተመጣጠነ እድገትን መገንባቢያ፤ 3. አድሎአዊነትን ለማስወገድ ዜጎች መውሰድ ያለባቸው እርምጃ፤ 4. ማህበራዊ ተቋማት፤ 5. ከማንም አካላት ተፅእኖ ነፃ መሆን ያለበት፤	ሀ. ትምህርት ቤት። ለ. የጋራ ገቢ። ሐ. ሕግን ማክበር። መ. ፍትሐዊ የግብር ክፍፍል። ሠ. ፍርድ ቤቶች።

III ለሚከተሉት ጥያቄዎች ትክክለኛ የሆነውን መልስ ምረጡ።

- 1. ከሚከተሉት ውስጥ አንዱ አድሎአዊ አሠራሮችን ማስወገጃ መንገድ አይደለም፤

ሀ. በሕግ መጠቀም ፤	ሐ. ክስ ማቅረብ፤
ለ. የደረሰን በደል በዝምታ ማለፍ፤	መ. ሀ እና ለ መልሶች ናቸው።
- 2. የፍትሕ አካላት መከተል ያለባቸው መርህ፤

ሀ. በራሳቸው ስሜትና ፍላጎት አለመመራት፤	ሐ. መመሪያዎችን ተግባራዊ ማድረግ፤
ለ. ከወገናዊነት ነፃ መሆን፤	መ. ሁሉም መልስ ናቸው።
- 3. ከሌሎች የበለጠ አድሎአዊ አሠራርን የመከላከል ኃላፊነት ያለበት አካል የቱ ነው?

ሀ. መንግሥት፤	ሐ. ሲቪል ማህበራት፤
ለ. የሃይማኖት ተቋማት፤	መ. ማህበራት።
- 4. ማህበራዊ ተቋማት፤

ሀ. ለህብረተሰብ እድገት አስፈላጊ ናቸው፤	ሐ. በመንግሥት ብቻ ይሰራሉ፤
ለ. ከአድሎ የፀዳ አሰራር ሊከተሉ ይገባል፤	መ. ሀ እና ለ መልስ ናቸው።
- 5. የአድላዊ አሰራሮች ውጤት ያልሆነው የቱ ነው?

ሀ. የተነሳሽነት ስሜት መቀዝቀዝ፤	ሐ. ፍትሕን ማስከበር፤
ለ. የዲሞክራሲ ሥርዓት መዳከም፤	መ. ሁሉም መልስ ናቸው።

IV የሚከተሉትን ባዶ ቦታዎች በትክክለኛ ቃል ወይም ሀረግ ሙሉ።

- 1. በፌደራል መንግሥት አወቃቀር የግብር ክፍፍል በ _____ እና _____ መካከል የሚከናወን ነው።
- 2. የፍርድ ቤት አሠራር መሠረታዊ መርሆዎች _____ እና _____ ናቸው።
- 3. ዜጎች በታችኞች ፍርድ ቤቶች የተሰጡ ውሳኔዎችን በመቃወም ለበላይ ፍርድ ቤቶች አቤቱታ የሚያቀርቡበት ሥርዓት _____ በመባል ይታወቃል።

V የሚከተሉትን ጥያቄዎች ባጭሩ መልሱ።

- 1. ከሚከተሉት አንዱን በመምረጥ የፍትሐዊነት መንገድ ሊያደርስ የሚችለውን ጉዳት ዘርዝሩ።
- 2. ግብር ለሀገር ልማት እና ለክልሎች ፍትሐዊ እድገት ያለውን ጠቀሜታ ዘርዝሩ።

የሥነህጋዊ ሥነምግባር ትምህርት የተማሪ መጽሐፍ - 8ኛ ክፍል

ምዕራፍ ስም ሥነ

የሀገር ፍቅር

የምዕራፍ ዓላማዎች፡ ይህንን ምዕራፍ ተምረህ/ ተምረሽ ስታጠናቅቅ/ስታጠናቅቁ፤

- የብሔሮችን፣ የብሔረሰቦችንና የሕዝቦችን ታሪክ ማወቅ የሚሰጠውን ጥቅም ትገነዘባለህ/ ትገነዘቧለሽ።
- የጋራ መገልገያ መሣሪያዎችን ለምን በጥንቃቄ መያዝ እንደሚገባ ታውቃለህ/ ታውቁዋለሽ።
- ድህነትና ኀሳብነትን መዋጋት አስፈላጊ መሆኑን ትረዳለህ/ትረጃዋለሽ።
- የዜግነት መብት መከበር የሀገር ፍቅር ስሜትን እንደሚያዳብር ትረዳለህ/ትረጃዋለሽ።
- ብሔራዊ ሰንደቅ ዓላማና ብሔራዊ መዝሙር ለሀገር ፍቅር መገልበት የሚኖራቸውን አስተዋፅኦ ትረዳለህ/ትረጃዋለሽ።

5.1 ትክክለኛ የሆኑ የሀገርን፣ የብሔሮችን፣ የብሔረሰቦችንና የሕዝቦችን ታሪክና ባህል ማወቅ ለአዲሱ የሀገር ፍቅር ስሜት ግንባታ የሚኖረው ጠቀሜታ፤

- ✓ የብሔሮችን፣ የብሔረሰቦችንና የሕዝቦችን ታሪኮችና ባህሎች ማወቅ ምን ጠቀሜታ አለው?

የእነ እጅጋየሁ ሠፈር ወጣቶች፤

የእነ እጅጋየሁ ሠፈር ወጣቶች በአርአያነት የሚጠቀሱባቸው በርካታ ተግባራትን ያከናውናሉ። በቀበሌአቸው የወጣቶች ማኅበር አማካይነት ልዩ ልዩ ክብሮችን አቋቁመዋል። ከክብሮቹ መካከልም “የብሔረሰቦች ሙዚዬምና የሀገርህን ዕውቅ ፕሮግራም ማስተባበሪያ” በሚል ስያሜ የሚታወቀው ክብብ አንዱ ነው። እጅጋየሁና ጓደኞቿ የዚህ ክብብ አባላት ናቸው። ክብባቸው የሀገራችንን ሕዝቦች ባህልና ታሪክ ሊያሳዩ የሚችሉ ልዩ ልዩ ባህላዊ አልባሳትንና በርካታ ቁሳቁሶችን አሰባስበዋል። በተደጋጋሚ ጊዜያት የሀገርህን እወቅ የጉዞ ፕሮግራም ለአባላቱ አዘጋጅቷል። እጅጋየሁ

የክብቡ ተጠሪ ስትሆን በየጊዜው ከክብቡ አስተባባሪ ከሚገኙ አባላት ጋር ልዩ ልዩ ዝግጅቶችን በማስተባበር የምትታወቅ ወጣት ናት። በተለይ በክብባቸው አባላት አማካይነት የሚቀርበው የተለያዩ ሕዝቦች ባህልና ታሪክ ገለጻ የአካባቢው ሕዝብ በጉጉት የሚጠብቀው ፕሮግራም ነው። የሕዝቦቹ ባህልና ታሪክ ገለጻ የሚካሄደው በቡድን የተደራጁ ወጣቶች የሚወክሉትን ብሔር ወይም ብሔረሰብ አልባሳት በመልበስ፣ ባህላዊ ቁሳቁሶችን በማሰባሰብና የብሔሩን ወይም የብሔረሰቡን ታሪክ በሚገባ በመግለጽ ነው። ይህ ፕሮግራም በቀጩና በተገብራባች አካባቢዎች ሕዝብ ዘንድ ከፍተኛ ተወዳጅነት በማትረፉ ብዙ ሰዎች አድናቆታቸውን ገልፀውላቸዋል።

መሰመሻ 1

- የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።**
1. የእነ እጅጋየሁ ክብብ ከሚያደርገው እንቅስቃሴ ምን ተረዳችሁ?
 2. የተለያዩ ሕዝቦችን ታሪኮችና ባህሎችን ማወቅ በዜጎች ሕይወት ውስጥ የሚያመጣው ስውጥ ምንድን ነው?
 3. በአካባቢያችሁና በቤታችሁ ውስጥ የሚገኙ የባህል መገሰጫ ቁሳቁሶችን በመዘርዘር የትኛውን ብሔርና ብሔረሰብ ወይም ሕዝብ እንደሚወክሉ ስክፍል ጓደኞቻችሁ ንገሯቸው።

ኢትዮጵያ የብዙ ብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች መገኛ ሀገር ነች። ብዙ ምሁራን ሀገራችንን የሚጠሯት፣ “የብሔረሰቦች ሙዚዬም” በማለት ነው። የሀገራችንን ውበት ያፈኩት እነዚህ በርካታ ሕዝቦች የራሳቸው የሆኑ ባህሎችና ከ80 በላይ የሆኑ ቋንቋዎች ባለቤት ናቸው። ሀገራችን የነፃነቷን ክብር ጠብቃ የኖረችው ብሔሮቿ፣ ብሔረሰቦቿና ሕዝቦቿ በከፈሉት ታላቅ መስዋዕትነት ነው። ይህ ታላቅ የሕዝቦች የጋራ ታሪክ አንዳንዴ በውጭ ሀገርና በሀገራችን የታሪክ ጸሐፊዎች ተዛብቶ ሲቀርብ ይስተዋላል።

ባህሎቻቸውም እንዲሁ ተገቢው ትኩረት ላይ ሠጠው ኖሯል። ነገር ግን አሁን ሀገራችን በተያያዘችው የዲሞክራሲ ሥርዓት ትክክለኛው የብሔሮች፣ የብሔረሰቦችና ሕዝቦች ታሪክ ያለአድልዎ እየተጻፈና ባህላቸውም ተገቢውን አክብሮት በማግኘት ላይ ይገኛል። ይህም አካሄድ ተጠናክሮ ቀጠለ ማለት በእያንዳንዱ ዜጋ ውስጥ አዲሱ የሀገር ፍቅር ስሜት በሚገባ ይሠርጻል ማለት ነው። የብሔሮችን፣ የብሔረሰቦችንና የሕዝቦችን ታሪኮችና ባህሎች በሚገባ ማወቅና ማጥናት ብሔራዊ የሀገር ፍቅርን ስሜት ያገለግላል።

በብሔራዊ የሀገር ፍቅር ስሜት የታነጸ ትውልድ ደግሞ የሀገሩን ለ-ዓላዊ ክብር ያስጠብቃል። ሀገሩ በዓለም ማገበረሰብ ፊት የታወቀችበትን የርሃብ ታሪክም እንዲለወጥ ይጥራል።

መልመጃ 2

የሚከተሉትን ጥያቄዎች ሥሩ።

- ?** 1. ከሀገራችን ብሔሮች ብሔረሰቦችና ሕዝቦች መካከል ምን ያህሉን እንደምታውቁ ስማ ሳይት የሚከተለውን የንጠረዥ በደብተራችሁ ሠርታችሁ በቀረበው ምሳሌ መሠረት ባዶ ቦታዎችን ሙሉ።

ተራ ቁጥር	የብሔር፣ የብሔረሰብና የሕዝብ ስም	የሚናገረው ቋንቋ	የሚገኝበት ክልል
1	ሜሎ	ሜሎኛ	በደቡብ ብ/ብ/ሕ/ክልል

- ሀገራችን የነበራትን አኩሪ ታሪክ ጠብቃ እንድትቆይ ከእያንዳንዱ ዜጋ ምን ይጠበቃል?
- አዲሱ የሀገር ፍቅር ስሜት ይበልጥ እንዲገብብት የእናንተ ድርሻ ምን መሆን ይገባዋል?
- በአዲሱ የሀገር ፍቅር ስሜት ሲወገዱ ይገባቸዋል የምትችሉትን ብሔራዊ ችግሮቻችንን ዘርዘረ?

5.2 የብሔሮች፣ የብሔረሰቦችና የሕዝቦች መብቶች በአኩረኩት መከበር ለሀገር ፍቅር ግንባታ ያለው አስተዋጽኦ፤

ሥዕል 5.1 የሕዝቦች የዕኩልነት መብቶች መከበር ውጤት

- ከፎቶግራፉ ምን ተገነዘባችሁ?

ስርአቱን ያለው የሕዝብ ግንኙነት፤

ከተለያዩ የሀገሪቱ አካባቢዎች የመጡ ተማሪዎች በአንድ የከፍተኛ የትምህርት ተቋም ውስጥ ትምህርታቸውን በመከታተል ላይ ነበሩ። የሕይወት እጣ ፈንታ ሆነና ከእነዚህ ተማሪዎች መካከል ከደቡብ ብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ክልል ከካፋቾና ሸካቾ እና ከቤንሻንጉል ጉሙዝ ክልል ከቦሮ ሺናሻ ብሔረሰብ የመጡት ተማሪዎች ተቀራረቡ። ቅርርባቸው እየተጠናከረ ሄዶ ስለተለያዩ ጉዳዮች በመወያየት አንዱ ለአንዱ ምስጢራቸውን ማካፈል ጀመሩ።

በውይይቶቻቸው መሃል አንድ ቀን ስለ ማንነታቸው፣ ባህልና ቋንቋ ታሪካቸው እየተወያዩ ሳሉ ያልታሰበና አስገራሚ የሆነ ነገር ተፈጠረ። ነገሩ እንዲህ ነው። ከዛሬ አራት መቶ ዓመታት በፊት በጥቅሉ የጎንጎ ሕዝቦች በሚል ይታወቁ ከነበሩት ከፋቾና ሸካቾ፣ ቦሮ ሸናሻ፣ ሂናሪያ፣ ቦሾ እና ቡሻሼ ተብለው ይታወቁ ከነበሩት መካከል የካፋቾና ሸካቾ በደቡብ ብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ክልል የሚገኙ ሲሆን የቦሮ ሸናሻ ሕዝቦች ደግሞ በቤንሻንጉል ጉሙዝ ክልል ሰፍረው ይገኛሉ።

እነዚህ ሕዝቦች ባለፉት መንግሥታት ተገናኝተውና የትምህርት እድል ተነፍቀው ይኖሩ ነበር። በአሁኑ ወቅት የኢ.ፌ.ዴ.ሪ ሕገመንግሥት ባረጋገጠላቸው የእኩልነት መብት ተጠቅመው ከሌሎች ብሔሮች፣ ብሔረሰቦች ሕዝቦች ጋር ይኖራሉ። የከፍተኛ ትምህርት እድል ያገኙት እነዚህ ልጆቻቸው በታሪክ አጋጣሚ ተበታተኑው የነበሩትን የሕዝቦቻቸውን የባህል፣ የቋንቋና የታሪክ አንድነት በማወቃቸው እጅግ ይደሰታሉ። ይህንኑ አጋጣሚ በመጠቀም ወደፊት ጥልቅ ጥናት ለማድረግና ትስስራቸውን ይበልጥ ለማግለል በትምህርት አደረጉ። የሕዝብ ለሕዝብ ግንኙነቱንም አጠናክረው ለመቀጠል ሁሉም ቃል ገቡ።

ምንጭ (ኅብረብሔር መጽሐፍ፣ በፌዴሬሽን ምክር ቤት የሚታተም፣ ገጽ 200 ዓ.ም ገጽ 33፣ ለዚህ ክፍል እንዲመጥን ተሻሽሎ የተወሰደ)

መሰመሻ 3

ከላይ የቀረበውን ታሪክ መሠረት በማድረግ የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ፡፡

1. ብሔረሰቦችን የሚያመሳስሏቸው ነገሮች ምንድን ናቸው?
2. ተማሪዎች ተቀራርበው መወያየት ባይችሉ ኖሮ የጋራ ታሪካቸውን ማወቅ ይችሉ ነበር? ታሪኩን መነሻ በማድረግ በጋራ ሀገራዊ አጀንዳዎች ላይ ውይይት ማድረግ ስለሚኖረው ጠቀሟቸውን በቡድን ተወያዩ፡፡

የኢትዮጵያ ብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ባለፉት ሥርዓቶች ታሪካቸውና፣ ባህላቸው ተገቢው ትኩረት የተሰጠው አልነበረም። ፖለቲካዊ፣ ኢኮኖሚያዊና ማኅበራዊ ሥርዓቱም አድሎአዊና ጭቆና የነገሠበት ነበር። ያም ሆኖ ግን ሕዝቦቹ ሀገራዊ ነፃነታቸውንና ሉዓላዊነታቸውን ለመድፈር የመጡ ቅኝ ገዢዎችንና ወራሪዎችን በጋራ በመመከት አኩሪ የትግል ታሪክ አስመዝግበዋል።

በአሁኑ ወቅት የሀገሪቱ ብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ማንነታቸው ተከብሮ ራሳቸውን በራሳቸው ማስተዳደር ችለዋል። ባህላቸውን የማሳደግና በቋንቋቸው የመጠቀም መብታቸው ተከብሮላቸዋል። የሠላም፣ የልማትና

የዲሞክራሲ ተጠቃሚነታቸውም ስለተረጋገጠ በእኩልነትና በመከባበር ላይ የተመሠረተ አንድ ጠንካራ ኢኮኖሚያዊና ፖለቲካዊ ማኅበረሰብ ለመፍጠርም ቃል ገብተዋል።

ይህን መሰሉ የዲሞክራሲ ትሩፋት ተጠናክሮ እንዲቀጥልም እያንዳንዱ ዜጋ ድርሻና ኃላፊነት አለበት። የብሔሮች፣ የብሔረሰቦችና የሕዝቦች መብቶች በእኩልነት ሲከበሩ ዜጎች ለሀገራቸው የጠለቀ ፍቅር ይኖራቸዋል። የሀገር ፍቅር የጎለበተ ዜጋ ደግሞ የረሃብ፣ የጦርነትና የእልቂት ምሳሌ ሆኖ በውጭው ዓለም በመጥፎ ገጽታዎ ብቻ የምትታወቀውን ሀገሩን ተባብሮ በመሥራት ታሪኳን ይለው ጣል።

የተጀመሩት የልማት፣ የዲሞክራሲና የመልካም አስተዳደር ሥራዎች እንዲጎለብቱና ዘላቂ ሰላም እንዲሰፍን የማድረግ፣ ሀገራዊ ተልዕኮና ራዕይ እንዲሳካ ወሳኙን ሚና ለመጫወትም ብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ትልቅ ድርሻ ይኖራቸዋል።

መሰመሻ 4

በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ ተወያዩ፡፡

1. የሕዝቦች መብቶች ሳይከበሩ ስለሀገር ፍቅር መናገር ይቻላል? ስምን?
2. የሀገራችን ዕድገት ከብሔሮች ከብሔረሰቦችና ከሕዝቦች መብቶች መከበር ጋር የተያያዘ ነው የሚባለው ስለምንድን ነው?

5.3 የጋራ መገልገያ መሣሪያዎችን በጥንቃቄ አስመዘገብ በሀገር ደረጃ የሚያስከትሰው ጉዳት፡

ሥዕል 5.2 በጥንቃቄ ጉድስት ምክንያት የተጉዳ መገልገያ መሣሪያዎች

- ከስዕሉ ምን ተገነዘባችሁ?
- ከስዕሉ ለተገነዘባችሁት ችግር መፍትሔው ምንድን ነው ትላላችሁ?

የሥነህይወት ሥነምግባር ትምህርት የተማሪ መጽሐፍ - 8ኛ ክፍል

ከሳትና ውሃ

እሳትና ውሃ አንድ በሬና የእርሻ መሳሪያዎችን ለጋራ መገልገያነት ገዝተው እየተረዳዱ ይጠቀሙበት ነበር ይባላል። ከዕለታት አንድ ቀን በሬያቸውን ሌቦች ሠርቀው አረዱ ባቸው። በዚህ ጊዜ አቶ እሳት እጅግ ተቆጥቶ ውሃን እንዲህ አለው “አቶ ውሃ የጋራ ንብረታችን የሆነው በሬ በመሠረቁ በጣም ተናድጿለሁ። ጠላታችንን ለመበቀልም ስለወሰንኩ ደኑንም፣ ሣሩንም፣ ቤቱንም፣ ሁሉንም ነገር አቃጥዬ የበሬአችንን ሌባ አንድ ላይ አጠፋዋለሁ” ብሎ አማክረው።

ውሃውም “ወንድሜ አቶ እሳት ምነው እንደዚህ ማሰብህ? የሠረቀውንም ሰው ደህነኛውንም አንድ ላይ ማቃጠል አግባብ ነውን? ደግሞስ እነዚህ አቃጥዬና አውድሜ አጠፋችኋለሁ የምትላቸው ነገሮች ፍጥረትን ሁሉ በጋራ ያለአድልዎ የሚያገለግሉ የጋራ መገልገያዎች አይደሉምን? ለአንድ አጥፊ ሲባልስ ፍጥረታት ሁሉ በጋራ የሚጠቀሙባቸውን መገልገያዎች ማጥፋት አግባብ ነውን? ሌባውን በዘዴ መያዝስ ይቻልዋል? ግዴላም ሌባውን በጥበባችን በቁጥጥር ሥር እናውለዋለን።

ለመሆኑ ምግብ ለማብሰል የሚፈልግ ከአንተ ዘንድ፣ ልብስና ዕቃ ማጠብ የፈለገ ደግሞ ከእኔ ዘንድ መምጣቱ ይቀራልን? ያንጊዜ ሌባውን በዘዴ ይዘን ለሕግ እናቀርባለን እንጂ በጋራ መገልገያዎቻችን ላይ ተገቢ ያልሆነና ማስተዋል የጎደለውን እርምጃ መውሰድ አይገባንም” ብሎ እሳትን አረጋጋው።

እውነትም ይህንን ተነጋግረው ጥቂትም ሳይቆዩ አንደኛው ሌባ የሠረቀውን የበሬ ሥጋ ጠብሶ ለመብላት ስለጎመጀ እየተጣደፈ እሳት ፍለጋ መጣ። ሁለተኛው ሌባ ደግሞ የበሬ ጨንጎራ ይዞ ሊያጥብ ወደ ወንዝ ወረደ። ይህን ጊዜ ውሃና እሳት ተጠቃቅሰው ሌቦቹ እነሱ መሆናቸውን ካረጋገጡ በኋላ በቁጥጥር ሥር አውለው በሕግ ፊት አቀረቧቸው።

እሳትም በውሃ ጥበብ እየተደነቀና ቀደም ሲል የወሰነው ያልተገባ ውሳኔ መሆኑን በመረዳት

ንደኛውን ይቅርታ ጠየቀ። የጋራ መገልገያ የሆኑትንም ነገሮች በችኮላ ለማውደም መወሰኑ ፀዕቶት ዳግመኛ ይህንን መሰሉን የችኮላ ስህተት ላለመድገም ውሳኔ አደረገ።
ምንጭ (እንቅልፍ ለምኔ፣ ብላቴን ጌታ ማኅተመ ሥላሴ ወልደ መስቀል፣ 1952 ዓ.ም ገጽ 63 ተሻሻሎ የተወሰደ።)

መሰጠጃ 5

ከላይ የቀረበውን ታሪክ መሰረት በማድረግ የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ፡፡

1. ከእሳትና ከውሃ ባህርያት ምን ተገንዘባችሁ።
2. እንደፎክሎር እሳት የአካባቢውን የጋራ መገልገያ ሁሉ በንዴት ቢያጠፋ ኖሮ ውጤቱ ምን ይሆን ነበር?
3. የተሰደዩ ምክንያቶች የጋራ መገልገያ መሣሪያዎችን የሚያወድሙ ሰዎችን ከዚህ ታሪክ ስንገር እንዴት ታይተዋል?
4. ከታሪኩ ምን ጠቃሚ ትምህርት እንዳገኛችሁ ተወያዩ።

የመንግሥትና የሕዝብ የጋራ መገልገያ መሣሪያዎች ለምሳሌ፣ ድልድዮች፣ መንገዶች፣ የኃይል ማመንጫ ተቋማት፣ የመንገድ መብራቶች፣ የውሃ መስመሮችና፣ የሕዝብ ስልኮች የአንድ አካል ሀብት ሳይሆኑ የዜጎች ሁሉ የጋራ ሀብት ናቸው። የተገነቡትም ከዜጎች በተሰበሰበ ገንዘብ ነው። የአገልግሎታቸው ተጠቃሚም ራሱ ሕዝቡ ነው። ስለዚህም እያንዳንዱ ዜጋ የመንግሥትና የሕዝብ መገልገያ መሳሪያዎች የዜጎች ሁሉ የጋራ ንብረት መሆኑን አውቆ ለደህንነታቸው ጥበቃ ሊያደርግ ይገባል። ለመንግሥትና ለሕዝብ ሀብት ጥንቃቄ አለማድረግ የሚጎዳው እያንዳንዱን ዜጋ ነው። የጋራ መገልገያ መሳሪያዎች የሁሉም ዜጎች ንብረት ስለሆኑ እንዳይባክኑ፣ እንዳይጠፉ፣ እንዳይሠረቁ ሊጠበቁ ይገባል። ለምሳሌ የስልክ መስመሮች በግሰቦች ሲቆረጡና ሲበላሹ፣ የውሃ ቧንቧዎች ተሰብረው ውሃ ያላግባብ ሲፈስ ወዘተ እያዩ ለሚመለከተው ክፍል ያለማሳወቅና ርምጃ አለመውሰድ ከአንድ ዜጋ የሚጠበቅ ተግባር አይደለም።

የጋራ መገልገያ መሳሪያዎችን በጥንቃቄ ጉድለት የሚያበላሽ፣ የሚያወድም ወይንም የሚያባክን ሰው በሕግ ፊት ተጠያቂ እንደሆነ ነም ግንዛቤ ሊኖር ይገባል።

መሰጠጃ 6

በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ ተወያዩ።

- ?** 1. የጋራ መገልገያ መሳሪያዎች የሕዝብ ሀብት ናቸው የሚባሉ ስምንድን ነው?
- 2. የጋራ መገልገያ ሀብቶች ሲባክኑ እየተመሰከሩ ከትን አያባባኝም ብንል ከተጠያቂነት ማምሰጥ እንችላለን?
- 3. በአካባቢያችሁ ሕዝቡ በጋራ የሚገልገልባቸውን ንብረቶች በመዘርዘር ሲደረግላቸው ስለሚገባው ጥንቃቄ አጭር ማብራሪያ ስጡ።

5.4 የሕዝብን ሰላምና የጋራ ደህንነትን ሥጋት ላይ የሚጥሱ አፍራሽ ተግባራት፤

5.4.1 የሕዝብን ሰላምና የጋራ ደህንነትን ሥጋት ላይ የሚጥሱ አፍራሽ ተግባራትን ለማስወገድ ሲደረጉ የሚገቡ ጥረቶች፤

- ✓ አፍራሽ ተግባራትን ለማስወገድ ከእናንተ ምን ይጠበቃል?

“ሲጋራ ደህንነት ዘብ መቆም”

በመላው ዓለም የእርስ በእርስ ብጥብጥና ሁከት እየተነሳ በዜጎች ሕይወት፣ በሀገር ኢኮኖሚና ፀጥታ ላይ ብዙ ጉዳት ሲያስከትል እያስተዋልን ነው። የግል መብቱ አልተከበረ በረሀኝም ብሎ የሚያከራክሩት፣ የሀገሩ አስተዳደር የማያረካው፣ በጎሳው፣ በሃይማኖቱና በዘሩ ወይም በፍልስፍናው ያፈነገጠው ሁሉ በሀገር ላይ ሁከት፣ ሽብርና ብጥብጥ እንዲነሣ ምክንያት ሲሆን ይስተዋላል።

ብጥብጥ፣ ሁከትና ጦርነት ተመልሰው እነርሱ ራሳቸውን ይፈጥራሉ እንጂ ሰላምን አያመጡም። ያለንበት ዘመን የተራቀቀ የተንኮላ ከሌ ዘይቤ ሊፈፀምበት የሚያስችለውን አቅጣጫ ሁሉ ፈጥሯል። የተራቀቁ የሰውርና የግልፅ የጦርነት መሳሪያዎች ተፈልገዋል። በየትኛውም ቦታ ቢሆን ጥፋትና ተንኮላ የሚፈፀመው በቀላሉ ነው። በፈንጅ የሰውን ሕይወትንና ንብረት ማውደም ቀላል እየሆነ መጥቷል። ለጉዳትና ለጥፋት ነገሮች ሁሉ

የተመቻቹ ይመስላሉ።

የግል ኩርፌያም ሆነ የመንግሥት አስተዳደርን ጠልቶ በእልህ፣ በኃይልና በተንኮላ ርምጃዎች በመፈፀም ሕዝብን መጉዳት የሚያስገኘው ውጤት የለም። እንዲያውም ድርጊቱ ችግርና ውድቀትን የሚያባብስ ሊሆን ይችላል።

በሀገር ላይ ለሚቃጠል ማንኛውም የተንኮላ ተግባር እያንዳንዱ ዜጋ የመከላከል ኃላፊነት አለበት። ለሀገር ደኅንነትና ለሕዝብ ብልፅግናና ዕድገት የሚያስቡ ዜጎች እንዲህ ዓይነቶችን ለልማት ፀር የሆኑ ድርጊቶች ከመፈፀማቸው በፊት ሊቃወሙና ሊከላከሉ ይገባል።

(የደረሰኩበት ግለ ታሪክና ትዝታዎች፣ ማሞ ውድነህ፣ 1997፡ገጽ 524 ተሻሽሎ የተወሰደ)

መሰጠጃ 7

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

- ?** 1. ከላይ የቀረበው ጽሑፍ ለማስተላለፍ የፈለገው ዋና መልዕክት ምንድን ነው?
- 2. «ብጥብጥ ሁከትና ጦርነት ተመልሰው እነርሱ ራሳቸውን ይፈጥራሉ እንጂ ሰላምን አያመጡም» በሚሰው አገላለጽ ላይ በቡድን ተወያዩ።
- 3. በሀገር ላይ ለሚቃጠል ማንኛውም የተንኮላ ተግባር እያንዳንዱ ዜጋ የመከላከል ኃላፊነት አለበት ሲባል ምን ማለት አለበት?

የሕዝብን ሰላምና የጋራ ደኅንነት ሊያናጉ የሚችሉ የተለያዩ አፍራሽ ተግባሮች በማናቸውም ጊዜ ሊከሰቱ ይችላሉ። ለምሳሌ በሕዝብ መካከል አሉባልታ መንፃት፣ ብሔሮችን፣ ብሔረሰቦችንና ሕዝቦችን ማጋጨት፣ ርካሽ የፖለቲካ ዓላማን ለማራመድ በሕዝብ አገልግሎት መስጫ ተቋማት ላይና ተሽከርካሪዎች ላይ ፈንጂዎችን ማፈንዳት፣ ሰላማዊ የመማር ማስተማር ሂደትን ማሰናከል አፍራሽ ከሆኑ ተግባራት መካከል ጥቂቶቹ ናቸው። አፍራሽ ተግባራት ውጤታቸው ሕዝብን ይጎዳል እንጂ አንዳችም ጠቀሜታ አይኖረውም። ስለዚህም በየደረጃው ሊከሰቱ የሚችሉ ማናቸውንም የጋራ ደኅንነት ሥጋቶችን ለይቶ ማወቅና መከላከል ከብቁ ዜጋ የሚጠበቁ የመልካም ሥነምግባርና የኃላፊነት ስሜት መገለጫዎች ናቸው።

በሀገርና በሕዝብ ላይ የሚደርሱ አፍራሽ ተግባራት ጉዳታቸው ጊዜያዊ ብቻ ሳይሆን በዘላቂነት ሊቀጥል የሚችልም ነው። ስለዚህም እያንዳንዱ ዜጋ እነዚህን መሰል አፍራሽ ተግባራት ራሱን ሊያርቅ ይገባል። ራሱን ከጥፋት ማራቅ ብቻም ሳይሆን አፍራሽ ተግባራትንም ያለ ይሉኝታ መታገል ከእያንዳንዱ ሀገራችንና ሕዝቧን እወዳለሁ ከሚል ዜጋ የሚጠበቅ ነው።

መሰጠጃ 8

በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ ተወያይ።

1. በሀገርና በሕዝብ ላይ ጉዳት ሲያስከትሉ ደችላሉ የምትሰጡትን አፍራሽ ተግባራት በመዘርዘር በቡድን ተወያይባቸው?
2. የጋራ ደህንነትን ሥጋት ላይ ሲጥሱ የሚችሉ አፍራሽ ተግባራትን ለማስወገድ ከእያንዳንዱ ዜጋ የሚጠበቁ ኃላፊነቶችን ዘርዘሩ።
3. በሀገርና በሕዝብ ላይ የሚደርሱ አፍራሽ ተግባራት ጊዜያዊ ብቻ ሳይሆኑ ዘላቂነትም አላቸው የሚሰውን አገላለጽ እንዴት ትረዳላችሁ?

5.5 ድህነትና ኋላቀርነትን መዋጋት፤

5.5.1 ድህነትና ኋላቀርነትን ለማጥፋት የታቀዱ የልማት ፖሊሲዎችና ስትራቴጂዎችን ለመተግበር ከመንግስትና ከዜጎች የሚጠበቁ ገዴታዎች

- ✓ ለሀገራችን ዕድገት በመንግሥት የተነደፉ ዋና ዋና የልማት ፖሊሲዎችንና ስትራቴጂዎችን ዘርዝሩ።

የልማት ስትራቴጂ ትክክለኛነት በተግባር ሲረጋገጥ፤

በሀገራችን የምግብ ዋስትናን ለማረጋገጥና ድኅነትን ለማሸነፍ የግብርናው ዘርፍ በቀዳሚ መፍትሔነት ይጠቀሳል። መንግሥት በአርሶ አደሩ ተቀባይነቱ የተረጋገጠ የግብርና ልማት ስትራቴጂና ፖሊሲ በመንደፍ ተግባራዊ እንቅስቃሴ ማድረግ ለሀገራችን ኢኮኖሚ እድገት ከፍተኛ ድርሻ እንዲኖረው አስችሏል። የዚህም ማረጋገጫው የአርሶ አደሩ ሕይወት በከፍተኛ ሁኔታ መለወጥ መቻል ነው።

የሀገራችን አርሶ አደሮች በመንግሥት የተነደፈውን የኤክስቴንሽን ፓኬጅን በተግባር በማዋል በአነስተኛ ማሳዎች ውስጥ የልዩ ልዩ ምርቶች ተጠቃሚ ሆነዋል። በዚህም ምክንያት ከዓመት ፍጆታቸው አልፎ ሕይወታቸው በከፍተኛ ሁኔታ ሊለወጥ ችሏል። መንግሥት የነደፈው የግብርና ልማት ስትራቴጂ ተግባራዊነት የገበሬውን ሕይወት ከመለወጥም አልፎ ዕድገቱ በዚህ የሚቀጥል ከሆነ ሀገራችን በአጭር ጊዜ ውስጥ መካከለኛ ገቢ ካላቸው ሀገሮች ተርታ ልትሰለፍ እንደምትችል ጥናቶች ያረጋግጣሉ።

ከዚህ ጎን ለጎንም ተግባራዊ እየሆኑ ያሉት ሌሎች የልማት ስትራቴጂዎችና ፖሊሲዎች ለሀገራችን ዕድገት አስተዋጽኦ በማድረግ ላይ ይገኛሉ።

(ከአዲስ ዘመን ጋዜጣ፣ ሚያዝያ 21/2000 ዓ.ም.ገጽ 3 ዕትም ተሻሽሎ የተወሰደ)

መሰጠጃ 9

በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ ተወያይ።

1. የግብርና ልማት ፖሊሲው በአርሶ አደሩ ሕይወት ውስጥ ከፍተኛ ውጤት ሲያስመዘገብ የቻለው ለምንድን ነው?
2. አርሶ አደሩን ደበልጥ ተጠቃሚ ስላደረገው የኤክስቴንሽን ፓኬጅ ከመምህራችሁ ጋር ተወያይ።

ሀገራችን የምትታወቅበትን ድህነትና ኋላቀርነት ለማስወገድ መንግሥት በተለያዩ ዘርፎች ፖሊሲዎችንና ስትራቴጂዎችን ነድፎ በተግባር ላይ አውሏል። ለምሳሌ የገጠር ልማት ፖሊሲና ስትራቴጂ፣ የኢንዱስትሪ ልማት ስትራቴጂ፣ የአቅም ግንባታ ስትራቴጂ በግንባር ቀደምትነት ይጠቀሳሉ። እነዚህ የልማት ስትራቴጂዎች፣ ፖሊሲዎችና ፕሮግራሞች ተግባራዊነታቸው ቀጣይነት ከሌለው የታቀደው ዕቅድ የሚፈለገውን ውጤት ላያመጣ ይችላል። በተለይም ዜጎች ለድኅነታችንና ለጉስቁልናችን እንቅፋት የሆኑ ችግሮችን ለማስወገድ ለፖሊሲዎቹና ለልማት ስትራቴጂዎቹ ተፈጻሚነት እጅ ለእጅ ተያይዘው ካልቆሙ ድኅነት በንግግርና በምኞት ብቻ ሊወገድ አይችልም።

ለፖሊሲዎቹና ለስትራቴጂዎቹ ተፈጻሚነትና ውጤታማነት በቅድሚያ የሥራ ባህላችን ሊዳብር ይገባል። እያንዳንዱ ዜጋ ድህነትን ለማስወገድ በተሰማራበት የሥራ መስክ ሁሉ ውጤታማ መሆን አለበት። ለሀገራችን ድህነትና ኋላቀርነት የሚጠቀሱ በርካታ ታሪካዊ ምክንያቶች ቢኖሩም እነዚያን ስህተቶች ላለመድገም እያንዳንዱ ዜጋ በግሉ መወሰን ይገባዋል።

መሰረታዊ 10

በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ ተወያዩ።

- 1. ለሀገራችን ድህነትና ኋላቀርነት መንስኤዎችና ችግሮቹን ለማስወገድ መፍትሄ በምትሰጡ ነጥቦች ላይ ተወያዩ።
- 2. በሀገራችን የተነደፉት የልማት ፖሊሲዎችና ስትራቴጂዎች ተገባራዊ እንዲሆኑ ከመንግስትና ከሕዝብ ምን ይጠበቃል? ተወያዩበት።

5.5.2 ድህነትና ኋላቀርነትን ለመዋጋት በአካባቢ የበጎ ፈቃደኝነት አገልግሎት ላይ መሳተፍ አስፈላጊ ነው።

ምዕል 5.3 ወጣቶች በችግኝ ተከላ

• ከሥዕሉ ምን ተገነዘባችሁ?

የዘመን ፍልሚያ በድሃ ጉዳይ
ከአሥር ዓመቷ ጀምሮ ድሆችን በፍቅር እየቀረበች ታገለግላ ነበር። ለምሳሌ አቡሌ የሚባል ማየት የተሳነው ወጣት ከሚያድርበት የጎዳና ዳር እየሄደች ምግብና ሣንቲም ትሰጠዋለች። እየመራች መንገድ ታሻግረዋለች። አንድ ቀን አቡሌ ለምኖ ምንም

ሳንቲም ባለማግኘቱ በርሃብ አንጀቱ እጥፍብሎ የወደቀበት ሥፍራ ድረስ በመሄድ እንዲህ አለችው፡

“አቡሌ ዛሬ አልቀናህም?”
“አዎ ዛሬ አልቀናኝም።”

እጅግ ወደ ቦርሳዋ ሰድዳ ሳንቲም አወጣች። እናም ሳንቲሙን በአቡሌ እጅ ላይ ዘረገፈችለት። አቡሌ ቀኑን ሙሉ በደክምም የማያገኘውን ሣንቲሞች እንደጨበጠ። “ከየት አመጣሽው?” ብሎ ህፃኗን ይጠይቃል። እርሷም፡ “እናቴ የሰጠችኝ የኪስ ገንዘብ ነው። እኔ ብገላበት ከረሜላ ነው። ለአንተ ግን ራት መቅመሻ ይሆንሃል።” አቡሌ የዚህችን ልብ ብርሃንና አስተዋይ ልጅ በሳል አስተሳሰብ አደነቀ።

ያቺ የአሥር ዓመቷ ህፃን ዛሬ አድጋ የእርጅናን ፀጋ በመጎናጸፍ አንቱ የመባል ክብር አግኝታለች። የያዘው ህፃን የዛሬዋ ዶ/ር ጀምበር ተፈራ የተባሉት እናት ናቸው።

ዶ/ር ጀምበር ተፈራ በአሥር ዓመታቸው የጀመሩት የበጎ አድራጎት አገልግሎት ፍሬ አፍርቶ ዛሬ በመልካም አርአያነታቸው ከሚጠቀሱ የሀገራችን ሰዎች መካከል አንዱ ለመሆን በቅተዋል። በሙሉ በተቀናባበረ ዘዴ የከተማ ልማት ፕሮጀክት ተብሎ በሚጠራው ድርጅታቸው አማካይነትም በአዲስ አበባ አካባቢ የተለያዩ ቦታዎች በርካታ ተግባራትን እያከናወኑ ይገኛሉ። ከእነዚህም መካከል የአረጋውያን ማቆያ ማዕከላት፣ የማኅበረሰብ ዕድገት፣ የመሠረተ ጤና እንክብካቤና የአካባቢ የልማት ዘርፎች ጥቂቶቹ ናቸው።

ዶ/ር ጀምበር ተፈራ እስከዛሬ ካከናወኗቸው በጎ ተግባራት መካከል በተለይ የወጣቶች ሙያ ማዕከልና ንባብ ቤቶች፣ የአንደኛና የሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች፣ የጤና ኬላ ግንባታዎች፣ የውሃ ቦኖ፣ እጅግ የተጎዳቆሉና ለሰው ልጆች መኖሪያ የማይሆኑ ቤቶችን አፍርሶ በአዲስ የመተካት ተግባሮች፣ የጋራ መጠቀሚያ የሆኑ የማዕድ ቤቶችና የመፀዳጃ ቤቶች ግንባታዎች በምሳሌነታቸው የሚጠቀሱ ናቸው።

የሥነህይወት ሥነምግባር ትምህርት የተማሪ መጽሐፍ - 8ኛ ክፍል

ይህንን የዶ/ር ጀምበር ተፈራ የበጎ ፈቃደኝነት ተግባራት የተመለከቱ የአካባቢው ነዋሪዎችም “የድሃ ጉያ” እያሉ ይጠሯቸዋል። ዛሬ የዶ/ር ጀምበር ተፈራ ዕድሜ ስልጣ አምስት ዓመት ደርሷል። የበጎ ፈቃድ አገልግሎታቸውን ለመፈጸምም ዛሬም ድረስ ዕድሜአቸው አልገደባቸውም።

(ደማቆቹ ፀሐይተ ሌሊት፣ በሰለሞን ጥላሁንና ሥምረት ገብረ ማርያም፣ 2000 ዓ.ም ተመጥኖና ተሻሽሎ የተወሰደ።)

መሰረተ 11

? ከላይ የቀረበውን ምንባብ መነሻ በማድረግ የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. የዕድሜ ማነስና መተሰቅ የበጎ ፈቃደኝነት አገልግሎት ከመስጠት እንደማይገደድ ከዶ ክተር ጀምበር ተፈራ ታሪክ ምን ተገነዘባችሁ?
2. የመንግስት የልማት ፖሊሲና ስትራቴጂ ተግባራዊ እየሆኑ እያሉ እንደ ዶክተር ጀምበር የመሳሰሉ ዜጎች የሚሳተፉበት የበጎ ፈቃደኝነት አገልግሎት በተጨማሪነት ለምን ያስፈልጋል?
3. «ድህነትንና ኀሳብነትን በበጎ ፈቃድ አገልግሎት ለማሸነፍ ከእኔ የሚጠበቅ ድርሻ በሚል ርዕስ አጭር ጽሑፍ ጽፋችሁ ሰንደኛ ቻችሁ አንብቡላቸው።

የዜጎች የበጎ ፈቃደኝነት አገልግሎት ያልታከለበት ማንኛውም የመንግሥት እንቅስቃሴ የተጠበቀውን ውጤት ላያስገኝ ይችላል። በተለይም እንደ ኢትዮጵያ ያሉ ድክነትን በማሸነፍ ብልፅግናን ለማምጣት የሚጥሩ ሀገሮች ዜጎቻቸው በበጎ ፈቃደኝነት አገልግሎት በስፋት ሊሳተፉ ይገባል።

የበጎ ፈቃደኝነት አገልግሎት በጉትጉታና በትዕዛዝ የሚከናወን ሳይሆን በራስ ተነሳሽነት የሚፈጸም ተግባር ነው። ለምሳሌ፣ ወጣቶች በአካባቢያቸው ያሉ ታናናሾቻቸውን ሰብስበው በማስጠናት በትምህርታቸው የተሻለ ውጤት እንዲያመጡ ቢረዱቸው እህትና ወንድሞቻቸውን ከመርዳት ጎን ለጎን ውጤታማ ተማሪዎች ለማፍራት ለሚያስችለው የትምህርት ፖሊሲ ድጋፍ ሰጡ ማለት ነው።

የአንድ አካባቢ ሰዎችም በቡድን ተደራጅተው በበጎ ፈቃደኝነት በሠፈራቸው ውስጥ የሚገኙ ጧሪ አልባ አረጋዊያንን፣ የኤች.አይ.ቪ. ኤድስ በሽታ ታማሚዎችን፣ የአእምሮ ህመማንንና በተለያዩ ምክንያት አሳዳጊ ያጡ ህፃናትን ቢንከባከቡ፣ የአካባቢያቸውን ንፅህና ቢጠብቁ፣ በማምረቻና በማከፋፈያ ተቋማት በመገኘት ነጻ የጉልበት አገልግሎት ቢሰጡ፣ ሙስናን በጋራ ቢከላከሉ የሀገሪቱን ማኅበራዊ ችግሮች በጥቂቱም ቢሆን ለመቅረፍ አስተዋፅኦ እያደረጉ ነው ማለት ይቻላል። ይህን መሰሉን የበጎ ፈቃድ አገልግሎት የሚፈጽሙ ዜጎች ለሀገር ዕድገት ከሚያበረክቱት አስተዋጽኦ ጎን ለጎን በሥነምግባራቸውም አርአያ ሊሆኑ እንደሚችሉ ማሰብ አግባብ ይሆናል።

መሰረተ 12

በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ በቡድን በመሆን ተወያይባቸው።

- ?**
1. በዜጎች የበጎ ፈቃደኝነት አገልግሎት ያልተደገፈ የልማት ዕቅድ የተፈሰገውን ውጤት አያመጣም የሚባለው ስምንድን ነው?
 2. የበጎ ፈቃደኝነት አገልግሎት በመንግስት ትዕዛዝ የማይከናወነው ስምንድን ነው?
 3. የበጎ ፈቃድ አገልግሎት የውዴታ ኃላፊነት ብቻ ሳይሆን ብሔራዊ ግዴታም ነው የሚባለው ስምንድን ነው?
 4. በአካባቢያችሁ ማከናወን ስለሚገባችሁ የበጎ ፈቃደኝነት አገልግሎት በቡድን ተወያይታችሁ ሪፖርት አቅርቡ።

5.6 ዜገነት፤

5.6.1 የዜጎችን መብት ማክበር ለሀገር ፍቅር መዳበር ያለው ጠቀሜታ፤

- ✓ የዜጎችን መብት ማክበር ለሀገር ፍቅር መዳበር ምን ጠቀሜታ ይኖረዋል?

የዜገነት ድርሻን መወጣት

ዜጎች ሁሉ ሰብዓዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶቻቸው ተከብረውላቸው በሀገራቸው በነፃነት የመኖር መብት አላቸው። እያንዳንዱ ሰው የራሱ አመለካከት፣ የፖለቲካ አቋም፣ እምነትና ፍልስፍና ሊኖረው ይችላል። ማንም ሰው የሌላውን መብት እስካልነካና የእኔን ሃሳብ ብቻ

የሥነህይወት ሥነምግባር ትምህርት የተማሪ መጽሐፍ - 8ኛ ክፍል

ተቀበሉኝ ብሎ እስካላስገደደ ድረስ በሠላማዊና ገንቢ በሆነ መልኩ አስተሳሰቡንና አቋሙን በነፃነት ለመግለፅ አይከለክልም። በአንፃሩ ግን እያንዳንዱ ዜጋ የራሱ ሰብዓዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶቹ እንዲከበሩለት የሚፈልገውን ያህል የሌላውንም መብት እንዲሁ ሊያከብር ይገባል።

ሀገራችን የብዙ ብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ሀገር ነች። እነዚህ ብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ደግሞ የየራሳቸው ቋንቋ፣ ባህልና እምነት አላቸው። በዚህም ምክንያት ማንኛውም ሰው ከራሱ ብሔር ባህልና ቋንቋ ጋር ልዩ ትሥሥር ስላለውና የማንነቱም መገለጫ ስለሆነ መብቱ ሳይሸራረፍ ሊከበርለት ይገባል። የዜጎች ዲሞክራሲያዊና ሰብዓዊ መብቶች በርግጠኝነት የሚከበሩ ከሆነ በሀገራቸውና በሕዝባቸው ሊኮሩና የዜግነት ድርሻቸውን በሚገባ ሊወጡ ይችላሉ። ይህ ሁኔታ ደግሞ የሀገር ፍቅርን ስሜት ለማዳበር ከፍተኛ ድርሻ አለው።

መሰመሻ 13

የሚከተሉትን ጥያቄዎች ሥሩ።

- 1. ከሳይ የቀረበው ፅሁፍ ስለ ዜጎች መብት አጠባበቅ ምን መልዕክት ያስተላልፋል?
- 2. የዜጎች ዲሞክራሲያዊና ሰብዓዊ መብቶቻቸው የማይከበሩላቸው ከሆነ በዜግነታቸው ሲኮሩ ይችላሉ?
- 3. የዜጎች መብት መከበር ከሀገር ፍቅር ጋር ያለው ቁርኝት እንዴት ይገለጻል?

የአንድ ሀገር ውበቷ ዜጎቿ ናቸው። መብታቸው በሕገመንግሥት ተረጋግጦ የተከበረላቸው ዜጎች ሀገራቸውን ለማልማትና ለሀገራቸው ልዕልና ዘብ ለመቆም ሁሌም ዝግጁ መሆን ይኖርባቸዋል። የዜግነት መብቱ ያልተከበረለት ሰው የሀገር ፍቅር ስሜቱ የጠነከረ አይሆንም። በዜግነቱ የሚሸማቀቅ ሰው የህሊና ርካታና እረፍት አይኖረውም። በሀገሩ ልማት ተሳትፎ ድህነትን ለማስወገድ በሚደረገው ጥረትም ንቁ ተሳታፊ አይሆንም።

የሀገራችን ሕገመንግሥት የእያንዳንዱን ዜጋ መብት የሚያስጠብቅ ዋስትና ስለሰጠ በርካታ ሰዎች በሀገራቸው ጉዳይ በንቃት ሲሳተፉ ይስተዋላል። ሀብት ያለው መዋዕል ነዋዩን እያፈሰሰ ሀገሩን በልማት በመገንባት ላይ ይገኛል። በተለያዩ ምክንያቶች በሌሎች ሀገ

ሮች የሚኖሩ ኢትዮጵያውያን በአሁኑ ወቅት ወደ ሀገራቸው ተመልሰው በልማት ሥራዎች ንቁ ተሳትፎ በማድረግ ላይ ይገኛሉ። በርካታ ምሁራንና ባለ ሀብቶችም በተፈጠረው ምቹ ሁኔታ ተጠቅመው ወደ ሀገራቸው በመመለስ በሠለጠኑበት ልዩ ልዩ ሙያዎች ሀገራቸውን በማገልገል ላይ ይገኛሉ። ይህ ሁኔታ የሚያመለክተው የዜጎች መብቶች ሳይሸራረፉ ሲከበሩ የሀገር ፍቅር ስሜቱም የዚያኑ ያህል እየዳበረ መሄዱን ነው። የሀገር ፍቅር ስሜት መዳበር ከሚገለጽባቸው መካከልም ጥቂቶቹ፤

- ✓ በጠንካራ የሥራ መንፈስ ውጤታማ ተግባር ማስመዝገብ፤
- ✓ ለዲሞክራሲና ለመልካም አስተዳደር መስፈን የድርሻን መወጣት፤
- ✓ በአካባቢና በሀገር አቀፍ ጉዳዮች ላይ ያለ ማንም ጉትጉታ መሳተፍ፤
- ✓ ለጋራ ደኅንነት መረጋገጥ ብሔራዊ የዜግነት ኃላፊነትን መወጣት፤

የሚሉት በዋናነት ይጠቀሳሉ። እነዚህ ተግባራት ሲከናወኑ የሀገር ብልፅግና ዕውን ይሆናል። የሀገራችን የድህነት ታሪክም ይለወጣል።

መሰመሻ 14

በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ ተወያዩ።

- 1. የዜግነት መብቱ ያልተከበረለት ሰው ሀገሩን ከልብ እያፈቀረ የድርሻውን ሲወጣ ይችላል።
- 2. ሀገሩን የሚወድ ዜጋ ሲያከናውናቸው ከሚገቡ ተግባራት መካከል ሦስቱን ዘርዘሩ።

5.7 ብሔራዊ ሰንደቅ ዓሳማ፤ 5.7.1 ሰንደቅ ዓሳማና ብሔራዊ መዝሙር የሀገርን ፍቅር ለማዳበር የሚኖራቸው አስተዋጽኦ፤

ምዕል 5.4 ጃግኖች አትሌቶች

• ከዚህ በላይ ካለው ሥዕል ምን ትገነዘባላችሁ?

የሥነህይወት ሥነምግባር ትምህርት የተማሪ መጽሐፍ - 8ኛ ክፍል

የኢትዮጵያ ሕዝብ ብሔራዊ መዝሙር፤

የዜግነት ክብር በኢትዮጵያችን ፀንቶ፤
ታየ ሕዝባዊነት ዳር እስከ ዳር በርቶ፤
ለሠላም ለፍትሕ ለሕዝቦች ነፃነት፤
ለእኩልነት ፍትህ ቆመናል በአንድነት፤
መሠረተ ፅኑ ስዕብናን ያልሻርን፤
ሕዝቦች ነን ለሰላም ለስራ የቆምን፤
ድንቅ የባህል መድረክ የአኩሪ ቅርስ ባለቤት፤
የተፈጥሮ ፀጋ የጀግና ሕዝብ እናት፤
እንጠብቅሻለን አለብን አደራ፤
ኢትዮጵያችን ኑሪ እኛም በአንቺ እንኩራ!!!

መሰላሰቢያ 15

በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ ተወያዩ።

1. በብሔራዊ መዝሙሩ ውስጥ የተካተቱ ዋና ዋና መልዕክቶች ምንድን ናቸው።
2. «ድንቅ የባህል መድረክ» የሚለው ሀረግ ምንን ይገልጻል?
3. ዜጎች ሀገራቸውን በክብር እንዲጠብቁ የሚያሳስበው ሀረግ የትኛው ነው?

ሰንደቅ ዓላማ የአንድን መንግሥትና ሕዝብ ሉዓላዊነት፣ ነፃነትና ሥልጣን የሚያሳይ ምልክት ነው። በመሆኑም ለሰንደቅ ዓላማ ክብር መስጠት ማለት ለሀገራችንና ለሕዝባችን ያለንን ፍቅርና አክብሮት መግለፅ ማለት ነው።

ሰንደቅ ዓላማና ብሔራዊ መዝሙር ከሀገር ፍቅር ጋር እጅግ የተሳሰሩ ናቸው። ለምሳሌ የሀገራችን ስፖርተኞች በዓለም የስፖርት አደባባይ አሸናፊነታቸውን ተከትሎ ሰንደቅ ዓላማችን ከፍ ብሎ ሲውለበለብ የደስታ ስሜት እየተናኘታቸው እንባቸውን ያፈሳሉ።

ከታሪካችን እንደምንገነዘበው ሕዝባችን ለሰንደቅ ዓላማውና ለሀገሩ ፍቅር ሲል በተለያዩ የጦር ግምባሮች ሕይወቱን መስዋዕት በማድረግ ሉዓላዊነቱን አስጠብቆ ኖሯል።

ዛሬም ቢሆን ሀገራን እወዳለሁ የሚል ዜጋ ፍቅሩን የሚገልፀው ሀገሩን በሚወክለው ሰንደቅ ዓላማና ከሰንደቅ ዓላማው ጋር ተያይዞ በሚዘምረው ብሔራዊ መዝሙሩ አማካይነት ነው። ቀደም ባሉት መንግሥታት ይታመን እንደነበረው ሰንደቅ ዓላማ ሊከበርና ሕዝብን ሊያንቀሳቅስ የሚገባው ወራሪ ሠራዊትን ለመመከት ብቻ መሆን የለበትም።

ለአንዴና ለመጨረሻ ጊዜ በድህነት ላይ ዘምቶ አሸናፊ ለመሆንም በብሔራዊ ሰንደቅ ዓላማችን ዙሪያ ተሰባስበን ሀገራችንን ወደ ብልፅግና ማሸጋገር ይጠበቅብናል። መልካም አስተዳደርን ለማስፈን፣ መፈቃቀርንና መከባበርን ለማግኘት በሰንደቅ ዓላማ ዙሪያ መወያየት አግባብ ይሆናል። ለሰንደቅ ዓላማችን ፍቅር ሲኖረን ብሔራዊ የሀገር ፍቅራችንም ከፍ ይላል፤ የዜግነት ድርሻንም በብቃት ለመወጣት የፅናት አቅም ይሆናል።

መሰላሰቢያ 16

በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ ተወያዩ።

1. ለሀገራችንና ለሕዝባችን ያለንን ፍቅር እንዴት በሰንደቅ ዓላማችንና በብሔራዊ መዝሙራችን መግለፅ እንደሚቻል በቡድን ተወያዩ?
2. ሰንደቅ ዓላማውንና ብሔራዊ መዝሙሩን የማይወድ ዜጋ ሀገራን እወዳለሁ ማለት ይችላል? ተወያዩበት።

የምዕራፍ ማጠቃለያ

አዲሱ የሀገር ፍቅር ስሜት በአደንዳንዱ ዜጋ ስሜት ውስጥ ስመስረጽ የሚችለው የብሔሮችን፣ የብሔረሰቦችንና የሕዝቦችን ታሪኮችና ባህሎች ማክበር ሲቻል ነው። ለሀገሩ ታሪክና ባህል እንግዳ የሆነ ሰው ሰብሔራዊ የሀገር ፍቅር ስሜት የሚኖረው ስፍራ አንስተኛ ነው።

የብሔሮች፣ የብሔረሰቦችና የሕዝቦች ታሪክና ባህሎች ማወቅ ብቻ በራሱ በቂ አይደለም። የሕዝቦች ሰብዓዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች በእኩልነት ተከብረው ሁሉም ዜጋ በሀገሩ ጉዳይ በእኩል ደረጃ ተሳታፊ ሲሆን የሀገር ብልፅግና ዕውን ይሆናል። ለሀገሩ ጉዳይ ባይተዋር የሆነን ዜጋ ሀገርን አፍቅር ቢባል ትርጉም አይኖረውም።

የዜጎች መብት በተግባር ከተረጋገጠ ብሔራዊ የጋራ መግባባት ይኖራል። የጋራ መግባባትና መተሳሰብ ሲኖር የሀገሪቱ ውስን ሀብት ተገዝተው ስጋራ መገልገያነት በጥቅም ላይ የዋሉ መሣሪያዎችና ንብረቶች በጥንቃቄ ይያዛሉ።

አዲሱ የሀገር ፍቅር ስሜት በልቡ ውስጥ ሠርፃ የገባ ዜጋ ስሕዝብ ደህንነት ሥጋት ከሆኑ አፍራሽና የጥፋት ተግባራት እንዳይከሰቱ ይታገሳል፤ ተከስተው ሲገኙም ያስምንም ይሉኝታ ስፍትሕ አካላት አሳልፎ ይሠጣል።

ሀገሪን እወዳለሁ የሚል ሁሉ የሀገሩን ብሔራዊ ክብር ለማስጠበቅ ይጥራል ሰብአዊ ሰንደቅ ዓሳማውና ሰብሔራዊ መዝሙሩ ልዩ አክብሮትና ፍቅር ይኖረዋል። የሀገሩ ክብር መገሰጫ በሆነው ሰንደቅ ዓሳማ ሥር በመሰሰፍ ሀገሩን አኩሪ ታሪክ አስጠብቆ ሁልጊዜ ቃሉን ማደስ አለበት።

ሀገራችን ከምትገኝበት ድህነት ኋላቀርነት ተላቃ ወደ ተሻሻ ሰድገት ክፍ እንድትል ዜጎች ሁሉ መንግሥት ሰነደፋቸው የልማት ፖሊሲዎችና ስትራቴጂዎች ተግባራዊነት የደርሻቸውን ሲወጡ ይገባል። ድህነትን ለማጥፋት በመንግስት የሚነደፉ የልማት ስትራቴጂዎችና ሰብዓዊ ስሜት በዜጎች የበጎ ፈቃደኝነት ተሳትፎ ካልተደገፈ የሚጠበቀው ውጤት ላይመዘገብ ይችላል።

የሀገራችንን የድህነት ታሪክ ለመሰወጥ በአዲሱ የሃገር ፍቅር ስሜት እጅ ለእጅ ተያይዞን ድህነትን ተረት በማድረግ ዘላቂ ልማት ለማምጣት መረባረቡ የዜጎች ሁሉ ኃላፊነት ነው።

የምዕራፍ ቁጥር ቃላት

- ሱዳን ሀገር፡- ብሔራዊ ነፃነቱና ክብሩ በየትኛውም የውጭ ኃይል ያልተደፈረ ነፃ ሀገር።
- የዲሞክራሲ ትረፍት፡- ዲሞክራሲ ያስገኛቸው ጠቃሚ ውጤቶች።
- መስካም አስተዳደር፡- ፍትሐዊና አድልዎ የሌለበት አስተዳደር።
- አፍሪካ ተግባራት፡- የሀገርንና የሕዝብን ደህንነት ሊያናጉ የሚችሉ የጥፋት ተግባራት።
- መዋዕስ ንግድ፡- ተንቀሳቃሽና የማይንቀሳቀስ ቋሚ ሀብት።

የምዕራፍ የክስሳ ጥያቄዎች

I የሚከተሉት ዓረፍት ነገሮች ትክክል ከሆኑ «አውነት» ስህተት ከሆኑ «ሀሰት» በማለት መልሱ።

1. ሀገራችን፣ “የብሔረሰቦች ሙዚየም” ተብላ የምትጠራው ብዙ ባህሎችና ቋንቋዎች ስላሏት ነው።
2. የብሔሮችን፣ የብሔረሰቦችንና የሕዝቦችን ታሪክ ማወቅ የሚቻለው መልክዓ ምድሩን በማጥናት ብቻ ነው።
3. ብሔራዊ ሰንደቅ ዓላማና ብሔራዊ መዝሙር የሀገር ፍቅር መገለጫዎች ናቸው።
4. የቦጎ ፈቃደኝነት አገልግሎት በመንግሥት የሚከናወኑ የልማት እንቅስቃሴዎችን አይደግፍም።
5. የሰንደቅ ዓላማችን ብሔራዊ ዓርማ የብሔሮች፣ የብሔረሰቦችና የሕዝቦች የዕኩልነት መገለጫ ነው።

II በ “ለ” ሥር የተዘረዘሩትን በ“ሀ” ሥር ካሉት ጋር አዛምዱ።

ሀ	ለ
1. በራስ ተነሳሽነት የሚፈፀም ተግባር፣	ሀ. ብሔራዊ መዝሙር።
2. ብሔራዊ ሰንደቅ ዓላማ፣	ለ. ብሔራዊ ምልክት።
3. ብሔራዊ ዓርማ፣	ሐ. የሕዝቦች መገለጫ
4. ዴሞክራሲ፣	መ. የሀገርን ገጽታና ሀብት የሚጎዱ ድርጊቶች።
5. የዜጎች የቃል ኪዳን መግለጫ፣	ሠ. ሃሳብን በነፃ የመገለጽ መብት።
6. አፍራሽ ተግባራት፣	ረ. የአንድ ሉዓላዊ መንግሥት ዓርማ።
7. ባህልና ቋንቋ፣	ሰ. የቦጎ ፈቃድ አገልግሎት።

III ለሚከተሉት ጥያቄዎች ትክክለኛ የሆነውን መልስ ምረጡ።

1. ሀገራችን ነፃነቷን አስከብራ የኖረችው፣
 - ሀ. በጦር ኃይል ጥንካሬ ነው፣
 - ለ. በስትራቴጂያዊ አቀማመጥ ነው፣
 - ሐ. በጀግኖች ልጆቿ የተጋደሉ ጀግንነት ነው፣
 - መ. ሁሉም መልስ ሊሆኑ ይችላሉ።
2. የኢትዮጵያ ብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች አንዳንድ ታሪኮች ሊዛቡ የቻሉት፣
 - ሀ. ሁሉም ታሪኮች የተፃፉት በውጭ ሀገር ሰዎች ስለሆኑ ብቻ ነው፣
 - ለ. በሀገር ውስጥ ታሪክ ጸሐፊዎች ስላልተጻፉ ነው፣
 - ሐ. የተዛቡ ታሪኮች የሉም፣
 - መ. በአንዳንድ የውጭ ሀገርና የሀገር ውስጥ ጸሐፊዎች ሲጻፉ በበቂ መረጃ ባለመደገፋቸው ነው።
3. ለመንግሥትና ለሕዝብ ሀብት ጥበቃ ማድረግ ያለበት፣
 - ሀ. እያንዳንዱ ዜጋ በተመቸው ጊዜ ብቻ ከጠበቀ በቂ ነው፣
 - ለ. የፖሊስ ኃይል ብቻ ነው፣
 - ሐ. አንዳንዴ መንግሥት አልፎ አልፎ የአካባቢው ሕዝብ ከጠበቀ በቂ ነው፣
 - መ. መንግሥትና ሕዝብ በመተባበር ሊጠበቁ ይገባል።
4. ብሔራዊ ሰንደቅ ዓላማ፣
 - ሀ. የነፃነት ምልክት ነው፣
 - ለ. የአንድነት ማረጋገጫ ነው፣
 - ሐ. የሉዓላዊ መንግሥት መለያ ምልክት ነው፣
 - መ. ሁሉም መልስ ሊሆኑ ይችላሉ።

5. ሀገራን እወዳለሁ የሚል ዜጋ ሁሉ፤

ሀ. በሀገሩ ጉዳይ ቀጥተኛ ተሳታፊ መሆን ይገባዋል፤

ለ. ለሀገሩ ብሔራዊ ሰንደቅ ዓላማና ብሔራዊ መዝሙር ተገቢውን አክብሮት ይሰጣል፤

ሐ. ለጋራ መገልገያ መሣሪያዎች ጥንቃቄ ሊያደርግ ይገባል፤

መ. ሁሉም መልስ ይሆናሉ።

IV የሚከተሉትን ባዶ ቦታዎች በትክክለኛ ቃል ወይም ሀረግ ሙሉ፡፡

1. የአንድ አካባቢ ሕዝብ በእኩልነት የሚጠቀምባቸው ነገሮች _____ ይባላሉ።

2. እያንዳንዱ ዜጋ _____ አገልግሎት ቢሳተፍ የህሊና እርካታ ያገኛል።

V የሚከተሉትን ጥያቄዎች ባጭሩ መልሱ፡፡

1. ሀገራችንን ከድህነት ለማላቀቅ ከእያንዳንዱ ዜጋ ምን ይጠበቃል?

2. ዜጎች የበጎ ፈቃደኝነት አገልግሎት እንዲሰጡ የሚበረታቱት ለምንድን ነው?

3. የዜጎች መብት በእኩልነት ሲከበር የሀገር ፍቅር ስሜት ይዳብራል የሚባለው ለምንድን ነው?

4. ለሀገራችን ብሄራዊ ሰንደቅ ዓላማና መዝሙር ያለንን ክብር የምንገልፀው እንዴት ነው?

ምዕራፍ ስድስት

የኃሳፊነት ስሜት

የምዕራፍ ዓላማዎች፡ ይህንን ምዕራፍ ተምረህ/ ተምረሽ ስታጠናቅቅ/ስታጠናቅቁ፤

- ቃል ኪዳንን ማክበር አስፈላጊ መሆኑን ትገነዘቢ ይደሰሽ/ ትገነዘባለህ።
- የኃሳፊነት ድርሻን በብቃት መወጣት እንደ ሚገባ ታምናለህ/ ታምኛለሽ።
- የተፈጥሮ ሀብቶችንና ታሪካዊ ቅርሶችን መጠበቅና መንከባከብ ተገቢ መሆኑን ትገነዘቢ ይደሰሽ/ ትገነዘባለህ።
- ኤች.አይ. ቪ/ኤድስ በሀገር ላይ የሚደባከትላቸውን ኤኮኖሚያዊና ማኅበራዊ ችግሮችን ትረዳለህ/ ትረጃለሽ።

6.1 የኃሳፊነት ድርሻን በብቃት ስለመወጣት፤

6.1.1 የኃሳፊነት ድርሻን በብቃት መወጣት ያለው ጠቀሜታ፤

ሥዕል 6.1 የእሳት አደጋ መከላከያ ሠራተኞች የእሳት ቃጠሎን ሲከላከሉና ሕይወትና ንብረትን ከጥፋት ሲታደጉ (ሲያድኑ)

- የእሳት አደጋ መከላከያ ሠራተኞች በድፍረትና በቆራጥነት እሳቱን ለማጥፋት የሚታገሉት ለምንድነው?
- በሥዕሉ እንደሚታየው ሠራተኞቹ እሳቱን ባይቆጣጠሩት ኖሮ የሚከተለው አደጋ ምን ሊሆን ይችላል?

ቤዛነት

ጠያቂዎቻቸው የሁሉም ዕድሜ እርከን አባላት ነበሩ። ሁሉም የአክብሮትና የፍቅር መግለጫዎቻቸውን ይዘው መጥተዋል። አቶ ታመነ በቃሉ ግን በብዙ ዐይኖች ቢዳሰሱም እሳቸው ማንንም አላዩም። ምንም አልተናገሩም። በአልጋቸው ዙሪያ ከበው በአዘኔታና በማድነቅ ስሜት ተይዘው የነበሩት ተማሪዎችና ሌሎችም ብዙ ሰዎች የታጨቁበት ክፍል ዝምታ ነግሶበት እርጭብሎ ነበር።

አቶ ታመነ እጆቻቸውና እግሮቻቸው እንዲሁም ጭንቅላታቸው በፋሻ ተጠምጥሞ ማንነታቸውን ለመለየት ከማይቻልበት ሁኔታ ውስጥ ገብተዋል። በተለይ ፊታቸው አብጦ የተጠቀለለበት ፋሻ ደም ስለሠረገው ይሰቀጥጣል።

አቶ ታመነ ከሞት አደጋ ቢተርፉም ዐይኖቻቸውን ገልጠው ሳያዩና ሳይናገሩ ብዙ ቀናት ተቆጥረዋል። በዚያ ቀን ግን ድንገት አንደበታቸውን ሸብሶት የነበረውን ዝምታ ሰበሩት። ዐይኖቻቸውንም ገለጧቸው። የመጀመሪያ ጥያቄያቸውም “እነዚያ ሕጻናት ተርፈዋል?” የሚል ነበር። ከመቅጽበት፣ በሚያንቃጭል የፈንጠዘያና የደስታ ቅላጼ በተሞላ ድምጻቸው “ተርፈናል...ድነናል...እናመሰግናለን።” አሉ ተማሪዎቹ። ድምጻቸውም ከክፍሉ አልፎ ተሰማ። ወዲያው በአቶ ታመነ አልጋ ላይ የአበባ ነዶ ተነሰነለ። በእልልታና በጭብጨባም የቀዘቀዘው የክፍሉ አየር ሞቀ።

የቃጠሎው መነሻ የፀደይ ቡቃያ ትምህርት ቤት የጽዳት ሠራተኛው ካቻ፣ የወረወራት የሲጋራ ቁራጭ ያስነሳቸው እሳት ነበር። ብዙ ክፍሎች ጣራቸው በአጭር ጊዜ ውስጥ በእሳት ተያያዘ። በስልክ የተጠሩት የእሳት አደጋ መከላከያ ሠራተኞች ተማሪዎችንና ንብረትን አተረፉ። ከሁሉም በበለጠ አቶ ታመነ ከሚንገባገባው እሳት ውስጥ በመግባት ወደኋላ ቀርተው የነበሩትን የገኛ ክፍል ተማሪዎችን በማውጣት የቤዛነት ሥራ ሠርተዋል። እሳቸውም በደረሰባቸው ቃጠሎና የጨስ አፈና ራሳቸውን ስተው ሲወድቁ

በሰዎች እርዳታ ተረፈው ለሕክምና በቅተዋል። ካቻም በንዝህላልነት በፈጠረው አስከፊ አደጋ በቁጥጥር ሥር ውሎ ቅጣቱን ተቀበለ። ሱሰኛ በመሆኑ የቋጠረው ጥሪት ባለመኖሩም፣ እሱ ሲታሰር ወዲያውኑ ቤተሰቡ ተበተነ። ታማሚ ሚስቱ ወደ ልመና ስትገባ፣ ልጆቿም ከትም ህርት ገበታ ተለይተው ለጉዳዩ ኑሮ ተዳረጉ። አቶ ታመነ ግን ለሙያቸው ታማኝ በመሆን ስታላፊነታቸውን በብቃት ተወጡ።

የበርካታ ሀገር ተረካቢ ተማሪዎችን ሕይወት በማትረፋቸውም በጣም ተመሰገኑ። ከሕዝቡና ከልዩ ልዩ ድርጅቶች ምስጋና አድናቆትና፣ ሽልማት ተበረከተላቸው። ባሳዩት ተጋድሎ አቶ ታመነ በቤዛነታቸው ክብርና መወደድን አተረፉ።

መሰጠጃ 1

- የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።**
1. ቤዛነት ምንድነው?
 2. የአቶ ታመነ ተግባር ምንን ያመለክታል?
 3. ኃላፊነትን በብቃት መወጣትን በተመለከተ የአቶ ታመነና የካቻ ቦረን ድርጊት በማነጻጸር ልዩነቶቻቸውን ግለፅ።

የኃላፊነት ድርሻን በብቃት መወጣት ግላዊና ማኅበራዊ ብልጽግናን ከማስገኘቱም በላይ ለሀገር ዕድገት ወሳኝ መሠረት ነው። ማንኛውም ዜጋ የኃላፊነት ድርሻውን በብቃት ሲወጣ በቅድሚያ የሚያገኘው የሥነ ልቦና እርካታ ነው። ጠንቃቃ ሠራተኛ በመሆኑም በሚያገኘው ገቢ በኑሮው ላይ ተጨባጭ በጉ ለውጥን ያመጣል። በአጠቃላይ ኃላፊነታቸውን የሚወጡ ዜጎች ከራሳቸው አልፈው የኅብረተሰቡን ሁለንተናዊ ዕድገት ያጉለብታሉ።

የኃላፊነትን ድርሻ በብቃት የሚወጡ ዜጎች ተአማኒነት አላቸው። መታመናቸውን በተግባራቸው ያረጋግጣሉና። በማኅበረሰቡ ዘንድም ይወደዳሉ። በዚህ ጽኑ የኃላፊነትን ድርሻ በብቃት የመወጣት የዜግነት ዓላማቸውና ውጤታቸው የተከበሩና በአርአያነት የሚጠቀሱ ይሆናሉ። እንደነዚህ ያሉ የተግባር ሰዎች የራሳቸውን ኑሮ በጥረታቸውና በውጤታቸው ያበለጸጋሉ። በተጨማሪም የሀገርን ልማት ለማፋጠን እንደ አራማጅ ኃይል ሆነው ያገለግላሉ።

መሰጠጃ 2

- የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።**
1. የኃላፊነት ድርሻን በብቃት መወጣት ማለት ምን ማለት ነው?
 2. ኃላፊነትን በብቃት መወጣት የሚያስገኘውን ጥቅም ዘርዘሩ።

6.1.2 የኃላፊነትን ድርሻን በብቃት አስመወጣት የሚያስከትለው ችግር

✓ የኃላፊነት ድርሻን በብቃት አለመወጣት ምን ችግር ያስከትላል?

የተጣለበትን የሥራ ኃላፊነት በቅንነትና በታማኝነት የማይወጣ ግለሰብ ራሱንና ቤተሰቡን ያደኝዳል። ሥራውንም በመበደሉ የልማትና የዕድገት እንቅፋት በመሆን የሕረተሰቡን ዕድገት ያንቅታል። ኅብረተሰቡም እምነት ሊጥልበትና ለልዩ ልዩ ጉዳዮቹ የማይወክለው ይሆናል። በቤተሰቡም ሕይወት ላይ ለውጥና ዕድገት ለማምጣት አይችልም። የሚያፈራቸውም ልጆች ከሥርዓት ውጭ ስለሚያድጉ የኅብረተሰብ ጠንቅና ሽክም ይሆናሉ። በመሆኑም ማንኛውም ሰው የተጣለበትን ኃላፊነት በብቃትና በትጋት መወጣት አለበት።

መሰጠጃ 3

- የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።**
1. ኃላፊነትን በብቃት አስመወጣት በግል ኑሮ ላይ የሚያስከትለው ጉዳት ግለጫ/ግስፅ።
 2. ኃላፊነት የማይሰማው ሰነፍ ሰው ግላዊና ማኅበራዊ ሕይወቱ ምን ይመስላል?

6.2 ቃል ኪዳንን ማክበር፤

✓ ቃል ኪዳን ምንድነው?

✓ ቃልኪዳንን ማክበር ምን ጥቅም አለው?

የታጠፈ ቃል፤

“እፎይታ ወላጅ አልባ ሕጻናት ማሳደጊያ” ድርጅት በጉ ሥራ ለመሥራት የተቋቋመ መንግሥታዊ ያልሆነ አካል ነው። ባቀረባቸው ዕቅዶችና የተግባር እንቅስቃሴ ስልቶች፣ እንዲሁም ለዜጎች ድጋፍ ለመስጠት ቃልኪዳን በመግባቱ ከመንግሥት ፈቃድ አግኝቷል። በኤች.አይ.ቪ/ ኤድስ ምክንያት ወላጆቻቸው የሞቱባቸውን ከሁለት መቶ በላይ ሕጻናት ሰብስቦ ሥራውን ከጀመረ

ሰባት ዓመታትን አስቆጥሯል። በሀገር ውስጥም ሆነ በውጭ ካሉ በጎ አድራጊ ድርጅቶች ጋር በፈጠረው ግንኙነት ስለ ሕጻናቱ እንክብካቤና ዕድገት ሲባል በርካታ የገንዘብና የቁሳቁስ ድጋፍ ያገኛል።

ሆኖም ከድርጅቱ አስተዳዳሪዎችና ሠራተኞች በስተቀር፣ በድርጅቱ የሚረዱት ሕጻናት ገጽታ ላይ የፈገግታ ፀዳል የለም። በባዶነት ስሜት ቅሬታ ተላብሰው ይታያሉ። ከፍ ከፍ ያሉትም በሀዘን ተውጠው ድርጅቱ በጫነባቸው ሥራ ላይ ተሰማርተዋል። በአካልና በሞራል አድገው በትምህርት ታንፀው የሀገር ተረካቢ ይሆናሉ የተባሉት ወጣቶች የትምህርት ዕድል ሳያገኙ ዓመታት አልፈዋል።

ድርጅቱ በወገንና በመንግሥት ፊት የገባውን ቃልኪዳን ባለመጠበቁ ከተረጋጋዎች መካከል ማገናዘብና ማስተዋል የቻሉ ወጣቶች በደላቸውን ለማሰማት አቀዱ። በመጀመሪያ በድርጅቱ ውስጥ የታቀፉትን ልጆች እየተፈጸመባቸው ያለውን በደል እንዲገነዘቡት አደረጉ። በመቀጠልም የአካባቢው የቀበሌ አስተዳደርና የወጣቶች ማኅበር ሁኔታውን እንዲረዱላቸው አሳወቁ። በተጨማሪም ጥያቄአቸውን በሚያቀርቡበት ዕለት እንዲገኙም ጋበዙአቸው። ከዚያ በኋላ በወሰኑት ቀን ከድርጅቱ አስተዳደር ጽ/ቤት ፊትለፊት በመሰለፍ፣ ተገቢ የትምህርት ዕድል፣ ተመጣጣኝ የሥራ ድርሻ፣ ደረጃውን የጠበቀ ምግብና ልብስ፣ እንዲሁም የጥናት ጊዜ እንዲሰጣቸው ጠየቁ።

የድርጅቱ አስተዳዳሪዎች በሁኔታው በመበሳጨት መሪ የሆኑትን ወጣቶች በማባረር ቀሪዎቹን ለመቅጣት አቀዱ። ሆኖም ቀበሌውና የሚመለከታቸው ድርጅቶች ባደረጉት ትብብርና ማጣራት ድርጅቱ “ቃሉን ያፈረሰ” መሆኑን በማጋለጥ ቃልኪዳናቸውን ያልጠበቁትን አስተዳዳሪዎች አስወገዱ። በምትካቸውም ኃላፊነት የሚሰማቸው ዜጎች ተመድበው ወጣቶቹ ተገቢውን ድጋፍ በማግኘት የትምህርት ዕድል እንዲያገኙ አደረጉ።

መሰረዳ 4

- ?** *ከላይ በቀረበው ምንባብ መሠረት የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።*
1. በቃልኪዳኑ መሠረት ያልሠራው ድርጅት ምን ችግር አስከተለ?
 2. ይህ ድርጅት ኃላፊነቱን በትክክል ቢወጣ ኖሮ የሚያስገኘው ጥቅም ምን ነበር?

የሥነህይወት ሥነምግባር ትምህርት የተማሪ መጽሐፍ - 8ኛ ክፍል

ቃል ኪዳንን ማክበር፣ ኃላፊነትን የመወጣት ችሎታንና የመንፈስ ጥንካሬን የሚያሳይ ብቃት ነው። በመሠረቱ ቃል ኪዳን የእምነት ማረጋገጫ የሆነ ክቡር ቃል ነው። ቃል ኪዳን በእያንዳንዱ ዜጋ፣ በድርጅቶችና በመንግሥት የሚሰጥ የተስፋ መተማመኛ ሲሆን፣ ቃል የገባው አካል ቃሉን ማክበሩን ማረጋገጫው ደግሞ ተግባርና ውጤት ነው።

ኃላፊነትን በብቃት መወጣትና ቃልኪዳንን ማክበር ከማንኛውም ዓይነት ሥራ፣ በማንኛውም የኃላፊነት ደረጃ ከሚገኝ ሰው የሚጠበቅ ወሳኝ እንቅስቃሴ ነው። የግለሰቦች፣ የተቋሞች፣ የመንግሥትና የመንግሥት ያልሆኑ ድርጅቶች የተግባር ውጤቶች ድምር፣ ለንብረተሰቡ ኑሮ ዕድገትና ለሀገር ብልጽግና መሠረት መሆኑ ግልጽ ነው። በመሆኑም ዜጎችም ሆኑ ድርጅቶች እንዲሁም መንግሥት፣ ለገቡት ቃልኪዳን መፈፀም ኃላፊነትን የመውሰድ ብቃታቸውንና ጥረታቸውን በማጠናከር ለሁለንተናዊ ለውጥ አስተዋጽኦ ማድረግ ይጠበቅ ባቸዋል።

ቃል ኪዳንን አለማክበር ሌብነት ነው። ጊዜንና አደራን ማባከንም ወንጀል ሆኖ ይቆጠራል። ይህ ኢተአማኒነትና ውጤት አልባነት በቅድሚያ ኃላፊነቱን ያልተወጣውን ግለሰብ፣ ድርጅት፣ ወይም መንግሥታዊ አመራር እንዲናቅና እንዲጠላ ያደርጋል። ሊከናወን የሚገባው ተግባር በወቅቱና በተገቢ ውጤት ባለመገኘቱ ደግሞ በማንበረሰቡ ጥቅምና ሕልውና ላይ ጎጂ ሁኔታን ይፈጥራል። ይህም የሀገርን ዕድገት ያንትታል።

መሰረዳ 5

- ?** *በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ ተወያዩ።*
1. ቃል ኪዳንን ማክበርና ኃላፊነትን መውሰድ ጠቀሜታዊ ምንድነው?
 2. ቃልኪዳንን ማክበር በግለሰብ ደረጃ ምን ያስገኛል?

6.3 የተፈጥሮ ሀብቶችና ታሪካዊ ቅርሶች፤

6.3.1 የተፈጥሮ ሀብቶችና ታሪካዊ ቅርሶችን አስመጠበቅ የሚያስከትለው ጉዳት፤

ምዕሰ 6.2 ደኖች አይውደሙ

- ከሥዕሉ ምን ተገነዘባችሁ?

የዜሱም ሰው ጉዳይ፤

ሀገራችን በተፈጥሮ ሀብቷ የበለፀገችና መሬቷም በደን የተሸፈነ ስለነበር ድንቅና ብርቅ የሆኑ የዱር አራዊት በብዛትና በዓይነት ይገኙባት ነበር። ዛሬ ግን በሚያስደነግጥ ሁኔታ የተፈጥሮ ሀብቷ በመመዘኛው የአካባቢ አደር መዛባትና የሚያስከትለው ችግር እየታየ ነው።

የተፈጥሮ ሀብቶችን አለመጠበቅ የእርሻ ምርትን ይቀንሳል፤ የተፈጥሮን የአደር ሚዛን ያዛባል፤ አፈር በንፋስና በውሀ እንዲጠረጠር ያደርጋል። ይህም ለብዙ ሰዎችና እንስሳት ሕይወት መጥፋት መሠረታዊ ምክንያት ይሆናል። ይህን አደጋ ለማስቀረትና የተፈጥሮ ሀብትን በማበልፀግ በጥቅም ላይ ለማዋል፣ ደንን ማልማት፣ መንከባከብና መጠበቅ አማራጭ የሌለው ተግባር ነው። የደን አለመኖር የአፈርን መጠረግና መታጠብ ስለሚያስከትል የምግብ እህል ምርታማነት በእጅጉ ይቀንሳል።

በዱርና በደን የሚጠለሉ አራዊትና አእዋፋት ያልቃሉ ወይም ይሰደዳሉ ይህም የቱሪዝምን ሥራ ያዳክማል። የአደር ሚዛን ስለሚያዛባ ድርቅና በረሃማነት ይከሰታል። የተፈጥሮ ሀብትን አለመጠበቅና አለመንከባከብ በዓለም ዙሪያ ለሰዎችና ለእንስሳት በረሀብ ማለቅና

ለስደት መዳረግ ዋነኛው መንስኤ መሆኑ እየታየ ነው። ስለዚህ እንዲሁን አለአግባብ የጠፋና የተመናመኑ ሀብቶችን እንደገና ለማበልፀግ እያንዳንዱ ዜጋ ባለው አቅምና እውቀት መረባረብ አለበት።

የደንን መጨፍጨፍ መከላከል፣ ችግኞችን መትከልና መንከባከብ፣ የሰዎችን ግንዛቤ ከፍ ለማድረግ ስለተፈጥሮ ሀብት ጥቅም ማስተማር፣ በቀጣይነት ሊሠራበት የሚገባ ግዴታ ነው። የሀገርን ኤኮኖሚ የሚደግፈው የተፈጥሮ ሀብት መዳበር የእያንዳንዱ ሰው ጉዳይ በመሆኑ ለልማትና ለለውጥ መነሳት አስፈላጊነቱ አያጠያይቅም።

መሰጠጃ 6

- ?** በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ ተወያዩ።
1. የሀገራችን የተፈጥሮ ሀብት በምን ሁኔታ ላይ ይገኛል?
 2. የደን ውድመት ምንን ያስከትላል?
 3. የተፈጥሮ ሀብት መበልፀግ ስቱሪዝም ዕድገት የሚጠቅመው እንዴት ነው?

የተፈጥሮ ሀብቶችና ታሪካዊ ቅርሶች፣ የአንድ ሕዝብ የሕልውናው መሠረቶችና የማንነቱ መግለጫ ናቸው። የተፈጥሮ ሀብቶች በተፈጥሮ የተገኙ አራዊት፣ አእዋፋት፣ እንስሳት፣ ዕፅዋት፣ አፈርና ማዕድናት፣ ውሀና የውሀ ውስጥ እንስሳትና እጽዋት ሲሆኑ ከአያያዝና ከአጠቃቀም ጉድለት ሊቀንሱ ወይም ሊጠፉ የሚችሉ ናቸው።

የደን ሀብቶች መመዘኛና መጥፋት የዓለምን የአደር ንብረት በማዛባት በረሃማነትን እያሰፈነ ይገኛል። የዚህ ሁኔታ መከሰት የሰዎችን ኑሮ አስቸጋሪና አሳሳቢ እያደረገው ነው። ድህነት፣ ስደት፣ ረሀብ፣ ግጭትና እልቂት በማስከተል ሰዎችን በመፈታተን ላይ ያለው የበረሃማነት መስፋፋት መሠረታዊ መንስኤው የደን መጨፍጨፍ ነው። በተጨማሪም ደንን ተጠልለው የሚኖሩ አራዊት፣ አእዋፋትና እንስሳት መኖሪያ ፍለጋ ከስፍራ ስፍራ እየተሰደዱ ስለሚሄዱና ስለሚያልቁም በቱሪዝም የሚያስገኙት ገቢ ይቀራል። ይህም በሀገር ኤኮኖሚ ላይ ከፍተኛ ጉዳት ያስከትላል። ያለፉት ወገኖቻችን በጊዜያቸው በነበረው ጥበብና እውቀት የሠሯቸውን ልዩ ልዩ ቅርሶች በማስተላለፍ ዛሬ ሀገራችንን ታዋቂና

የሥነህይወት ሥነምግባር ትምህርት የተማሪ መጽሐፍ - 8ኛ ክፍል

ተደናቂ እንደትሆን አድርገዋል። እነዚህን የማን ነት መለያ ቅርሶች አለመጠበቅና አለመንከባከብ የዜግነት ግዴታን አለመወጣት ነው። ታሪካዊ ቅርሶች ሲገቡ ሲሰጡ ሲሰጡና ሲወድሙ ወይም ሲሰረቁ የሀገር ታሪክ ይጓደላል። የጉብኝቶችንም ትኩረት ለመሰጠትና ተራገምን ለማካሄድ አይቻልም። ታሪካዊ ቅርሶች ካልተጠበቁና እንክብካቤ ካልተደረገላቸው በታሪክና በኤኮኖሚ ላይ ጉድ ለት ያስከትላሉ። እንደ ተፈጥሮ ሀብቶች ሁሉ ታሪካዊ ቅርሶችም ፈርጆ ብዙ ጥቅም ስላሉ ዋቸው ማንኛውም ዜጋ ጥበቃና እንክብካቤ ሊያደረግላቸው ይገባል።

እንዲያውቁ አደረጉ። ቫይረሱ ያለባቸው ተገቢ ሕክምናን በመከታተል፣ የሌለባቸውም ጥንቃቄ በማድረግ ቀጣይ ኑሮዎቻቸውን በሥርዓት መኖር በመጀመራቸው የፋብሪካው ሥራና ውጤት በአጭር ጊዜ ውስጥ ወደነበረበት የዕድገት ደረጃ ተመለሱ።

መሰጠጃ 7

- ?** በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ ተወያይ።
1. የበረሃማነት ምክንያት ምንድነው?
 2. ታሪካዊ ቅርሶችን አስመጠበቅ የሚያስከትለውን ጉዳት ግለጫ/ ግለጽ።
 3. የሕዝብ ታሪክ መግለጫ ምንድነው?

6.4 ኤች. አይ. ቪ/ ኤድስ፤

- ✓ ኤች. አይ. ቪ/ ኤድስ አምራቹን ዜጋ ሲያጠቃ የሚደርሰውን ጉዳት ግለጹ።
- ✓ በሽታው በፍጥነት የሚስፋፋበትን ምክንያት ግለጹ።

ማንነትን ማወቅ

አንድ የእንጀራ ማምረቻ ፋብሪካ ሶስት ሺህ ሠራተኞችን በደሞዝ በማሳተፍ በአማካይ ዘጠኝ ሺህ ቤተሰቦቻቸውን ጭምር ይረዳል። ተፈላ ጊነቱ የማያቋርጠውን የእንጀራ ምርት በማቅረብ፣ በአንድ ዓመት ሥራው በአስር ሚሊዮን ብር ትርፍ የኤኮኖሚ እመርታ አሳየ። ሆኖም በቀጣዩ ዓመት ውስጥ በኤች. አይ. ቪ/ ኤድስ ሁለት መቶ ሃምሳ ቁልፍ የሙያ ሠራተኞች በመሞታቸው የሥራው ሂደት በመታወኩ የፋብሪካው ገቢ በሶስት ሚሊዮን ብር ቀነሰ።

የበሽታው ስርጭት እየሰፋ በመሄዱ በሕመም ምክንያት ከሥራ ገበታቸው ላይ የማይገኙት ሠራተኞችም ቁጥር ጨመረ።

ስለዚህ ፋብሪካው ለችግሩ መፍትሔ ለመፈለግ ጥረት ጀመረ። በቅድሚያ ሠራተኞቹ ሁሉ ስለኤች.አይ.ቪ/ኤድስ በቂ ግንዛቤ እንዲኖራቸው ተከታታይ ትምህርት እንዲያገኙና በመቀጠልም ሁሉም ተመርምረው ያሉበትን ሁኔታ

መሰጠጃ 8

- ?** ከላይ በቀረበው ታሪክ መሠረት የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።
1. በታሪኩ መሠረት የኤች. አይ.ቪ/ኤድስ ስርጭት በምን ሁኔታ ላይ ይገኛል?
 2. የሠሰጠኑ አምራች ኃይላት በበሽታው መሞታቸው ያስከተለውን ጉዳት ግለጫ/ ግለጽ።
 3. በአሁኑ ወቅት ኤች.አይ.ቪ/ኤድስ የተገኘ ስት መፍትሔ ምንድነው?

ኤች.አይ.ቪ/ ኤድስ በዓለም ላይ በፍጥነት በመዛመት ላይ ያለ የሰው ልጆች ሕልውና ጠንቅ ነው። በጠበብቶች ያሳሰለሰ ጥረትና መክራ ቢደረግም መድኃኒት አልተገኘለትም። እስካሁን በኤድስ ምክንያት በሚሊዮን የሚቆጠሩ ሰዎች ሕይወታቸው ተቀስፏል።

አሁንም በቫይረሱ ከተጠቁት የዓለም ሰዎች ሰባ ከመቶው የሚገኙት በአፍሪካ በተለይም ከሰሀራ በታች ባሉ ሀገራት ውስጥ ሲሆን ኢትዮጵያም በሕመሙ ተጠቁዎች ሰፊውን ድርሻ ይዛለች። እነዚህ ሀገራት ስለበሽታው ጠንቅና መተላለፊያ መንገዶች በቂ ትምህርትና ግንዛቤ ለሕዝቦቻቸው ማስጨበጥ ያልቻሉ መሆናቸው ይነገራል። ጥናቶች እንደሚያረጋግጡት በሀገራችን በይበልጥ ከ15 ዓመት ዕድሜ በላይ ያሉት ዜጎች በቫይረሱ እየተያዙና በሕመሙ እየተጠቁ ናቸው። ይህ የዕድሜ ክልል የሚያጠቃልለው ለሀገር ግንባታና ለማኅበራዊ ኑሮ ለውጥ አንቀሳቃሽ የሆኑትን አምራችና በልዩ ልዩ ሙያ የሰለጠኑ እንዲሁም በመማርና በመሰልጠን ላይ ያሉ ዜጎችን ነው። የእነዚህ ዜጎች መሞት ጉዳቱ ዘርፈ ብዙ ነው። ጎላ ጎላ ያሉት ችግሮች የሚከተሉት ናቸው።

1. ማጎበራዊ ችግሮች፡

- ሀ. ሕመምተኛውን ለማስታመም በቤተሰብ ላይ የኃላፊነት ጫና ይወድቃል፤
- ለ. ወላጆች ከሞቱ ልጆች ያለአሳዳጊ ይቀራሉ፤ ይጎሳቅላሉ፤ ይበተናሉ፤ የማጎበራዊ ኑሮ ቀውስ ፈጣሪዎችም ይሆናሉ።
- ሐ. ልጆቻቸውን በኤድስ ያጡ አረጋውያን ጧሪ አልባ ይሆናሉ።
- መ. ዕድሮች ይዳከማሉ የቀብር ቦታዎች ጥበትም ይከሰታል።

2. ኢኮኖሚያዊ ችግሮች በሀገር ደረጃ፡

- ሀ. ለሕመምተኞች ብዛት ያላቸው የሆስፒታል አልጋዎች እንዲዘጋጁና የሕክምና ወጪ እንዲመደብ ያስገድዳል። ይህም በሀገር ኤኮኖሚ ላይ ጫና ይፈጥራል።
- ለ. ኤድስ ለሚያስከትላቸው ተዛማጅ በሽታዎች ተጨማሪ ወጪን ያስከትላል።
- ሐ. በፋብሪካና ኢንዱስትሪዎች በኩል በሰለጠኑ አምራቾች ሞት የምርት ሥራ ይዳከማል ውጤቱም ይቀንሳል።
- መ. በገጠሩ የአርሶ አደሮች ሞት የግብርናውን ሥራ ሲያዳክም ለፋብሪካዎች የሚሆነው ግብዓትና ለከተማ ነዋሪው ሕዝብ የምግብ ምርት አቅርቦት ይቀንሳል።
- ሠ. ሰፊ እውቀትና የዳበረ የሥራ ልምድ ያላቸው የሀገር ሀብት ዜጎች (መምህራን፣ ሀኪሞች፣ መሀንዲሶች፣ ወዘተ) ዕውቀታቸውና ውጤታቸው በከንቱ ይቀራል።

ስለዚህም ተፈላጊው እውቀት፣ ክህሎትና ዝንባሌ ያላቸውን ዜጎች ለማፍራት አዳጋች ይሆናል። ምን መደረግ አለበት?

የመጀመሪያው ዋነኛ ጉዳይ፣ የበሽታውን ምንነትና መተላለፊያውን ሁኔታ ጠንቅቆ በማወቅ ራስን ለኑሮ ሥርዓት ተገዢ ማድረግ ነው። በቫይረሱ የተያዘ ሰው በምንም ዓይነት ሁኔታ መዳኛ የለውም። ራስን ከበሽታው ከመጠበቅ ባሻገር ሌሎችም ችግሩን እንዲገነዘቡ ማድረግ የበሽታውን መስፋፋት ለመግታት የዜግነትን ግዴታን መወጣት ነው። መንግሥትም ሆነ ሌሎች ድርጅቶች በሚያዘጋጁት የማስተማርና የማንቃት ሂደት ውስጥ በመሳተፍ የድርሻን መወጣት ያስፈልጋል። ይህ የጋራ ጥረት በተቀናጀ መልኩ ከተሰራበት ስርጭቱ በእርግጥ ሊቀንስ ይችላል።

በአብዛኛው በሽታው የሚተላለፈው በወሲባዊ ግንኙነትና ከእናት ወደ ፅንሰ በሚተላለፈው ሂደት ነው። ስለዚህ የቫይረሱን ስርጭት ለመግታት፡

- ሀ. ከጋብቻ በፊት ወሲባዊ ግንኙነት አለማድረግ (መታቀብ)፤
- ለ. ጋብቻ ከመፈፀም በፊት ትክክለኛ የሀኪም ምርመራ ማድረግ፤
- ሐ. በጋብቻ ሕይወት (ባል ለሚስት፣ ሚስት ለባል) ታማኝ ሆኖ መኖር፤
- መ. ቫይረሱ ያለባቸው ባለትዳሮችም ቫይረሱ ወደ ፅንሱ እንዳይተላለፍ የሀኪም ምክርና የሕክምና እርዳታ ለማግኘት በግልጽነት መቅረብ።

እላይ ከተጠቀሱት ዋነኛ መተላለፊያ መንገዶች በተጨማሪ በኃላፊ ልማዶች ሳቢያ የበሽታው ሰለባ ከመሆን መጠንቀቅ አስፈላጊ ነው። በባህላዊ ሕክምና ሴት ልጅን መግረዝ፣ እንጥል መቁረጥ፣ ግግ ማውለቅ፣ ንቅሳት መንቀስ ወዘተ አደገኛ መተላለፊያዎች በመሆናቸው እነዚህን ድርጊቶች ማስወገድ ስርጭቱን ይቀንሰዋል። የጥርስ መፋቂያ፣ ማበጠሪያ፣ ምላጭ፣ መርፌ፣ የጥፍር መቁረጫ፣ ወረንጦና የመሳሰሉ ስለታም እቃዎችን በጋራ መጠቀም በንዝህላልነት ራስን ለመከራ መጋበዝ ነው።

ስለዚህ ጊዜው የሚጠይቀውን ጥንቁቅነትን፣ ታማኝነትንና ጽናትን ይዞ የዜግነትን ኃላፊነት በብቃት ለመወጣት ማቀድ ጊዜው ዛሬ፣ አሁን መሆኑን ማወቅ ተገቢ ነው። አስፈላጊውን ጥንቃቄ በማድረግ ኤድስ ልናሸንፈው የምንችል ክፉ ጠላታችን ነውና በርትተን እንዋጋው።

ጠላጠላ ግ

በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ ተወያዩ።

- ? 1. ከሰሀራ በታች ከሚገኙ ሀገራት ቢያንስ ሁለቱን በመጥቀስ ለምን እኛ.አይ.ቪ በፍጥነት እንደሚዛመትባቸው ግለፅ።
- 2. የኤድስ ጥቃት ድህነትን እንዴት ያስፋፋል?
- 3. የምሁራንና የሰለጠኑ አምራቾች በገፍ መሞት የሚያስከትሉውን ጉዳት በመዘርዘር ግለፅ።

የምዕራፍ ማጠቃለያ

ዕድገትና ብልጽግና መሠረታቸው ሥራ ሲሆን፤ ሥራ ውጤታማ ሆኖ ሰው ለሚያመጣው ዜጎች በየተሰማረበት መስክ ኃላፊነትን በብቃት መወጣት ሲችሉ ነው። ስልጣንና ሰማንበራዊ ዕድገት እንቅስቃሴ ሞተር የሆኑ ጠንካራ ዜጎች ቃልጊዳናቸውን በማክበር በሚያሳዩት ውጤት በማንበረሰቡ ዘንድ የታመኑ፣ የተከበሩ በመሆን በእርዳማነት ይጠቀሳሉ። የተሰማረውን ኃላፊነት መወጣት ያልቻሉ ደግሞ ራሳቸውንና ማንበረሰቡን ሲጎዱ ይታያል።

የተፈጥሮ ሀብቶችንና ታሪካዊ ቅርሶችን በመጠበቅና በአግባቡ ለጥቅም እንዲውሉ በማድረግ ኃላፊነትን በብቃት መወጣትና ቃልጊዳንን ማክበር ከእያንዳንዱ ዜጋ የሚጠበቅ ተግባር ነው። የሕገው መሠረትና የታሪክ አሻራ የሆኑት እነዚህ ሀብቶች የሁሉም ትኩረት እንክብካቤና ጥበቃ ካልተደረገላቸው የሚደርሰው ጥፋት ከፍተኛ ነው።

ቃልጊዳንን ማክበርና ኃላፊነትን በብቃት መወጣት የሚጀምረው ራስን ሰቁም ነገር ሰማብቃት ፈታኝ ከሆኑ እንደ ኤድስ ካሉ ችግሮች በመጠንቀቅ ነው። በወረርሽኝ መልክ በመዛመት ላይ ያለው ኢ.ኤ.ቪ/ ኤድስ መድኃኒት ያስተገኘሰት በመሆኑ ከገዳዩ ቫይረስ ራስን መጠበቅ የዜግነትን ግዴታ ከመወጣት ውስጥ አንዱ ድርጊት መሆኑን መገንዘብ ይገባል። የአንድ ሀገር ዋና ሀብት ዜጎቿ በመሆናቸው ስራም ሆነ ለሀገር አስኝታ ሆኖ ለመገኘት በተሰደ የኢ.ኤ.ቪ/ኤድስን መዋጋት አማራጭ የሌለው ተግባር ነው። ስለበሽታው መተሳሰፊያ ሁኔታዎች ማወቅና መጠንቀቅ፣ ሌሎችም እንዲያውቁና እንዲጠነቀቁ ማድረግ ኃላፊነት የሚሰማው ዜጋ ተግባር መሆን አለበት። ስለዚህ ይህን ኃላፊነትና አደራ በሀቀኝነት ስመወጣት ዛሬውኑ ቃልጊዳን ልንገባ ይገባል።

የምዕራፍ ቁጥር ቃሳት

- የእሳት አደጋ፣ በእሳት ቃጠሎ ምክንያት የሚደርስ ጉዳት።
- ቅሳዶ፣ ዜማ።
- ቤዛነት፣ ስሰሴሎች ጥቅም ችግርንና መከራን መቀበል።
- ሥነ ልቦና፣ አዕምሮአዊ ስሜት።
- ሁለንተናዊ፣ ዘርፈ ብዙ፣ ልዩ ልዩ።
- ኢተክማኒነት፣ አስመታመን።
- ቃስክባይ፣ ውሸታም፣ ቃሱን የማያከብር።

የምዕራፍ የክስሳ ጥያቄዎች

I የሚከተሉት ዓረፍት ነገሮች ትክክል ከሆኑ «አውነት» ስህተት ከሆኑ «ሀሰት» በማለት መልሱ።

1. ኃላፊነትን በብቃት መወጣት የሚችሉ ዜጎች ታማኝ ሊሆኑም ላይሆኑም ይችላሉ።
2. የልማትና የለውጥ አራማጅ ለመሆን ትምህርትና የኑሮ ሥርዓት ያስፈልጋል።
3. የቃልኪዳን እውን መሆን የሚመዘነው በተግባርና በውጤት ነው።
4. የተፈጥሮ ሀብቶች እንክብካቤና ጥበቃ ባይደረግላቸውም ከገጸ ምድር አይጠፉም።
5. ኤች.አይ.ቪ/ ኤድስ በሰዎች ላይ እንጂ በሀገር ላይ የሚያመጣው ጉዳት እምብዛም ነው።

II በ “ለ” ሥር የተዘረዘሩትን በ“ሀ” ሥር ካሉት ጋር አዛምዱ።

ሀ	ለ
1. ኢተአማኒነት፤	ሀ. በታማኝነት ፍሬያማ ውጤት ማሳየት።
2. የመንፈስ ጥንካሬና፤
የሥራ ብቃት፤	ለ. ስለ ሰዎች ጥቅምና በጉነት ራስን አሳልፎ መስጠት።
3. በረሃማኒነት፤	ሐ. ኃላፊነትን አለመወጣት።
4. ታሪካዊ ቅርስ፤	መ. እጽዋትን፣ ደኖችን ማጎልበትና መስኖን መጠቀም
5. ቤዛነት፤	ሠ. የቀደምት ሥልጣኔ አሻራ።
6. ቃልን አለማክበር፤	ረ. አሸዋማኒነት።

III ለሚከተሉት ጥያቄዎች ትክክለኛ የሆነውን መልስ ምረጡ።

1. በንዝሀልነት አደጋ የሚያደርሱ ሰዎች፤

ሀ. ፈጣኖች ናቸው፤	ሐ. የኃላፊነት ድርሻቸውን መወጣት ያልቻሉ ናቸው፤
ለ. ያልተማሩ ናቸው፤	መ. ኃላፊነታቸውን የማያውቁ ናቸው።
2. ኃላፊነትን በብቃት መወጣት፤

ሀ. ግላዊ ጥቅም የለውም፤	ሐ. ከቃል ኪዳን ጋር አይገናኝም፤
ለ. የመንፈስ እርካታና የኑሮ ለውጥ ያስገኛል፤	መ. ለአርአያነት አይጠቅምም።
3. የቱሪዝም ኢንዱስትሪ እንዲስፋፋ፤

ሀ. ቅርሶችን መሸጥ፤	ሐ. ደንን አስወግዶ መንገድ መስራት፤
ለ. የተፈጥሮ ሀብትንና ታሪካዊ ቅርሶችን ጠንቅቆ ማወቅ፤	መ. የተፈጥሮ ሀብትንና ቀደምት ንብረቶችን ከጥፋት ማዳን።
4. ኤች.አይ.ቪ ቫይረስን ሊያስተላልፉ ይችላሉ የሚባሉት ባህላዊ የሕክምና ድርጊቶች፤

ሀ. ውልቃት አሸቶ ማስገባት፤	ሐ. ስብራት መጠገን፤
ለ. ግርዛትና ግግ መንቀል፤	መ. ዳማክሴ ማሸተት።
5. የኤድስ ስርጭት ከሰሀራ በታች ባሉ ሀገራት የተስፋፋው፤

ሀ. ስለ በሽታው ሁኔታ ግንዛቤና ጥንቃቄ ባለመኖር፤	
ለ. ሀገራቱ በረሃማኒነት ስለሚያጠቃቸው፤	
ሐ. የአየር ንብረቱ ለቫይረሱ ተስማሚ በመሆኑ፤	
መ. የተመጣጠነ የምግብ አቅርቦት ባለመኖር።	

IV የሚከተሉትን ባዶ ቦታዎች በትክክለኛ ቃል ወይም ሀረግ ሙሉ።

1. ሰው ለሀገሩና ለወገኑ ጥቅም የሚከፍለው መስዋዕትነት _____ ተብሎ ይታወቃል።
2. የኤኮኖሚ ዕድገትና የኑሮ ለውጥ የሚመጣው ሁሉም የሥራ ድርሻውን በ _____ ሲወጣ ነው።
3. አፈርን ለመጠበቅ፣ የአየር ጠባይ መዛባትን ለማስቀረት _____ ወሳኝነት አለው።
4. ዋነኞቹ የኤድስ ቫይረስ መተላለፊያ መንገዶች _____ እና _____ ናቸው።
5. ታሪክ የሌለው ንብረተሰብ ላለመሆን _____ መንከባከብ ግዴታ ነው።

V የሚከተሉትን ጥያቄዎች ባጭሩ መልሱ።

1. የኃላፊነት ድርሻን በብቃት መወጣት፣ በግል፣ በማንበረሰብ መካከል፣ ሀገርን በተመለከተ የሚያስገኘው ጥቅም ምንድነው ?
2. ታሪካዊነት እንዲቀጥልና በኢትዮጵያዊነት መከራት እንዲቻል የዜጎች ድርሻ ምን መሆን አለበት?
3. ለሕይወት ዋጋና ክብር የሚሰጠው እንዴት ነው?

ምዕራፍ ሰባት

ጠንካራ የሥራ ባህሪ

የምዕራፍ ዓላማዎች፡ ይህንን ምዕራፍ ተምረህ/ተምረሽ ስታጠናቅቅ/ስታጠናቅቁ፤

- የሥራና የጊዜን ክብርነት ትገነዘባለህ/ትገነዘቢያለሽ፤
- ሰሥራ ዕቅድ አውጥቶ መንቀሳቀስ ተገቢ መሆኑን ታውቃለህ/ታውቁያለሽ፤
- ሕገመንግሥታዊ የልማትና የኢኮኖሚ ነፃ ዓላማዎችን ትረዳለህ/ትረጃለሽ፤
- የሙያ ችሎታና የሙያ ሥነምግባርን ማዳበር ለምርታማነትና ለዕድገት መሠረት መሆኑን ታውቃለህ/ታውቁያለሽ።

7.1 ውጤታማ ሥራ፤

7.1.1 ጊዜን ሳያባክኑ ጠንክሮ መሥራት፤

- ✓ ጊዜን ሳያባክኑ ጠንክሮ መሥራት ለሀገር ልማት ያለው ጠቀሜታ ምንድን ነው?

ጊዜዎን ለሥራው ይጠቀሙ

ታዋቂው ብዕረኛ ጠንክሮ ቢርቢራ ከግቢው ውስጥ መኪናውን እያጠበቀ ባለበት ሰዓት በልጅነቱ የደንበኞቹን መኪኖች እንደምን አሳምሮ ያጥብ እንደነበረና በአጠቃላይም ያለፈበትን ጊዜና እዚህ ደረጃ ለመድረስ ያጋጠመውን ውጣውረድ አስታውሰው። ሁሌም የሚያነበው መጽሐፍ ከእጅ አያጣም። እናቱ በጣት ተነስተው የሚያቀርቡለትን የስንዴ ዳቦና ትኩስ ሻይ ቀማ ምሶ ወላጆቹን በመሰናበት ይወጣል። ማንም ጠንክሮን የፈለገ ሰው በብርሃንና ሰላም ማተሚያ ቤት በር ላይ በየቀኑ ጧት ከሚኮለኮሉት ወጣቶች ተርታ ሊያገኘው ይችላል። አልፎ አልፎ ከሚቀድሙት ጥቂት ልጆች በስተቀር ወደ ማተሚያ ቤቱ በር ቀድሞ በመድረስ የጀመረውን መጽሐፍ እያነበበ በአንደኛነት ይሰለፋል። ከመጽሐፍ በስተቀር ብዙም ዓይነት የሌለው ጠንክሮ ህይወቱ ከንባብ ጋር በእጅጉ ተቆራኝ። በዚያች የተራ ጥበቃ ጊዜ እንኳን የሚያጠፋት የጊዜ ሽራፊ አልነበረችም።

በየቀኑ ታትሞ የሚወጣውን አዲስ ዘመን ጋዜጣን፣ ልዩ ልዩ መጽሔቶችንና ሌሎች ጋዜጣ

ችን ይረከባል። ከዚያም የቋሚ ደንበኞቹ ሱቆችና መስሪያ ቤቶች እስኪከፈቱ ድረስ አራት ኪሎ በሚገኘው ቱሪስት ሆቴል አካባቢ እየተዘዋወረ ሻይ ለሚጠጡ፣ ጫማ ለሚያስጠርጉና ትራንስፖርት ለሚጠብቁ ሰዎች ጋዜጦችንም ሆነ መጽሔቶችን ለአጭር ጊዜ ንባብ ያከራያል። በመጨረሻም የሥራ ሰዓት ሲደርስ ወደ ደንበኞቹ በመሄድ ጋዜጦችንም ሆነ መጽሔቶችን በጊዜ ያስረክባል። ከዚያ በኋላ ቀኑን ሙሉ የሚውለው እዚያው አራት ኪሎ አካባቢ ፖስት ካርዶችንና ፖስታዎችን እያዘረ በመሸጥ ነበር።

ቢርቢራ ቢራቢሮ በማለት አብረውት በሚውሉ ጓደኞቹ የወጣለትና በአራት ኪሎ አካባቢ የሚጠራበት ስም ነው። በትምህርት ቤት አብረውት ከሚማሩ ጓደኞቹ በስተቀር ዋና ስሙ ጠንክሮ እንደሆነ የሚያውቅ አልነበረም። ጠንክሮ እንደ ስሙ ሁሉ ስንፍናን የማይወድ ጠንካራ ሠራተኛ በመሆኑ በልጅነት ዕድሜው ደህና ሥራ ለመሥራት የሚያስችለውን ገንዘብ ለማጠራቀም ቻለ። መቼ ምን መሥራት እንዳለበት የሚያውቀውና የጊዜ ጥቅም የገባው ጠንክሮ የሥራ ዕቅዱን በጊዜ በመከፋፈል ስለሚጠቀም ያባከነው ጊዜ አልነበረም። ሥራውን ሠራርቶ የማታ ትምህርቱን ወደሚከታተልበት ትምህርት ቤት ይሔዳል። ጥቂት ጊዜ ሲያገኝ አይቦዝንም፣ ያነባል።

በእጁ ከሚገቡት ጋዜጦችና መጽሔቶች በተጨማሪ ከመምህራኖቹና ከደንበኞቹ እየተዋሰነ እየገዛም የሚያነባቸው መጽሐፍት ቀስ በቀስ ልዩ ስሜት አሳደሩበት። ጠንክሮ አንድ ቀን ታዋቂ ደራሲ እሆናለሁ ብሎ ተስፋ አደረገ። እርግጥ ህይወቱ ውጣ ውረድ የበዛበትና ምቹት የጎደለው ቢሆንም ደክመኝ ታከተኝ ሳይል ጠንክሮ በመሥራቱ በእርግጥ ወደተመኘው ቦታ ለመድረስ ቻለ። “ሥራና ጊዜ” በሚል በመጀመሪያ ካወጣው መጽሐፍ በተጨማሪ ከአራት ያላነሱ ልቦለድና ኢ-ልቦለድ መጽሐፍትን ለንባብ አብቅቷል።

መሰረታዊ 1

በምንባቡ መሠረት የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ

1. ጠንክር በልጅነቱ ያሳየው ጥንካሬ በምን በምን ሁኔታ በህይወቱ ላይ ተንፀባርቋል?
2. የጠንክርን የጊዜ አጠቃቀም በአጭሩ ጽፋችሁ ሰንደኞቻችሁ አንብቡላቸው።
3. ጠንክር ቢርቢራን ዛሬ ሰደረሰበት ትልቅ ደረጃ ያበቁትን ሁለት ዋና ዋና ምክንያቶች ግለፁ።
4. የጠንክር የልጅነት ጊዜ ውጣ ውረድ የበዛበት ነበር ሲል ምንን ለመግለጽ ነው?

ጊዜን ሳያባክኑ ጠንክሮ መሥራት በግልም ሆነ በጋራ ያለው ጠቀሜታ የጎላ ነው። ብዙውን ጊዜ ከተለመደው ባነሰ ጊዜ ውስጥ በጥራት ተሠርቶ የሚጠናቀቅ ሥራ ውጤታማ ነው ለማለት ይቻላል። ለጊዜ ልዩ ግምትና ከበሬታ ያለው ሕዝብና ሀገር ጠንክሮ ሠርቶ ለመበልፀግና ካደጉ ሀገሮች ተርታ ለመሰለፍ የሚያግደው ምንም ኃይል አይኖርም። ሁሉም የሥራ ዓይነት ሊከናወን የሚችለው በጊዜ ውስጥ ስለሆነ ለእያንዳንዱ ደቂቃ ተገቢ ግምት በመስጠት በአግባቡ መጠቀም ለግልም ሆነ ለሀገር ታላቅ ባለውለታ መሆን ነው።

አያሌ ብልህ ሰዎች የወጣትነትና የጉልምስና ጊዜ አቸውን በከንቱ ሳያባክኑ በጥንቃቄ ሥራ ላይ በማዋላቸው ራሳቸውንም ሆነ ወገንን የሚጠቅም ታላላቅ ተግባር ለማከናወን ችለዋል። ጊዜአቸውን በሚገባ በቁምነገር ላይ አውለውታልና በእርጅና ዘመናቸው ህሊናቸውን የሚቆረቆረው አንዳችም ነገር አይኖርም። ስለዚህ ጊዜን ሳያባክኑ ጠንክሮ መሥራት ራስን ወገንንና ሀገርንም መጥቀምና ማሳደግ ነው።

መሰረታዊ 2

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ

1. ጊዜን ማባከን በምን በምን ሁኔታ ሲገለጽ ይችላል?
2. ለጊዜ የሚሰጥ ልዩ ግምት ከሀገር ብልጽ ገና ጋር የሚያያዘው እንዴት ነው?

7.1.2 እርአያነት ያለውና ለምስጋና የሚያበቃ ሥራ መሥራት ለሀገር ዕድገት የሚኖረው ፋይዳ፤

- ✓ አርአያነት ያለው ሥራ ሲባል ምንን ለመግለጽ ነው?

✓ ለምሥጋና የሚያበቃ ተግባር የፈፀሙ ሰዎች በሕዝብ ዘንድ የሚሰጣቸውን ከበሬታ ግለፁ።

ሥዕል 7.1 ከውጤታማ ሯጮቻችን መካከል አንዱ መሠረት ደፋር

ስርጥብ ስራስ፤

ሕዝብና ሀገርን ወክለው በሩጫ ሜዳ ተከታታይ ድልን ከተቀዳጁት ኢትዮጵያውያን ሯጮች አንዷ ጃለቲ ናት። በአንድ ወቅት የዓለም አትሌቲክስ ፌዴሬሽን ታላቅ የሩጫ ውድድር ባዘጋጀበት ጊዜ የበኩር ልጇን ወልዳ አሥራ አምስተኛ ቀኗ ላይ የምትገኝ ርጥብ አራስ ነበረች። ብዙ መሥራትን እንጂ ብዙ ዕረፍትን የማትሻው ጃለቲ ይህን ለዓለም ታላላቅ ሯጮች የቀረበ ጥሪ በድህረ ገጽ እንዳይነበብ ለአሰልጣኛ ስልክ በመደወል የአራስ ቤት ረፍቷን አቋርጣ በውድድሩ ለመሳተፍ እንደምትሻ ነገረቻቸው።

በነስ አይረስ ላይ ታሪክ ያስመዘገበችው ጀግናዋ ሯጭ ኪባኪ ላይ በሚደረገው ውድድር የእናት ሀገሯን ስምና ባንዲራ ዳግም ለማስጠራት ጠንክራ ሠራች። አትሌቷ "አንዲት ቤት ከወለድ በኋላ ቢያንስ ለሠላሣ ቀናት አልጋ ላይ ማረፍ ይኖርባታል።" የሚለውን አባባል አትደግፍም። አሰልጣኛም በመገረም የወለድ ፈቃድ ላይ መሆኗንና ገና አሥራ አምስት ቀኗ በመሆኑ ውድድሩን ችላ መሳተፍ ትችል እንደሆነ ጠየቋት። እሷም በአስቸኳይ ልምምዷን በመጀመር በውድድሩ መሳተፍ እንዳለባት ውሳኔዋን ደግማ አረጋገጠችላቸው።

አሰልጣኛዎ የአትሌቷን ጊዜ የማይሸረው ጥንካሬ በማድነቅ ስሟ ለውድድር እንዲመዘገብ አደረጉ። በዚህም መሠረት የጀግናዎ አትሌት የጃለቱ ቦንሳ ስም ከኢትዮጵያውያንና ከዓለም የሩጫ ተወዳዳሪዎች ተርታ ሠፈረ። ቀጥሎም አሰልጣኛው ባወጡላት የጊዜ ስሌዳ መሠረት ልምምዷን ጀመረች።

“አራስ ሴት ውጪ ብቻዎን ብዙ መንገድ መንዝ የለባትም” የሚለውን ልማዳዊ አስተሳሰብ ሰብራ በመውጣት በዓለም የሩጫ መንደር በአሸናፊነት ድል ዳግም ጎልታ ታየች። እልህ፣ የአሸናፊነት ወኔና የሀገር ክብር ተጣምረው በሰጧት ጥንካሬ ልማደኛዎ አትሌት በዚህ ውድድርም ደረጃዎን አስጠብቃ ማጠናቀቁ ለዓለም ሕዝብ እንደገና ተብሰረ። ሕዝቧና የሀገሯ መንግሥትም ከፍተኛውን የላቀ ምስጋና አቀረቡላት።

መሰጠጃ 3

? በምንባቡ መሠረት የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ

- 1. ከራስ ጥቅም ይልቅ የሀገርን ጥቅም ማስቀደም ሲባል ምን ማለት ነው?
- 2. ጃስቲ ቦንህን ታዋቂ ጃግና እንደትሆን ያበቁት ነጥቦች ምን ምን ናቸው?
- 3. የጃስቲ አሰልጣኝ ያስገረማቸው ጉዳይ ምን ነበር?

አርአያነት ያለውና ለምስጋና የሚያበቃ ሥራ መስራት ለሀገር ዕድገት የሚኖረው ፋይዳ ከፍተኛ ነው። የሰው ልጅ በህይወት ዘመኑ በሚያከናውናቸው ተግባራት ራሱን ብቻ ሳይሆን ሀገሩንና ወገኑን የሚጠቅም የሥራ ውጤት ማስመዘገብ አለበት። በሀገራችንም ሆነ በዓለም ላይ በሠሩት ሥራ ስማቸው ከመቃብር በላይ ህያው ሆኖ የሚኖር ግለሰቦች በርካታ ናቸው። እነዚህ ሰዎች ለትውልድ የሚተርፍ በጎ ተግባር በማከናወናቸው አርአያ ለመሆንና በሕዝብና በመንግሥት ዘንድ ምስጋናና ከበሬታን ለመቀዳጀት ችለዋል። አርአያነት ያለው ሥራ ለመስራት ቆርጠን በተነሳን ቁጥር ሀገራችንን ለማገልገል በቂ ጊዜ እናገኛለን።

አንድ ዜጋ ሀገር ከምትጠብቅበት ድርሻና መስራት ከሚገባው መልካም ተግባር አንጻር ሲታይ በህይወት የሚኖረው ጊዜ አጭር ነው ለማለት ይቻላል። ይሁን እንጂ ይህን አጭር ጊዜ ሳያባክን በአግባቡ በመጠቀም ታሪክ የማይረሳውና የሚያስ

መሰግን አኩሪ ሥራ ለመስራት ካሰበ ውጤቱ ታማ የማይሆንበት አንዳችም ምክንያት የለም።

መሰጠጃ 4

? በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ ተወያዩባቸው

- 1. አንድ ሰው ስክካባቢውም ሆነ ሰሀገራ የሚበጅ ተግባር ሲሠራ የሚችለው እንዴት ነው?
- 2. አንድ ሥራ እርዳታ ያለውና የሚያስመሰግን ተግባር ነው የሚባለው መቼ ነው?

7.2 ሥራን ዕቅድ አውጥቶ መስራት፤

7.2.1 ለሚያከናውኑት ሥራ የጊዜ ስሌዳ አዘጋጅቶ የመጠቀም አስፈላጊነት፤

- ✓ የጊዜ ስሌዳ ማዘጋጀት ለምን ይጠቅማል?
- ✓ የጊዜ ስሌዳ ማዘጋጀት ለተማሪ ያለውን ፋይዳ ግለፅ።
- ✓ ሥራን በዕቅድ ከፋፍሎ መስራት ሲባል ምን ማለት ነው?

የሻሽቱ ገጃ

የጣርማ በር ትምህርት ቤት ተማሪዎች እንደ ሁልጊዜው በዕረፍት ጊዜያቸው የሚያከናውኑት የቤት ጥገናና የቦይ ጠረጋ ዝርዝር ወጥቷል። መምህር አለማየሁ ተማሪዎቻቸው ዘንድርም የአንዲትን የዕድሜ ባለፀጋ መኖሪያ ቤት እንዲጠግኑ በመጀመሪያው ዙር ስማቸው ተለጥፎ ነበር። መምህር አለማየሁ አስቀድመው በተመለከቱት ጥናት መሠረት የእማማ ሻሽቱ ቤት በየዓመቱ ክረምት ላይ ጎርፍና ፍላጎት እየሔደበት ነዋሪዎን የዕድሜ ባለፀጋ ሲያስቸግሯቸው ቆይቷል። መምህር አለማየሁ የእማማ ሻሽቱ ቤት ለመጠገን የሚያስችለውን የጊዜ ስሌዳ ካወጡ በኋላ እያንዳንዱ የቡድን አባል የሚያከናውነው የሥራ ዝርዝርና ተጠሪ ተመድቦለት ወይ ይት ተደረገ። የቤቱ ጥገና ክረምት ከመድረሱ በፊት መጠናቀቅ እንዳለበት ከውሳኔ ሀሳብ ላይ ተደረሰ። ሥራው በተያዘለት ኘርግራም መሠረት ተጀመረ። እያንዳንዱ ቡድን በተቻለ መጠን ከታቀደለት የጊዜ ሠሌዳ ባነሰ ጊዜ ሥራውን ለማጠናቀቅ እንደሚጥር ቃል ገባ። የሥራ ድልድልም ወጣ። ግማሹ ቦይ ይጠርጋል፤ ግማሹ ድንጋይ ያመላልሳል፤ ግማሹ የቤቱን የጥገና ሥራ ያከናውናል።

ቤት በአጭር ጊዜ ውስጥ በጥሩ ሁኔታ ጠግነው አስረከቡ። የትምህርት ቤቱ ገምጋሚ ቡድን በሥፍራው ደርሶ እንደተመለከተው የቤቱ ጥገና የሚያዳግም አልነበረም። የእማማ ሻሽቱ ቤት የጣራው ክዳን በሚገባ ተስተካክሎ የጎርፍ መውረጃ ቱቦዎች ተጠርገው መግቢያ መውጫቸው በድንጋይ ተደልድሎ የተመለከተው ገምጋሚ አካል በእርግጥም ይህ ቡድን ባወጣው ዕቅድ በመመራትና ጠንክሮ በመሥራት ከተያዘው ጊዜ ቀድሞ ሥራውን ማጠናቀቁ የሚያስመሰግነው እንደሆነ አረጋገጠለት።

ጠላላጃ 5

? በምንባቡ መሠረት የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ

1. ለአንድ ሥራ ዕቅድ አውጥቶ መንቀሳቀስ ለምን ይጠቅማል?
2. የጊዜን፣ የዕቅድን የሥራንና የውጤትን ግንኙነት አብራሩ።

ለሚያከናውኑት ሥራ የጊዜ ሰሌዳ አዘጋጅቶ መጠቀም ጊዜን ሳያባክኑ ጠንክሮ ለመሥራትና ለጥሩ ውጤት ከማብቃቱም በላይ በሌሎች ዘንድ አክብሮትንና አድናቆትን ያስገኛል። ሰው ዕውቀቱን፣ ጉልበቱንና ገንዘቡን በአግባቡ ተጠቅሞ በመሥራት ለአካባቢውም ሆነ ለሀገሩ የሚበጅ ተግባር የሚያከናውነው ጊዜውን በአግባቡ ለመጠቀም በዕቅድ ሲመራ ነው። ጊዜ ሀብታምና ድሃ ወይም ጥቁርና ነጭ ብሎ ሳይመርጥ ሁሉንም የሰው ልጆች በእኩል የሚያገለግል በተፈጥሮ የተቸረው ሀብት ነው።

ስለጊዜ የሚነገሩ ብዙ ምሳሌዎች አነጋገሮች ቢኖሩም በተለይ "ጊዜ ወርቅ ነው" የሚለው አባባል ትልቅ መልዕክት ያለውና በሁሉም ዘንድ የተለመደ አባባል ነው። ወርቅ ምንጊዜም ትልቅ ዋጋ የሚሰጠው የማዕድኖች ሁሉ ቁንጮ የሆነ በየትኛውም የዓለም ገበያ ዋስትና ያለው የማዕድን ዓይነት ነው። እንደዚሁ ሁሉ ጊዜ እንደወርቅ ክብር ያለው አክባሪውን የሚያከብር በአንፃሩ ደግሞ ካልተጠቀሙበት ከእጅ የሚያመልጥና የማይመለስ ውድ ነገር ነው። ሁሉም ነገር የሚሆነው በጊዜ ስለሆነ ስለጊዜ ጠቃሚነት ጥሩ አመለካከት በኖረን ቁጥር እንቅስቃሴአችንን በጊዜ ዑደትና በዕቅድ በመከፋፈል ልንገለገልበት እንችላለን። አንድ ተግባር በመልካም ውጤት ይጠናቀቅ ዘንድ ሰው ላቀደው ዕቅድ ራሱን በማስገዛት ጊዜን ሳያባክን ጠንክሮ መሥራት ይኖርበታል።

የሥነህጋና ሥነምግባር ትምህርት የተማሪ መጽሐፍ - 8ኛ ክፍል

ጠላላጃ 6

? በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ ተወያዩ

1. ጊዜና ወርቅ የተመሳሰሉበት ምክንያት ምንድን ነው?
2. ዕቅድ የሌለው ሥራ ውጤቱ ምን ይሆናል?
3. በትክክል በታቀደ ሥራና ባልታቀደ ሥራ መካከል ያለው ልዩነት ምንድን ነው?

7.3 ሥራን መናቅና ሳይሰሩ መኖር፤

7.3.1 ሥራን መናቅና ሳይሰሩ መኖር በግልና በሀገር ዕድገት ላይ የሚያሳድረው አሉታዊ ተፅዕኖ፤

- ✓ ሥራን መናቅና ሳይሠሩ መኖር ጉዳቱ ምንድን ነው?
- ✓ ሥራን መናቅ በግልና በሀገር ዕድገት ላይ ያለው ጎጂ ገጽታ ምን ይመስላችኋል?

ጓደኛዎቹ

ስዩም አዳፍሬ በአንድ የማምረቻ ድርጅት ተቀጥረው የሚሠሩ አብሮ አደግ ጓደኛዎች ናቸው። እነዚህ ሁለቱ ወጣቶች በዕድሜ ከመቀራረባቸውም በላይ በዚህ ድርጅት ውስጥ ሥራ የጀመሩት በተመሳሳይ ጊዜ ስለነበር በሚገባ ለመተዋወቅ ምቹ ሁኔታን ፈጥሮላቸዋል። ይሁን እንጂ በሥራ ባህሪ አይቀራረቡም። ስዩም ሥራ ወዳድ፣ ሰዓት አክባሪና በሥራ ባልደረቦቹ ዘንድ እንደ አርአያ የሚቆጠር ጠንካራ ሠራተኛ ሲሆን አዳፍሬ በተቃራኒው ሥራ የማይወድ፣ ለሥንፍናው አያሌ ምክንያት የሚደረድርና ሳይሠሩ መኖርን የሚመርጥ ደካማ አስተሳሰብ ነበረው። ስዩም የጓደኛውን ደካማ ጎን ለመቅረፍ የተለያዩ ሙከራዎችን አድርጓል። አንድ ቀን አጋጣሚው ረዳቸውና በዚህ ልዩነታቸው ላይ ሰፊ ጊዜ ወስደው ተወያዩ። በውይይታቸው መጨረሻ ስዩም የተገነዘበው ነገር ቢኖር ሁሉም የሚኖሩት ከቤተሰቦቻቸው ጋር ስለሆነ ሥራ መሥራት እንደማይገደዱ አዳፍሬ አጥብቆ የሚያምን ሰው መሆኑን ነበር።

ይህ አመለካከት ግን ፈጽሞ የተሳሳተ መሆኑን ስዩም ለጓደኛው በምሳሌ አስረዳው። በዚህም ወጣቱ ለማምረት በሚያስችለው የሥራ መስክ ተሠማርቶ ሀገሩንና ወገኑን በሥራ ማልማት እንደሚጠበቅበትና እንዲያውም ከየትኛውም ዜጋ በበለጠ ወጣቱ ሳይሠሩ መኖርን አጥብቆ ማውገዝና ሠርቶ በማሠራት አርአያ መሆን እንደሚጠበቅበት ተንትኖ አስረዳው።

በጓደኛው ምክር የተመሰጠው ቤሌቻ ቀስ በቀስ ከዚያ የተሳሳተ አስተሳሰብ ራሱን ለማውጣት ታገለ። ሥራን የመናቅና ሳይሠሩ የመብላት ስህተቱን ለማረም የህሊና ዝግጅት አደረገ። ወጣቱ ብቻ ሳይሆን እያንዳንዱ ዜጋ የአቅምና የችሎታውን በመሥራት ሀገሩን በማልማት ተግባር ሳይ የበኩሉን ድርሻ መወጣት እንደሚገባው በማመን የበኩሉን ሚና ለመጫወት ታጥቆ ተነሳ።

ጠላጠሟ 7

በምንባቡ መሠረት የሚከተሉትን

? ጥያቄዎች መልሱ።

1. በአንዳንድ ወጣቶች ሳይ የሚታዩው ሳይሠሩ የመብላት አስተሳሰብ ከምን የመነጨ ነው?
2. ሳይሠሩ መኖርን ለመግታት መወሰድ በሚገባቸው ነጥቦች ዙሪያ አንድ እንገዳ ጋብዞ ችሎ ተወያዩ።

ሥራን መናቅና ሳይሠሩ መኖር በግልና በሀገር ዕድገት ላይ የሚያሳድረው አሉታዊ ተጽዕኖ በቀላሉ የሚታይ አይደለም። በዓለም ደረጃ በድህነታቸው ከሚታወቁት ሀገራት አንዷ ሀገራችን ኢትዮጵያ ናት። ለዚህ እውነታ አያሌ ምክንያቶችን ለመደርደር ቢቻልም አንዱና ዋናው እንቅፋት ግን ጠንካራ የሥራ ባህል አለመዳበር ነው። በእያንዳንዱ ዜጋ አዕምሮ ሠርቶ የመኖር ባህል ካልዳበረ በስተቀር ሀገር ከልጆቿ ልታገኝ የሚገባትን የሥራ አስተዋጽኦ ስለምታጣ በዕድገት ልትገለግስ አትችልም።

ምዕራ 7.2 ማንኛውም ሥራ ስራስና ለሀገር ጠቀሜታ አለው

በእያንዳንዱ ሰው አስተሳሰብ የጠንካራ የሥራ ፍላጎት ሲኖር ሁሉም ዜጋ ሠርቶ ለማደግ ይጣጣራል። በዚህም በሥራው ሀገሩንና ወገኑን አገልጋይ የሆነ ሕብረተሰብ ይፈጠራል። ሳይሠሩ የመኖር ጥገኛ አስተሳሰብ ለግለሰብ ህይወትም ሆነ ለሀገር ልማት አደገኛ የሆነ አዝማሚያ ነው። ሥራን እየናቁና አንዱን ሥራ ከሌላው እያሚረጡ ሳይሠሩ ለመኖር መሞከር ያልደከ መብትን የሌሎችን የድካም ዋጋ ነጥቆ እንደ መብላት የሚቆጠር ጎጂ ተግባር ነው።

በየትኛውም የሥራ መስክ በመሠማራት ከራስና ከቤተሰብ አልፎ ሀገሩንና ወገኑን ማገልገል እየተቻለ አንዳንድ ግለሰቦች አቅም እያሳቸው ሳይሠሩ መኖርን በመምረጥ በልመናና በመሳሰሉ ሌሎች አስፀያፊ ተግባራት ላይ ተሰማርተው ይገኛሉ። ከዚህም በተጨማሪ አካል ጉዳተኝነትን ከልመና ጋር በማያያዝ መሥራት የሚችሉ እጆችን ለልመና የሚዘረጉ በርካታ ናቸው። ይህ ሁኔታ ራስንም ሆነ ሀገሩን ለከፍተኛ የኢኮኖሚ ውድቀት የሚዳርግ ስለሆነ በጥብቅ ሊወገዝ ይገባዋል። በምትኩም የሕብረተሰቡን ሠርቶ የመኖር ባህል ከጊዜ ወደጊዜ ይበልጥ ማሳደግ ያስፈልጋል።

ጠላጠሟ 8

? የሚከተሉትን ጥያቄዎች ተወያይባቸው።

1. ሥራን ሳይንቀ ሠርቶ የመኖርን ጠንካራ አስተሳሰብ ለመገንባት ምን መደረግ ይኖር በታል?
2. ሳይሠሩ መኖር ለሀገር ልማት እንቅፋት የሚሆነው እንዴት ነው?
3. የሌሎችን የድካም ዋጋ ነጥቆ መብላት ሲል ምን ማሰቱ ነው?

7.4 የልማትና የኢኮኖሚ ዓላማዎች፤

7.4.1 በሕገመንግሥት የተደነገጉ የልማት፣ የኢኮኖሚና የባህል ነክ ዓላማዎች ለሀገር ዕድገት ያሳቸው ጠቀሜታ፤

- ✓ የልማትና የኢኮኖሚ ነክ ዓላማዎች ለሀገር ዕድገት ምን ጠቀሜታ አላቸው?
- ✓ የልማትና የኢኮኖሚ ነክ ዓላማዎች በሕገመንግሥት መደንገጋቸው ምን ጠቀሜታ አለው?

የማንኛውም የልማት እንቅስቃሴ ዋና ዓላማና ግብ የዜጎችን መሠረታዊ ፍላጎት ማሟላትና የኑሮ ደረጃቸውን ከፍ ማድረግ መሆን አለበት።

ሀገራችን በየትኛውም መመዘኛ ከሌሎች ሀገሮች ጋር ስትነፃፀር በአብዛኛው ጥገኛ የሆኑ ኋላቀር አስተሳሰቦች የነገሱባትና አስከፊ ድህነት የሚታይባት ናት። በዚህም ምክንያት በዕድገት ኋላቀር ከተባሉት ሕዝቦች መካከል በመጨረሻው ተርታ ላይ እንገኛለን። ይሁን እንጂ ይህን ኋላቀር የዕድገት አቅጣጫ በመለወጥ ወደ ተሻለ ዕድገት ሊያሸጋግሩ የሚችሉ የልማት፣ የኢኮኖሚና ባሕል ነክ ዓላማዎች በፌዴራል ሕገ መንግሥት ውስጥ ትኩረት ተሰጥቷቸዋል። እነዚህ ዋና ዋና የኢኮኖሚ ነክ ዓላማዎች የሚባሉት በሕገመንግሥቱ አንቀጽ 89 ላይ እንደሚከተለው ተዘርዝረዋል።

1. መንግሥት ሁሉም ኢትዮጵያውያን የሀገሪቱ የተጠራቀመ ዕውቀትና ሀብት ተጠቃሚዎች የሚሆኑትን መንገድ የመቀየስ ኃላፊነት አለበት።
2. መንግሥት የኢትዮጵያውያንን የኢኮኖሚ ሁኔታዎች ለማሻሻል እኩል ዕድል እንዲኖራቸው ለማድረግና ሀብት ፍትሐዊ በሆነ መንገድ የሚከፋፈሉበትን ሁኔታ የማመቻቸት ግዴታ አለበት።
3. የተፈጥሮና ሰው ሠራሽ አደጋ እንዳይደርስ መከላከልና አደጋው ሲደርስም ለተጎዷው ዕርዳታ በወቅቱ እንዲደርስ ማድረግ።
4. በዕድገት ወደኋላ ለቀሩ ብሔሮች ብሔረሰቦች ሕዝቦች መንግሥት ልዩ ድጋፍ ያደርጋል።
5. መንግሥት መሬትንና የተፈጥሮ ሀብትን በሕዝብ ስም በይዘታው ሥር በማድረግ ለሕዝቡ የጋራ ጥቅምና ዕድገት እንዲውሉ የማድረግ ኃላፊነት አለበት።
6. የሀገር ልማት ፖሊሲዎችና ኘርግራሞች በሚዘጋጁበት ወቅት መንግሥት ሕዝቡን በየደረጃው ማሳተፍ አለበት። የሕዝብንም የልማት እንቅስቃሴዎች መደገፍ አለበት።
7. መንግሥት በሀገር ኢኮኖሚያዊና ማህበራዊ ልማት እንቅስቃሴ ውስጥ ሴቶች ከወንዶች ጋር በእኩልነት የሚሳተፉበትን ሁኔታ የማመቻቸት ኃላፊነት አለበት።
8. መንግሥት የሠራተኛውን ሕዝብ ጤንነት፣ ደህንነትና የኑሮ ደረጃ ለመጠበቅ መጣር አለበት።

በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሕገመንግሥት የወጡትን እነዚህን የልማት ነክ አቅጣጫዎች በመከተል ሕዝቡ በየደረጃው ተጠቃሚ የሚሆኑበት፣ ሀገራችን ከተመጽ ዋችነት የምትላቀቅበትና ፈጣን የኢኮኖሚ ዕድገት ዕውን የሚሆንበትን የዳበረ የነፃ ገበያ ኢኮኖሚ ሥርዓትን ለመገንባት ይቻላል።

ጠላጠሟ 9

- የሚከተሉትን ጥያቄዎች ተወያይባቸው።**
1. የሀገር እድገት እውን የሚሆነው እንዴት ነው?
 2. ሀገራችን በዕድገት ኋላቀር ናት የሚባለው ስምንድን ነው?
 3. በሕገመንግሥቱ የወጡትን እነዚህን የልማት ነክ ዓላማዎች ዕውን ለማድረግ ከመንግሥትና ከሕዝቡ ምን ይጠበቃል?

በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሕገመንግሥት የወጡት የልማት፣ የኢኮኖሚና የማህበራዊ ነክ ዓላማዎች ዋና ግብ ሕዝቡን ለተሻለ የኑሮ ደረጃ ማብቃትና የውጤቱ ተጠቃሚ ማድረግ ነው። መቼም የሀገሩን እድገትና የሕዝቡን የኑሮ ደረጃ መሻሻል ለማየት የማይፈልግ ዜጋ የለም። ሕዝቡ በእነዚህ የልማትና የኢኮኖሚ ነክ ዓላማዎች እየተመራ የሚጠበቅበትን ድርሻ ከተወጣ ወደሚታሰበው የዕድገት ደረጃ ላይ ለመድረስ ይቻላል። ጠንካራ የሥራ ባህልን በማዳበር ሥራን ባለመናቅና ሳይሠሩ መብላትን በመፀየፍ ሁሉም ጠንክሮ ከሠራ ኢትዮጵያ በልማትና በዕድገት ሌሎች ሀገራት ከደረሱበት ተርታ ለመሰለፍ የሚያግዳት አንዳችም ምክንያት አይኖርም።

ጠላጠሟ 10

- የሚከተሉትን ጥያቄዎች በቡድን በመሥራት ለክፍላችሁ አቅርቡ**
1. በኢኮኖሚ ነክ ዓላማዎች ምንነት ሳይ ስንድ የኢኮኖሚ ባለሙያ ጠይቃችሁ ስጭር ጽሑፍ ስቅርቡ።
 2. የልማትና የኢኮኖሚ ዓላማዎችን ሕገመንግሥታዊ ጠቀሜታ ስብራሩ።
 3. የገለሰቦች ጠንካራ የሥራ ባህል መዳበር ከሀገር ልማት ጋር ያለውን ቁርኝት ግለጹ።

7.5 ጠንካራ የሥራ ባህል፤
7.5.1 ስጠንካራ የሥራ ባህል መዳበር የሙያ ችሎታና የሙያ ሥነምግባር መዳበር ተገቢነት፤

- ✓ የሙያ ችሎታና የሙያ ሥነ ምግባር መዳበር ለጠንካራ የሥራ ባህል መዳበር ያለውን አስተዋጽኦ አብራሩ።

የኩሪ ጠንካራ የሥራ ባህል፤

አደይ መንደር ዘመናዊ የአበባ ተክልና ምርት የሚከናወንበት ስፍራ ነው።

በዚህ የአበባ እርሻ ተቀጥረው የሚሠሩ በርካታ ሠራተኞች አሉ። ኩሪ ከአለታት አንድ ቀን በአንድ አጋጣሚ በሠራተኛና ማህበራዊ ጉዳይ ሚኒስቴር የማስታወቂያ ሠሌዳ ላይ አንድ ማስታወቂያ ታነባለች። ማስታወቂያው በአደይ መንደር አካባቢ እየተስፋፋ በመጣው የአበባ ተክል ሥራ ላይ ለመቀጠር የሚፈልጉ ግለሰቦችን የሚጋብዝ ነበር። ኩሪ ሥራ ለመፈለግ ወደ ውጭ ሀገር የመሔዱን ሃሳብ እርግጥ አድርጋ በመተው በዚህ ሥራ ተወዳድራ ትቀጠራለች።

ቀድሞውንም ቢሆን ጠንካራ የሥራ ባህል የገነባች፣ ሥራዋን አክባሪ የነበረችው ኩሪ በአጭር ጊዜ ውስጥ ከጠንካራ ሠራተኞች አንዷ ለመሆን በቃች። በዚህ ዘርፍ በየወቅቱ የሚሠጣት የሙያ ማሻሻያ ሥልጠና ደግሞ የበለጠ እንድትሠራ ረዳት። የሙያ ሥነምግባሯን በማዳበር በምትሠራው ሥራ የመንፈስ ብርታትና በራስ የመተማመን ስሜትን ለማጎልበት ቻለች። ኩሪ በውጤታማ ሥራዋና በሙያ ሥነምግባሯ በዙሪያዋ ላሉት የሥራ ባልደረቦቿ ጥሩ ምሳሌ በመሆን ስሟ በመልካም አርአያነት ለመጠቀስ በቃ።

በአሁኑ ወቅት እሷን የመሳሰሉ ከአራት መቶ ሃምሳ በላይ ሠራተኞችን የሚያስተዳድረው የአደይ መንደር አካባቢ የአበባ ምርት ጣቢያ ይህችን አርአያ የሆነች ሴት ባላት የሙያ ሥነምግባርና የሥራ ፍቅር በብሔራዊ ደረጃ በምርት ጀግንነት እንድትሸለም ማድረጉም ለሌላ ተጨማሪ ድል አነሳሳት። ጣቢያው ውብ የተባሉ የአበባ ምርቶችን አምርቶ ወደተለያዩ የአውሮፓ ሀገሮች በመላክ ከፍተኛ የውጭ ምን ዛሪ ለማስመዝገብ የበቃው እንደሷ ባሉና ጥሩ የሙያ ሥነ ምግባር ባላቸው ሠራተኞች አማካኝነት ነው። ኩሪም ሆነች ሌሎች የአበባ ምርቱ ሠራተኞች ጥሩ የሥራ ሞራል ያላቸው መልካም የሙያ ሥነ ምግባርን የተላበሱና ሠርተው መጠቀምን የሚሹ በመሆናቸው የድርጅቱም ሆነ የእነሱ የዕድገት ደረጃ አስተማማኝ በሆነ ጠንካራ የሥራ ባህል ላይ ሊገነባ በቅቷል።

ጠላላ 11

- ?** በምንባቡ መሠረት የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።
1. የሙያ ሥነምግባር ስሥራ ውጤታማነት ያለው ሚና ምንድን ነው?
 2. ኩሪን ለሽልማት ያበቃት ምክንያት ምን ይመስላችኋል?
 3. ጠንካራ የሥራ ባህል እንዴት ይገነባል?

የሥነህይወት ሥነምግባር ትምህርት የተማሪ መጽሐፍ - 8ኛ ክፍል

የአንድን ሀገር የኢኮኖሚ ዕድገትና የህዝቡን የኑሮ ደረጃ ለማሳደግ ከሚቻልባቸው መሠረታዊ ነጥቦች አንዱ የህብረተሰቡ ጠንካራ የሥራ ባህል መዳበርና የሙያ ችሎታና የሙያ ሥነምግባር የመላበስ አቅም መጎልበት ዋነኞቹ ናቸው። የሠራተኛውን የሙያ ችሎታና የሙያ ሥነምግባር ሳያዳብሩ ጠንካራ የሥራ ባህልን ለመገንባት የማይቻል ሲሆን፣ ጠንካራ የሥራ ባህል ሳይኖርም ከኋላቀርነትና ከድህነት በመውጣት ወደተሻለችና በኢኮኖሚዋ ወደበለፀገች ሀገር ለመድረስ በፍፁም አይቻልም። ስለዚህ በየጊዜው የሙያ ደረጃንና ዕውቀትን በማሻሻል በአዳዲስ የማምረቻ መሣሪያዎች ለመጠቀም ሁልጊዜ መማርና መራመር እጅግ አስፈላጊ ነው። ሁሉም ዜጎች በተሰማርበት የሥራ መስክ ጠንክረው በማምረት በሙያ ውጤታቸው ሀገራቸውንና ተገልጋዩን ሕብረተሰብ በተገቢው መልክ ለመጠቀም ይችሉ ዘንድ በመጀመሪያ የሙያ ሥነምግባርን ሊላበሱ ይገባል።

ጠንካራ የሥራ ባህልን ከሙያ ችሎታና ከሙያ ሥነምግባር ጋር አጣምሮ የሚጓዝ ሕብረተሰብ የሀገሩን ኢኮኖሚ የማሳደግ አቅም ስለሚኖረው ወደተሻለ የኑሮ ደረጃ ለመድረስ አጋጣሚው ሰፊ ይሆንለታል።

ጠላላ 12

- ?** የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ
1. ጠንካራ የሥራ ባህል መዳበር ከሙያ ሥነምግባር መላበስ ጋር የሚኖረውን ዝምድና አብራራ።
 2. የሙያ ደረጃን ማሻሻል የሚቻለው እንዴት ነው?
 3. የሙያ ሥነምግባርን ለማዳበር ከእያንዳንዱ ዜጋ የሚጠበቀው ድርሻ ምንድን ነው?

7.5.2 ከሌሎች ለመማር ዝግጁ መሆንና የሌሎችን የሙያ ውጤት ማድነቅ፣

ሥዕል 7.3 የምርት ቦታ ሲገበኝ

- ከሥዕሉ ምን ተገነዘባችሁ?
- የሌሎችን የሙያ ውጤት ማድነቅ በሥራ ላይ ምን ጠቀሜታ አለው?

መምህር ሱልማን እና መምህርት አሰጣጥ

መምህር ሱልማን እና መምህርት አሰጣጥ በተለያዩ ትምህርት ቤቶች የሚያስተምሩ መምህራን ናቸው። በአንድ የሙያ ማሻሻያ ሥልጠና ላይ ከመገናኘታቸው በፊት አይተዋወቁም ነበር። የሙያ ማሻሻያውን በጋራ ተካፍለው ከጨረሱ በኋላ ተማሪዎቻቸውን ልምድ ለማለዋወጥ ቀጠሮ ይዘው ነበር። በዚህ መሠረት መምህር ሱልማን አንድ ቀን ተማሪዎቻቸውን በመያዝ ወደ መምህርት አሰጣጥ ትምህርት ቤት ለጉብኝት ሄዱ። በጉብኝቱና በገለጻው ብዙ ልምድ አገኙ። ትምህርት ቤቱ የቴክኒክና ሙያ ማህልጠኛ ስለነበር ብዙ ተማሪዎችን በእንጨት ሥራ፣ በብረታ ብረት ሥራ፣ በልብስ ስፌት፣ በኤሌክትሪክና በሌሎችም እያሰለጠነ ያስመርቃል።

በትምህርት ቤቱ ውስጥ በእነዚህ የተለያዩ ሙያዎች የሚሰለጡ ተማሪዎች ለተሻለ የሥራ ልምድ ወደ ከፍተኛ የማህልጠኛ ኮሌጆች ይላካሉ። በዚያም ተገቢውን የሙያ ሥልጠናና የሙያ ሥነምግባር ከተላበሱ በኋላ የየራሳቸውን ሥራ ለማድረግ የሚችሉበት ሁኔታ እንደሚመቻች ከጉብኝቱ ግንዛቤ አገኙ።

አቶ ሱልማን ተማሪዎቻቸው የተለያዩ ጥያቄዎችን በማንሳት ማብራሪያ ተሰጧቸው። እነ አቶ ሱልማን ከተማሪዎች ጋር በመወያየት የራሳቸው ሙያ በማካፈልና ልምድ በመቅሰም ጥሩ ጊዜ አሳለፉ። ከዚያም መምህር ሱልማን በአሳቸውና በተማሪዎቻቸው ስም የተሰማቸውን አድናቆት በመግለጽ ስለተደረገላቸው መልካም አቀባበል አመሰገኑ። በቀጣዩ ጊዜም መምህርት አሰጣጥና ተማሪዎቻቸው በእነሱ ትምህርት ቤት ጉብኝት እንዲያደርጉ በመጋበዝ ወደ ትምህርት ቤታቸው ተመለሱ።

ከሌሎች ለመማር ዝግጁ መሆንና የሌሎችን የሙያ ውጤት የማድነቅ ባህል መዳበር ያለበት የጠንካራ ሥራ ባህል መሠረት ነው። ብዙ ሰዎች ሌሎች በሠሩት ሥራ ቢደነቁም እነዚህን ሰዎች በግልጽ የማድነቅና በሥራቸው ይበልጥ እንዲበረታቱ የማደፋፈር ብርታት የላቸውም። ከዚህም በቀር ወደ ባለሙያዎቹ ቀርበው ለመማር ያላቸውን ፍላጎትና ዝግጁነት በመግለጽ ከነዚህ ግለሰቦች የሙያ ትሩፋት ጥቂት ለመካፈል እንኳን አይፈቅዱም። እርግጥ ይህ ሁኔታ የሁሉም ሰዎች ባህሪ ነው ለማለት ባይቻልም የብዙ ሰው አመለካከት ስለሆነ መወገዝና መቅረት ያለበት ኋላቀር አስተሳሰብ ነው።

መቼም ሁሉም ሰው ተመሳሳይ ሙያና ችሎታ ሊኖረው አይችልም። አንዱ መምህር ቢሆን ሌላው አንድ ሌላው ግምብኛ ወይም የቢሮ ሠራተኛ ሊሆን ይችላል። እንዲሁም አንዱ ነጋዴ ሌላው መሐንዲስ ቢሆን ሌላው ደግሞ ገበሬ ወይም የሕክምና ባለሙያ ይሆናል። ሀገር በሥራ ለማደግ የምትችለው የዜጎቿ የተለያዩ የሙያ ሀብረት ተጋግዞ ለልማቷና ለብልጽግናዋ የዋለ እንደሆነ ብቻ ነው። እያንዳንዱ ዜጋና የተሠማራ በትምህርት ሙያ ለሀገሪቱ የኢኮኖሚ ልማት የሚያበረክተው የጎሳ ድርሻ አለ። ስለሆነም የልማት ድርሻን ይበልጥ ፍሬክማ ለማድረግ ማንኛውም ሙያ ሊከበርና ሊደነቅ ይገባዋል። ዜጎችም ከባለሙያዎች ትምህርት በመቅሰም ሙያቸውን ሊያሻሽሉና ራሳቸውን ጠቅመው ሀገራቸውን መጥቀም ይጠበቅባቸዋል። የነቀፌታም ሆነ የማድነቅ አስተያየት ገንቢነት ባለው ሁኔታ ከተሰነዘረ ነገ ያንን ሙያ የበለጠ ለማሳደግ ከፍተኛ አስተዋጽኦ ይኖረዋል። በዚህ ረገድ መንግሥትና ሕብረተሰቡ ሙያንና ባለሙያውን ማበረታታት፣ ተገቢውን ከበሬታ መስጠትና አንዱ ከሌላው የሚማርበትን መንገድ ማመቻቸት አለባቸው።

ጠላሙጃ 13

? በምንባቡ መሠረት የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. ሁለቱ መምህራን የጉብኝት ቀጠሮ የያዙት ስምን ነበር?
2. መምህር ሱልማንና ተማሪዎቻቸው ከጉብኝቱ ምን ይጠቀማሉ?
3. አንዱ የሱልማን ሙያ ማየትና ማድነቅ ጥቅሙ ምንድን ነው?

ጠላሙጃ 14

? የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ

1. አንድ ሀገር በሥራ ልታደግ የምትችሰው እንዴት ነው?
2. አንድን ሙያ ማድነቅና ከሌሎች ለመማር ዝግጁ መሆን የሚያስገኘው ጠቀሜታ ምንድን ነው?
3. ሙያንና ባለሙያን ከማድነቅ አልፎ ስተሻሻ ደረጃ እንዲበቁ መንግሥት ምን ማድረግ አለበት ትሳሳቹሁ?

የምዕራፍ ማጠቃለያ

ጠንካራ የሥራ ባህል፣ የሙያ ችሎታና ሥነምግባር ከሀገር እድገት ጋር አይነጣጠሉም። የአንድን ሀገር ኢኮኖሚ በጽኑ መሠረት ላይ በመገንባት ሕብረተሰቡ የተሻለ ሕይወት ተቋዳሽ ስመሆን ይችል ዘንድ የዳበረ ጠንካራ የሥራ ባህልና የሙያ ሥነምግባር ያለው ሠራተኛ መፍጠር ያስፈልጋል። ጠንካራ የሥራ ባህል የተሳበሰ ሕብረተሰብ ስሙያውና ሙያውን ለሚያከናውንበት የሥራ ጊዜ ከፍተኛ ግምት ስለሚሰጥ በየዘርፉ በሚያበረክተው አስተዋጽኦ ውጤታማ ይሆናል። ጊዜን በአግባቡ ለመጠቀምና በሥራ የተሻለ ውጤት ለማስመዘገብ ሲላው አስፈላጊ ነገር ሥራን በዕቅድ መምራትና ቢቻልም ከተ ወሰነው ባለ ጊዜ ውስጥ ውጤታማ ሥራ ማስመዘገብ ነው። የኢትዮጵያ ሕገ መንግሥት የኢኮኖሚ ነክ ዓላማዎች ቀዳሚ ትኩረትም ሁሉም ኢትዮጵያዊ ዜጋ ጠንክሮ በመሥራት ራሱንና አካባቢውን እንዲያስማ ሲሆን በተጨማሪም የሀገሩን ሀብት እኩል ተጠቃሚ የሚሆንበትን ሥርዓት እንዲገነባ ነው።

ጠንካራ የሥራ ባህል ለመገንባት ሲላው አቢይ እርምጃ ሳይሠራ መኖርን በመጸደቅ መቃወምና ያገኙትን ሥራ ሳይንቀ መሥራት ነው። የሥራ ትንሽ ወይም ትልቅ የሰውም፣ አንዱ የሥራ ዘርፍ ከሌላው ጋር ሲነፃፀር በእኩል የሥራ ጊዜና በተ መሳሳይ የሰውቀት ደረጃ ይከናወናል ባይባልም ሥራ በየትኛውም መመዘኛ ለሀገርም ሆነ ለሕዝብ ያለው አስተዋጽኦ ከፍተኛ ነው። የአንድ ሀገር ዜጎች ጠንካራ የሥራ ባህል እያዳበሩ ሥራቸውን ይበልጥ እያጠናከሩና ሙያቸውን እያሻሻሉ በሂደት መጠን ወደተሻለ የሥራ ደረጃ በመድረስ ከተሰመደው የበለጠ ስምሥጋና የሚያበቃና አርአያነት ያለው ሥራ ሲያከናውኑ ይችላሉ።

እንደዚህ ዓይነት የላቀ የሥራ ውጤት የሚያስመዘግቡ ዜጎችን ማበረታታትና ማድነቅ አስፈላጊ ሲሆን ከእነዚህ ባለሙያዎች ስመማር ዝግጁ መሆን ሲላው የጠንካራ የሥራ ባህል ገጽታ ነው። የሰው ልጅ ዛሬ ለሚገኝበት የስልጣኔ ደረጃ ለመድረስ ያበቃውና ቀዳሚውን ጉልህ ድርሻ የሚይዘው በሥራ ያሳየው ከፍተኛ ትጋት ነው። በዚህም መሠረት በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሕገመንግሥት የተደነገጉትን የልማትና የኢኮኖሚ ነክ ዓላማዎች በተግባር ለመተርጎምና ለጠንካራ የሥራ ባህል መዳበር ሁሉም ዜጎች ከፍተኛ ርብርብ ማድረግ አለባቸው።

የምዕራፍ ቁጥር ቃሳት

- መቦዘን:- ሥራ መፍታት።
- ውጣውረድ:- የኑሮ ፈተና፣ ችግር፣ መከራ።
- ፋይዳ:- ጥቅም፣ ረብ።

የምዕራፍ የክሰሳ ጥያቄዎች

I የሚከተሉት ዓረፍት ነገሮች ትክክል ከሆኑ «አውነት» ስህተት ከሆኑ «ሀሰት» በማለት መልሱ።

1. ማንኛውም ሙያና ሙያተኛ እኩል ግምትና ከበራታን ማግኘት አለባቸው።
2. የሕብረተሰቡ ጠንካራ የሥራ ባህል በዳበረበት ሀገር ውስጥ የሰው ሠራሽ አደጋዎች ተፅዕኖ መለስተኛ ሊሆን ይችላል።
3. የሀገር ዕድገት የሚመጣው በከፍተኛ የሙያ ዘርፎች መዳበር ብቻ ነው።
4. የራስን ሙያ ማሳደግ እንጂ ከሌሎች ባለሙያዎች ለመማርና እነሱንም ለማድነቅ መሞከር ትክክል አይደለም።

II በ “ለ” ሥር የተዘረዘሩትን በ“ሀ” ሥር ካሉት ጋር አዛምዱ።

ሀ	ሰ
1. ማድነቅ፤	ሀ. ከአንድ በጎ ነገር የሚገኝ በረከት።
2. ብቃት፤	ለ. የሥራ ድርሻን በአግባቡ አለመወጣት።
3. መቆጫት፤	ሐ. የመጀመሪያ ልጅ።
4. ትሩፋት፤	መ. ለአንድ የሥራ ውጤት የሚሰጥ ምስጋና።
5. የበኩር ልጅ፤	ሠ. በልምድም ሆነ በትምህርት በአንድ ሙያ ላይ የሚገኝ የሥራ ችሎታ።
	ረ. ስለተፈጸመና ስላለፈ ነገር መቆርቆር።

III ለሚከተሉት ጥያቄዎች ትክክለኛ የሆነውን መልስ ምረጡ።

1. የሀገርን ዕድገት በተግባር ለማረጋገጥ እንዲቻል፤
 - ሀ. ሳይሠሩ መኖር አስፀያሪ ልማድ መሆኑ ግንዛቤ ማግኘት ይኖርበታል፤
 - ለ. ሁሉም ዜጎች በእኩልነት የሥራ ዕድል ሊያገኙ ይገባል፤
 - ሐ. የኢኮኖሚ ነክ ዓላማዎች ወደተግባር መለወጥ አለባቸው፤
 - መ. ሁሉም መልሶች ሊሆኑ ይችላሉ።
2. አንድ ዜጋ አርአያነት ያለው ተግባር ፈጸመ ለማለት፤
 - ሀ. የሀገሩን፣ የሕዝቡንና የባንዲራውን ስም የሚያስጠራና የሚያኮራ ተግባር መፈጸም አለበት፤
 - ለ. የእርዳታ ድርጅት ማቋቋም አለበት፤
 - ሐ. በአትሌቲክስ ውድድር መሳተፍ አለበት፤
 - መ. ስሙ በሬዲዮና በጋዜጣ ቶሎ ቶሎ መጠራት አለበት።
3. በሀገራችን ውስጥ ጠንካራ የሥራ ባህል በፅኑ መሠረት ላይ ይገነባ ዘንድ፤
 - ሀ. ህብረተሰቡ ስለ ሥራ ያለው አስተሳሰብ በተሻለ ደረጃ መገንባት አለበት፤
 - ለ. ሥራን የመናቅ ጎጂ ባህሪና የሴትና የወንድ የሚል የሥራ ክፍፍል መወገድ አለበት፤
 - ሐ. የሙያ ችሎታና የሙያ ሥነምግባር መጣመር አለባቸው፤
 - መ. ሁሉም መልሶች ሊሆኑ ይችላሉ።
4. የኢኮኖሚ ነክ ዓላማዎች መነሻ፤
 - ሀ. ሕብረተሰቡን የሀገሪቷ ሀብት እኩል ተጠቃሚ ለማድረግ ነው፤
 - ለ. በእድገት ጎሳ ቀር ለሆኑ ብሔር ብሔረሰቦች ልዩ ድጋፍ መስጠት ነው፤
 - ሐ. የኢትዮጵያውያንን የኢኮኖሚ ሁኔታን ማሻሻል ነው፤
 - መ. ሁሉም መልሶች ናቸው።
5. መወገድ አለባቸው የሀገራችን ማህበራዊ ችግሮች አንዱ፤
 - ሀ. ሳይሰሩ መኖርንና ልመናን እንደገቢ ምንጭ የመቁጠር ጎጂ አስተሳሰብ፤
 - ለ. የሌሎችን ሙያ ማድነቅና ከሌሎች ለመማር ዝግጁ መሆን፤
 - ሐ. የሥራ ትጋት፤
 - መ. ሁሉም መልሶች ሊሆኑ ይችላሉ።

IV የሚከተሉትን ባዶ ቦታዎች በትክክለኛ ቃል ወይም ሀረግ ሙሉ።

1. _____ ሙያንና ባለሙያን ለተሻለ ውጤት ያበቃል።
2. አንድን ሥራ በታሰበው ጊዜ ለማጠናቀቅ በመጀመሪያ _____ ማዘጋጀት ያስፈልጋል።

V የሚከተሉትን ጥያቄዎች ባጭሩ መልሱ።

1. የሥራ ትንሽ /ትልቅ የለውም ሲባል ምን ማለት ነው?
2. ጥገኝነት በምን በምን መልክ ሊገለጽ ይችላል?
3. ጊዜን በአግባቡ መጠቀም ሲባል ምን ማለት ነው?

ምዕራፍ ስምንት

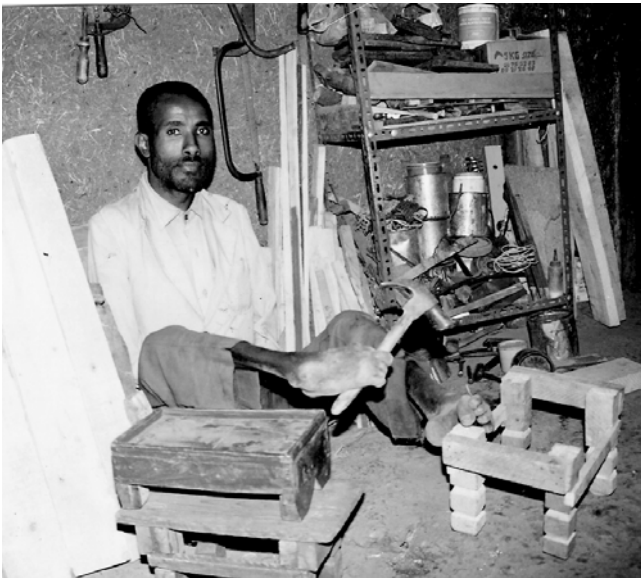
ራስን መቻል

የምዕራፍ ዓላማዎች፣ ይህንን ምዕራፍ ተምረህ/ተምረሽ ስታጠናቅቅ/ስታጠናቅቁ፤

- ራስን ከማንኛውም ዓይነት ጥገኝነት ማሳቀቅና ስራስ ክብር መስጠት የሚኖረውን ጠቀሜታ ትገነዘባለህ/ትገነዘቢያለሽ፤
- የኮንትራት ዓይነት ጉዳይን ትገነዘባለህ/ትገነዘቢያለሽ፤
- በራስ የመተማመን አስፈላጊነትን ትገነዘባለህ/ትገነዘቢያለሽ፤

8.1 ከጥገኝነት መሳቀቅ፤

8.1.1 ከጥገኝነት ለመሳቀቅ ስራስ ክብር መስጠት፤

ስዕል 8.1 አካል ጉዳተኝነት ራስን ከመቻል አያገደም

- ለራስ ክብር መስጠት ከበላይነት ስሜት በምን ይለያል?

አቶ ስንታየሁ ተሻለ ይባላል። የአካል ጉዳተኛ ነው። ሁለት እጆቹ ምንም ነገር መስራት የማይችሉ ናቸው። ሁለት እግሮቹም ቆመው መራመድ አይችሉም። ስለዚህ ከቦታ ቦታ ለመዘዋወር እንደተቀመጠ እየተን

ፏቀቀ ይሄዳል። ወላጆቹ ለምኖ ከመብላት ሌላ እድል ይኖረዋል ብለው ስላላሰቡ እንዲማር ወደ ትምህርት ቤት አላኩትም። ከአምስት ዓመቱ ጀምሮ ለልመና ወደ ጉዳና ወጣ።

እድሜው እየጨመረ ሲሄድ ግን “እኔ ሰርቼ ለመብላት ምን ያንሰኛል?” የሚል ጠንካራ እምነት በውስጡ ማንሰራራት ጀመረ። ጤነኛ የሆኑ ሰዎች እንኳ አካላቸውን እያቆሳሰሉ ለልመና በሚወጡባት በዚችው ሀገራችን ውስጥ ስንታየሁ ግን ራሱን አከበረና ልመናን እና ጥገኝነትን ተጸደቀ። መራመድ እንኳ የማይችሉ እግሮቹን አሰልጥኖ እንደ እጅ እየተጠቀመ ቤተሰቦቹን በስራ ማገዝ ጀመረ። ከአደገበት መንደሩ ወጥቶ የተሻለ እድል ያስገኛልኛል ወደሚላቸው ከተሞች ኮበለለ።

በመጀመሪያ ራዲዮና ስዓት ይጠግን ከነበረ አንድ ሰው አጠገብ እየተቀመጠ በማስተዋል ራዲዮና ስዓት የመጠገን ችሎታ አዳበረ። ከዚያም በመጀመሪያ ሰውየውን እያገዘ መኖር ጀመረ። ቀጥሎም በራሱ እየሰራ ገንዘብ ማግኘት ችሎ ነበር። ሆኖም የረባ መጠለያ ስላልነበረው የመስሪያ እቃዎቹን ሌቦች ዘረፉበት። እሱ ግን ተስፋ ሳይቆርጥ ጣውላ እየገዛና መንገድ ላይ የወዳደቁ ምስማሮችን እየሰበሰበ አካል ጉዳተኞች ከቦታ ቦታ የሚዘዋወሩበት ኩሽኔታ መስራት ጀመረ።

አሁን በአዲስ አበባ ከተማ ውስጥ ለስራ የተመቻቸ ቦታ ሳይኖረው በጥረቱ ከጥገኝነት በመላቀቅ ትዳር መስርቶ አራት ልጆችን አፍርቶ በተጨማሪም አንዲት የዘመድ ልጅ ጨምሮ በድምሩ ሰባት ቤተሰብ ያስተዳድራል።

መሰረዳ 1

በምንባቡ መሠረት የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ፡፡

1. ስንታየህ ከጥገኝነት ስመሳቀቅ ያነሳሳው ምክንያት ምንድን ነው?
2. በሕክምናዎች ሕክምና ጉዳት ሆነው ግን ራሳቸውን ስመቻል ጥረት የሚያደርጉ ሰዎችን በመፈለግ ከጥገኝነት መሳቀቅ የሚፈጥረውን ስሜት ስማው ተወያይ፡፡
3. እናንተስ ስራሳችሁ ክብር ትሰጣላችሁ? በምን ደርጊቶቻችሁ ይገለጻል?

ለራስ ክብር መስጠት ማለት በማንኛውም ሁኔታ ቢሆን ራስን አሳንሶ አለማየት እና የራስን ተገቢ ቦታ ማወቅ ነው፡፡ ማንነትን አውቆ ያንኑ ማንነት ተቀብሎ በትምህርትና ከሌሎች ጋር በሚኖር ግንኙነት ራስን በማሻሻል አቅምን ሙሉ በሙሉ መጠቀም እና የበለጠ ብቁ ለመሆን ጥረት ማድረግ ለራስ ክብር የመስጠት መገለጫ ነው፡፡ ለራሳቸው ክብር የሚሰጡ ሰዎች ሀሳባቸውን በነጻነት ይገልጻሉ፡፡

ብዙ ጊዜ የሚያውቁትን ለማሳወቅም ዝግጁ ናቸው፡፡ በዚህ መሠረት በኢኮኖሚና በማህበራዊ ግንኙነታቸው ራሳቸውን የቻሉ እና በራሳቸው የሚተማመኑ ናቸው፡፡ ለራሳቸው ክብር የሚሰጡ ሰዎች ጥገኛ እና ተመጽዋች መሆንን አጥብቀው ይጠላሉ፡፡ ምክንያቱም የሚያከብሩትን ማንነታቸውን ዝቅ ያደርግላቸዋል፡፡ ከላይ ያነበባችሁት የስንታየሁ ታሪክም ይኼንን ሁኔታ በግልጽ የሚያሳይ አብነት ነው፡፡

መሰረዳ 2

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ፡፡

1. ስራሳቸው ክብር የሚሰጡ ሰዎችን ባህሪ ግለጹ፡፡
2. ስራሱ ክብር የሚሰጥ ሰው ስህተት ቢሰራና ቢነገረው ምን የሚያደርግ ይመስላችኋል? ስራሳቸው ክብር የሚሰጡ ሰዎች ስሙን እና ምጽዋትን ስምን ይጠሳሉ?

8.1.2 ከጥገኝነት በመሳቀቅ ራስን መቻል፤

- ✓ ከጥገኝነት መሳቀቅ ማለት ምን ማለት ነው?
- ✓ ራስን መቻል ማለት ምን ማለት ነው?

በድሱ

አምሳሌ ገነት በምትባል መንደር ውስጥ በድሉ የሚባል ልጅ ይኖር ነበር፡፡ ወላጆቹ በልጅነቱ ስለሞቱበት አንድ ባለፀጋ ወደ ቤታቸው ወሰዱት፡፡ ከዚያ በኋላ በድሉ ሌሎች በልተው ያስተረፉት ምግብ እየተሰጠው እና መኝታውም ማድቤት ውስጥ ወለል ላይ ሰሌን ተነጥፎለት መኖር ጀመረ፡፡ በድሉም የጥገኝነት ስሜት ስለሚሰማው የሰጡትን ተቀብሎ ይበላል ሲመቱት እንኳን አልቅሶ ዝም ይላል፡፡

አንዳንድ በጎረቤት ያሉ ሰዎች ይኸንን በበድሉ ላይ እየደረሰ ያለውን በደል ሲያዩ “ለምን ከቤት ወጥተህ አትጠፋም?” እያሉ ይመክሩት ነበር፡፡ እሱ ግን “ከዚህ ቤት ወጥቼ ብጠፋ በረንዳ አዳሪ ሆኜ ልቀር እችላለሁ፡፡ ትምህርቴም ይቋረጥብኛል፡፡ ስለዚህ ያለሁበትን ችግር በትዕግስት ተቋቁሜ ጎበዝ ተማሪ መሆን አለብኝ፡፡ ከተማርኩ ከጥገኝነት በመሳቀቅ ራሴን እችላለሁ” እያለ ያስብ ነበር፡፡ እንዳሰበው ትምህርቱን ጠንክሮ ተማረ፡፡ ዩኒቨርሲቲ ገብቶ በከፍተኛ ውጤት ተመረቀና ሆኪም ሆነ፡፡ ስራ ይዞ ወደሌላ ራቅ ወዳለ አካባቢ ሄደ፡፡

ከዚያ በኋላ ለአረፍት ወደ አምሳሌ ገነት መንደር ሲሄድ ንፁህ መኝታ ቤት ይዘጋጅ ለት ጀመር፡፡ ምግብም የሚፈልገው ዓይነት ይሠራለታል፡፡

በራሱ ስለሚተማመን ለአሳዳጊዎቹ የሚሰጣቸውን ክብር ሳያንድል ትክክል የሆነውን ነገር ግን ያለፍርሀት ይገልጽ ጀመር፡፡ በእኩልነት ስሜት አብሮዋቸው ቁጭ ብሎ ይወያያል፡፡

መሰረዳ 3

? በምንባቡ መሠረት የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. አንድ ሕወደኛ አንድ ፀሀፊ ምረጡ። በመቀጠልም በድሴ አንዳንድ አራሱን አንድ ቻለና ከጥገኝነት ስሜት አንደተሳቀቀ ተወያዩ።
2. በድሴ አንዳንድ ጉረቤቶቹ አንደመከረት ከአሳዳጊዎቹ ቤት ወጥቶ ቢጠፋ ሲያጋጥሙት ይችሉ የነበሩትን ችግሮች በምሳሌ በማስደገፍ አይገለጹባቸው ተወያዩ።

ራስን መቻል እና ከጥገኝነት መላቀቅ፣ የአንድ ሳንቲም ሁለት ገፅታዎች ናቸው። ማንኛውም ሰው ያለውን አቅም እና ያገኘውን አጋጣሚ ተጠቅሞ በመስራት ራሱን ለመቻል ከወሰነ የሚያቅተው ነገር አይኖርም። እዚህ ላይ ልብ ልንለው የሚገባ ነገር አቅምን እና አጋጣሚዎችን ማወቅ ነው። ማንኛውም ሰው ድንገት ተነስቶ ዛሬ በዓለም የማራቶን የሩጫ ውድድር አሸናፊ መሆን እችላለሁ ወይም ምህንድስና ስራ ላይ መስራት እችላለሁ ብሎ ቢወስን ጉም እንደመዘገን ይሆንበታል። ምክንያቱም በዓለም የማራቶን የሩጫ ውድድር ለማሸነፍ ሆነ የምህንድስና ስራን ለመስራት በቅድሚያ የሚያስፈልጉ ነገሮች አሉ። ለምሳሌ በሩጫ ውድድር ለማሸነፍ ሰውነትን ማጠንከር፣ ጤንነትን ማረጋገጥ፣ ስልጠና መውሰድ እና ልምምድ ማድረግ ያስፈልጋል። መሆንዲስ ለመሆንም በቅድሚያ በሙያው ተገቢውን ትምህርት መማር እና የትምህርት ማስረጃ መያዝ ያስፈልጋል።

በሌላ በኩል ደግሞ ማንም ሰው ጥረት ካደረገ፣ ያገኘውን አጋጣሚ ከተጠቀመ እና የሚያጋጥሙትን ችግሮች በዘዴ እና በትእግስት ከተወጣ ካሰበው ነገር ላይ መድረሱ አይቀርም። በድሉ ከጥገኝነት ተላቆ ራሱን ለመቻል ባለፀጋ አሳዳጊ የማግኘቱን አጋጣሚ በአግባቡ ተጠቅሞበታል። ብዙ ችግሮችንም በትዕግስት አሳልፎ አልፏል። ስለዚህም ከጥገኝነት ተላቆ ራሱን ቻለ።

ከጥገኝነት የተላቀቀ ሰው ነፃ አስተሳሰብ ይኖረዋል። ስለዚህ የበለጠ ለመስራት እና የተ

ሻለ ህይወትን ለመኖርም ይነሳሳል። ተሸማቃቂ ስለማይሆንና በሌሎችም ይሁንታ ስር ስለማይኖር አዳዲስ ሀሳቦች ለማፍለቅ አቅም ያለው መልካም ዜጋ ይሆናል።

መሰረዳ 4

? የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. ራስን ለመቻል የሚያስፈልጉንን ነገሮች በዝርዝር ግለጹ።
2. ራስን መቻል እና ከጥገኝነት መላቀቅ የአንድ ሳንቲም ሁለት ገፅታዎች ናቸው ማለት ምን ማለት ነው?
3. አቅምን እና ችሎታን ማወቅ ማለት ምን ማለት ነው? በምሳሌ አይገለጹባቸው ግለጹ።

8.1.3 ከጥገኝነት መላቀቅ ለኢኮኖሚያዊ ለማህበራዊ ዕድገትና ለመልካም ዜጋ ገንባታ የሚያደርገው እገዛ፣

- ✓ ከጥገኝነት መላቀቅ ለሀገር ኢኮኖሚያዊ እና ማህበራዊ ዕድገት ምን ያግዛል?

ጀርመን ከወደቀችበት አዘቅት እንዴት መውጣት ቻለች?

በሁለተኛው የዓለም ጦርነት ከተሳተፉ ሀገሮች መካከል አንዷ ጀርመን ነበረች። በዚህ የጦርነት ወቅት ሀገሪቱ በከፍተኛ ደረጃ ወድቃ ነበር። የፀረ ናዚ ኃይሎች ድብደባና የናዚዎች የራሳቸው “ከኛ በኋላ ሰርዶ አይብቀል” ፊሊጥ ተደማምረው የሀገሪቱን መሠረተ ልማት አውታሮች፣ ፋብሪካዎች ህንፃዎች እና ቤቶች በአብዛኛው አውድሞት ነበር። በዚህ ምክንያት በጦርነቱ መገባደጃ ላይ በርካታ ህዝብ በእርዳታ እና በምፅዋት የሚኖርበት ሁኔታ ላይ ሊወድቅ ችሏል።

ሆኖም በዚህ ወቅት ከጥገኝነት አስተሳሰብ የተላቀቁ እና ራሳቸውን የመቻል ከፍተኛ ዕድገት ያላቸው ዜጎች ብቅ ማለት ቻሉ። የሀገራቸውን አጠቃላይ ዕድገት ለማፋጠን በከፍተኛ ስሜት መንቀሳቀስ ጀመሩ።

ስለዚህም ጦርነቱ ባለቀ በአስር አመት ውስጥ ጀርመን በነዚህ ዜጎቿ ጥረት ከነበረችበት

የሥነህጋና ሥነምግባር ትምህርት የተማሪ መጽሐፍ - 8ኛ ክፍል

ጠቅላላ ውድመት በመላቀቅ ጠንካራ ኢኮኖሚ ያደና ማህበራዊ ህይወት ለመመስረትና በአውሮፓ ውስጥ ከፍተኛ ኢኮኖሚ ያላት ሀገር ለመሆን በቃች። ይህ የጀርመኖች ተአምር እየተባለ የሚገለጸው ሁኔታ ሊከሰት ከቻለባቸው መንገዶች አንዱና ዋናው ከጥገኝነት አስተሳሰብ የተላቀቁ እና ለራሳቸው ክብር የሚሰጡ ጠንካራ ዜጎች ስለነበሯት ነው።

መሰጠጃ 5

? በምንባቡ መሠረት የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. የጀርመን ዜጎች ሀገራቸው ገብታበት ከነበረው ኢኮኖሚያዊና ማህበራዊ ውድቀት ማውጣት የቻሉት እንዴት ነው? ከጥገኝነት መላቀቅ ለዜጎች ስራሳቸውም ሆነ ለሀገር የሚኖረውን ፋይዳ እየገለጹት ተወያዩ።
2. እኛስ ኢትዮጵያውያን ሀገራችንን በዓለም ደረጃ ከፍተኛ ቦታ እንዲኖራት ለማስቻል ምን ማድረግ ይጠበቅብናል? ሕንድ አወያይና ሕንድ ፀሀፊ ምረጡና በጥቅም ተወያዩና የተነሱ ነጥቦችን በማስታወሻ ደብተራችሁ ዳፉ።

የአንድ ሀገር ዕድገትና ብልጽግና የሀገሪቱ ዜጎች የአስተሳሰብ እና የአሰራር ድምር ውጤት ነው። ስለዚህ ከጥገኝነት አስተሳሰብ ተላቀው በራሳቸው የሚተማመኑ ጠንካራ እና ታታሪ ዜጎች ያሏት ሀገር በኢኮኖሚ እና በማህበራዊ ህይወት የላቀ ደረጃ ላይ መድረስ ትችላለች። እነዚህ ዜጎች ከጥገኝነት በመላቀቅ ራሳቸውን ለመቻል የሚኖራቸው ቁርጠኝነትና ፅናት ራሳቸውን ከኢኮኖሚ እና ማህበራዊ ጥገኝነት ነፃ ያደርጋቸዋል። ድምር ውጤቱም ለሀገሪቷ ኢኮኖሚና ማህበራዊ ዕድገትን ያመጣል።

አንድ ሀገር ከፍተኛ የተፈጥሮ ሀብት ስላላት ብቻ መልማት አትችልም። ለልማት መሠረታዊ ነገር ከጥገኝነት አስተሳሰብ የተላቀቁ ዜጎች መኖራቸው ነው። ከጥገኝነት ተላቀው ራሳቸውን ለመቻል የሚጥሩ ሰዎች በአስቸጋሪ ሁኔታዎች ውስጥም እንኳ አሸንፈው በኢኮኖሚ

ኖሚ እና በማህበራዊ ጉዳዮች ደረጃቸውን ማሳደግ ይችላሉ። የጀርመን ዜጎች የሰሩት ተአምርም የዚህ እውነታ አብይ መገለጫ ነው።

በሌላ በኩል በሀገር ደረጃ ከጥገኝነት መላቀቅ ለሌላዊነት መከበር ዋና መሠረት ነው። በሌሎች ሀገራት ብድርና እርዳታ ወይም በጥገኝነት የሚኖር ሀገር ለሌላዊነቱ አደጋ ላይ የወደቀ ነው። ምክንያቱም ብድሩንና እርዳታውን በማቆም ሀሳባቸውን ለመጫን ሊንቀሳቀሱ ስለሚችሉ ብዙ ጊዜ ለሀገላዊነትን ሊፈታተኑ ይችላሉ።

ባጠቃላይ ከጥገኝነት አስተሳሰብ የተላቀቀ ህብረተሰብ ራሳቸውን የቻሉና በራሳቸው የሚተማመኑ፣ ጥገኝነትን የሚፀዩ መልካም ዜጎችን ማፍራት ይችላል።

በምላሹም መልካም ዜጎች የሀገራቸውን ኢኮኖሚና ማህበራዊ ደረጃ ለማሳደግ ከፍተኛ ሚና ይጫወታሉ።

8.1.4 ኮንትሮባንድ እና የጥገኝነት ስሜት፣

- ✓ የኮንትሮባንድ ንግድ በሀገር ኢኮኖሚ እና ማህበራዊ ህይወት ላይ የሚያደርሰው ጉዳት ምንድን ነው?

ምዕል 8.2 የኮንትሮባንድ ንግድ የሀገር እድገት ፀር ነው

የሥነህጋና ሥነምግባር ትምህርት የተማሪ መጽሐፍ - 8ኛ ክፍል

ኮንትሮቫርሲቱ ፈስቀ

ፈለቀ በኮንትሮቫርሲቱ ንግድ ላይ ተሰማርቶ ሁልጊዜ በስጋት እና በጭንቀት ይኖራል። ዕቃዎችን ደብቆ ወደ ሀገር ውስጥ ለማስገባት የጉምሩክ ኬላ ላይ ለሚሠሩ ሠራተኞች ጉቦ ይከፍላል። ሆኖም አንድ ቀን ዕቃውን ደብቆ ለማሳለፍ የሚያደርገው ጥንቃቄ ሁሉ ከሽፎ እጅ ከፍንጅ ከተያዘ ከፍተኛ የገንዘብ እና የእስር ቅጣት እንደሚያስከትልበት ስለሚያውቅ ይሰጋል። ባለቤቱ ወ/ሮ አለምነሽ እና ልጆቻቸው በጭንቀት ውስጥ ይኖራሉ።

ከዕለታት አንድ ቀን ወ/ሮ አለምነሽ እና ልጆቻቸው ተመካከሩና ፈለቀን ለውይይት ጠሩት። በውይይቱ ላይ በተለይም ልጆቹ በሥነዜጋ እና ሥነምግባር ትምህርታቸው ላይ የተማሩትን በማገናዘብ ኮንትሮቫርሲቱ የጥገኝነት አስተሳሰብ ውጤት መሆኑን ገለጹለት። ፈለቀም በኮንትሮቫርሲቱ ንግድ ላይ በመሰማራቱ ሀገርን እና ህዝብን እየጎዳ መሆኑን በመግለጽ አምርረው ነገሩት። ቤተሰቡም በጭንቀት እና በስጋት ውስጥ መኖራቸውን፣ እሱም ጉቦ በመክፈል እና ዕቃዎች ሲወረሱበትም ብዙ ገንዘብ በመክሰር ቤተሰቡ የተሻለ ህይወት መኖር እንዳልቻለ በግልጽ ተወያዩ። በውይይታቸው ሂደት የኮንትሮቫርሲቱ ንግድ ኮንትሮቫርሲቱን፣ መንግሥትንና ህዝቡን የሚጎዳ እንጂ ማንንም ተጠቃሚ የማያደርግ መሆኑን ተግባሩ። በመጨረሻም አቶ ፈለቀ ይኼንን የወንጀል ድርጊት እንደሚያቆም ቃል ገባ።

መሰጠጃ 6

? በምንባቡ መሠረት የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. አንድ አወደደ እና አንድ ፀሐፊ ምረጡ እና በኮንትሮቫርሲቱ ንግድ ማንም ተጠቃሚ አይሆንም በሚሰው ሀሳብ ላይ ተወያዩ እና ደምዳሜ ላይ ድረሱ።
2. በአቅራቢያቸው የሚገኝ ኮንትሮቫርሲቱን በመከላከል ሥራ ላይ የተሰማራ ሰው ወደክፍላችሁ ጋብዙ እና ስለኮንትሮቫርሲቱ አጠቃላይ ሁኔታ ተወያዩ።

የሥነዜጋና ሥነምግባር ትምህርት የተማሪ መጽሐፍ - 8ኛ ክፍል

የኮንትሮቫርሲቱ ንግድ በዓለም አቀፍ ደረጃ የህዝቦችን ሰላም፣ ጤና እና ማህበራዊ ህይወት በማናጋት ላይ ይገኛል። በተለይም በአደጉት ሀገራት የአደንዛኝ እፅና የረቀቁ የጦር መሣሪያዎች ዝውውር ላይ በማተኮር በሀገራት ላይ ከፍተኛ ስጋትን በማስከተል ላይ ነው።

በሀገራችንም የኮንትሮቫርሲቱ ንግድ ከጊዜ ወደ ጊዜ እየተስፋፋ ይገኛል። ኮንትሮቫርሲቱ ቶችም በዘመናዊ የጦር መሳሪያ እና የመገናኛ ዘዴዎች እየታገዙ ሀይላቸውን በማጠናከር በመንቀሳቀስ ላይ ናቸው። ከዚህም ባሻገር ስለ ኮንትሮቫርሲቱ ንግድ በቂ ግንዛቤ የሌለውን የህብረተሰብ ክፍል በማሳሳት በትንሽ ጥቅም እየደለሉ በስፋት በመንቀሳቀስ ላይ ናቸው። በዚህ ሁኔታም ሀገራችንን ካለች በት የድህነት አዘቅት ለማውጣት በሚደረገው የልማት ስራ ላይ አሉታዊ ተፅዕኖ በማሳደር ላይ ይገኛሉ።

የኮንትሮቫርሲቱ እንቅስቃሴ በሀገራችን የምስራቅ አካባቢዎች በከፍተኛ ደረጃ ይካሄዳል። አብዛኛው የኤሌክትሮኒክስ ዕቃዎች፣ የተለያዩ አዳዲስ አልባሳት፣ ሽቶዎች፣ የተለያዩ የመዋቢያ እቃዎች ወዘተ በዚህ መስመር የሚገቡ ናቸው። በወጪ ኮንትሮቫርሲቱም በብዙ ሺዎች የሚቆጠሩ እንስሳት፣ ጫት፣ ቡና፣ ጥራጥሬ፣ እህል፣ ቆዳና ሌጦ ወዘተ ወደ ውጪ እንዲወጡ ይደረጋል። ሌላው ኮንትሮቫርሲቱ ንግድ በስፋት የሚካሄድባቸው ቦታዎች ሰሜን እና ደቡብ ምስራቅ የሀገራችን አካባቢዎች ናቸው። መጠኑ አነስተኛ ቢሆንም ይህ ህገወጥ ተግባር በሌሎችም የሀገራችን ክፍሎች ይካሄዳል።

በአሁኑ ጊዜ ለሀገር እድገት እንቅፋት የሆኑትን ኮንትሮቫርሲቱንና የንግድ ማጭበርበርን በተጠናክረ ሁኔታ ለመከላከልና ግብር እና ታክስን በአግባቡ ለመሰብሰብ እንዲቻል በርካታ ሥራዎች እየተከናወኑ ነው። ከነዚህ ስራዎች መካከል የገቢዎች ሚኒስቴር፣ የፌዴራል ሀገር ውስጥ ገቢ ባለስልጣንና የኢትዮጵያ ጉምሩክ ባለስልጣን አንድ ላይ እንዲዋሀዱ ተደርገው የገቢዎችና የኢትዮጵያ ጉምሩክ ባለስልጣን መስሪያ ቤት በአዋጅ ተቋቁሟል።

በዚህ መስሪያ ቤት ውስጥ ኮንትራባንድን መከላከል የሚያስችል “ብሔራዊ የፀረ ኮንትራባንድ እና የጉምሩክ ንግድ ማጭበርበር ስትራቴጂ” ተነድፏል። የዚህ ስትራቴጂ ዋና ግቦች ኮንትራባንድንና የንግድ ማጭበርበርን በማስወገድና ህገወጥ ንግድን በመግታት ኢኮኖሚው ሊያመነጨው የሚችለውን የጉምሩክ ቀረጥና ታክስ በመሰብሰብ የሀገራችንን ልማት መደገፍ ነው።

መሰጠጃ 7

? በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ ተወያይ፡፡ አንድ አወያይና አንድ ፀሀፊ ምረጡ፡፡ በመቀጠልም፡

1. ኮንትራባንድ ንግድ በአንድ ሀገር ህዝብ ኢኮኖሚና ማህበራዊ ህይወት ላይ የሚያደርሰውን ጉዳት ግለጽ።
2. ኮንትራባንድን ለመከላከል በበኩላችሁ ማድረግ የሚጠበቅባችሁን እየዘረዘራችሁ ተወያይ እና ደምዳሜ ላይ ድረሱ።

8.2 በራስ መተማመን፤

8.2.1 በራስ የመተማመን ስሜትን የማዳበር አስፈላጊነት፤

- ✓ በራስ መተማመን ምን ይጠቅማል?
- ✓ በራስ የመተማመን ስሜትን ለማዳበር ምን ማድረግ ይገባል?

ስደን ስፍር
ጎበዝ በርቺ ማለት መጥቀሙን ሳያውቁ፤ አሳደጉኝና ስህተቴን አጉልተው እያሸማቀቁ፡፡ ስናገር ብላላት ስሰራ ቢበላሽ፤ የሚል ፍርሃት ሰብሮኝ እድገቴ ሲኮላሽ፤ ቀና ብየ ሳላይ መንፈሴን አንቅቼ፤ ራሴን ሳልችል ቀረሁ በማውቀው ሰርቼ፡፡ እየተሸማቀቅሁ መድፈር እያቃተኝ አንገት በደፋሁኝ፤ ይጠቅመኝ ይመስል ጨዋ ዝምተኛ አይን አፋር ተባልኩኝ፡፡ አይን አፋር መሆኑ ኋላ አስቀርቶኛል አስወግደዋለሁ፤ በራሴ ዕምነት ኖሮኝ ደፋር እሆናለሁ፡፡

መሰጠጃ 8

? በግጥሙ መሠረት የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ፡፡

1. ዐይን አፋር የሚያሰኙ ባህሪያትን ግለጽ።
2. አይን አፋር በመሆን የሚደርሰውን ጉዳት እየዘረዘራችሁ ተወያይ እና ደምዳሜ ላይ ድረሱ።

በራስ የሚተማመን ሰው ለመሆን ተወስኖ የተቀመጠና የተመረጠ አንድ ልዩ ወይም ብቸኛ እና ስኬታማ መንገድ የለም። እንደ ምንኖርበት ሀብረተሰብ ባህል፤ አመለካከት፤ የትምህርት ደረጃና ጊዜ ወዘተ ይወስናል። ከዚህም ባሻገር በራስ መተማመን በየጊዜው እየዳበረ የሚሄድ እንጂ በተወሰነ ጊዜ ተከናወኖ የሚያበቃ የአንድ ወቅት ስራ አይደለም። ለአዳዲስ ነገሮች በተጋለጥን ጊዜ ሁሉ ያለማወቅ ስጋት በራሳችን የመተማመን ስሜታችንን መፈታተኑ አይቀርም። ባልችለውስ፤ ቢበላሽስ፤ ተቀባይነት ባላገኝስ የሚሉ አፍራሽ ስሜቶች ይረብሹናል።

ሆኖም በህይወታችን ውስጥ የሚያጋጥሙንን አዳዲስ ሁኔታዎች እያሸነፍን በራስ መተማመናችንን ለማጎልበት ቀጥሎ የቀረቡት ነጥቦች በእጅጉ ጠቃሚ ናቸው።

የራስን ችሎታ ማወቅ እና ማበልፀግ፡ አንድ ሰው የሁሉም ዕውቀት ባለቤት መሆን አይቻለውም። በአንፃሩ ግን እያንዳንዱ ሰው የራሱ የሆነ ችሎታ አለው። ስለዚህ ማንኛውም ሰው ያለውን ችሎታ ለይቶ ማወቅ፤ ያለበትንም የዕውቀት ክፍተት በመረዳት መማር፤ ልዩ ልዩ መጻሕፍትን ማንበብ እንዲሁም ከሌሎች ሰዎች ጋር በመወያየት ዕውቀትን ማበልፀግ ይጠቅማል። በአሁኑ ጊዜ በዓለም ላይ ያሉ ሁኔታዎች በፍጥነት እየተለዩ በመሄድ ላይ ናቸው። ስለዚህ ሁሉ ጊዜ አዳዲስ የሚነሱ ሁኔታዎችን መከታተል እና ራሳችንን ከነዚህ ሁኔታዎች አንጻር ማብቃት አስፈላጊ ነው።

ከሌሎች ሰዎች ለመማር በቅድሚያ የሌሎችን ሀሳብ ማክበር መቻል ጥሩ መሰረት ነው።

የሥነህይወት ሥነምግባር ትምህርት የተማሪ መጽሐፍ - 8ኛ ክፍል

ለሌሎች ሀሳብ ክብር ሰጥተን ስናዳምጥ ከእኛ ሀሳብ ጋር ያላቸውን ተቀራራቢነትና ልዩነት እንገነዘባለን። ከዚያም ልዩነታችንን በግልጽ ማሰራጨት እና አቋማችንን ማሳየት እንችላለን።

እውነታን በፅናት መቀበል፤ እውነታን በፅናት መቀበል ማለት ደካማና ጠንካራ ጎናችንን ለይተን ማወቅ ማለት ነው። ከዚህ ጋር በተያያዘ ሌሎች ስለእኛ የሚኖራቸውን እይታ እና ስለ እኛ የሚሰጡትን አስተያየት በነፃ ስሜት መቀበል እንችላለን። ከምናገኛቸው አስተያየቶች መካከልም የሚጠቅመንን በመውሰድ ራሳችንን ለማሳደግ መጠቀም፤ የማይጠቅመንን ደግሞ መተው ተገቢ ነው። ጠንካራ እና ደካማ ጎናችንን ለይተን ካወቅን ሌሎች ስለእኛ በሚሰጡት የተሳሳተ አስተያየት አንደናገርም፤ ችግሮች ሲያጋጥሙንም በመሸበር የተሳሳቱ ውሳኔዎችን አናሳልፍም።

እቅድ ማውጣትና ስራን መገምገም፤ እቅድ ማውጣትና ስራን መገምገም በራስ ለመተማመን መሠረታዊ ከሆኑ ነገሮች አንዱ ነው። ለምሳሌ አንዲት ተማሪ በዚህ ዓመት ከክፍል ተማሪዎች አንደኛ እወጣለሁ ብላ ማቀድ ትችላለች። ይኼንን ዕቅድ አስባው ወይም ወረቀት ላይ ጽፋ ከተወችው ምኞት ነው እንጂ እቅድ አይባልም። ስለዚህ ይኼንን ዕቅድ ሊያሳኩላት የሚችሉ ነገሮችን ዘርዘራ መፃፍ ይኖርባታል። ለምሳሌ የየቀኑን የጥናት ነገሮችም ማውጣት፤ ከትምህርት ቤት አለመቅረት፤ መምህራን ሲያስተምሩ በፅሞና ማዳመጥ፤ ቤተ መፃሕፍት በመግባት መፃሕፍትን ማንበብ ወዘተ የሚሉ ለእቅድ መሳካት መሣሪያ የሆኑትን ነገሮች መንደፍ አለባት።

ድርጊቶችንም በቀን፣ በሳምንት፣ በወር፣ በዓመት እየተመነች የድርጊት መርሀ-ግብር ማውጣት ይኖርባታል። ባወጣቸው መርሀ-ግብር መሠረት መፈፀምና በየጊዜው የተሰራውን ስራ እና ውጤትን መገምገም ያስፈልጋል። ተማሪዎች እንዲህ ስታደርግ በራስ የመተማመን ስሜቷ እየዳበረ ይሄዳል።

ጠላጠላ ፃ

- ?** የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ፡፡
1. በዕቅድ መመሪያ እንዴት በራስ ስመተማመን ይጠቅማል?
 2. ዕውነትን በፅናት መቀበል ማለት ምን ማለት ነው?

የቡድን ሥራ፤
 ተማሪዎች አንድ አወያይና አንድ ፀሐፊ ምረጡ። ከዚያም በራስ የመተማመንን እና የበላይነት ስሜትን መገለጫ ባህሪዎች እየዘረዘራችሁ ተወያዩ። ፍሬህሳቦችን በማስታወሻ ደብተራችሁ ላይ ጻፉ።

8.2.2 በራስ መተማመን ስራስ፣ ለቤተሰብና ለሀገር እድገት ያለው ጠቀሜታ፤

- ✓ በራስ መተማመን ለራስ፣ ለቤተሰብና ለሀገር እድገት ምን ጥቅም ይሰጣል?

የወይዘሮ ዘምዘም ስኬት፤

ወይዘሮ ዘምዘም የአንድ የግንባታ ዕቃዎች አምራች ድርጅት ስራ አስኪያጅ ናቸው። ድርጅቱ የተለያዩ የፈጠራ ውጤቶችን በማበርከቱ ተሸላሚ ሆኗል። በዚህ ምክንያት አንድ ጋዜጣ ስለ ድርጅቱ ስራ አስኪያጅ የስራ አመራር ችሎታ እና ስለግል ህይወታቸው ከተለያዩ ሰዎች ጋር ውይይት አካሂዷል። ከነዚህ መካከል ከቤተሰባቸው ውስጥ ባለቤታቸው እና ከስራ ባልደረባቸውም በከፊል የሰጡት አስተያየት እንደሚከተለው ቀርቧል።

የወይዘሮ ዘምዘም ባለቤት፤ “ዘምዘም ራሳችንን እና ልጆቻችንን ባጠቃላይ ቤተሰባችንን በተመለከተ በጋራ እንድንወስን ሀሳቦች ታቀርባለች። እንወያይባቸውና የሚጠቅመን ከሆነ ተግባራዊ እናደርገዋለን፤ ካልሆነ ግን እንተወቀለን። የእኔ ሀሳብ ከሷ ከተሻለ የኔን ተቀብላ ተግባራዊ እናደርጋለን። ቅሬታ ካላት ፊት ለፊት ትናገራለች። በዚህ ሁኔታ ተግባብተን ስለምንኖር ልጆቻችንን በስርዓት ማሳደግ ችለናል። ኑሮዎችንም በየጊዜው ወደ ጥሩ የእድገት ደረጃ እየተሸጋገረ ነው” በማለት ተናግረዋል።

የሥነህይወት ሥነምግባር ትምህርት የተማሪ መጽሐፍ - 8ኛ ክፍል

የሰራ ባልደረቦቻቸው፡ “ዘምዘም በመማማር ታምናለች። ያላትን ዕውቀት በግልጽ ታካፍ ለናለች። አዳዲስ ነገሮች እና አሠራሮችን ለመፍጠር እና ለመሞከር ትደፍራለች። የማ ታውቀው ነገር ሲያጋጥማት መጽሐፍ ታነባ ለች። ሌሎች ሰዎችንም ትጠይቃለች። ከእኛም ጋር መመካከር ትወዳለች። ስንሳሳትም በግልጽ ታርመናለች። እሷም ስህተቷን ስንነ ግራት ታርማለች። ስለዚህ ሁልጊዜ ለሰራ የተነሳሳ መንፈስ እንዲኖረን ማድረግ ችላ ለች። የመስሪያ ቤታችን የሰራ ውጤት ከፍ ተኛ ነው። ይኼ ውጤት በሀገራችን ልማት ላይም ጥሩ አስተዋጽኦ በማድረግ ላይ ነው። በቅርቡ ምርቶቻችንን ወደ ውጪ ለመላክ የገበያ ጥናት በማካሄድ ላይ ነን” በማለት በግልጽ አስረድተዋል።

ስለሚያከብር ችግሮችን በውይይት ለመፍ ታት ዝግጁነት ይኖረዋል። ጠቃሚ ሀሳቦችን ከሌሎች ወስዶ ይጠቀማል። የራሱንም እው ቀት ለማካፈል ወደ ኋላ አይልም። ከዚህም ባሻገር ግለሰቦች የቤተሰብ መሠረት ናቸው። ቤተሰብ ደግሞ የአንድ ሀገር ህብረተ ሰብ መሠረት ነው። ስለዚህም ሀገርን ማል ማት መልካም ዜጋን ከማፍራት ጋር የተሳሰረ ነው። በዚህ መሠረት በወይዘሮ ዘምዘም ህይ ወት ውስጥ እንደሆነው ሁሉ ግለሰቦች በራስ የመተማመን ባህሪ እያዳበሩ በሄዱ መጠን ለመልካም ቤተሰብ ግንባታ ጥሩ መሠረት ይሆናሉ። መልካም ቤተሰብ ደግሞ በተራው ለሀገር እድገት ተግባብተው የሚሠሩና ሥራ ፈጣሪ የሆኑ ዜጎችን ያፈልቃሉ። በነዚህ ዜጎቿ ሀገር የለማች እና ሉዓላዊነቷ የተከበረ ይሆናል። ስለዚህ በያንዳንዱ ሰው ውስጥ የሚዳብር በራስ የመተማመን ባህሪ በቤተሰብ ህይወት እና በሀገር ግንባታ ሂደት ውስጥ ዐቢይ ሚና ይጫወታል።

መረጃ 10

? በምንባቡ መሠረት የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. ከተሰጡት አስተያየቶች መካከል የወይዘሮ ዘምዘምን በራስ የመተማመን ባህሪ የሚገ ልጹት ሀሳቦች የትኞቹ ናቸው?
2. ወይዘሮ ዘምዘም በራሳቸው የሚተማመኑ መሆናቸው ስራሳቸው፣ ስቤተሰባቸው እና ስህ ገራቸው ያስገኘውን ጥቅም ግለጹ።

በራሱ የሚተማመን ሰው ከጥገኝነት አስተሳ ሰብ የራቀ ነው። ሁልጊዜ የተሻለ ሆኖ ለመገ ኘት ጥረት ስለሚያደርግ የኢኮኖሚና የማህበ ሬዊ ህይወቱ በእድገት ጎዳና የሚጓዝ ስኬታማ ይሆናል። የሌሎች ሰዎችን ሀሳብ

መረጃ 11

? የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. “ግለሰቦች ሰአንድ ሀገር እድገት እና ውድቀት ዋና ምክንያት ናቸው” የሚለውን አባባል በራስ መተማመንን ከማዳበር አን ዳር እያገናዘባችሁ ተወያዩ እና ድምዳሜ ላይ ድረሱ።
2. በራስ መተማመን ስኬታማ ከመሆን ጋር የሚያገናኙትን ነጥቦች አየዘረዘራችሁ ግለጹ።

የምዕራፍ ማጠቃለያ

ከጥንቅቅ የተሳቀቁ ሰዎች በማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ ህይወታቸው ውስጥ ራሳቸውን የቻሉ ይሆናሉ። ራስን የመቻል ፅንሰ ሀሳብ ደግሞ በግለሰብና በሀገር ደረጃ ያሉ የዕድገት ሂደቶችን ይመሰክታል። ከዚህም ባሻገር ማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ ራስን የመቻል መገሰጫዎች እርስ በርሳቸው ይደጋገፋሉ። መሠረታዊ ፍላጎቶችን አሟልቶ መኖር መቻል በማንነት ስመኩራት በር ይከፍታል። ራስን የመቻል ጥንካሬ ስንድ ሀገር ሉዓላዊነት መከበርም አስተዋጽኦ አለው። ራስን ስመቻል የሚረዱ ዘዴዎች ከልምድና ከትምህርት እንዲሁም ከባለሙያዎች ምክር ይገኛሉ።

ሀገራችንን ራሷን ስማስቻል ከዜጎች የሚጠበቀ ብዙ ዓይነት ኃላፊነቶችና ግዴታዎችም አሉ። ለምሳሌ የሀገሪቱን ህግና ደንብ ማክበር፣ በኮንትራባንድ እና በህገ ወጥ ድርጊቶች ውስጥ አስመሳተፍ፣ ወንጀሎች ሲፈጸሙ ስተገቢው አካል ማሳወቅ እና በወንጀል ተግባሮች አስመተባበር ዋናዎቹ ናቸው። ከዚህም ባሻገር የሥራ ባህልን በማዳበር፣ አምራች እና ሥራ ፈጣሪ በመሆን የሀገርን ሉዓላዊነት ማስጠበቅ የዜጎች ሁሉ የጋራ ሀላፊነት ነው።

በሌላም በኩል ሰዎች ሁልጊዜ ስመታረም ራሳቸውን ማዘጋጀት አለባቸው። ትምህርት የሚገኘው ከትምህርት ቤት ብቻ አይደለም። ከጓደኛ፣ ከቤተሰብ፣ ከአካባቢ፣ ከአረጋውያን ልዩ ልዩ ጠቃሚ ዕውቀቶች ይገኛሉ። ከጥንቅቅ አስተሳሰብ የተሳቀቀ ህብረተሰብ ብቻ የሀገር እድገት ቀጣይነት እንዲኖረው ስማድረግ ይችላል።

የምዕራፍ ቁጥር ቃላት

- ሱሰሳዊ:-** ነጻነቱ የተከበረ።
- ኬሳ:-** ዕቃዎች በህገ ወጥ መንገድ ወደ ሀገር ውስጥ እንዳይገቡ እና እንዳይዘዋወሩ ቁጥጥር የሚደረግበት ቦታ።
- ዐይን አፋር:-** ስለሚደውቁት ጉዳይ፣ ደስታን፣ ሀዘንን፣ ቅሬታን ፊት ለፊት መናገር ወይም መግሰጽ መፍራት።

የምዕራፍ የክስሳ ጥያቄዎች

I የሚከተሉት ዓረፍት ነገሮች ትክክል ከሆኑ «እውነት» ስህተት ከሆኑ «ሀሰት» በማለት መልሱ።

1. በራስ የመተማመን ስሜት አንድ ጊዜ ከተገነባ በኋላ ዘላለማዊ ነው።
2. የራሳችንን ጠንካራ እና ደካማ ጎኖች ለይተን ካወቅን ሌሎች ሰዎች በእኛ ላይ በሚሰጡት የተሳሳተ አስተያየት አንታለልም።
3. ሀሳብን በግልፅ እና በቀጥተኛ መንገድ መናገር በራስ የመተማመን አንድ ገፅታ ነው።
4. ለራሱ ክብር የሚሰጥ ሰው የበላይነት ስሜት የተጠናወተው ነው።
5. ኮንትሮባንድ ንግድ በዓለም ላይ ያሉ ሰዎች ሁሉ የጋራ ጠላት ነው።

II በ “ለ” ሥር የተዘረዘሩትን በ“ሀ” ሥር ካሉት ጋር አዛምዱ።

ሀ	ሰ
1. ከስህተቱ የሚማር ሰው፤	ሀ. በራስ ያለመተማመን መገለጫ።
2. ራስን ማክበር፤	ለ. ብልህ።
3. ራስን መቻል፤	ሐ. ሀሳብን መግለጽ መፍራት።
4. ዐይን አፋር	መ. በራስ መተማመን።
	ሠ. ራስን የመምራት ነፃነት ይሰጣል።

III ለሚከተሉት ጥያቄዎች ትክክለኛ የሆነውን መልስ ምረጡ።

1. በራስ መተማመንን ለማግኘት፤
 - ሀ. የራስን ችሎታ ማወቅና ማበልጸግ ያስፈልጋል፤
 - ለ. እውነታን በጽናት መቀበል ያስፈልጋል፤
 - ሐ. እቅድ ማውጣት እና ስራን መገምገም ያስፈልጋል፤
 - መ. ሁሉም መልስ ናቸው።
2. ራሳቸውን ለመቻል ጥረት የሚያደርጉ ሰዎች፤
 - ሀ. ራሳቸውን ብቻ ይጠቅማሉ፤
 - ለ. ቤተሰባቸውን ብቻ ይጠቅማሉ፤
 - ሐ. ለራሳቸው ለሀገራቸው እና ለቤተሰባቸው ጠቃሚ ዜጎች ናቸው፤
 - መ. ምንም ጥቅም የላቸውም።
3. በራስ መተማመን፤
 - ሀ. በየጊዜው እውቀትን በማበልፀግ የሚዳብር ነው፤
 - ለ. ብዙ ሀብትን በማከማቸት የሚዳብር ነው፤
 - ሐ. ሌሎችን መናቅ ነው፤
 - መ. ራስን ለመቻል ከፍተኛ አስተዋጽኦ አለው።
4. ጥገኛ አስተሳሰብ ያላቸው ሰዎች፤
 - ሀ. የሀገር ሸክም ናቸው፤
 - ለ. የቤተሰብ ሸክም ናቸው፤
 - ሐ. ተሸማቃቂ ናቸው፤
 - መ. ሁሉም መልስ ነው።
5. ኮንትሮባንድ ንግድ፤
 - ሀ. ኮንትሮባንዲስቶችን የሚጠቅም ተግባር ነው፤
 - ለ. ማህበራዊ እና ኢኮኖሚያዊ ህይወትን ያቃወሳል፤
 - ሐ. ሙስናን እንዲስፋፋ ምክንያት ይሆናል፤
 - መ. <ለ> እና <ሐ> መልስ ናቸው።

IV የሚከተሉትን ባዶ ቦታዎች በትክክለኛ ቃል ወይም ሀረግ ሙሉ።

1. ኮንትሮባንድ ወይም ህገ ወጥ ንግድ ሲካሄድ አይተው ለሚመለከተው አካል ለሚጠቁሙ ሰዎች የ_____ አበል ይሰጣል።
2. _____ የተላቀቀ ሰው ነጻ አስተሳሰብ ይኖረዋል።
3. _____ ማለት በማንኛውም ሁኔታ ቢሆን ራስን አሳንሶ አለማየት እና የራስን ተገቢ ቦታ ማወቅ ነው።

V የሚከተሉትን ጥያቄዎች ባጭሩ መልሱ።

1. "ራሱን ያልቻለ ነፃነት የለውም" የሚለው አገላለፅ በግለሰብ እና በሀገር ደረጃ የሚሰጠውን ትርጉም ግለጹ።
2. ለራስ ክብር መስጠት ማለት ምን ማለት ነው?
3. በኮንትሮባንድ ከሀገር ከሚወጡት እቃዎች ውስጥ አምስቱን ጥቀሱ።

ምዕራፍ ዘጠኝ

የቁጠባ ባህሪ

የምዕራፍ ዓላማዎች፡ ይህንን ምዕራፍ ተምረህ/ ተምረሽ ስታጠናቅቅ/ስታጠናቅቁ፤

- የቁጠባ ባህሪን ማዳበር አስፈላጊነት ትንተናዎች ስህ/ትንተናዎች፡፡
- በአቅድና በአቅም ልክ መመራት ጠቃሚ መሆኑን ትረጃሰሽ/ትረጃሰህ፡፡

9.1 ቁጠባ፤

9.1.1 የቁጠባ ባህሪን ማዳበር አስፈላጊነት፤

- ✓ የቁጠባ ባህሪ አስፈላጊ ነው ሲባል ምን ማለት ይመስላችኋል?
- ✓ የግለሰቦች የቁጠባ ባህሪ መዳበር ከራሳቸው አልፎ በሀገር ያለውን ጠቀሜታ ዘርዝሩ፡፡

ሷጅ ያየካው ስራት ሲበቃ

የልጅነት ጊዜዬን ሳሰብ ሁልጊዜ ከአእምሮዬ የማይጠፋ አንድ ትውስታ አለ፡፡ የመንደራችን ሰዎች ሁልጊዜ የሚናፍቁት፣ ተዘጋጅተው በጉጉት የሚጠብቁት አንድ አመታዊ ዝግጅት ነበር፡፡

የመንደራችን ሰዎች ተሰብስበው የአድባር በዓልን ያከብሩ ነበር፡፡ ለዚህ በዓል በልመና የሚተዳደሩት እማማ ልኬ ሳይቀሩ አንድ ድር፣ አንድ ድፎ ዳቦና አንድ ጠርሙስ አረቁ ያቀርቡ ነበር፡፡ በቀን ሠራተኛነት የሚተዳደሩት አቶ በላቸውም ሳይቀሩ ለአድባር በዓል ጊዜ ያቀርቡት የነበረው ሙክት መልኩና ትልቅነቱ አይረሳኝም፡፡

የአድባር ክብረ በዓላችን በመብላት፣ በመጠጣት፣ በመስከር፣ ከመቼውም ጊዜ የበለጠ ጥጋብ የሚነግስባት እለት ነበረች፡፡ በዚያ ዝግጅት መጨረሻ ላይ እያንዳንዱ ተሳታፊና ተጋባዥ ለሚቀጥለው ዓመት ምን ማዘጋጀት

እንደሚችሉ ስእለት ያደርጋሉ ወይም ቃል ይገባሉ፡፡ ጊዜው ሲደርስ ከእለት ጉርሳቸው ቀንሰው፣ ከባሰም ተበድረው ቃል የገቡትን ወጪ በማድረግ ለአንድ ቀን ምግብና መጠጥ ይደግሳሉ፡፡

በአንድ ወቅት ሁለት ከመንደሩ የወጡ ጎበዝ ተማሪዎች አንድ ሀሳብ አመነጩ፡፡ ብርቱካን የምትባለው ተማሪ የሚከተለውን ሀሳብ አቀረበች፡፡ “እኔና የናስ ካዋጣችሁት ገንዘብ ላይ ትንሽ ገንዘብ ሰጥታችሁን ከመንደራችን ልጆች ጎበዝ ለሆኑት በዚህ በእናንተ ፊት ሽልማት ልንሰጣቸው አስባለን” አለች፡፡

ይህን በሰሙ ጊዜ እማማ ልኬ “እዚህ ያለው ግንዛቤ የስእለት ነው፡፡ የአድባር ገንዘብ ስለሆነ አይነካም፡፡ አድባሯ ትቆጣለች” አለ፡፡ እማማ ልኬን የተከተሉ በርካታ ሰዎች ሀሳባቸውን ሰጡ፡፡ በዚህ ጊዜ እትዬ አስቴር “እኔ ሀሳቡ ደስ ብሎኛል፡፡ ባይሆን እኔ ለህጩ ሀሳባችሁ የሚሆን ገንዘብ እሰጣለሁ፡፡ ለወደፊቱ ግን ተመካክረን እናስብበታለን” ሲሉ ተናገሩ፡፡ ያች ቀን የተቀደሰች ነበረች፡፡

በሚቀጥለው ዓመት ሽልማት የሚገባቸው ልጆች ቁጥር ጨመረ፡፡ ጎረቤቶችም ለዚህ አይነቱ ተግባር የሚችሉትን ያህል በመደብ እየቆጠቡ ማጠራቀም ጀመሩ፡፡ በዚህ አጋጣሚ ጋሽ ኃይሉና እትዬ አስቴር ሀሳቡን አዳብረው አመጡት፡፡ ከሽልማት በተጨማሪ እንደእማማ ልኬ ያሉ ረዳት የሌላቸው አረጋውያን፣ ታሞ በአልጋ ላይ ውሎ የነበረው ወንደላጩ ጎረቤታችን መድኃኒት የሚገዛበት ገንዘብ ድጎማ ተደረገላቸው፡፡ የመረዳዳት ጥቅም በሰፊው ጎለበተ፡፡ ለዚህ አይነቱ ወጪ እያንዳንዱ የመንደራችን ሰው እንደአቅሙ በየሁለት ወሩ እንዲያዋጣ ተስማሙ፡፡ እትዬ አስቴር ገንዘብ ያዥ፣ ሁለቱ ተማሪዎች ደግሞ ጸሀፊና ኦዲተር በመሆን እንዲያገለግሉ

ተመረጠ።። አምስተኛው ዓመት ላይ በዚህ መልኩ የሚጠራቀመው ገንዘብ ከፍተኛ በመሆኑ ለጠንካራ ዓላማ መዋል ቀጠለ።። ዛሬ ያ ስብስብ እድርም፣ የብድር አገልግሎት መስጫም ነው።።

መሰጠጃ 1

? ከላይ የቀረበውን ምንባብ መሠረት በማድረግ የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።።

1. ከላይ የቀረበውን አይነት ደርጊት በሕግ ቢያቸሁ ካስ በጽሁፍ ሰክፍል ንደኛቻችሁ አቅርቡ።።
2. ተመሳሳይ ሁኔታ ከሌለ በምትኖረበት አካባቢ ሰዎች ሰቁጠባ ሲነሳሱ የሚችሉበትን የጋራ ችግርና ጉዳይ በመፈሰግ መፍትሔውንም ጭምር በማቅረብ ሰክፍል አቅርቡ።።

እያንዳንዱ ሰው በእለትም ሆነ በተወሰነ ጊዜ የሚያገኘውን ገቢ ለኑሮው አብቃቅቶ ከመጠቀም ባሻገር ለወደፊት ኑሮው የሚውል ገንዘብ ማጠራቀም አለበት።። ይህን ማድረግ የየእለት ፍላጎቱን ከማሟላቱም በላይ በዜግነቱ የሚጠበቁበትን ግዴታዎች ለመወጣት ያስችላል።። ለዚህ ለምሳሌ ግብር መክፈልን መጥቀስ ይቻላል።። መንግሥት መንገዶችን የሚሰራው፣ የጤና ተቋማትን የሚገነባው፣ ትምህርት ቤቶችን የሚያስፋፋው ከህዝብ በሚሰበሰቡ መዋጮዎች ነው።። ከእነዚህ መካከል የሚሰበሰቡ ስበው ግብር ከፍተኛ ቦታ አለው።። የመንግሥት ሠራተኞች፣ ነጋዴዎች፣ እንደአቅማቸው ግብር ይከፍላሉ።። ገበሬዎች፣ በአነስተኛ ንግድ የሚተዳደሩ ሰዎችም ግብር ይከፍላሉ።። ይህ ንን ግብር ጊዜውን እየጠበቁ መክፈል ካልተቻለ፣ ይጠራቀምና ለመክፈል አዳጋች ይሆናል።። ስለዚህ ሁሉም ሰዎች የሚፈለግባቸውን ለመክፈል ተዘጋጅተው ለመጠበቅ የቁጠባ ባህልን ማዳበር ይኖርባቸዋል።።

ቁጠባ የተለያዩ ጠቀሜታዎች አሉት።። ከእዚህም መካከል አንዱ እራስን ለመቻል ነው።። አንድ ሰው ራሱን ችሏል ወይም ችላለች የሚባለው በግልም ሆነ በማህበራዊ ህይወት ውስጥ የሚያስፈልጉ ነገሮችን የሌሎችን እጅ ሳይጠብቅ ወይም ሳትጠብቅ መሸፈን ሲችል ወይም ስትችል ነው።። በተለይ ከቁጠባ ጋር

የተያያዘው ራስን የመቻል ሁኔታ የሚገለጸው አስፈላጊ ወጪዎችን ያለጭንቀት መሸፈን፣ ቤተሰብን ለችግር ሳያጋልጡ ኑሮን ለመምራት ሲቻል ነው።። ራሱን የቻለ ቤተሰብ ለትምህርት፣ ለምግብና ለልብስ እንዲሁም ለህክምና የሚያስፈልገውን ወጪ በራሱ አቅም መሸፈን ይችላል።። የቤተሰቡ አባላት ለተለያዩ ቁሳዊና ማህበራዊ ጥቅም እጦቶችና ችግሮች አይጋለጡም።።

ከላይ እንደተመለከተው ራስን መቻል በብዙ መልክ ይገለጻል።። በትምህርት፣ በምግብ፣ በአጠቃላይ ለኑሮ መሰረታዊ ፍላጎቶች በመሟላታቸው ሊገለጽ ይችላል።። ለዚህ ቁልፍ ግን በኢኮኖሚ ራስን መቻል ነው።። በሀገርም ደረጃ በኢኮኖሚው ራስን መቻል ከረሀብና ከበሽታ ነጻ የሆነ ህዝብ እንዲኖር ያስችላል።። ይህንን ሁኔታ ዛሬ ባደጉ ሀገራት እና ባላደጉ ሀገራት መካከል ያለውን የኑሮ ደረጃ በማነጻጸር መረዳት ይቻላል።።

ባደጉ ሀገራት የሚኖሩ ህዝቦች ሙሉ በሙሉ የትምህርት፣ የህክምና እና የሌሎች መሰረታዊ አገልግሎቶች ተጠቃሚዎች ናቸው።። እንደ ኢትዮጵያ ያሉ በማደግ ላይ ያሉ ሀገራት ህዝቦች ደግሞ በኢኮኖሚ አለማደግ የተነሳ ብዙ ችግሮች አሉባቸው።። ለአንድ ሀገር ራስን መቻል ማረጋገጫዎች ተቀማጭ የእህል ክምችት መኖርና የተፈጥሮ ሀብቶች ይዞታ መጠበቅ ወሳኞች ናቸው።።

ተቀማጭ የእህል ክምችት ማለት በየአመቱ ከሚገኙ የሰብል ምርቶች ከጊዜው ፍጆታ በማስተረፍ በመንግሥት ኅተራዎችና መጋዘኖች ለወደፊት ጥቅም እንዲሆን ማስቀመጥ ማለት ነው።። በሌላ አገላለጽ መቆጠብ ማለት ነው።።

መሰጠጃ 2

? ቀጥሎ የቀረቡትን የክርክር ሀሳቦች መነሻ በማድረግ በቡድን ሆናችሁ ውይይት አድርጉ።።

- ሀ. ሰቁጠባ ማደግ አስተዋጽኦ ያለው ባህል ነው።።
- ለ. ሰባህል ማደግ አስተዋጽኦ የሚያደርገው ቁጠባ ነው።።

የሥነህይወትና ሥነምግባር ትምህርት የተማሪ መጽሐፍ - 8ኛ ክፍል

9.1.2 የቁጠባ ባህል መዳበር ለሀገር እድገት የሚኖረው ጠቀሜታ፤

- ✓ የቁጠባ ባህል መዳበር ለሀገር ዕድገት እንዴት ጠቀሜታ እንደሚኖረው ግለጹ።

የዜግነት ድርሻ ሰጠማት

ወ/ሮ ዘነበወርቅ አለማየሁ በተለያዩ የአውሮፓ ሀገራት በትምህርትና በሥራ ለ27 ዓመታት ከኖሩ በኋላ በ1990 ዓ.ም ወደ ሀገራቸው ሲመለሱ ለትልቅ ተግባር እራሳቸውን አዘጋጅተው ነበር። ሠርተው ያፈሩትን ንብረት ይዘው በመምጣት በወሊሶ አካባቢ የእንሰሳት ህክምና መስጫ አቋቋሙ። የዚህ የህክምና መስጫ መቋቋም ለወሊሶና ለአካባቢው ገበሬዎች ትልቅ ጥቅም እየሰጠ ነው።

ምንጭ: አዲስ ዘመን ጋዜጣ የሴቶች አምባ የካቲት 1992

መሰጠጃ 3

? የሚከተሉትን ጥያቄዎች ከላይ በቀረበው ምንባብ መሠረት መልሱ።

1. እንደ ወ/ሮ ዘነበወርቅ አለማየሁ በቁጠባ የልማት ሥራ የሠሩ የአንድ ሰውን አስተዋጽኦ ሰክፍል ንደኛቻችሁ አቅርቡ።
2. አንድ ገለሰብ የቁጠባ ባህል ማዳበር ስራሱ፣ ሰቤተሰቡና ሰክካባቢ ያለውን ጠቀሜታ ግለጹ።

የቁጠባ ባህል መዳበር የሚጠቅመው ለግል ብልጽግና ብቻ አይደለም። የዳበረ የቁጠባ ባህል ያላቸው ሰዎች ለሀገር ዕድገት አስተዋጽኦ ያደርጋሉ። የሥራ መስክ በመፍጠር የልማት ሥራዎችን በማስፋፋት ሊሰለፉ ይችላሉ።

መሰጠጃ 4

? የሚከተሉትን ጥያቄዎች ተወያይደዎት።

1. የቁጠባ ባህል እንዴት ሲዳበር ይችላል?
2. የቁጠባ ባህል መዳበር እንዴት የሀገር ዕድገትን ያፋጥናል?

9.1.3 አባካኝነትና ኋላቀር ልማዶች፤

- ✓ አባካኝነትና ኋላቀር ልማዶች ምን እንደሆኑ በቡድን ሆናችሁ ተወያዩ።

ኋላቀር ልማዶች የሚባሉት ከዘመኑ የአኗኗር ስልትና አስተሳሰብ ጋር አብሮ ለመሄድ፣ አዳዲስ አስተሳሰቦችንና ሳይንሳዊ ግኝቶችን ለመቀበል እንቅፋት የሚሆኑ ነባር እምነቶችና አሰራሮች ናቸው። የቁጠባ ባህላችንን በማሳደግ እራሳችንን ጠቅመን ሀገራችን ለማሳደግ እንድንችል ለብኩንነትና ለድህነት የሚዳርጉ ኋላቀር ልማዶችን ማስወገድ ይገባናል።

ለብኩንነትና ለድህነት የሚዳርጉ ኋላቀር ልማዶችን ማስወገድ፤

አባካኝነት በአይነትና በገንዘብ ያለን ንብረት ያለእቅድ ማጥፋት ማለት ነው። ይህ ደግሞ የቁጠባ ተቃራኒ ነው። ለብኩንነት የሚዳርጉ ኋላቀር ልማዶች ዘርፈ ብዙ ናቸው። አባካኝነትና ለድህነት የሚዳርጉ ኋላቀር ልማዶች ከሚባሉት መካከል ድግስ ማብዛት፣ ጊዜን ማባከን፣ የአካባቢ የተፈጥሮ ሀብትን አላግባብ መጠቀም፣ በዋናነት የሚጠቀሱ ናቸው።

አባካኝነትን የሚያስከትሉ ኋላቀር ልማዶች ስለወደፊቱ ከማሰብ ይልቅ የእለት የእለቱን ብቻ በመመለከት እቅድ አልባ የንብረት አጠቃቀምን የሚያበረታቱ ናቸው። አባካኝነት ቅድሚያ የሚሰጠውን ቅድሚያ ከማይሰጠው፣ አስፈላጊ የሆነውን አስፈላጊ ካልሆነው መለየት አለመቻል ነው። ብኩንነት ለአንድ ጊዜ ፍጆታ ከመጠን በላይ ወጪ ማድረግም ነው። በአጠቃላይ ብኩንነት ለነገ ወይም ለወደ ፊት ተብሎ መቀመጥና መቆጠብ የሚገባውን ሀብት ከእቅድ ውጪ ለዛሬ ጥቅም ብቻ ማዋል ነው። በግለሰብ ደረጃ ሰዎች ለአባካኝ የሚዳረጉት በዋናነት ራስን በሥነምግባር ካለማንጽ ነው። ይህም በመጥፎ ሱሶች በመጠመድ ሊገለጽ ይችላል።

የሰዎች ብኩንነት በማህበራዊ ኑሮ ውስጥ በቀጥታም ሆነ በተዘዋዋሪ ያለው ጫና ከፍተኛ ነው። ብኩንነት የተጠናወታቸው የህብረተሰብ ዓባላት የሌሎችንም ሰላም ያደፈርሳሉ። ቢቸገሩ የሌሎችን እርዳታና ድጋፍ ይሻሉ።

ቤተሰብ ላይ ጫናይፈጥራለ:: የሥራ ሥነምግባራቸው ጠንካራ ስላልሆነ ይህ ባህርያቸው ምርታማነት ላይ አሉታዊ ውጤት አለው:: ለምሳሌ አንድ የሰራተኞች ማመላለሻ አውቶ ቡስ የሚያሸከረክር ሰው፣ ሰዓት የማያከብር ቢሆን የመስሪያ ቤት ሰዎችን ከቦታ ቦታ ለስራ ጉዳይ የማዘዋወር ሃላፊነቱን ስለማይወጣ ስራን በጊዜው እንዳይሰራ ያደናቅፋል:: ራሱም ቢሆን በማህበራዊ ኑሮ ውስጥ መከበርን ያጣል::

የቡድን ሥራ፤
በአካባቢያችሁ ለድህነት ሊዳርጉ የሚችሉ ጓላቀር አሠራሮችን በቡድን ሆናችሁ በማጥናት በክፍል ውስጥ ተወያዩባቸው::

9.2 በእቅድና በእቅም ልክ መመራት፤

አንድ ታዋቂ ድምጻዊ በሚጫወተው ዜማ ውስጥ፤

- ✓ የሚሉ ስንኞች አሉ:: ይህ ግጥም ምን አይነት መልእክት እንደሚያስተላልፍ ግለጹ::
“እቅምን አውቆ መኖር ጥሩ ነው ታላቅ ችሎታ ነው”

ወደ ተበዳሪ ወደ ስበዳሪ ደሞታህ፤

ፍቅርተ በምትሰራበት መስሪያ ቤት ውስጥ በመሸቀርቀሯ ትታወቃለች:: የአንድ ክፍል ጸሀፊ ሆኖ ሳለ ከምታገኘው ደመወዝ ጋር በማይመጣጠን ደረጃ ታጌጣለች:: ሁልጊዜ አዳዲስ ፍሽኖችን ትከተላለች:: ይህን የሚመለከቱ የመስሪያ ቤቷ ሰዎች የማይነጥፍ የገቢ ምንጭ እንዳላት ይጠረጥራሉ:: ምሥጢሩ ግን ሌላ ነው:: ፍቅርተ የብዙ ሰዎች እዳ አለባት:: አንዳንድ ልብሶቿና እቃዎቿ በዱቤ የተወሰዱ አለያም በብድር የተገዙ ናቸው::

አክሊሉ ሌላው የመስሪያ ቤቱ ሾፌር ነው:: ጠዋት ለስራ ስምሪት ሲፈለግ አይገኝም:: በደመወዝ ሰሞንም ሆነ በሌሎች ባልተጠበቁ ቀናት ከስራ ገበታው በመጥፋት የታወቀ ነው:: በቢሮ አካባቢ የሚስተዋለው የወር ደመወዝ በሚከፈልበትና የደሞዝ ብድር በሚ

ሰጥበት ጊዜ ነው:: የሚደበቃቸውም ሰዎች ብዙ ናቸው:: ምክንያቱም “ደመወዜን ስቀበል እከፍላችኋለሁ” በማለት የተበደራቸውን ሰዎች፣ እመልሳለሁ ባለበት ጊዜ ሲጠፋባቸው ማፈላለግ ይይዛሉ:: ከፍቅርተ የሚለየው ከመልበስና ከማጌጥ ይልቅ በቁማርና በመጠጥ ብኩን ህይወት መምራቱ ነው::

የገንዘብ ክፍል ሹሚ አለሚቱ ብቻ የሁለቱን ሚስጢር ታውቃለች:: ለምን ከዚህ የብድር ሱስ እንደማይወጡ ስትጠይቃቸው ወይ “አበዳሪ ወይ ተበዳሪ ይሞታል” የሚል መልስ ይሰጧቸዋል::

እዳው ሳይከፈል ይቀራል ማለታቸው ነው:: በዚህ ጊዜ አንገቷን ነቅንቃ የጠየቁትን ብድር አስፈርማ ትሰጣቸዋለች:: የሚቀጥለው ወር ተመልሰው ይመጣሉ::

መሰጠጃ 5

? የሚከተሉትን ጥያቄዎች ከላይ በቀረበው ምንባብ መሠረት መልሱ::

1. ፍቅርተና አክሊሉ ከአቅማቸው በላይ ለመኖር መፈሰጋቸው ምን ጉዳት አስከተሰባቸው?
2. እንደ ፍቅርተና አክሊሉ በአካባቢያችሁ ከአቅማቸው በላይ የሚኖሩ ሰዎች ካሉ ምን ታደርጋላችሁ?

በእቅድና በእቅም ልክ መመራት ሁለት ጽንሰ ሀሳቦችን የያዘ ጉዳይ ነው:: እነሱም፤

ሀ. በእቅም ልክ መኖር፤

በእቅም ልክ የሚኖር ሰው አስፈላጊ ያልሆኑ ወጪዎችን ስለማያወጣ ለወደፊት ህይወቱ የሚጠቅመውን ገንዘብና ንብረት ለማስቀመጥ ይችላል:: ይህን በማድረጉም ራሱም፣ አካባቢውም ሆነ ሀገሩ እንዲጠቀሙ አስተዋጽኦ ያደርጋል:: በአንጻሩ በእቅም ልክ የማይኖሩ ሰዎች በእዳ የተዘፈቁና ከገቡበትም እዳ መውጣት የሚከብዳቸው ናቸው::

በእቅም ልክ አለመኖር በብዙ ሁኔታዎች ሊገለጽ ይችላል:: ለምሳሌ ተበድሮ የቅንጦት እቃዎች ወይም በወቅቱ በጣም አስፈላጊ ያልሆኑ ነገሮችን መግዛት፣ ከሚገኝ ገቢ በላይ የሚያስወጡ ፍላጎቶችን ማስተናገድ፣ ሌሎች

የሚገዙት ወይም የሚያደርጉትን እኔስ ከማን አንሼ በሚል መንፈስ በተመሳሳይ ለመፈጸም መሞከር ሊጠቀሱ ይችላሉ። ይህ መጥፎ ልማድ ከመሆኑ የተነሳ ከፍተኛ የሆነ ችግርም ያስከትላል። ሥነልቦናዊ እርካታ አለማግኘት አንዱና መሠረታዊ ችግር ነው። በሌላ በኩል በእቅም ልክ አለመኖር የበታችነት ስሜት እንዲሰማ ያደርጋል። የፈለጉትን ለማሟላት ያላዘጋጁትን ገንዘብ ከሰው መበደርን ያመጣል። ወደዚህ ችግር ላለመግባት በሚገኝ ገቢ ራስን ገደቦ መኖር ብልህነት ነው።

የገንዘብ አጠቃቀምን ማወቅ አንዱ የቁጠባ ጥበብ ነው። የቁጠባ ማሳደጊያ ዘዴዎች ከግለ ሰብ ግለሰብና ከማህበረሰብ ማህበረሰብ ይለያ ያሉ። ለምሳሌ አንዳንድ ሰዎች ቋሚ ንብረቶችን በመግዛት በእጃቸው ያለ ገንዘብ እንዳይጠፋ ያደርጋሉ። አንዳንድ ሰዎች ያለማቋረጥ በየጊዜው ገንዘብ በባንክ ያጠራቅማሉ። በባንክ አገልግሎት ይበልጥ በተጠቀሙ ቁጥር ባስቀመጡት የገንዘብ መጠን ልክ ወለድ ያገኛሉ።

ለ. በእቅድ መመራት

የቴዎድሮስ ገጠሙኝ

ቴዎድሮስ ከቤተሰቦቹ ስለገንዘብ አጠቃቀም ምንም ልምድ አልቀሰመም። ከመምህራን ማሰልጠኛ ኮሌጅ ተመርቆ ሥራ እንደጀመረ የመጀመሪያ ደሞዱን እንዴት ሊጠቀምበት እንደሚችል ሲያስብ ከሁለት ቀናት በላይ ፈጅቶበት ነበር። በምረቃው ላይ ተገኝተው ደስታቸውን በመግለጽ ስጦታዎች ያበረከቱለትን ንግዶቹን መጋበዝና ለመምህርነት የሚመጥኑ አልባሳትን መግዛት አሰበ። ደሞዱ ግን አልበቃውም። በአንድ ጊዜ ተነባብረው የመጡበትን ሀሳቦች በአንድ ጊዜ መፈጸም እንዳለበት ያምናል። ስለሆነም “ወደፊት ሠርቼ እከፍላለሁ” ብሎ ተበደረና በሙሉ ተጠቀመበት። የተከታዩ ወር ደሞዱ ከፊሉ ለእዳ ተከፈለ። ቀሪው ደግሞ እስከሚቀጥለው የደሞዱ ጊዜ እንደማይበቃው ተገነዘበ።

በዓመቱ ቴዎድሮስ ሠርቶ ደመወዝ እያገኘ ሳለ ስለችግር ማውራት ጀመረ። ቤተሰቦቹን እጅግ አስፈላጊ በሆነ ጉዳይ ላይ እንኩዋን መርዳት ስለተሳነው መበሳጨት አዘወተረ። በመካከሉ አንድ ኑሮውን በእቅድ የሚመራ ጥሩ ንግድ

አገኘ። ቴዎድሮስ ግልጽ በመሆኑ የአኗኗሩን ሥልት ለዚህ ንግድ ገለጸለት። ንግድም የራሱን ገንዘብ አጠቃቀም ዘዴ ነገረው። ዘዴው ማንም ሰው የሚያገኘውን ገንዘብ እንዴት በእቅድ ሊጠቀምበት እንደሚችል የሚያሳይ ነው።

የወጪ ርዕስ	የወጪ መጠን በመቶ
ለቤት ወጪ	50 በመቶ
ለማህበራዊ ጉዳይ መዋጮ	7 በመቶ
ለትራንስፖርት	17 በመቶ
ለህክምና መጠባበቂያ	9 በመቶ
ለቁጠባ ተቀማጭ	10 በመቶ
መዝናኛ	2 በመቶ
ትምህርት ለማሻሻል	5 በመቶ

መሰረተ 6

ሠንጠረዥን መሠረት በማድረግ የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. ከተራ ቁጥር 1 እስከ 7 ከተዘረዘሩት መካከል ተገቢ የሆኑ እና ያልሆኑ ወጪዎች ካሉ አመልክቱ። እንዲሁም መሻሻል ያሰባቸውን ወጪዎች ሰዩ።
2. የቴዎድሮስ ደመወዝ ብር ሦስት መቶ ሃምሳ (350.00) ነው። ከላይ ባለው መሰረት ሸንሽናችሁ የወጪውን መጠን ለማሳየት ሞክሩ።
3. የምትቀርቡት አንድ የቤተሰብ አባል በመጠየቅ የቁጠባ ዘዴያቸው እንዴት እንደሆነ እነጋግሩ። ከዚያም የቴዎድሮስ የወር ወጪ ስሌት አንጻር ገቢያቸውን ሸንሽና አመልክቱ። ዘዴው ሳነጋገራችሁት ሰው ይስማማል ወይስ አይስማማም? ስምን?

እቅድ በወደፊት ህይወት የሚከናወኑ ተግባራትን አስቀድሞ መተለም፣ እንዲሁም በገንዘብ፣ በእውቀትና በጊዜ የሚያስፈልጉ ግብአቶችን አስቀድሞ መደልደል ነው። በማንኛውም ደረጃ እቅድ ለሰው ልጆች ህይወት ወሳኝ ነው። እቅድ በግለሰብም ደረጃ ሆነ በሀገር ደረጃ ሊከተሉት የሚገባ የእድገት ኅዳና ነው።

የሥነህይወት ሥነምግባር ትምህርት የተማሪ መጽሐፍ - 8ኛ ክፍል

መሰጠጃ 7

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ፡፡

- 1. በመንገድ ላይ ደረጃ እቅድ ላይ የሚደረጉ ስብሰባዎች ወይም ወሳኔዎች ስለመኖራቸው ሰምታችሁ ታወቃላችሁ?
- 2. እነዚህ እቅዶች በምን በምን ላይ ይተኮሩ ናቸው?

ሐ. በእቅድና በእቅድም ልክ መመራት ለሀገር እድገት የሚኖረው ጠቀሜታ

- የግለሰቦች እድገት ከሀገር እድገት ጋር እንዴት ሊያያዝ እንደሚችል ግለጹ፡፡

ሰጅ በእድሉ ያድጋል

አቶ በድሩ፣ ወ/ሮ ሸምስያን በሁለተኛ ሚስትነት ባገቡ በአመታቸው ይኸው የስምንተኛ ልጃቸውን መወለድ እየተጠበቁ ነው። ለዚህ ዝግጅታቸው ደግሞ ጎረቤታቸው አቶ ኃይለአየሱስና ባለቤታቸው ወ/ሮ አስካለ እየተባበሯቸው ነው። አቶ በድሩ የመጀመሪያ ባለቤታቸውን ወ/ሮ ኑሪያን ሲያገቡ አቶ ሃይለአየሱስ ሦስተኛ ወር የትዳር ጊዜያቸው ላይ ነበሩ። ዛሬ ሁለቱም የበርካታ ልጆች ወላጆች ናቸው።

አቶ ኃይለአየሱስ ያለቻቸውን አነስተኛ መሬት እያረሱ የሚያስተዳድሯቸው ልጆች የትምህርት እድል አላገኙም። አቶ በድሩም ከሁለቱ ሚስቶቻቸው ከወለዱቸው ከስምንቱ ልጆች አራቱ በንግድና በጉልበት ስራ ሰበብ ወደተለያዩ አካባቢዎች ተሰደዋል።

ሁለቱን ቤተሰቦች የሚያመሳስሏቸው ብዙ ነገሮች አሏቸው። ሁለቱም “ልጅ ፀጋ ነው” በሚለው አባባል ያምናሉ። ልጆችን አብዝቶ መውለድ ጎጂ ነው የሚለው ሀሳብ የሰይጣን አመለካከት ነው ብለው ያስባሉ። አራርቆ መውለድ ለእናቱም ጤንነት ሆነ ለልጆቹ አስተዳደግ መልካም መሆኑን አስበውት አያውቁም። ያለእድሜ ጋብቻ የሚያስከትለው ጉዳት፣ ወሊድን የመቆጣጠር ጥቅም፣ ወዘተ የሚሉት አስተሳሰቦች አይገቧቸውም።

ለማህበር ድግስ፣ ለህክምናና ለምግብ የሚያስፈልገው ወጪ አስቀድሞ ሊታሰብበት እንደሚገባ አይረዱም። የተወለዱትም ልጆቻቸው ሆኑ ገና የሚወለዱት ሲያድጉ እድል እንደም

ትታደጋቸው አድርገው ያስባሉ። ሰሞኑን የቤተሰብ ምጣኔ አገልገሎትን ጥቅም ለማስተማር ወደ አካባቢው የዘመቱት የጤና ባለሙያዎች በሁለቱ ቤተሰቦች ተቀባይነት አላገኙም። ሁለቱ ወላጆች ይህንን ትምህርት ለአቅመ አዳምና ለአቅመ ሄዋን የደረሱትም ሆነ ያልደረሱት ልጆቻቸው እንዲሰሙ አይፈልጉም።

መሰጠጃ 8

ከላይ በቀረቡት ምንባብ መሠረት የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ፡፡

- 1. ሁለቱን ቤተሰቦች የሚያመሳስላቸው ምንድን ነው?
- 2. አራርቆ መውለድ ስቤተሰብ ኑሮ መሻሻል የሚሰጣቸው ጥቅሞች ምን ምን ናቸው?

ልጆች የሚያድጉት በእድል ሳይሆን በወለዱቸው ቤተሰቦቻቸው የገቢ መጠንና የአስተዳደግ ብቃት ነው። በሀገራችን አንዲት ሴት በአማካይ እስከአምስትና ስድስት ልጆችን መውለድ የተለመደ ነው። አምስት ስድስት ልጆችን መውለድ ደግሞ የተሟላ የትምህርትና የጤና አገልገሎት እንዲያገኙ ለማድረግ እንደሚያስችል የታወቀ ነው።

ለእናቶች ሞት ቁጥር መጨመር፣ ለጎዳና ተዳዳሪነትና ለልመና የሚዳረጉ ሁኔታዎች የሚመነጨት የቤተሰብ ምጣኔን ሥልት ካለ መጠቀም ነው። የቤተሰብ ምጣኔ አለመጠቀም ከፍተኛ የሆነ የህዝብ ብዛትን ያስከትላል። የህዝብ ብዛት ደግሞ ያልተመጣጠነ የተፈጥሮ ሀብትን ጥቅም ላይ እንዲውልና መጨመሩ ትውልድ ችግር ላይ አንዲወድቅ ያደርጋል።

የሚከተለውን ተግባር ሥሩ፡፡

በአካባቢያችሁ ከቤተሰብ ብዛት ጋር በተያያዘ በችግር የሚኖር/የምትኖር አንድ ሰው በማፈላለግ አነጋግራችሁ ታሪኩን በጽሁፍ አቅርቡ። በጽሁፉ ውስጥ የምትጠቅሱት ወይም የምትጠቅሷት ባለታሪክ ተሞክሮ ለሌሎች ሰዎች የሚሰጠውንም ትህምርት አሳዩ።

የሥነህይወት ሥነምግባር ትምህርት የተማሪ መጽሐፍ - 8ኛ ክፍል

የምዕራፍ ማጠቃለያ

የቁጠባ ባህል ማደግ ስግግሩም ሆነ ለማህበራዊ ብልጽግና አስፈላጊ ነው። በሀገር ደረጃ የቁጠባ ባህል መዳበር የሚኖረውን ጠቀሜታ ብንወስድ ህዝቦች የትምህርትና የህክምና አገልግሎት በአስተማማኝ ሁኔታ እንዲያገኙ ያስችላል። የተፈጥሮ ሀብትን መጠበቅም ከቁጠባ ባህል ጋር ይደያዛል። ይህን ማድረግ ለወደፊቱ ትውልድ ማሰብ ነው። ስመስምስም ረጅም አመታት የፈጁትን ደኖች መጨናጨፍ፣ አፈርን ለመሸርሸር ማጋሰጥ፣ የመሳሰሉት ድርጊቶች ግን ድህነትን የሚያስከትሉ ድርጊቶች ናቸው።

በግለሰብ ደረጃ ደግሞ የገንዘብ አደያዝና የንብረት አጠቃቀም ስነ-ምግባር ዋስትና ይሰጣሉ። ይህም የሚጠቅመው ራስን ለመቻል፣ ለኢንቨስትመንት ወይም ለልማት ስራ፣ እና ለማህበራዊ ተሳትፎ መዳበር ነው። ለዚህ የሚረዱ የቁጠባ መርሆችም አሉ። ለምሳሌ ወጪ ከገቢ እንዳይበልጥ ማድረግና ለማይጠበቁ አጋጣሚዎች ገንዘብ ማስቀመጥ ጥቂቱ ናቸው።

የቁጠባ ባህልን ለማሳደግ የተለያዩ ዘዴዎች አሉ። ቤተሰብን መመገን፣ የጊዜን ክብርነት መረዳትና ማክበር፣ በአቅም ልክ መኖርን ማወቅ ናቸው። ከዚህ ጋር ተደያዞ መታወቅ ያለበት የቁጠባ ባህል እንዳይገሰብት የሚያደርጉ ሁኔታዎች መኖራቸውን መገንዘብ ነው። እነዚህም ቁጠባን የሚዳረሩ ኋላቀርና ገጂ ልማዶች ናቸው። ለምሳሌ አባካኝነት ንብረትን፣ ገንዘብንና የተፈጥሮ ሀብትን አላግባብ መጠቀም፣ ማውደም ማለት ሲሆን ለዚህ የሚያነሳሱ ኋላቀር ልማዶች ደግሞ ዘመናዊ አኗኗር ዘዴዬንና አስተሳሰብን ለመቀበል ዝግጁነቱ አለመኖር፣ ሳይንሳዊ ግኝቶችን አስመቀበል፣ አለመማር፣ የግንዛቤ ማነስ ናቸው። እነዚህን እንከናወን ደግሞ በማስተማር መሰውጥ ይቻላል።

የምዕራፍ ቁጥር ቃላት

ስንኝ:- የግጥም ነጠላ መስመር።

የመሰረተ ልማት ተቋማት:- እንደ የመንጃዊና የስልጠና የመሳሰሉትን የመገናኛ ዘዴዎች፣ የሃይል ምንጭ የሆነው የኤሌክትሪክ መዘርጋትንም ያጠቃልላል።

ኢንቨስትመንት:- ገንዘብን በቋሚ የምርት ወይም የገንዘብ ስራ ላይ ማዋል። ኢንዱስትሪና ፋብሪካ የመሳሰሉት።

አድባር:- ባህላዊ እምነት፣ ትልቅ ዛፍ ስር አመት እየተጠበቀ የሚደረግ የአምልኮ ሥርዓት።

ራዕይ:- ወደፊት የሚመጣን ወይም የሚያጋጥምን ሁኔታ ከወዲህ አስቀድሞ ማለም፣ ዓላማና ግብን አስቀድሞ ማስቀመጥ።

ዳቤ:- በተወሰነ ጊዜ ዋጋውን ስመክፈል ቃል በመግባት እቃን ወይም ስቃይን ከሻጮች መውሰድ።

የምዕራፍ የክስሳ ጥያቄዎች

I የሚከተሉት ዓረፍት ነገሮች ትክክል ከሆኑ «አውነት» ስህተት ከሆኑ «ሀሰት» በማለት መልሱ።

1. አንድ ሰው የቁጠባ ባህል ቢኖረውም ባይኖረውም ተጠቃሚውም ሆነ ተጎጂው ራሱ ነው።
2. አንድ ሰው በማናቸውም መንገድ ሀብታም መሆን እንደሚቻል ካመነ የቁጠባ ባህል ምንነት ገብቶታል ማለት ነው።
3. የተፈጥሮ ሀብት በየጊዜው ራሱን የሚተካና እንደአላቂ እቃዎች ጥቅም ላይ ውሎ የማያልቅ ነው።
4. በአጭር ጊዜ ለሚታይና ከረጅም ጊዜ በኋላ ለሚገኝ ውጤት ያለንን በጀት እኩል አካፍለን መጠቀም ይኖርብናል።
5. ጥሩ የኑሮ ስልት አለ ማለት የሚቻለው የተመጣጠኑ የገቢና የወጪ ስልት ሲኖር ነው።

II በ “ለ” ሥር የተዘረዘሩትን በ“ሀ” ሥር ካሉት ጋር አዛምዱ።

ሀ	ሰ
1. የተፈጥሮ ሃብት፤	ሀ. ማእድናት።
2. የቤተሰብ ምጣኔ፤	ለ. እቅድ።
3. ኋላቀር አስተሳሰብ፤	ሐ. ለሌሎች አለማሰብ።
4. ብኩንነት፤	መ. በአቅም ልክ መኖር።
5. የቁጠባና ብድር ማህበር፤	ሠ. እኔ የምሞተው ዛሬ ማታ ገብስ የሚደርሰው ለፍልሰታ።
	ረ. ገደብ የለሽ ፍላጎትን ማስተናገድ።

III ለሚከተሉት ጥያቄዎች ትክክለኛ የሆነውን መልስ ምረጡ።

1. የአንድን ሀገር እድገት ሊያመጡ የሚችሉት ሁኔታዎች፤
 - ሀ. የህዝቦች ከኋላ ቀር ልማዶች መላቀቅ፤
 - ለ. የረጅም ጊዜ እቅድ፤
 - ሐ. የአጭር ጊዜ እቅድ፤
 - መ. ሁሉም መልሶች ናቸው።
2. ለወደፊት ትውልድ ማሰብ ማለት ከሚከተሉት ውስጥ ከአንደኛው ሀሳብ ጋር አይስማማም፤
 - ሀ. የቁጠባ ባህልን አዳብሮ ማስተላለፍ፤
 - ለ. በትምህርትና በእውቀት የታነጸ ትውልድ መቅረጽ፤
 - ሐ. የተፈጥሮ ሀብቶችን አሟጦ አለመጠቀም፤
 - መ. የአካባቢ ጥበቃና እንክብካቤ ማድረግን አይመለከትም።
3. ከሚከተሉት ውስጥ አንዱ ለብክነት የሚዳርግ ድርጊት ነው፤
 - ሀ. ፊልም ቤቶችን ማስፋፋት፤
 - ለ. በገጠር መንደር ውስጥ የነዳጅ ማደያ ለማቋቋም ኢንቨስት ማድረግ፤
 - ሐ. ለሁሉም ዜጎች የትምህርት እድል መፍጠር፤
 - መ. የቤተሰብ ምጣኔ መለመድ።
4. ራስን መቻል ማለት፤
 - ሀ. ከሰው መነጠል ማለት ነው፤
 - ለ. ለሌሎች ራስን መቻል ድጋፍ ማድረግ ነው፤
 - ሐ. ከጥገኝነት መላቀቅ ማለት ነው፤
 - መ. ከሀ በስተቀር ሁሉም መልሶች ናቸው።

IV የሚከተሉትን ባዶ ቦታዎች በትክክለኛ ቃል ወይም ሀረግ ሙሉ።

1. በአይነትም ሆነ በገንዘብ ያለን ንብረት ማጥፋት _____ ይባላል።
2. የቁጠባ ባህል በግለሰብም ሆነ በአገር ደረጃ ለማጎልበት መለመድ ካለባቸው የኑሮ ስልቶችና ልምዶች መካከል _____ እና _____ ሊጠቀሱ ይችላሉ።

V የሚከተሉትን ጥያቄዎች ባጭሩ መልሱ።

1. ለቁጠባ ባህል መዳበር አስፈላጊነት ምሳሌ የሚሆኑ ታሪኮችን በማካተት አስረዱ።
2. የኋላቀር አመለካከቶች በቁጠባ ባህል አለመዳበር ላይ ቀጥተኛ ተጽእኖ አላቸው። ይህንን ከአካባቢያችሁ ተጨባጭ ሁኔታ በመነሳት የምታውቁትን ግለጹ።

ምዕራፍ ስድስት

ንቁ ሕዝባዊ ተሳትፎ

የምዕራፍ ዓላማዎች፡ ይህንን ምዕራፍ ተምረህ/ተምረሽ ስታጠናቅቅ/ስታጠናቅቁ፤

- በሕዝባዊና በሀገራዊ ጉዳዮች ላይ ንቁ ተሳትፎ ማድረግ ያለውን ጠቀሜታ ትንተናዎች/ትንተናዎች፤
- የልዩ ልዩ ህብረተሰብ ክፍሎች መደራጀትና መጠናከር ጠቀሜታ እንዳለው ታውቃለህ/ታውቁዋለሽ፤

ምዕል 10.2 ከሕገ ስልጣን አማካኝ ጋር አጭር ቅደታ

10.1 በሕዝባዊ የልማት፣ የሰላምና የዲሞክራሲ ሥርዓት ግንባታ እንቅስቃሴ ውስጥ የዜጎች ንቁ ተሳትፎ ወሳኝነት፤

10.1.1 የዜጎች ንቁ ተሳትፎ ወሳኝነት ስዲሞክራሲ ግንባታ፣ ስጋራ መግባባትና ስመልካም ስለተዳደሩ መስፈን፤

ተውሰደራ የዲሞክራሲና የመሰልካም ስለተዳደሩ ሰፊ

የተውሰደራ ድምፅ፡ በቅድሚያ ራስዎን ቢያስተዋውቁ?

አልቃድር፡ ስሜ አልቃድር አማን ሲሆን ተወልዶ ያደግሁት መቁት ወረዳ ነው። ለሃያ ስድስት ዓመት በውጪ ሀገር ኖሮ ከተመለስሁ ሁለተኛ ዓመቱ ነው። ይገዙ በመጣሁት ሀብት ሥራ ክፍቱ ለ750 ሰው የሥራ እድል ፈጥራለሁ።

የተውሰደራ ድምፅ፡ ኑሮዎንና ሥራዎን ተውሰደራ ያደረጉት እንዴት ነው?

አልቃድር፡ ወደሀገራችን እንደመጣሁ ላለማና ልኖር የፈለግሁት በተወለድኩበት ከሸሸሌ ወረዳ ነበር። እዚያ ግን ለመሥራት የማይመች ሆኖ ስለአገኘሁት ሥራና ኑሮ ዬን ወደ ተውሰደራ አደረግሁ።

የተውሰደራ ድምፅ፡ ከሸሸሌ ለመኖርና ሀብት ዎንም ለልማት ለማዋል ያልቻሉት ለምንድነው?

አልቃድር፡ ያለኝን የልማት ራዕይ በመቁት እውን ለማድረግ አልቻልሁም። የወረዳው ኃላፊዎችና የመንግሥት መሥሪያ ቤቶች ሌት ተቀን የሚተገኙት በየግል ጥቅሞቻቸው ዙሪያ ለሚያደርጉት ሽኩቻ ነው።

ምዕል 10.1 ልማታችንን ስማፋጠን ስጋራ እንንቀሳቀስ

- ሥዕሉ ስለምን እንደሚገልጽ አስረዱ።
- የሥዕሉ መግለጫ የያዘው ሐሳብ በትክክል ተግባራዊ ከተደረገ ሠልፈኞቹ ምን ምን አካላት ናቸው ሊሆን ይችላል?

የወረዳዎ ልማትም ሆነ የኗሪዎቹ ኑሮ መሻሻል አያስጨንቃቸውም። ርስበርስ በትንሽ በትልቁ ሲተማመን፣ ሲነቃቀፉ ሲናቆሩና ሲጣሉ ይውላሉ። ለጋራ አላማ ተግባብተው መሥራት አልቻሉም። ባለጉዳዮች አገልግሎትን በቅልጥ ፍና አያገኙም። የመንግሥት ግብር እንዲሁም የውሃ፣ የመብራት፣ የስልክና የመሳሰሉ አገልግሎቶች ክፍያዎችን ለመፈጸም እንኳ ነዋሪዎች ብዙ ደጅ መጥና ትና መጉላላት ይኖርባቸዋል።

መሥሪያ ቤቶቹ የተቋቋሙለትን ተግባር ለመፈጸም የተመደቡት ኃላፊዎችና ሠራተኞች ከተገልጋዩ ሕዝብ መደለያ እንዲከፈላቸው የሚፈልጉ ናቸው። እኔም ለብዙ ዓመታት ደክሜ ያፈራሁትን ሀብት አምጥቼ አካባቢዬን ላልማ፣ ሕዝቤን ልጥቀም በማለት ሥራዎች ልከፍት ብሞክር ትብብር ላገኝ አልቻልኩም። የምሠራበት ቦታ፣ የሥራ ፈቃድ፣ ወዘተ ለማግኘት ብዙ ተጉላላሁ። ያም ሆኖ ሊሳካልኝ አልቻለም። አንድ ዓመት ተጉላልቼ ስላልተሳካልኝ ትቼ ወደ ተውለደሬ መጣሁ።

የተውለደሬ ድምፅ፡ በተውለደሬስ ይህ ችግር አልገጠመዎትም?

አልቃድር፡ ስለተውለደሬ ብዙ መልካም ዝና ብለማም በመጀመሪያ አላመንሁም ነበር። መጥቼ ስሞክራቸው ግን እንኳንስ ገንዘቤን ሕይወቴን እንድስጥ የሚያደርጉ ኃላፊዎች፣ መሥሪያ ቤቶችና ህዝብ ያላት ሥፍራ ሆና አገኛኋት። በአሥራ አምስት ቀን ውስጥ የመሥሪያ ቤታዎች፣ የሥራና የንግድ ፈቃዶች፣ ልዩ ልዩ ድጋፎችና ለጥቂት ዓመታትም ከታክስ ነጻ የመሆን እድል ሰጡኝ። እዚህ ኃላፊዎችና ሠራተኞች የሚወቃቀሱት ስህተቶቻቸውን ለመተራረም፣ አሠራራቸውን ይበልጥ ቀልጣፋና ለተገልጋይ ምቹ ለማድረግ፣ በእውነትም ተውለደሬን ለማልማት ነው። ምክር ይጠይቁላል፣ ያዳምጡሃል፣ ለመማር ዝግጁ ናቸው፣ እርስ በርስም ይደማመጣሉ። ከነዚህ ጋር መሥራት ምንኛ ደስይል መሰለህ?

የተውለደሬ ድምፅ፡ ስለሰጡኝ አስተያየት በጣም አመሰግናለሁ።

አልቃድር፡ እኔም አመሰግናለሁ።

መሰጠጃ 1

እዚህ በላይ የቀረበውን ቃለ ምልልስ መነሻ በማድረግ የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. የኩሽሽሴና የተውለደሬን ወረዳዎች በዲሞክራሲ ግንባታ፣ በመልካም አስተዳደርና በጋራ መግባባት ረገድ ምን እንደሚመስሉ እነፃፅሩ።
2. እናንተ የተውለደሬ ወረዳ ነዋሪዎች ብትሆኑ ምን ታደርጉ ነበር?
3. የኩሽሽሴ ወረዳ ነዋሪ ብትሆኑ ናርስ?

ዲሞክራሲ ባልሰፈነበት መከባበር፣ መተማመንና መደማመጥ አይኖርም። ይልቁንም የጥቂቶች አምባገነንነት ስለሚደነድን የብዙሀን መጎዳት የማይቀር ነው። ብዙሃኑ ለጋራ እድገት የሚያደርጉት መነሳሳት ይቀጫል። ማህበራዊ ልማትም ይጠፋል። በተቃራኒው ግን የዲሞክራሲ ሥርዓት መገንባት፣ ተከትሎትም የጋራ መግባባት መፈጠርና የመልካም አስተዳደር መስፈን ማህበራዊ ፍትህ እንዲመጣና ኢኮኖሚያዊ እድገት እንዲከተል ስለሚያደርግ ሀገር ይበለፅጋል። የጋራ መግባባትና የመልካም አስተዳደር መስፈንም መልሶ ዲሞክራሲውን ስለሚያጠናክር እድገቱ ቀጣይነት ይኖረዋል።

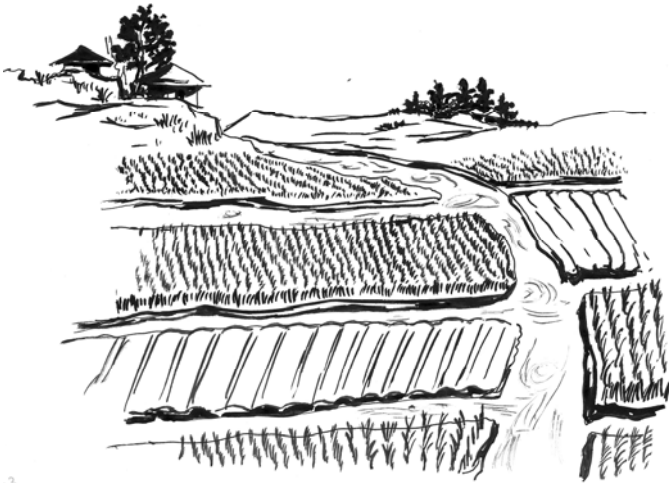
እኝህ ውጤቶች ግን በራሳቸው የሚመጡ አይደሉም። በህብረተሰቡ ውስጥ እነዚህ ውጤቶች እውን እንዲሆኑ የሚያደርግ ጠንካራና ንቁ ተሳትፎ ያስፈልጋል። ያለንቁ ህዝባዊ ተሳትፎ ዲሞክራሲያዊ ሥርዓቱ ተጠናክሮ አይገነባም፤ መልካም አስተዳደርም በዘላቂነት ሊሰፍን አይችልም። እነዚህ ባልተሟሉበትም ልማትና ብልፅግና ሊረጋገጡ አይችሉም።

መሰጠጃ 2

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. የዲሞክራሲን መስፈን ተከትሎ ሲመጡ ከሚችሉት መልካም ነገሮች መካከል ሁለቱን ጥቀሱ።
2. ህዝቡ በዲሞክራሲያዊ ሥርዓት ግንባታው ላይ ንቁ ተሳትፎ ባያደርግ ምን ሲከተል ይችላል?

10.1.2 የዜጎች ንቁ ተሳትፎ ለድህነት ቅነሳና ሰፊጣን ልማት መረጋገጥ፤

ሥዕል 10.3 በመስኖ ሰፋፊ መሬቶችን ማልማት ይቻላል

• ከሥዕሉ ምን ተገነዘባችሁ?

መስኖ አስተማማኝ የርሻ ልማት ዘዴ፤

የሀገራችን የኢኮኖሚ መሠረት የሆነው የግብርና ሥራ ከዝናብ ጋር የተቆራኝ ነው። የዝናቡ መጠንና ሽፋን ጥሩ ሲሆን ኢኮኖሚያችን መልካም እድገት ያሳያል። የዝናብ መጠንና ሽፋን ባህሰ ቁጥር ኑሯችን ወደጉስቁልና ያሽቆለቁላል። ይህ የዝናብ ጥገኝነታችን እስከመቼ እንዲቀጥል እንፈቅድለታለን? በተለይም የድንበር ተሻጋሪ ወንዞች ባለቤቶች ሆነን የዝናቡን ጥገኝነት የሙጥኝ ማለታችን አያስገርምም?

ሰሞኑን ወደ ምዕራብ ጎጃም ዞን የሰማነው ዜና ከዚህ ለመውጣት እንደምንችል የሚያመለክት ምሳሌ ነው። በዞኑ ያሉ አርሶ አደሮች በራሳቸው ተነሳሽነት በባህላዊ መንገድ ሁለት ወንዞችን ጠልፈው የልማት ሥራዎችን አከናውነዋል። በዚህ መልክ ካለሙት 88 ሄክታር መሬትም ከፍተኛ ምርት አግኝተዋል። ከጓሮ አትክልት ከፍራፍሬዎችና ፈጥነው ከሚደርሱ ሰብሎች ሽያጭ ከፍ ያለ ገቢ በማግኘት ኑሯቸውን እያሻሻሉ ይገኛሉ።

መስኖን በአማራጭነት ተጠቅመው በሕይወታቸው ላይ ለውጥ ማምጣታቸው ሁለት መሠረታዊ የግንዛቤ ለውጦች እንዳደረጉ ያሳያል። አንደኛው ዝናቡን ብቻ እየጠበቁ መሥራት ከዘለቁታ አንጻር አስተማማኝ እንዳልሆነና ከዚህ ጥገኝነት መለቀቅ እንዳለባቸው ማመናቸው ነው። ሁለተኛው ደግሞ አስተማማኝ ያልሆነውን ነባር የአመራረት ስልት በሌላ በተሻለ ስልት መተካት እንደሚቻል ርግጠኞች መሆናቸው ነው።

በመስኖ ተጠቃሚ የሆኑት እነዚህ አርሶ አደሮች በራሳቸው ተነሳሽነትና ጥረት በቀላሉ ከተረጂነት ለመለቀቅ የቻሉበትን ጅምር እንቅስቃሴ ልናደንቅ ይገባል። ይበልጡንም ይህን የመሰለውን ጥረት በባለሙያዎች እገዛና በመንግሥት ድጋፍ ወደአጠቃላይ ግብርናና ወደ ድብልቅነት እንዲሁም ወደ ዘመናዊነት መለወጥ ያስፈልጋል። በዚህም ከዓመት እስከዓመት የሚመረትበት የግብርና እንቅስቃሴ ማደራጀት አስፈላጊ ይሆናል። አመራረቱ በግልና በእለት ቤተሰባዊና አካባቢያዊ ፍጆታነት ሳይወሰን ሰፊ ላለ የገበያ ፍላጎት እንዲሆን ሊደረግ ያስፈልጋል። ይህንን የመሳሰሉ ለውጦች መደረጋቸው ብቻ ሳይሆን ለውጡ ፈጣንና የማያቋርጥ መሆኑን ማረጋገጥም ይገባል። በቅድሚያ የድህነት ቅነሳ ጥረታችንን የሚያሳካ ሆኖ በቀጣይ ደግሞ ዘላቂ ልማታችንንና ፈጣን እድገታችንን የሚያረጋግጥ ሊሆን ይገባል።

መልመጃ 3

በምንባቡ መሠረት የሚከተሉትን

- ጥያቄዎች መልሱ፡፡
1. በምዕራብ ጎጃም የተደረገው የአርሶ አደሮች የልማት ሥራ ለድህነት ቅነሳ እንዴት አስተዋጽኦ ሊያደርግ ይችላል?
 2. ይህን የአርሶ አደሮች መልካም የእድገት እንቅስቃሴ ጅምር እንዴት ወደፈጣንና የማያቋርጥ የልማት እንቅስቃሴ ለማሸጋገር ይቻላል?
 3. የምዕራብ ጎጃም አርሶ አደሮች ያደረጉት ስውጥ ምን ያህል ንቁ ተሳትፎ ያካተተ ነው? ወደ ማያቋርጥ ፈጣን እድገት ለመሬ መድ ተሳትፏቸውን እንዴት ማድረግ ይኖርባቸዋል?

ድህነት በጣም ባሳቆላቸው እንደ ኢትዮጵያ ባሉ ሀገራት በተለመደ ዓይነት የልማት እንቅስቃሴ ብቻ ከሚገኙበት አዘቅት ለመውጣት አይቻልም። ጠንካራ የድህነት ቅነሳ ስልትን እየተጠቀሙ ፈጣን ሆኖ ቀጣይነቱ የተረጋገጠ የኢኮኖሚ እድገት ማስመዘገብ ያስፈልጋል። ይህ ይሆን ዘንድ ደግሞ መላው ህዝብ በቂ ግን ዛቤ ጨብጦ በየበኩሉ አቅሙን፣ ገንዘቡንና እውቀቱን ማስተባበር ይገባዋል። ይህን መሰል ፈጣን ልማት ሊረጋገጥ የሚችለው ሁሉም ዜጋ

የሥነህይወት ሥነምግባር ትምህርት የተማሪ መጽሐፍ - 8ኛ ክፍል

በየተሰማራበት ንቁ ተሳትፎ በማድረግ ውጤት ካስገኘ ነው።

መሰረዳ 4

? የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ፡፡

1. በሀገራችን ፈጣን ልማት ማረጋገጥ ያስፈላገበት ምክንያት ምን ይመስላችኋል?
2. በኢትዮጵያ ፈጣንና ቀጣይነት ያለው ልማት ይመጣ ዘንድ በወሳኝነት ሲኖር የሚገባው ምንድነው? ስምን?

ምዕል 10.4 የትምህርት ቤት አሠራር ገልጻል፤ ተጠያቂነት ያለው ሰዎች ይገባል

10.1.3 የዜጎች ንቁ ተሳትፎ ገልጻል፤ ተጠያቂነትን ለማስፈን፤

- ✓ የዜጎች ንቁ ተሳትፎ ገልጻል፤ ተጠያቂነትን ለማስፈን እንዴት ይጠቅማል።

የርእስ መምህራ ዘገባ

የተከበራችሁ የትምህርት ቤታችን መምህራንና ሠራተኞች፣ ውድ ተማሪዎች፣ ባለፈው ዓመት በትምህርት ቤታችን ግልጽነትና ተጠያቂነት የተረጋገጠበት አሰራር ለመዘርጋት እቅድ አውጥተን በጋራ ማፅደቃችን ይታወሳል። በዚህም ዓመት ይኸው እቅድ በተግባር ሲተረጎም ቆይቷል። በዛሬ ስብሰባ ይህንን እቅድ ተግባራዊ በማድረግ የተገኘውን ውጤት አቀርብላችኋለሁ።

እንደምታወቁት በትምህርት ቤቱ የሚሰጡ ብዙ አገልግሎቶች አሉ። የነዚህንም አገልግሎቶች ምንነት፣ ለነማን እንደሚሰጡ፣ እንዲሁም በምን ዓይነት ሁኔታና በምን ያህል ጊዜ ሲሰጡ እንደሚችሉ ለይተን ዝርዝር አዘጋጅተን እንደነበረ ታስታውሳላችሁ። ለምሳሌ ለተማሪዎቻችን መልካም ዜጋ የሚያደርጋቸው ተግባራዊ ትምህርት መስጠትና ውጤታቸውን በተከታታይ ምዘና ማረጋገጥ ዋናው አገልግሎት እንደሆነ አስቀምጠናል። ለተማሪዎቻችን ቅንና ጠቃሚ የምክር አገልግሎት መስጠት ሌላው ተግባር እንደሆነ ለይተናል። የትምህርት ማስረጃዎቻቸውን በወቅቱ ልንሰጣቸው እንደሚገባም ተስማምተናል። ተማሪዎቻችን ከክፍል ውጪ በተግባራዊ ትምህርት እንዲታነፁ የተጓዳኝ ትምህርት እድሎች እያመቻቸን ልናሳትፋቸውም አቅደናል። ለተማሪዎቹ ወላጆች ወይም ለሞግዚቶቻቸው ስለልጆቻቸው የትምህርት አያያዝ ለማወቅ ስለሚሹ ፈጣንና ተገቢ ምላሽ ለመስጠት እቅድ ተይዟል።

ከትምህርት ቤቱ ልዩ ልዩ መረጃ ለሚፈልጉ አግባብ ላላቸው አካላትና ግለሰቦች እንዲሁም ለጥናትና ምርምር ወይም ለተለያዩ ምክንያቶች መረጃ ለሚሹ ሕጋዊ ለሆኑ ሰዎች ቀልጣፋ አገልግሎት መስጠት ሌላው የሚጠበቅብን አገልግሎት እንደሆነም አስቀምጠናል። ለመምህራንና ለትምህርት ቤቱ ሠራተኞችም ቀልጣፋና አርኪ የአስተዳደር አገልግሎት መስጠት የሚያስፈልግና የሚገባም እንደሆነ በአገልግሎታችን ዝርዝር ውስጥ አስቀምጠናል። ይህም ሠራችን ግልጽነትን እንዲያረጋግጥ መታመኑን ያሳያል።

እንደምታስታውሱት ማንኛቸውንም የተጠቀሱትን አገልግሎቶች የሚፈልግ ሰው በቅድሚያ ያለበትን ግዴታዎች ማሟላት እንደሚኖርበት በማመን ለያንዳንዱ ተገልጋይ ይህንን ዘርዘርን በግልጽ ቦታ አስተዋውቀናል። አያይዘንም ግዴታቸውን ላሟሉ ተገልጋዮች ቀልጣፋ፣ ተገቢና በአክብሮት የተሟላ አገልግሎት ባንሰጥ ወይም ምንም ዓይነት እንግልት ብናደርስ ተወቃሽ፣ ተጠያቂና ተከላካሪ ልንሆን ተስማምተናል። በሌላ አነጋገር የተጠያቂነትን መርህ ልንከተል ወስነናል።

በዓመታዊው ክንውናችን እነዚህን ያስቀመጥናቸውን እቅዶች ተግባራዊ ለማድረግ ጥረናል። ጥቂት ጉድለቶች በተወሰኑ መምህራንና ሠራተኞች ዘንድ ከመከሰታቸው በቀር በአጠቃላይ መልካም ውጤቶችን አግኝተናል። ለምሳሌ አንድ መምህር ለተማሪዎች ተከታታይ ምዘና በአግባቡ ባለማካሄዳቸው፣ ውጤቱን መዝገብው ባለመያዛቸውና ለተማሪዎቹም ባለማሳወቃቸው ተቀጥተዋል። አንድ የአስተዳደር ሠራተኛም ለአንድ ትምህርት ቤቱን ለለቀቀ ተማሪ የትምህርት መረጃ ለመስጠት ብዙ ስላገላለፉትና በመጨረሻም የተሳሳተ መረጃ ስለሰጡት እንዲቀጡ ተደርገዋል። ከነዚህ ችግሮች ውጪ በአብዛኛው ጠንካራ ውጤቶች ተመዝግበዋል ግልጽነትና ተጠያቂነት የሰፈነ

የሥነህይወት ሥነምግባር ትምህርት የተማሪ መጽሐፍ - 8ኛ ክፍል

በመሆኑም የዓመቱ ሥራችን ስኬታማ እንደነበር ተገምግሟል።
ስለአዳመጣችሁኝ አመሰግናለሁ!

መሰጠጃ 5

? ከዚህ በላይ የቀረበውን ዘገባ መሠረት በማድረግ የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. ርእስ መምህሩ ከአቀረቡት ዘገባ ምን ተገነዘባችሁ?
2. እስከአሁን ባለው አሠራር ትምህርት ቤታችሁ ግልጽነትና ተጠያቂነት ያረጋገጠ አሠራር አለው? ተጨባጭ ምሳሌዎችን በማቅረብ አስረዱ።
3. በትምህርት ቤታችሁ ግልጽነትና ተጠያቂነት ያስፈጸመው የምትሟከሩትን ሁለት ጉዳዮች ከነምክንያታቸው አቅርቡ።

በአንድ ህዝባዊ አገልግሎት በሚሰጥበት ሥራ “የግልጽነትና የተጠያቂነት አሰራር መኖሩ በውጤት ላይ ልዩነት ያመጣል/አያመጣም” በሚል ርእስ በቡድን ተከፋፍላችሁ በክፍል ውስጥ ክር ክር አድርጉ። በክርክር መጨረሻም ከሂደቱ ያገኛችሁትን ቁም ነገር ለመምህራችሁ አቅርቡ።

በአንድ ህብረተሰብ ውስጥ ዲሞክራሲያዊ ሥርዓት ከተገነባ ህዝቡ አስተሳሰቡን በነፃነት ለማራመድ ይችላል። ይህም መደማመጥን ስለሚያስችል የጋራ መግባባት እንዲፈጠር ያደርጋል። የመንግሥት አካላትም የህዝብ አገልጋዮች መሆናቸውን በመገንዘብ መልካም አስተዳደርን ያሰፍናሉ። እንዲህ ያለው ሁኔታ ደግሞ ህዝብ ለልማቱ እንዲተጋ ስለሚያደርግ ልማት ይፋጠናል። በህዝቡ ዘንድ ግንዛቤ እንዲዳብር ከተደረገ ከሚፈለገው የዕድገት ደረጃ ለመድረስ ፈጣንና የማያቋርጥ ልማት ለማስመዘገብ ከፍተኛ ንቁ ህዝባዊ ተሳትፎ ለማድረግ ይቻላል።

የዲሞክራሲያዊ ሥርዓት መገንባትና የመልካም አስተዳደር መስፈን ከሚገለጽባቸው መንገዶች አንዱ በመንግሥት አሠራር የግልጽነትና የተጠያቂነት መርህ ተግባራዊ ሆኖ መታየት ነው። ማንኛውም መንግሥታዊ አካል ለህዝብ የሚሰጠውን የአገልግሎት ሁኔታ፣ አገልግሎቱ ሊያስገኝ የሚችለውን ውጤት፣ ለዚህም የሚከተለውን የአሠራር ስልት፣ ወዘተ ግልጽ በማድረግ በዚህ መለካት ይኖርበታል።

እነዚህን በግልፅ ያስቀመጣቸውን አሠራሮች በመከተል ካልሠራና ተገቢውንም ውጤት ካላስገኘ የሚጠየቅበት፣ የሚወቀስበትና የሚከሰስበት ሥርዓት መኖር አለበት። እነዚህ ሁሉ እውን መሆን የሚችሉት ዲሞክራሲያዊ ሥርዓቱ ከኖረ ነው። በመሆኑም ዲሞክራሲያዊ ሥርዓቱ መጠበቅ ይኖርበታል። ያለንቁ ህዝባዊ ተሳትፎ ዲሞክራሲውም ሆነ ከሱ የሚፈጠሩት የጋራ መግባባት፣ መልካም አስተዳደር እንዲሁም ፈጣን ልማት ሊረጋገጡ አይችሉም።

መሰጠጃ 6

? በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ ተወያዩ።

1. ግልጽነትና ተጠያቂነት የሰፈነበት አስተዳደር መኖሩ እንዴት ይታወቃል? መልካም አስተዳደር ሰፍኗል ሲባል የሚችለው ምን ሲታይ ነው?
2. ፈጣን የኢኮኖሚ ልማት ሲባል ምን ማለት ነው?
3. ስመልካም አስተዳደርና ሰፈጣን ልማት መረጋገጥ የዲሞክራሲያዊ ሥርዓት መገንባት ቅድመ ሁኔታ ነው ቢባል ትስማማላችሁ? ስምን?
4. ስመልካም አስተዳደር፣ ሰዲሞክራሲያዊ ሥርዓት ግንባታና ሰፈጣን ልማት መረጋገጥ ከህዝብ ምን ይጠበቃል?

ዓ.ም.	በጥሪ ገንዘብ	በጉልበት	በቀሳቀስ	ደምር
1996	9037861.38	8254753.58	8635715.00	25928329.96
1997	39007287.91	52868978.92	26818768.85	118695035.70
1998	16938779.97	28753391.95	11822624.08	57514796.00
1999	10836418.18	17408596.31	13492739.00	41737753.49
2000				59501332.27
ጠ/ድምር	75820347.44	107285720.80	60769846.93	4435414843

ሠንጠረዥ 1፣ በአማራ ክልል ህብረተሰቡ በልዩ ሰልፎ ማህበራት ተደራጅቶ በመሳተፍ ስትምህርት ልማት ያበረከተው አስተዋጽኦ (ምንጭ ከአማራ ብሄራዊ ክልላዊ መንግሥት የትምህርት ቢሮ የ15 ዓመት የትምህርት እንቅስቃሴ የሚሌኒየም ፌስቲቫል መጽሔት፣ ግንቦት 2000፣ገጽ126 የተወሰደ።)

10.2 የሲቪክ ማህበራት፤

10.2.1 በሲቪክ ማህበራት መሳተፍ ለሀገር ልማት የሚኖረው ጠቀሚታ፤

በመረጃው መሠረት ለክልሉ ትምህርት ልማት ህብረተሰቡ ያደረገውን ድጋፍ መንግሥት ከመደበው በድምሩ ብር 2675315103.37 ከሚሆነው ገንዘብ ጋር በማነፃፀር ልዩነቱን ግለጹ። ህብረተሰቡ በመረጃው የቀረበውን ድጋፍ ለትምህርት ልማት ለማሰባሰብ የቻለው እንዴት ባለ አደረጃጀት ተሰባስቦ ይመስላችኋል?

ምዕል 10.5 የሴቶች ስብሰባ

ቅመሚትና ባለደረቦቿ

ቅመሚት በጨርቃ ጨርቅ ፋብሪካው የሴት ሠራተኞች ማህበር ውስጥ ከተራ አባልነት እስከ አመራር ደረጃ በንቃት ተሳትፋለች። ተናግራ የምታሳምን፤ በተግባር የምታምንና ቆራጥና ቁርጠኛ የማህበሩ አባል ስለሆነች ሌሎቹ ቅመሚት የሚል ስም ሰጥተዋታል። በእውነተኛ ስሟ የሚጠራት የለም።

ከፋብሪካው ሠራተኞች ሁለት ሦስተኛው ሴቶች ናቸው። በፊት በተመሳሳይ ሥራ ላይ የተሠማሩ ሴቶች ከወንዶች ያነሰ ክፍያ ነበራቸው። የሥራ ሁኔታም ሆነ የሰራተኞች ጥቅሞችና መብቶች የሴቶችን ሁኔታ ያላገናዘቡ ነበሩ። በዚህ ላይ በርካታ ሴቶች በፆታቸው ምክንያት ብቻ ብዙ ችግሮች ይደርሱባቸው ነበር። ብዙውን ጊዜ የታዩ ጥቃቶችም ያጋጥሟቸው ነበር።

ፋብሪካው የሚገኘው ከከተማው ዳርቻ ላይ በመሆኑም ሴት ሠራተኞች ከፋብሪካ ውጪ በርካታ ችግሮች ነበሩባቸው። ፋብሪካው በቂ የትራንስ

ፖርት አገልግሎት ስለሌለው ሴት ሠራተኞች ረዥም መንገድ ለመሄድ ይገደዱ ነበር። ከበርካታ ድካም በኋላ ከሥራ ወጥተው የእግር ጉዞ ማድረግ አንዱ ችግር ነበር። በምሽትም ሆነ በቀን ጭር ባለ መንገድ ሲጓዙ የሚደርሱባቸው የወርባላ ንጥቂያዎችና የታዩ ጥቃቶችም ነበሩ። ቅመሚት እነዚህን ተጨባጭ የሴት ሠራተኞች ችግሮች ልቅም አድርጋ በማጥናት በሠራተኛ ማህበር እንቅስቃሴ መፍትሔ ለማምጣት ጥረት አድርጋለች። ማህበሩ ግን እንደምትጠብቀው

የሴቶቹን ችግር በተለየ ትኩረት በማየት ለመፍትሔው መታገል አልቻለም። በጥረቱም አልረካችም። በመሆኑም የሴት ሠራተኞች ማህበር እንደቅርንጫፍ መደራጀት እንዳለበት አመነች። ከብዙ ውጣ ውረድና ትግል በኋላ በብዙኃኑ ሴት ሠራተኞች ጠንካራ ትብብር ተሳካላት። እሷ በሊቀመንበርትነት ተመረጠች። እነሆ ከዚያ ወዲህ የሴት ሠራተኞች ማህበር መላውን ሴት ሠራተኞች አነቃንቋል። በጥሩ እንቅስቃሴዎቻቸውም በፋብሪካ ያሉት የሴት ሠራተኞች ችግሮች እንዲፈቱ አድርጓል። ዛሬ በሴትና በወንድ ሠራተኞች መካከል የጥቅምና የመብት ልዩነት የለም። ከፋብሪካ ውጪም ይገጥሙ የነበሩትን ችግሮች ከፋብሪካው አስተዳደር፣ ከፖሊስ፣ ከሌሎችም አግባብ ካላቸው መንግሥታዊና መንግሥታዊ ያልሆኑ አካላት እንዲሁም ከአካባቢው ሕብረተሰብ ጋር በመቀናጀት እንዲፈቱ ተደርጓል።

ዛሬ በፋብሪካው ፍጹም ሰላም አለ። ሴት ሠራተኞች ያለ ሐሳብ በሥራ ቦታና ከፋብሪካው ውጪ መንቀሳቀስ፣ እንደልብ መውጣትና መግባት ችለዋል። በፋብሪካው አስተዳደር ጥሩ ተሳትፎ አላቸው። የሠራተኞችን መብትና ጥቅም በማረጋገጥ፣ የሥራን ምርታማነት በሚመለከትና በማናቸውም ውሳኔዎች ጭምር ሴቶቹ እየተሳተፉ ይገኛሉ። ፋብሪካውም የበለጠ ምርታማ እየሆነ የሀገሪቱን ኢኮኖሚ በደንብ እየደገፈ ይገኛል። ይህ ሁሉ አባላቱ ባደረጉት ንቁ ተሳትፎ የተቋቋመው የሴት ሠራተኞች ማህበር ከመላው ሠራተኞች ማህበር ጎን ሆኖ በጥንካሬ በመንቀሳቀሱ የተገኘ ውጤት ነው።

የሥነህይወትና ሥነምግባር ትምህርት የተማሪ መጽሐፍ - 8ኛ ክፍል

መልመጃ 7

? ክላይ የቀረበውን ምንባብ መሠረት በማድረግ የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ፡፡

1. በታሪኩ ውስጥ የገላ ሚና የተጫወተ የሲቪክ ማህበር አለ? ካለ ምን ሚና ተጫውቶ ምንስ ውጤት አስገኝቷል?
2. በታሪኩ መሰረት በፋብሪካው እንቅስቃሴ በዲሞክራሲ ግንባታ፣ በሰላምና በልማት ረገድ የተገኙትን ውጤቶች በዘርዘር አቅርቡ፡፡
3. በፋብሪካው ሰው ላይ የሠራተኞች ንቁ ተሳትፎ ነበር? ምን ጠቀሜታ ወይም ጉዳት እንደነበረው አስረዱ፡፡
4. አንተ/አንቺ የዚህ ፋብሪካ ሠራተኛ ብትሆኑ ኖሮ በዚህ ትግል ወቅት ምን ታደረጉ ነበር? ስምን?

ለአንዲት ሀገር በልማት መገስገስ መሠረቱ የሰላም መስፈንና የዲሞክራሲያዊ ሥርዓት መገንባት ነው፡፡ ይህም እውን ይሆን ዘንድ የመላው ህዝብ ንቁ ተሳትፎ ወሳኝ እንደሆነ ተረጋግጧል፡፡ ህዝብም ለሰላም፣ ለዲሞክራሲና ለልማት በተናጠል ከሚያደርገው እንቅስቃሴ ይልቅ በልዩ ልዩ መልክ እየተደራጀ የሚያከናውነው አስተዋጽኦ ከፍተኛ ድጋፍ ይሰጣል፡፡

የሲቪክ ማህበራት ሚና ጎልቶ የሚመጣው እዚህ ላይ ነው፡፡ ብርቱ አመራርና ቁርጠኛና ታታሪ አባላት ያሉት፣ ግልጽ የልማት ራዕይ ያነገበ፣ ጠንካራ የሲቪክ ማህበር የማይፈታው ማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ ችግር አይኖርም፡፡ በመሆኑም እንዲህ ያለ የሲቪክ ማህበር ዲሞክራሲን ለመገንባት፣ ሰላምን ለማግኘትና ኢኮኖሚያዊ እድገትን ለማረጋገጥ የማያጠራጥር አቅም አለው፡፡

መልመጃ 8

? በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ ተወያዩ፡፡

1. በአንድ ሀገር ሰላም፣ ዲሞክራሲና ልማትን በማረጋገጥ እድገትን ለማምጣት ህዝብ በምን መልክ ቢንቀሳቀስ ይሻላል?
2. የሲቪክ ማህበር ሰላምን፣ ዲሞክራሲንና ልማትን በማስፈን ረገድ ያሰው ሚና ምን ይመስላል?

10.2.3 በወቅታዊ ጉዳዮች ላይ መንግሥትን ለማትጋትና ለመቆጣጠር በሲቪክ ማህበራት መሳተፍ፣

✓ በሲቪክ ማህበር በመሳተፍ እንዴት መንግሥትን ማትጋትና መቆጣጠር ይቻላል?

ሥዕል 10.6 የአዲስ አበባ ነዋሪዎች ፎረም አጠቃላይ ስብሰባ

የአዲስ አበባ ከተማ የነዋሪዎች ፎረም

በአዲስ አበባ ከተማ በ1999 ዓ.ም በተለያዩ የህብረተሰብ ክፍሎች ቀደምት አደረጃጀቶች ላይ በመመሥረት በየቀበሌው የነዋሪዎች የጋራ ፎረሞች ተቋቁመዋል፡፡ ዋናዎቹ የፎረሞች መሠረቶች የወጣቶችና የሴቶች ማህበራት ናቸው፡፡ በኋላም ከተማ አቀፍ ወደ ሆነ የነዋሪዎች ፎረም ተጠቃ ሏል፡፡

ፎረሙ በዋናነት የሴቶችን፣ የወጣቶችን፣ እንዲሁም የዝቅተኛውንና የመካከለኛውን የህብረተሰብ ክፍል ችግሮችን ማዕከል በማድረግ መንቀሳቀስ ቀጥሏል፡፡ የሥራ አጥነት፣ የሰላምና የፀጥታ ችግር፣ የመልካም አስተዳደር እጦት፣ የኑሮ ውድነት መባባስ፣ የመሳሰሉትን ችግሮች ዋና መንቀሳቀሻ ጉዳዮቹ አድርጓል፡፡ በአጠቃላይ የአዲስ አበባ የልማት እንቅስቃሴዎች መቀዛቀዝም ሌላው ዐቢይ ትኩረቱ ሆኗል፡፡ ፎረሙ ከከተማው አስተዳደር ከፍተኛ ኃላፊዎች ጋር ፊት ለፊት ተገናኝቶ ሒስ በመስጠት የተፋዘዘውን የከተማ አስተዳደር እንቅስቃሴ ለማንቃት ችሏል፡፡ በአስተዳደሩ ልዩ ልዩ መሥሪያ ቤቶች አካባቢ እየጎላ የመጣውን የሙስናና የአድላዊ አሠራሮችን መስፋፋት ይፋ እያደረገ ታግሏል፡፡ ከፌዴራል መንግሥት ኃላፊዎችም ጋር በመወያየት የህዝቡን ተጨባጭ ችግሮች አስተጋብቷል፡፡ የመንግሥትንም ድክመቶች ለማሳየት ችሏል፡፡ በጋራ በተካሄዱ ውይይቶችም ጥሩ የመፍትሄ ርምጃዎች እንዲወሰዱ ድርሻውን አበርክቷል፡፡ ችግሮቹ በፍጹም እስኪወገዱ ድረስ ፎረሙ ትግሉን አጠናክሮ መቀጠል ያለበት ቢሆንም በእስከአሁኑ ጥረቱ ግን ችግሮቹ በጎላ መልክ እየቀነሱና የከተማዋም የተቀዛቀዘ እንቅስቃሴ ነፍስ እየዘራ መጥቷል፡፡

የሥነህይወት ሥነምግባር ትምህርት የተማሪ መጽሐፍ - 8ኛ ክፍል

መሰረታዊ ግ

? ከላይ የቀረበውን ምንባብ መሠረት በማድረግ የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. የአዲስ አበባ ከተማ የነዋሪዎች ፎረም የሲቪክ ማህበር ነውን? ስምን?
2. ፎረሙ በከተማዬ ስላለ? ስልጣንና ስዴሞክራሲ መጠናከር እንዲሁም መንግሥትን ለማትጋትና ለመቆጣጠር ያደረገው አስተዋጽኦ ምን ይመስላል? ምን ውጤትስ አስገኝቷል? በበሰጠ ምን ሲያከናውን ይችል ነበር?
3. በፎረሙ ውስጥ ግለሰብ አባላት ምን ዓይነት ተሳትፎ ሲያደርጉ ይገባል?
4. ከአዲስ አበባ የነዋሪዎች ፎረም ሲሆኑ ከተሞችና አካባቢዎች ሲያገኙ የሚችሉት መልካም ተሞክሮና ትምህርት አስ የምትሰኩ ከሆነ እስከ ግለጽ።

የሲቪክ ማህበራት ከመንግሥት ቁጥጥር ነፃ የሆኑና ለአትራፊነት የማይሠሩ የህዝብ አደረጃጀቶች ናቸው። እነዚህ ለህዝቡ ማህበራዊ፣ ፖለቲካዊና ኢኮኖሚያዊ ጥቅም አስተዋጽኦ ለማድረግ የሚቋቋሙ ማህበራት ገንቢ እንቅስቃሴ ያደርጉ ዘንድ የሕዝቡን ንቁ ተሳትፎ ይሻሉ። በተለይም በዴሞክራሲያዊ ሁኔታ ውስጥ የሕዝቡን የአለት ኢኮኖሚያዊና ማህበራዊ ችግርን በማቃለል በኩል ያላቸው ድርሻ ከፍተኛ ነው።

ሕዝቡ የዴሞክራሲ ባህልን እንዲያዳብር የሚጫወቱት ሚናም ከፍተኛ ነው። በማህበሩ ውስጥ ነጻ ተሳትፎ ማድረግ፣ የአመራር አባላትን መምረጥ፣ እምነት ሲያጠብት ከኃላፊነት ማውረድ፣ የመሳሰሉ የዴሞክራሲያዊ አሠራሮች ልምምድ ያካሂዱበታል። ሕዝቡን ከመንግሥት ጋር በማገናኘት መንግሥት ኃላፊነቱንና ግዴታውን በአግባቡ እንዲወጣ በማድረግ ረገድ የሚኖራቸው አስተዋጽኦ የማይናቅ ነው። መንግሥትን ይህን ማድረግ ሲገባህ አላደረግህም እያሉ ለመውቀስና ለመቆጣጠር ስለሚችሉ ያላቸው ህዝባዊ ሚና ወደር የለውም።

መሰረታዊ 10

በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ ተወያዩ።

1. የሲቪክ ማህበራት ከሲሎች ድርጅቶች በምን ይለያሉ?
2. የሲቪክ ማህበራት ምን ጥቅሞችን ያስገኛሉ?
3. በሲቪክ ማህበራት በንቃት መሳተፍ ያስፈልጋልን? ስምን?
4. በትምህርት ቤቶች ምን ዓይነት የሲቪክ ማህበራት ሲኖሩ ይችላሉ? በነዚህ ሲቪክ ማህበራት ውስጥ የያዘደንዳችሁ ሚና ምን ሲሆን ይገባል?

የምዕራፍ ማጠቃለያ

በአንድ ህብረተሰብ ውስጥ የጋራ መግባባት እንዲኖር፣ መልካም አስተዳደር እንዲሰፍን፣ በመንግሥታዊ አካላት ግልጽነትና ተጠያቂነት ያለው አሠራር እንዲረጋገጥ ዲሞክራሲያዊ ሥርዓት መገንባት እንደሚኖርበት ተመልክተናል። እነዚህ ፈጣን እድገት እንዲረጋገጥ ሰማድረግ የሚያስፈልጉ ቅድመ-ሁኔታዎች እንደሆኑም ተገንዝበናል። ሁሉም እውን እንዲሆኑና በዘላቂነትም ስመቀጠል እንዲችሉ የሚንከባከባቸውና የሚጠብቃቸው የማይቋርጥ ንቁ ሕዝባዊ ተሳትፎ ሲኖር እንደሚገባ በሰፊው አይተናል።

ታዲያ እንዲህ ያለው የሕዝብ ተሳትፎ ውጤታማ የሚሆነው በተናጠል በሚካሄድ እንቅስቃሴ ሳይሆን ሕዝቡ በተሰደደ መንገድ እየተደራጀ በሚደደርገው እንቅስቃሴ እንደሆነ ጥርጥር የለውም። የሲቪክ ማህበራት ስላሉም መክበር፣ ሰዲሞክራሲ መገልበትና ሰፊጣን እድገት መረጋገጥ ሕዝቡ ንቁ ተሳትፎ በማድረግ የሚሳተፍባቸው መድረኮች ናቸው። እነዚህ ማህበራት አንዳንድም በወቅታዊ ጉዳዮች ላይ ሕዝቡ መንግሥትን ስመቆጣጠርና በወሳኝ ነገሮች ላይ መንግሥት እንዲተጋ ስማሳሰብ የሚረዱ መድረኮች ናቸው። በመሆኑም በሲቪክ ማህበራት ውስጥ አደንዳንዳችን ንቁ ተሳትፎ በማድረግ ሰላማችንን በዘላቂነት ስማስፈን፣ ዲሞክራሲያዊ ሥርዓታችንን ስማጠናከር፣ እንዲሁም ቀጣይነቱ የተረጋገጠ ፈጣን ስማታችንን ስማረጋገጥ መጣር ይኖርብናል።

የምዕራፍ ቁጠራ ቃላት

መልካም አስተዳደር:- አድሎ የሌለበት፣ ከሙስና የፀዳ፣ ቀጠጫና ተገቢ አገልግሎት የሚገኝበት (የሚንፀባረቅበት) አስተዳደር።

ግልጽነት:- የመንግሥት ኃሳፊዎችና ሠራተኞች ሕግን ብቻ ተከትለውና አግባብ የሆነ አሰራር መሆኑን የሚያረጋግጡበት፣ የሚፈፀሙትና የሚወስኑበት አሠራር።

የፃታ ጥቃት:- ሰዎች በሴቶች ላይ የሚያደርሱት ልዩ ልዩ መልክና ደረጃ ያለው አካላዊና ሥነልቦናዊ ጉዳት የሚያደርስ ችግር።

የጋራ መግባባት:- ልዩነት እንደተጠበቀ ተነጋግሮና ተደማምጦ በሚያስማሙ ጉዳዮች ላይ ስዘላቂ የጋራ ግብ አብሮ መሥራት።

ፎረም:- የጋራ ዓላማ ያሳቸው ቡድኖች በጋራ ስመንቀሳቀስ የሚያቋቁሙት ኅብረት።

ተጠያቂነት:- የመንግሥት ኃሳፊዎችና ሠራተኞች በሚፈጽሙትና በሚወስኑት ነገር እንደሁኔታው የሚመስገኑበትና የሚሸሰሙበት አሲያም የሚጠየቁበት የሚከሰሱበትና የሚቀጡበት ሥርዓት።

የምዕራፍ የክሰሳ ጥያቄዎች

I የሚከተሉት ዓረፍት ነገሮች ትክክል ከሆኑ «እውነት» ስህተት ከሆኑ «ሀሰት» በማለት መልሱ።

1. የዴሞክራሲያዊ ሁኔታን መጓደል ሊያንፀባርቁ ከሚችሉት ነገሮች መካከል አንዱ የግለሰብ ኃላፊዎች አምባገነንነት ነው።
2. ለድኅነት ቅነሳ አስተዋጽኦ የሚያደርገው ልማትን ማፋጠን ነው።
3. ለፈጣን እድገት መረጋገጥ ወሳኙ ንቁ ሕዝባዊ ተሳትፎ ሳይሆን የተፈጥሮ ሀብት መብዛት ነው።
4. መልካም አስተዳደር እንዲኖር ከግልጽነትና ከተጠያቂነት አንዱ ብቻ መረጋገጡ በቂ ነው።
5. ሲቪክ ማህበራት ለዴሞክራሲና ለሰላም ያላቸው ጠቀሜታ ውስን ቢሆንም ኢኮኖሚያዊ ፋይዳቸው ግን እጅግ ከፍተኛ ነው።

II በ “ለ” ሥር የተዘረዘሩትን በ“ሀ” ሥር ካሉት ጋር አዛምዱ።

ሀ	ለ
1. ተጠያቂነት፤	ሀ. በመረጡት ሰው አማካኝነት መተዳደር/መሥራት።
2. ሲቪክ ማህበር፤	ለ. ለፈጸሙትና ለወሰኑት ተግባር ኃላፊነትን መውሰድ።
3. ቀጥተኛ ተሳትፎ፤	ሐ. የሚያከናውኑትን ነገር ምስጢር ያለማድረግ።
4. የውክልና ተሳትፎ፤	መ. መንግሥትን ማትጋትና መቆጣጠር።
5. የሲቪክ ማህበራት ተግባር፤	ሠ. በፖለቲካዊ ጉዳይ በየግል መንቀሳቀስ።
	ረ. በሚያከናውኑት ተግባር ትርፋማ መሆን።
	ሰ. አንድ ዓይነት የህዝብ አደረጃጀት።

III ለሚከተሉት ጥያቄዎች ትክክለኛ የሆነውን መልስ ምረጡ።

1. መልካም አስተዳደር ተጓድሏል ሊያሰኙ ከሚችሉት መካከል አንዱ ----- ነው።
 - ሀ. የሙስና መኖር፤
 - ለ. የባለጉዳዮች መጉላላት፤
 - ሐ. የአድሎ አሠራር፤
 - መ. ሁሉም ትክክል ናቸው።
2. ሲቪክ ማህበራት ከሚያከናውኗቸው ተግባራት አንዱ፤
 - ሀ. የመንግሥትን ፖሊሲዎች ማስፈፀም፤
 - ለ. ሕዝብን በልማት፣ በሰላምና በዴሞክራሲ እንቅስቃሴ ማሳተፍ፤
 - ሐ. ለመንግሥት ሕዝብን የሚቆጣጠርበት መሣሪያ ሆኖ ማገልገል፤
 - መ. ሁሉም ትክክል ናቸው።
3. የያንዳንዱ የህብረተሰብ ክፍል ሚና በሌላ ሊተካ አይችልም ሲባል ----- ማለት ነው፤
 - ሀ. በህብረተሰብ ዘንድ የሥራ ክፍፍል መኖር ይኖርበታል፤
 - ለ. አንድ የህብረተሰብ ክፍል በሚያከናውነው ሌላው ጣልቃ መግባት የለበትም፤
 - ሐ. እያንዳንዱ ክፍል ካለው ልዩ ባህርይ የተነሳ ሌላው ወገን ሊያሟላ የማይችለው ነገር አለው፤
 - መ. ሁሉም ትክክል ናቸው።
4. የዴሞክራሲን መጠናከር ሊያደናቅፉ ከሚችሉት መካከል የሚቆጠረው፤
 - ሀ. የርስበርስ ሽኩቻና መናቀር፤
 - ለ. ገንቢ ትችትን ለመቀበል አለመቻል፤
 - ሐ. ርስበርስ ያለመደማመጥና ያለመቻቻል፤
 - መ. ሁሉም ትክክል ናቸው።
5. የሲቪክ ማህበራት መንግሥትን ለማትጋትና ለመቆጣጠር እንዲችሉ፤
 - ሀ. ዴሞክራሲያዊ ሁኔታ ባለበት ሁኔታ ውስጥ መገኘት አለባቸው፤
 - ለ. ከመንግሥት አመራር ማግኘት ይኖርባቸዋል፤
 - ሐ. ከመንግሥት ላቅ ያለ ሥልጣን ሊያገኙና ከመንግሥት ቁጥጥር ነፃ ሊሆኑ ይገባል፤
 - መ. ሁሉም ትክክል ናቸው።

IV የሚከተሉትን ባዶ ቦታዎች በትክክለኛ ቃል ወይም ሀረግ ሙሉ።

1. አንድ ሕዝብ በማህበረ ኢኮኖሚያዊና በፖለቲካዊ ጉዳዮች ላይ ንቁ ተሳትፎ የሚያደርግባቸው ሁለት መንገዶች----- ተሳትፎና ----- ተሳትፎ የሚባሉት ናቸው።
2. በንቁ ሕዝባዊ ተሳትፎ ታጅቦ መፈፀም ያለበት ልማት ፈጣን ብቻ ሳይሆን----- መሆንም ይኖርበታል።

V የሚከተሉትን ጥያቄዎች ባጭሩ መልሱ።

1. ከመልካም አስተዳደር እጦት የተነሳ ሊደርሱ ከሚችሉ ችግሮች ሦስቱን ጥቀሱ።
2. ንቁ ሕዝባዊ ተሳትፎ ለመልካም አስተዳደር መገኘት ሊያበረክት የሚችላቸውን ሁለት ነገሮች ግለጹ።

የሥነህይወት ሥነምግባር ትምህርት የተማሪ መጽሐፍ - 8ኛ ክፍል

ምዕራፍ ስድስት ስንድ

እውቀትን መሻት

የምዕራፍ ዓላማዎች፡ ይህንን ምዕራፍ ተምረህ/ተምረሽ ስታጠናቅቅ/ስታጠናቅቁ፤

- ዕውቀት የሚዳብርባቸውን መንገዶች ትረዳህ/ትረጁዎህ።
- ዕውቀት አገልግሎት ላይ የሚውልባቸውን መንገዶች ትረዳህ/ትረጁዎህ።
- የመረጃን አስፈላጊነትና ጠቀሜታ ትረዳህ/ትረጁዎህ።
- ኋላቀር አስተሳሰቦችንና አመለካከቶችን መዋጋት ተገቢ መሆኑን ትረዳህ/ትረጁዎህ።

11.1 ዕውቀት የሚዳብርባቸው መንገዶች፤

ሥዕል 11.1 የአፍሪካ ዝሆን

ሥዕል 11.2 አትሌት ጥረነሽ ዲባባና ቀነነሳ በቀስ

- እናንተ ከዚህ በላይ በቀረቡት ሥዕሎች ዙሪያ ዕውቀታችሁን ማዳበር ብትፈልጉ ምን ምን መንገዶችን ልትጠቀሙ እንደምትችሉ ግለጹ።
- ዕውቀት ከየት ከየት ከሚገኙ መረጃዎች ሊዳበር ይችል ይመስላችኋል?

የቡድን ሥራ፡
 መምህር ኡጁሉ ተማሪዎቻቸው በአራት ርዕስ ጉዳዮች ዙሪያ ዕውቀትን ሊያዳብሩ የሚችሉ ነጥቦችን እንዲያቀርቡ ጠየቋቸው። ተማሪዎቹም ርዕስ ጉዳዮቹን በቡድን ተከፋፍለው ሊያዳብሯቸው የሚችሉ ነጥቦችን አሰላሰሉ። ሥራቸውንም በአንድ ወር ጊዜ ውስጥ አጠናቀው አቀረቡ።

በመምህሩ የተሰጡት ርዕስ ጉዳዮች የሚከተሉት ነበሩ።

- የዐድዋ ድል እንዴት ሊገኝ ቻለ? (ለከድጃ ቡድን የደረሰ ርዕስ)
- የጋምቤላ ብሔራዊ ክልል አቀማመጥና የአየር ጠባይ (ለበርሔ ቡድን የደረሰ ርዕስ)
- የንቦች ማኅበራዊ አኗኗር ምን ይመስላል? (ለቦንቱ ቡድን የደረሰ ርዕስ)
- የውሃ ብክለት በእርግጥ የጤና ጠንቅ ይሆናል? (ለአዳኛ ቡድን የደረሰ ርዕስ)

በሚቀጥለው ክፍለጊዜ ተማሪዎቹ እነዚህን ነጥቦች የሚያዳብሩ በቂ ሐሳቦችን በየቡድናቸው ይዘው ቀረቡ። ማዳበሪያ ነጥቦቹም ከተለያዩ ምንጮች መገኘታቸው በሚከተለው ሁኔታ ይታያል።

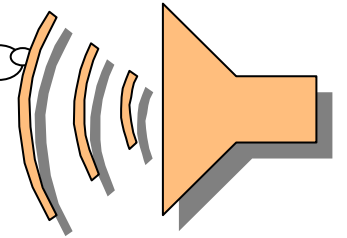

የሬዲዮ ፕሮግራም

ስለንቦች ማህበራዊ አኗኗር ብታስረዱኝ!

ንጽሕናው የተጠበቀ ውሃ በማቅረብ ሕጻናትን ከውሃ ወለድ በሽታዎች መታደግ አስብን!

ዛሬ የምንማረው ስለ ጋምቤላ ብሔራዊ ክልል የአየር ጠባይ ይሆናል።

ሥዕል 11.4 ዕውቀት ከሚዳብርባቸው ሁኔታዎች ጥቂቶች።

1. ከሥዕሎቹ እንደምታስተውሉት፣ እያንዳንዱ ቡድን በተሰጡት ርዕስ ጉዳዮች ዙሪያ ያለውን ዕውቀት ሊያዳብሩለት የሚችሉትን ነጥቦች ከምን ከምን ምንጮች አገኘ ማለት ይቻላል?
2. በአጠቃላይ ስንመለከተው ካሉት የዕውቀት ምንጮች ሁሉ የበለጠ አስተማማኝና ቋሚ ዕውቀት የሚገኘው ከየትኛው ነው? ለምን ይመስላችኋል?

የሰው ልጅ አዘውትሮ ዕውቀትን መሻት የተፈጥሮ ባሕርይ ነው። ራሱን የሚያሻሽለውም ሆነ ሀገሩን ሊያለማ የሚችልው በዕውቀት ሲበለጸግ መሆኑን ይገነዘባል። ለዚህም ነው እያንዳንዱ ሰው በዕድሜ ከፍ ሲል ወደ ትምህርት ቤት እንዲገባ የሚመከረው። ሰው ዕውቀት ባገኘ ቁጥር በአስተሳሰቡ እየበሰለ ችግር የመፍታት አቅሙም እየጎለበተ ይሄዳል። የሰው ልጅ ዕውቀቱን የሚያበለጽገው የተለያዩ የዕውቀት ምንጮችን እንደመሣሪያ እየተጠቀመ ነው።

የእውቀት ማበልጸጊያ መንገዶችም ባጠቃላይ በአራት ሊከፈሉ ይችላሉ። እነሱም መደበኛ ትምህርት፣ መደበኛ ያልሆነ ትምህርት፣ መገናኛ ብዙኃንና ንባብ ናቸው። ሰዎች የተጠናከረና ዘላቂነት ያለው ዕውቀት ለማግኘት አስቀድመው የሚመርጡት ትምህርት ቤት ነው። በትምህርት ቤት በየሙያ መስክ በሚገባ የሰለጠኑ መምህራን ይገኛሉ። የመማሪያ ቁሳቁሶችም በተለየ ሁኔታ ተደራጅተው ይቀርባሉ። የትምህርት አቀራረቡም የተማሪዎችን ነባራዊ ሁኔታ ባገናዘበ መልኩ፣ በሳይንሳዊ መንገድ በተቀረጸ ሥርዓተ ትምህርት የተቀረሰ ስለሆነ አስተማማኝነት ያለው ነው።

ከትምህርት ቤት በተጨማሪ ክራሳችንና ከሰዎች ተሞክሮም ብዙ ዕውቀት እንደምናገኝ የታመነ ነው። ይኸውም ነገሮችን በጥልቅት በመመልከት፣ ከሰዎች ጋር በመነጋገር ወይም በመከራከር፣ በተለያዩ ስብሰባዎች ላይ በመሳተፍ ሊሆን ይችላል። ለምሳሌ በምንኖርበት ትንሽ ከተማ ውስጥ ያሉ ሕጻናት በተቅማጥ በሽታ ሲሰቃዩ

የሥነህይወት ሥነምግባር ትምህርት የተማሪ መጽሐፍ - 8ኛ ክፍል

እንመለከት ይሆናል። “መነሻው ምንድነው?” ብለን ራሳችንን እንጠይቃለን። ምናልባት በከተማው ብዙ ሰዎች የወንዝ ውሃን በመጠጥነት ይጠቀሙ ይሆናል። ይህ ተደጋግሞ የሚከሰት በሽታ መንስኤው የውሃ ብክለት መሆኑን እንረዳለን። ግንዛቤ አገኘን ማለት ነው። ከዚያም ሕዝቡ እንዲነጋገርበት እናደርጋለን። በመጨረሻም ነዋሪው “ንጹሕናው የተጠበቀ ውሃ በማቅረብ ሕጻናትን ከውሃ ወለድ በሽታዎች መታደግ አለብን!” የሚል አቋም ይይዛል። ከዚያን ቀን ጀምሮም ንጹሕ ውሃ ለማቅረብ አስፈላጊውን ጥረት ሲያደርግ እናስተውላለን።

ከዚህ ተሞክሮ ቢያንስ ሁለት ነገሮች ተምረናል። በአንድ በኩል የተበከለ ውሃ ለጤና ጠንቅ መሆኑን ሲሆን፣ በሌላ ወገን ደግሞ ሕዝብ ከተባበረ ለአንድ ትልቅ ኃላፊነት በጋራ ሊነሳ እንደሚችል እንገነዘባለን። ይህ እንግዲህ መደበኛ ባልሆነ መንገድ ዕውቀት ማዳበርን ያመለክታል።

እንደ ሬዲዮ፣ ቴሌቪዥን፣ ጋዜጣና መጽሔት የመሳሰሉትን ምንጮች የሚከታተሉ ሰዎች ስለአካባቢ ቢያቸው፣ ስለሀገራቸውና በጠቅላላውም ስለዓለም የሰፊ ግንዛቤ ይኖራቸዋል። እኛም አስፈላጊ ሲሆን፣ ልንረዳ የምንሻቸውን ጉዳዮች ወይም ጥያቄዎች በስልጠና በደብዳቤ ለእነዚህ ምንጮች ብናቀርብ የተለያዩ ባለሙያዎችን አማክረው ወይም አስፈላጊ የሆኑ ሰነዶችን አንብበው መልሶችን ያቀርቡልናል። ለምሳሌ ስለንቦት ማኅበራዊ አኗኗር ጥያቄዎች ቢኖሩንና ለኢትዮጵያ ሬዲዮ ብንጽፍ ጋዜጠኞቹ የመስኩን ባለሙያ በማነጋገር ወይም በጉዳዩ ዙሪያ የተጻፉ መረጃዎችን በማቅረብ አጥጋቢ ምላሽ ሊያቀርቡልን ይችላሉ።

የበለጸገ ዕውቀት በማስገኘት ረገድ ሰፊውን ቦታ ከሚይዙት ዘዴዎች አንዱ ንባብ ነው። ለምሳሌ ስለአድዋ ድል በስፋት ማወቅ ብንፈልግ በጉዳዩ ዙሪያ የተጻፉ በርካት ያሉ መጻሕፍት ስላሉ እነሱን ማንበብ እንችላለን። በዚህ ዓይነት በሁሉም የዕውቀት ዘርፎች ዙሪያ በስፋት ማንበብ የጠለቀ ዕውቀት ለመጨበጥ የሚኖረው ድርሻ ተወዳዳሪ የለውም።

መሰጠጃ 1

በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ ተወያዩ።

- 1. በሚከተሉት ርእሰ ጉዳዮች ዙሪያ በቂ ዕውቀት ለማዳበር ከአፈቱ ዘዴዎች የትኛው በበለጠ እንደሚረዳ ተወያዩና ወስኑ። ስእያ

ንዳንዱ ውሳኔዎችሁም ዝርዝር ምክንያቶች ቻችሁን አቅርቡ።

2. የባሰረውና የዚህ ዓመት የኑሮ ውድነት ሲነጻጸር ምን አጠቃላይ መመሳሰልና ልዩነት ይስተዋላል?
3. የሰዎች ንግግር በሬዲዮ ውስጥ ተሳልፎ ወደ አድማጮቹ የሚመጣበት ሳይንሳዊ ሂደት እንዴት ሲከናወን ይችላል?
4. በአካባቢያችን ያለው ወንዝ ስያሜውን እንዴት ሲያገኝ ቻለ?
5. የውሻ በሽታ ከምን የተነሳ ሲከሰት ይችላል? መከላከያውስ ምንድነው?
6. ጨረቃ ስታበራ እየተመሰከትን፣ እንዴት የራሷ ብርሃን የሳትም ማለት እንችላለን?

11.2 ዕውቀት አገልግሎት ላይ የሚውልባቸው መንገዶች፤

- ✓ እናንተ ወደፊት ከፍ ያለ ዕውቀት ሲኖራችሁ ይህን ዕውቀታቸውን ለምን ለምን ዓይነት አገልግሎቶች ልታውሉት ታስባላችሁ?
- ✓ ከእናንተ መካከል አንደኛዎ ተማሪ “ዕውቀቴን ለምርምር ሥራ አውለዋለሁ” ብትልና፣ ሌላው ተማሪ ደግሞ ዕውቀቴን ራሴን ለማሻሻል አውለዋለሁ ቢል ከሁለቱ ተማሪዎች ማነው ትክክል ትላላችሁ? ለምን?
- ✓ መምህራችሁ ዕውቀት የሚከተሉት የአገልግሎት መንገዶች እንዳሉት ቢዘረዝሩላችሁና፣ እንድትወያዩባቸው ቢጋብዟችሁ፣ እያንዳንዱን አገልግሎት እንዴት ታስረዳላችሁ?

ዕውቀት አገልግሎት ላይ የሚሰጥባቸው ዐበይት መንገዶች፤

- ሀ. ለምርምር፣ ለ. ለፈጠራ፣
- ሐ. ራስን ለማሻሻል፣ መ. ለሀገር ዕድገት።

ሀ. ዕውቀት ለምርምር አገልግሎት፤

ዕውቀታችን እየጨመረ በሄደ ቁጥር የመመራመር ፍላጎታችንም ይጨምራል። ምንም እንኳን ሌሎች ምሁራን አንድን ነገር ተመራምረን ደርሰንበታል ቢሉን ሙሉ በሙሉ ከማመን ይልቅ ራሳችን ፈትሽን ለማረጋገጥ ያለን ዝንባሌ ከፍ ይላል። ስለሆነም ዕውቀት በነገሮች ዙሪያ ተጨማሪ ጥናትና ምርምር ለማድረግ በር ይከፍታል ማለት ነው። ለምሳሌ እናንተ ወደፊት በትምህርታችሁ እየገፋችሁ ስትሄዱ እንደየዝንባሌ ሌያችሁ ምርምሮች ልታካሂዱ ትችላላችሁ። አንዳንዶቻችሁ የእስከዛሬውን የኢትዮጵያን ወይም የአፍሪካን ታሪክ ልትመረምሩ ትፈልጉ ይሆናል።

የሥነህይወት ሥነምግባር ትምህርት የተማሪ መጽሐፍ - 8ኛ ክፍል

ሌሎቻችሁ ደግሞ የሀገራችንን የግብርና ምርት ሊያሻሽሉ የሚችሉ ዘዴዎችን በተመለከተ ጥናትና ምርምር ልታካሂዱ ትችላላችሁ። በዚህ የተነሳ ዕውቀት ለምርምር ሥራ የሚያግዝ ሲሆን፣ ምርምርም ተጨማሪ ዕውቀት ለማግኘት ያግዛል።

ለ. ዕውቀት ለፈጠራ አገልግሎት፡

እያንዳንዳችሁ ምን ምን የፈጠራ ዝንባሌ እንዳላችሁ አስቡ። በዙዎቻችሁ ከሥዕል፣ ከምሕንድስና፣ ከሙዚቃ፣ ከሥነጽሑፍ፣ ከቅርጻቅርጽ፣ ከጥልፍ፣ ከቆዳ ሙያና ከሽክላ ሥራ ወይም ከሌላ ዓይነት ዝንባሌዎች አንዱን ወይም ከአንድ በላይ ሊኖራችሁ ይችላል። ከእነዚህም ሌላ የዓለም ሰዎች እንደፈለሰፉት እንደ መኪና፣ አውሮፕላን፣ ማምረቻ ማሽን ወይም እንደኮምፒውተር የመሳሰሉ የቴክኖሎጂ ውጤቶችንም አፍልቃችሁ መደነቅ ትፈልጉ ይሆናል። አሁንም አንዳንድ ነገሮችን እየሞከራችሁ ሲሆን ይችላል። እነዚህን የመሳሰሉ ጥበቦች የፈጠራችሁ ታ የሚያፈልቃቸው ናቸው።

በዚህ ረገድ ድንቅ የተባሉ ሰዎች በሀገራችንም ሆነ በዓለም ደረጃ አሉ። በሀገራችን ሜትር አርቲስት አፈወርቅ ተክሌን የመሳሰሉ ሠዓሊያን፣ እንደ ሎሬት ጸጋዬ ገብረመድኅን ያሉ ጸሐፍት ይጠቀሳሉ። ታዲያ በኪነ ጥበብ ዘርፍ ብቻም ሳይሆን፣ በተፈጥሮ ሳይንስ እንደ ዶክተር አክሊሉ ለማ፣ እንዲሁም በማገዶ ቆጣቢ ቴክኖሎጂ የፈጠራ ባለቤትነት ሕጋዊ ማረጋገጫ ያገኙ በዙ የፈጠራ ሰዎች አሉን።

ያለን ዕውቀት ሌላ ተጨማሪ ነገር እንድንፈጥር ሊያስችለን ይገባል። ይህም ዕውቀት በራሱ ግብ ሳይሆን አዲስ ነገር መፍጠሪያ መሆኑን ያሰገነ ዝባል። ለምሳሌ የሞባይል ስልክ ፈጠርን ብለን በዚህ ረግተን አንቀመጥም፣ ደግሞ ከእሱ የተሻለ ሌላ የመገናኛ ዘዴ ለመፈለሰፍ እንግግራለን።

ሐ. ዕውቀት ራስን ለማሻሻል ያለው ድርሻ፡

የምንማረው ራስን ለመለወጥ መሆኑ አይካድም። ከአሁኑ ትምህርታችንን በሚገባ ተምረንና አጥንተን እስከመጨረሻው በውጤታማነት ከዘለቅን፣ ወይም የራሳችንን ድርጅት ካቋቋምን የተሻለ ገቢ የምናገኝ ሰዎች እንሆናለን። ያኔም ለሕይወታችን መሠረታዊ የሆኑ ነገሮችን በቀላሉ ማሟላት እንችላለን። የተቸገሩ ወገኖቻችንና ያስተማረንን ማህበረሰብም በተገቢው ሁኔታ ለመርዳት አቅም እናገኛለን። ስለሆነም ዕውቀት ማግኘት ራስን ለማሻሻል መሠረታዊ ጉዳይ ነው።

መ. ዕውቀት ሀገርን በማሳደግ ረገድ የሚጫወተው ሚና፡

ኢትዮጵያ ከምትገኝበትና ሕዝቦቿም ከሚኖሩ በት ድህነት መውጣት የሚችሉት ማንኛውም አኗኗር በዕውቀት ላይ ሲመሠረት ነው። መቼም በእያንዳንዳችሁ ላይ ሀገርን የማሳደግና ከድኅነት የማውጣት ኃላፊነት እንዳለ ሳትገነዘቡ አትቀሩም። ይህን ከተገነዘባችሁና አደራችሁን ለመወጣት ዓላማ ካላችሁ ደግሞ መሳሪያችሁ ዕውቀት መሆኑን መዘንጋት የለባችሁም። በየትምህርት ቤቱ የምናገኘው ዕውቀት የሀገርን ችግር ለማስወገድና ዕድገቷን ለማፋጠን የሚረዳ መሆን ይኖርበታል። በየመስኩ አስተማማኝ ዕውቀት ያላቸው ዜጎች ካልኖሩን ማህበረሰቡን በተገቢው ሁኔታ ለመርዳት አቅም እናገኝም።

ስለሆነም ዕውቀት ማግኘት ራስን ለማሻሻል መሠረታዊ ጉዳይ ነው። የሀገር ችግሮች በሚፈቱበት ዙሪያ መፍትሔ የሚያመላክቱ ምርምሮች ይካሄዳሉ። አዳዲስ የፈጠራ ሥራዎችም ይፈልቃሉ። ሳይንሳዊ አመለካከቶችም ሥር ይሰዳሉ። እነዚህ ጉዳዮች ደግሞ ከሰፊ ዕውቀት የሚገኙ ሲሆኑ፣ አጠቃላይ ግባቸውም ሀገርን ማልማት ይሆናል። ባጠቃላይ ማንኛውም ዜጋ ከጋን መብራትነት ወጥቶ፣ ለሀገሩ አኩሪ ተግባር ማከናወን የሚችለው፣ ያለውን ዕውቀት ለሀገር ዕድገት ሲያውል ነው።

መሰመሻ 2

- የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ፡፡**
1. አንድ ሰው ያገኘውን እውቀት ራሱን ለማሻሻል ቢያውሰው በተዘዋዋሪ መንገድ ሀገሩን መርዳቱ ነው ቢባል ዕውነት ነው ወይስ ሐሰት? ስምን?
 2. ዕውቀት የፈጠራ ሥራን በማገልበት ረገድ ምን ሚና ሲኖረው ይችላል?
 3. ሰዎች በጉዳዮች ዙሪያ ጥልቅ ምርምር ያደርጉ ዘንድ የገደ ዕውቀት ያስፈልጋቸዋል? እንዴት?

11.3 በመረጃ ያልተደገፉ ጉዳዮች የሚያስከትሏቸው ችግሮች፡

- “ጦር ከፈታው ወሬ የፈታው።”
- “ሳያጣሩ ወሬ፣ ሳይገሉ ጎፈሬ።”
- ከዚህ በላይ ያሉት አባባሎች በመረጃ ያልተደገፉ ጉዳዮችን በተመለከተ ምን ሊጠቁሙ ይችላሉ?

ጥቅ

በድሮ ጊዜ በአንድ ቤተሰብ ውስጥ አንድ ዋሾ የሚባል አሽከር ይኖር ነበረ። ይህ ሰው ባልና ሚስቱን ሊያጣላ አሰበ። ከዚያም አንድ ቀን ሌሊት ባልና ሚስቱ በሰላም አብረው ተኝተው እያለ ውሃ ለብ እስኪል አምቀና፤ ቀስ ብሎ በሁለቱ መካከል አፈሰሰው። ውሃው እንደፈሰሰ ሁለቱም በየተራ ነቁ። ሆኖም በጉዳዩ ላይ አልተነጋገሩም። ባልዮውም ሚስቱ ሽንቷን የሳተች መስሎት መጠየቅ ስላፈረ ዝም አለ። ሚስቷም “እንዴት ባሌ ዛሬ ሽንቱን ሊስት ቻለ? ጤና አይደለም ይሆን?” በማለት መጠየቁ ስላሳፈራት ርጥብቱን ታግሳ ተኛች።

በማግስቱ ባልዮው ብዙ ገበሬዎችን ደቦ ለምኖ እርሻ እያሳረሰ ነበረ። ሚስትዮዋም ለአራሾቹ ምግብ ለማዘጋጀት በቤት ውስጥ ከጎረቤት ሰዎች ጋር ደፋ-ቀና እያለች ትገኛለች። ይህ ዋሾ የተባለው ሰባቂ መጀመሪያ ወደ ሚስቷ ሄደና፤ “ዛሬ ባለቤትዎ እያረሱ ላሉት ገበሬዎች ስለእርስዎ በጣም መጥፎ ወሬ እያወሩላቸው ነው። ወሬውም ሚስቱ ዛሬ ሌሊት ሽንቷን ሸናችብኝ የሚል ነው” በማለት ነገራት። ሚስትዮዋም ባለቤቷ ለገበሬዎቹ እንዲህ ያለ ነውር ነገር እየተናገረ ስሟን በማጥፋቱ በጣም ተናደደች። ቶሎ መጥቶላት ለመጣላት ቸኮለች።

ዋሾ እንደገና ወደባልዮው በመሄድ፤ “ባለቤትዎት እቤት ውስጥ ከሴቶቹ ጋር ስምዎትን እያጠፋ ነው።” አለው።

“ምን ብላ?” ሲል ጠየቀ ባልዮው።

“ዛሬ ሌሊት ሽንቱን ስቶ አልጋውን አጥለቅል ቆት አደረ እያሉ” በማለት መለሰለት።

ባልዮውም እንዴት ራሷ ሽንታ ስታበቃ የኔን ስም ታጠፋለች በማለት ተናደደ። ከዚያም በቀጥታ ጠመንጃውን አንስቶ ወደቤቱ ገሰገሰ። ሚስትዮዋም ስታየው በክፉ ንግግር ተቀበለችው፤ እሱም እጅግ ተናደ ነበርና ሁኔታውን ሳያጣራ ሚስቱን በጥይት ገደላት ይባላል።

መሰጠጃ 3

? ከላይ የቀረበውን ምንባብ መሠረት በማድረግ የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. ሁለቱ ሰዎች ወደንዴት ከመገባታቸው በፊት ምን ማድረግ ነበረባቸው?
2. ተረቱ በመረጃ ሳይደገፍ ስለሚቀርቡ ጉዳዮች ምን ያስተምረናል?

3. እናንተ ዘንድሮ የስምንተኛ ክፍል መልቀቅ ቂያ ፈተና እንደማይሰጥ ተወስኗል” የሚል ወሬ ድንገት ብትሰሙ ነገሩን ስመቀበል ወይም ሳስመቀበል ምን ታደርጋላችሁ?

በየአጋጣሚው የተለያዩ መረጃዎች ወደ እኛ ሊመጡ ይችሉ ይሆናል። ከሚደርሱን ከእነዚህ መረጃዎች መካከል ግን የትኛው እውነት የትኛው ደግሞ ሐሰት እንደሆነ ለማጣራት ሊያስችግር ይችላል። በእርግጥ አንዳንዶቹ እውነት ሊሆኑ ይችላሉ። ሌሎቹ ደግሞ ሐሰት ቢሆኑም ያን ያህል ጉዳት ላያደርሱብን ይችላሉ። የተወሰኑት ግን በግለሰቦች ወይም በአካባቢ ወይም በሀገር ላይ ከፍተኛ ያለ ችግር ሊፈጥሩ የሚችሉ ዓይነት መሆናቸው አይቀርም። አንዳንድ ነጋዴዎች አንድን ያልጠፋ ሽቀጥ እንደጠፋና፤ እጥረት እንዳለ በማስወራት በዕቃዎች ላይ ፍትሐዊ ያልሆነ ዋጋ ይጨምራሉ። ሌሎች ደግሞ የሽብር ወሬዎችን በማስወራት የሕዝብን መንፈስ ያውካሉ።

ስለሆነም በየአጋጣሚው የሚሠራጩ ወሬዎች ሁሉ እውነተኛ ናቸው ብሎ ከመደምደም በፊት፤

1. ከነጻና ለጉዳዩ ባለቤት ከሆኑ ታማኝ ምን ጮች መምጣታቸውን ማረጋገጥ፤
2. ከአንድ ወገን ብቻ ሳይሆን ከእውነተኛ ምን ጮች መምጣታቸውን ማወቅ፤
3. መረጃዎቹ አሳማኝ መስለው አልታይ ሲሉ፤ እንዳሉ ተቀብሎ ከማሰራጨት ይልቅ የነገሩን እርግጠኝነት ሊያጣሩ ከሚችሉ ታማኝና ሕጋዊ አካላት ዘንድ ተጨማሪ መረጃ ለማግኘት መጣር፤
4. ከቃላዊ መረጃ ይልቅ በሰነድ ላይ የሰፈሩ ወይም በጽሑፍ የቀረቡ ምንጮችን እንደአማራጭ መውሰድ አስፈላጊ ይሆናል።

ይህ ካልሆነ ግን አንዳንድ ግለሰቦች ወይም ለሰላምና ለሥነልቦናዊ መረጋጋት ጠንቅ ሊሆኑ የሚችሉ አካላት የራሳችንንም ሆነ የአካባቢያችንን ሕዝብ ሰላማዊ እንቅስቃሴ ሊያውኩ ይችላሉ። አልፎ ተርፎ በሕዝቦችና በቡድኖች መካከልም ግጭቶችንና ሁከትን ሊቀሰቅሱ ይችላሉ። ይህ ሁሉ ቢቀር፤ ያልተጨበጠ ነገር አቀብለውን እኛም እውነት ነው ብለን እንድናወራና ወሽት ሆኖ ሲገኝ ግን ከትዝብት ላይ እንድንወድቅ ሊያደርጉን ይችላሉ።

የሥነህይወት ሥነምግባር ትምህርት የተማሪ መጽሐፍ - 8ኛ ክፍል

መሰጠኝ 4

? የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. አንድ መረጃ አስተማማኝ ነው የሚባለው ምን ሆኖ ሲገኝ ነው?
2. ያልተረጋገጡ መረጃዎችን ለመቀበል መጣ ደፍ ምን ዓይነት አገልግሎት ስጦታ አለው?
3. እውነትነታቸው የሚያጠራጥር መረጃዎች ሲያጋጥሙ ምን ማድረግ ያስፈልገናል?
4. ያልተረጋገጡ ጉዳዮች በአንድ አካባቢ ላይ ምን ምን ጉዳዮችን ሲያስከትሉ ይችላሉ?
5. የአካባቢዎችሁ ሕዝብ ባልተረጋገጡ መረጃዎች እንዳይወጡ እናንተ ምን ሚና መጫወት ይገባችኋል?

11.4 ኋላቀር አስተሳሰቦችና አመለካከቶች፤

- ✓ ኋላቀር አስተሳሰብ ከምን የተነሳ ሊመጣ ይችላል?
- ✓ በአካባቢያችሁ ምን ዓይነት ኋላቀር አመለካከቶች አሉ? እንዴትስ በተራማጅ አስተሳሰቦች ሊተኩ ይችላሉ?
- ✓ እነዚህን ኋላቀር አመለካከቶች በማስወገድ ረገድ ድርሻችሁ ምን መሆን አለበት?

ኋላቀር አስተሳሰቦች ከባህላዊው አመለካከት እንደሁኔታው እየተወረሱ ለትውልድ የሚሸጋገሩ ናቸው። ይህም ማለት ቀደም ሲል የነበሩት ትውልዶች በዘመናቸው ያምኑባቸውና ይመሩባቸው የነበሩት አንዳንድ አመለካከቶችና ማኅበራዊ መርሆዎች በአዲሱ ዘመንም እንዳስፈላጊነቱ ሳይሻሻሉ ወይም ሳይወገዱ የሚቀጥሉበት ሁኔታ ነው። አመለካከቶቹ በጥንቱ ዘመን ተቀባይነት ያገኙ ሊሆኑ ይችላሉ። አሁን ባለው የዕድገት ደረጃ ማዕቀፍ ውስጥ ግን ተቀባይነታቸው ቀንሷል ወይም ቀርቷል።

ለምሳሌ የተለያዩ የዕደጥበብ ባለሙያዎችን ዝቅ አድርጎ መመልከትና ሙያቸውንም ማጣጣል በጥንቱ ዘመን የተዘወተረ ነበር። በአሁኑ ዘመን ግን ባለሙያውም ሆነ ሙያው የሚከበሩ ናቸው። አንዳንድ ሰዎች ራሳቸውን የትልቅ ሰው ዘር አድርገው የሚመለከቱበት ወቅትም ነበር፤ ዛሬም አልፎ አልፎ ይህ አመለካከት ያላቸው አይጠፋም። ዛሬ የሰዎች ንቃተ ሕሊና እየጨመረና አስተሳሰቡም እየተለወጠ ሲመጣ ይህ አመለካከት ፍጹም ኋላቀርና ተራ የመከፈስ ምልክት ሆኗል። በነባሩ ማኅበራዊ እምነት ሴት ልጅ ወላጆች መርጠው ያመጡላትንና የማታውቀውን ሰው እንድታገባ ይደረግ ነበር። ባለንበት ዘመን ግን የጋብቻ ሕይወቷን በራሷ

ምርጫ ላይ መመሥረት አለባት የሚል አመለካከት መምጣት ብቻም ሳይሆን ሕገመንግሥታዊ መብትም ነው። ስለዚህ የአንዱ ዘመን ማኅበራዊ ፍልስፍና ለሌላውም ይሠራል ማለት አይቻልም፤ ዘመኑ ሲያልፍ አብሮ ያልፋል።

በዚህ የተነሳ ኋላቀር አስተሳሰቦችንና አመለካከቶችን ማስወገድ ያስፈልጋል ማለት ነው። ኋላቀር አመለካከቶችን ለማስወገድ ዋናው መርሕ ደግሞ በምክንያትና በዕውቀት በተደገፈ አመለካከት ላይ መመሥረትን ልማድ ማድረግ ነው። በምክንያት ላይ ተመሥርቶ የሚያስብ ሰው ለነገሮች ጥልቅ አመለካከት ስለሚኖረው በተራ ግምት ከውሳኔ ላይ አይደርስም ወይም በጭፍን እምነት ወደሚያምኑ ሰዎች አመለካከት አይሳብም። ለምሳሌ በጭፍን እምነት ላይ በመመሥረት የሚኖሩ ሰዎች የአንጥረኛ ሙያን የሚያጣጥሉበት ሳይንሳዊ ምክንያት የላቸውም። በምክንያት የሚያምን ሰው ግን የዚህን ሙያ ክቡርነት በምክንያት አስደግፎ ለማስረዳት በቂ ማስረጃ ማቅረብ ይችላል።

እያንዳንዱ ሰው በጤግጦች ተውቦ እንደሚሄድና እነዚህን ጤግጦች በልዩ ልዩ ቅርጽ የሚሠራቸው ደግሞ አንጥረኛው ባለሙያ መሆኑን አብራርቶ ማስረዳት አይሳነውም። ከዚህም አልፎ በዚህ ሙያ የተሠማሩ ሰዎች የተሻለ ገቢ የሚያገኙ በመሆናቸው ራሳቸውን አሻሽለው የሚኖሩና ወገናቸውንም በከፍተኛ ደረጃ የሚደግፉ መሆናቸውን አስረጅዎችን በማቅረብ ለማሳየት አያቅተውም። በዚህ ሁኔታ እያንዳንዱ ሐሳብ ወይም የሕይወት ፍልስፍና በተጨማሪ ማስረጃ ላይ ተመሥርቶ መቀበል ወይም አለመቀበል እንጂ፣ አባቱ ወይም እናቱ ያምኑበት ነበር በማለት መቀበል ለራስ መሻሻልም ሆነ ለሀገር ዕድገት ሊጠቅም አይችልም።

ባጠቃላይ ሀገራችን እንድትበለጸግ፣ ሕዝባችንም የተሻለ ዕውቀት እንዲኖረው ኋላቀር አስተሳሰቦችንና አመለካከቶችን ማስወገድ ተገቢ ይሆናል።

መሰጠኝ 5

? የሚከተሉትን ጥያቄዎች በቡድን እየሆናችሁ ተወያይባቸው።

1. ኋላቀር አመለካከቶች እንዴት ሲከሰቱ ይችላሉ?
2. ኋላቀር አመለካከቶች በአንድ ሕዝብ ልማት ላይ ምን ዓይነት ተጽዕኖ አላቸው?
3. በምክንያት የጉልበት አመለካከት ማራመድ ከኋላቀር አስተሳሰቦች ለመራቅ እንዴት ይረዳል?

የምዕራፍ ማጠቃለያ

ዕውቀት በአራት ዋና ዋና መንገዶች ሲዳብር ይቻላል። እነሱም መደበኛ ትምህርት፣ መደበኛ ያልሆነ ትምህርት፣ መገናኛ ብዙኃንና ንባብ ናቸው። አንድ ሰው በአራቱም መንገዶች ወይም ከአራቱ በተወሰኑት መንገዶች ዕውቀቱን ሲያገኝም ይቻላል። ይሁንና ዜጎች በማንኛውም ሁኔታ ራስን ለመስወጥና ወገንንና ሀገርን በላቀ ደረጃ ለመጥቀም እንዲችሉ ትምህርት ቤቶች የገላ ድርሻ አላቸው።

የሰው ልጅ በዕውቀት እየጎለመሰ ሲሄድ በዚያው ልክ የመመራመር ዝንባሌውም ይጨምራል። በምርምርም የአካባቢውንና የሀገሩን ችግሮች ለመፍታት ይችላል። ዕውቀት የፈጠራ ችሎታን ባግባቡ እንድንጠቀምበትም ያግዛል። የተሰደደ የጥበብ ፈጠራዎች በዕውቀት የታገዙ ናቸው። የተዋጣለት የሥነጽሑፍ ወይም የምሕንድስና ጥበብ ባለቤት ለመሆን የጠለቀ የሙያው ዕውቀት መኖር አስፈላጊ ነው። ዕውቀት ራስን የመስወጥ ፋይዳውም በቀላሉ የሚታይ አይደለም። ከፍ አስካሳ ደረጃ የተማረና በዕውቀቱ የበለጸገ ሰው፣ ተቀጥሮ ስራሱ ሥራ ፈጥሮ በሚያገኘው ገቢ የተሻለ ተጠቃሚ መሆኑ አይካድም። ከዚህም አልፎ ዜጎች በትምህርታቸው ሲገፉና፣ በሀገራቱ የተማረ ሰው ሲበረክት ዕውቀታቸው ለሀገር ዕድገት የሚያገለግል ይሆናል። የተማረ የሰው ኃይል ሳይኖር የሀገርን ብልጽግና ማሰብ አይቻልም። ስለሀገር ብልጽግና የሚያስብ መንግሥት አስቀድሞ በትምህርት መስፋፋት ሳይ መሥራት አስበት የሚባለውም ለዚህ ነው።

የምዕራፍ ቁጠራ ቃላት

- አስተማማኝ መረጃ:-** እርግጠኛውን ጉዳይ በትክክል ከሚያውቁ አካላት ወይም ግለሰቦች የሚገኝ ፍትሐዊና ሐቀኛ መረጃ።
- ቃላዊ መረጃ:-** በጽሑፍ ያልተያዘ ወይም በሌሎች መሣሪያዎች ተቀርቶ ያልተያዘ፣ በግለሰቦች ዘንድ በቃል ደረጃ የሚዘዋወር እርግጠኝነቱ የሚያጠራጥር መረጃ።
- ጦር የፈታው:-** በጦር ሚዳ ላይ ተዋግቶ ድል የሆነ ወይም በጦርነቱ የተሸነፈ።
- ወራ የፈታው:-** በአሱባልታ ወይም ባልተረጋገጠ መረጃ መንፈሱ ተሸብሮ ከዓላማው ያፈገፈ።
- ሳይንስ:-** ዕውነትነታቸው በተጨማሪ በተፈተኑ መረጃዎችና ዕውቀት ላይ የተመሠረተ የአስተሳሰብና፣ የአኗኗር የሰው ልጆች ዘመናዊ ዘዴ።
- ምርምር:-** ነገሮችን፣ መረጃን፣ ዕውቀትን እየመሳሰሉ መፈተሽና ምንነቱን መረዳት/ማረጋገጥ።
- ራስን ማሻሻል:-** በኑሮ ውስጥ መሠረታዊ ፍላጎቶችን በበጭ ደረጃ አሟልቶ ስመገኘት መቻል።

የምዕራፍ የክሰሳ ጥያቄዎች

I የሚከተሉት ዓረፍት ነገሮች ትክክል ከሆኑ «አውነት» ስህተት ከሆኑ «ሀሰት» በማለት መልሱ።

1. ከኋላ ቀር አመለካከቶች መካከል አንደኛው በፈጠራ ሥራዎች መጠመድ ነው።
2. ሳይንሳዊ አመለካከት ሲበለጸግ ጎታች አመለካከት እየመነመነ ይሄዳል።
3. ሕይወትን ለማሻሻል ዋናው ተፈላጊ ነገር ከዕውቀት ይልቅ ሀብት ነው።
4. “ከዕውቀት ማዳበሪያ መንገዶች ዋናው መደበኛ ትምህርት ነው” የሚባልበት ምክንያት፣ ትምህርት ቤት ወጥነት ባለው የትምህርት ሥርዓት የሚመራ የእውቀት ማዕከል ስለሆነ ነው።
5. ሁሉም የሬዲዮ ጣቢያዎች አስተማማኝ የመረጃ ምንጮች ሊሆኑ ይችላሉ።

II በ “ለ” ሥር የተዘረዘሩትን በ “ሀ” ሥር ካሉት ጋር አዛምዱ።

ሀ ስ

1. የዕውቀት ዋናው ምንጭ፤	ሀ. ያላጣራ ጆሮ ከጎረቤት ያጣላል።
2. መገናኛ ብዙሃን የሚለው አሳቤ፤	ለ. ከሕጋዊና ከሐቀኛ ምንጮች ይገኛል።
3. አስተማማኝ መረጃ፤	ሐ. እንደሬዲዮና ጋዜጣ ያሉትን ያጠቃልላል።
4. የሕዝብን ሠላም ሊያውኩ ይችላሉ፤	መ. ያልጠረጠረ ተመነጠረ።
5. የተዛባ መረጃን ጉዳት ይጠቁማል፤	ሠ. በእርግጠኛ መረጃ ላይ ያልተመሠረቱ ጉዳዮች።
	ረ. ትምህርት ቤት።

III ለሚከተሉት ጥያቄዎች ትክክለኛ የሆነውን መልስ ምረጡ።

1. ኋላቀር አስተሳሰቦች ሊቀየሩ የሚችሉት መቼ ነው?

ሀ. ሳይንሳዊ አስተሳሰብ ሲስፋፋ፤	ለ. ለቃል መረጃዎች የበለጠ ትኩረት ሲሰጥ፤
ሐ. ባሕላዊ ትምህርት ሲስፋፋ፤	መ. ሁሉም።
2. ስለዕውቀት አገልግሎት ትክክል የሆነው የትኛው ነው?

ሀ. ለምርምር ተግባር ሊውል ይችላል፤
ለ. ባህላችንን እንድንጠላ የሚያደረግ መንፈስን ይፈጥርብናል፤
ሐ. ልምዶቻችንንና ትውፊቶቻችንን በሙሉ ማስወገድ የሚያስችለን መሆን አለበት፤
መ. ሁሉም መልስ ነው።
3. ከሚከተሉት መካከል የተሻለ የዕውቀት ምንጭ ሊሆን የሚችለው የትኛው ነው?

ሀ. ቴሌቪዥን፤	ለ. ቃላዊ መረጃ፤	ሐ. የስብሰባ ላይ ውይይት፤	መ. ትምህርት ቤት
-----------	-------------	-------------------	-------------
4. ዕውቀት ራስን ለማሻሻል የሚረዳው እንዴት ነው?

ሀ. ወደውጪ ሀገራት ሄደን እንድንሠራ ዕድል በመክፈት፤
ለ. ብልጣብልጥ ነጋዴ እንድንሆንና ያልታሰበ ትርፍ እንድናገኝ በማስቻል፤
ሐ. ለአንድ የሙያ ዘርፍ ብቻ ፍቅር ያላቸው ዜጎች ስንሆን፤
መ. ሀ እና ሐ መልስ ይሆናል።
5. ከሚከተሉት መካከል የኋላቀር አስተሳሰብ የማይስተዋልበት የትኛው ነው?

ሀ. ሴትን ልጅ ማስተማር ለሁሉም ይጠቅማል፤
ለ. ሴት ብታውቅ በወንድ ያልቅ፤
ሐ. ልጅና ጦጣ ውሃ ይጠጣ፤
መ. ለ እና ሐ መልስ ይሆናሉ።

IV የሚከተሉትን ባዶ ቦታዎች በትክክለኛ ቃል ወይም ሀረግ ሙሉ።

1. በኢትዮጵያ ዝቅተኛ እንደሆኑ ይቆጠሩ ከነበሩ ባለሙያዎች ውስጥ አንዱ----- ነው።
2. ዕውቀት አገልግሎት ላይ ከሚውልቡቸው መንገድ ውስጥ ----- እና ----- ይጠቀሳሉ።
3. ----- በሰዎች ወይም በቡድኖች መካከል አለመግባባቶችን ሊፈጥሩ ይችላሉ።

V. የሚከተሉትን ጥያቄዎች ባጭሩ መልሱ::

1. የሳይንሳዊ ዕውቀት ዐበይት ምንጮች ምንድናቸው?
2. ንባብ እንደ አንድ የዕውቀት ማዳበሪያ መንገድ የተቆጠረበት ምክንያት ምንድነው?
3. ኋላቀር አስተሳሰብ ጎጂ ሊሆን የሚችለው በምን በምን ምክንያቶች ነው?
4. ሁሉም የአበውና የእመው አስተሳሰቦች ኋላቀር ተብለው ሊፈረጁ ይችላሉ? እንዴት?
5. ኋላቀር አመለካከቶችን በማስወገድ ሂደት ውስጥ ወጣት ተማሪዎች ምን ዓይነት ሚና መጫወት ይችላሉ?